קלונימוס בן קלונימוס

אֶבֶן בֹּחַן

הוציא לאור על־פי כתב־יד ודפוסים
ראשונים בצרוף הערות ואחרית־דבר
א. מ. הברמן

הוצאת מחברות לספרות • תל אביב
בסיוע מוסד הרב קוק

הניקוד נעשה בידי י. טופרובסקי

תל־אביב תשט"ז

עמ' 120—1 סודרו ונדפסו בדפוס צ. כספי ובניו בע"מ.
עמ' 192—121 והשערים סודרו ונדפסו בדפוס א. מוזס בע"מ.

Printed in Israel 1956

אֶבֶן בֹּחַן

הַחֵרְשִׁים שִׁמְעוּ רֶגַע אֲדַבֵּר . וְהַעִוְרִים הַבִּיטוּ תוֹכָחוֹת אֲחַבֵּר . הִתְמַהְמְהוּ וּתְמָהוּ לְרַעַם גְּבוּרוֹתַי אֲרָזִים אֲשַׁבֵּר . בְּהִלָּחֲמִי בְּיוֹם קְרָב בְּצֵאתִי גְדוּדִים נַחֲיָלִים אֲגַבֵּר . אֶרֶץ וְשָׁמַיִם הַאֲזִינוּ קוֹלִי . מַעֲשֵׂי בְרֵאשִׁית שִׁיתוּ לִבְּכֶם לְחֵילִי . כִּי מָלֵאתִי עֶבְרָה כְּאִשָּׁה צִבָּרָה . תִּבְעַר כְּמוֹ אֵשׁ קִנְאָתִי בְּעַצְמוֹתַי עֲצוּרָה . תָּפֵק מִזַּן אֶל זַן עַד שֶׁאֶרְאֶה גְוִיָּתִי כֻלָּהּ כִּמְדוּרָה . מִנֶּפֶשׁ וְעַד בָּשָׂר דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת בִּסְבְכֵי נְתָחַי תַּצֵּת וְתִתְלַקָּח . לְסֶלֶף בּוֹגְדִים נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת כִּי אֶעֱצֹם עֵינַי וְכִי אֶפְקָח . נִלְאֵיתִי כַּלְכֵּל חָמָס וָשׁוֹד אֵין לְאֵל יָדִי שֶׁאַסִּיחַ מִדַּעְתִּי אוֹ אֶשְׁכָּח . עָלָה בָאֹשָׁם וְצַחֲנָתָם לֹא יַעֲבִירוּהָ עַפְרוֹת תְּבָלִין וְכָל אַבְקַת רוֹכֵל אֲשֶׁר יִרְקָח . לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק מְלִיצָתִי רִיב אָרִיב עִמָּהֶם וְעִם מַעֲשֵׂיהֶם אֶתְוַכָּח.

לְזֶרַע יַעֲקֹב תִּהְיוּ בְקֵשׁוּ . לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיְשָׁרָה יְעַקֵּשׁוּ . לְעִבְרִים הַעִוְרִים הַמַּטִּים עֲקַלְקַלּוֹתָם . לַיְּהוּדִים הָאֲמֵלָלִים וּנְלוֹזִים בְּמַעְגְּלוֹתָם . חָזוֹן הִרְבֵּיתִי מַשָּׂא צַר חָזוּת קָשָׁה וְכַמָּה פַּרְעָנִיּוֹת . בִּמְלִיצָה דָמְיָא לְסַסָּא בְּמַאֲמָרִים מָרִים וְהֵמָּה פְּתִיחוֹת חַדִּים כְּחֶרֶב פִּיּוֹת . יֵרְדוּ חַדְרֵי בֶטֶן וּשְׂפוּנֵי טְמוּנֵי לִבּוֹת וּכְלָיוֹת . כְּלֵי זֵינִי עָלַי חֶרֶב וַחֲנִית קֶשֶׁת נְחוּשָׁה וְקַרְנֵי בַרְזֶל . עַל עַם עֶבְרָתִי אֲצַוֵּם לִנְתוֹשׁ וְלִנְתוֹץ לְשַׁלַּח אוֹתוֹ לַעֲזָאזֵל.

אֲנִי טֶרֶם אֲכַלֶּה אָחֵל הַתְחָלוֹת קָשׁוֹת . קֹדֶם אֲסַפֵּר קַדְמוֹנִיּוֹת עַד שֶׁאַגִּיד חֲדָשׁוֹת . מַפְרִיחֵי נְשָׁמוֹת

מְשִׁיבֵי הָרוּחַ מְצוֹדְדוֹת נְפָשׁוֹת . אֶתְנַצֵּל לְכָל חֲכַם לֵב בִּלְבָבוֹ יָבִין בְּמִשְׁקֹלֶת דַּעְתּוֹ . אוֹהֵב יֹשֶׁר וְדָן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ . פֶּן יְחַסְּדֵנִי שׁוֹמֵעַ לְפֶתַח אֲמָרַי . פֶּן יִתֵּן תִּפְלָה עַל חֲלוֹמוֹתַי וְעַל דְּבָרַי . פֶּן בְּהִכָּשְׁלִי אוֹיְבַי עָלַי יָגִילוּ וּבְפִידִי יִשְׂמְחוּ מְשַׂנְאַי וְצָרַי . יָדַעְתִּי אִם אֶרְשַׁע לֹא יְזַכּוּנִי יְלָדוֹת וְשַׁחֲרוּת לֹא יַצְדִּיקוּנִי נְעוּרַי . שֶׁמָּא יִטְעֶה בִּדְבָרַי הַמַּעֲמִיק סָרָה וְהַמּוּמִים חוֹקֵר . שֶׁמָּא מִתּוֹכָם יִלְמְדוּ קַנָּאִים לְשַׁקֵּר . אוּלַי מַשְׁגֶּה טַעַם נָכוֹן יִקַּח בְּהַצְּפָּתִי וּלְתֻמּוֹ יְבַטֵּא כְּדוֹקֵר . אֶפְשָׁר יְדִינֵנִי לְחוֹבָה מְעַוֵּל וְחוֹמֵץ הָרָגִיל אַחַר סְתָרִים לְבַקֵּר . וְנָהַם עָלַי בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: רְאִיתֶם פְּלוֹנִי בְּכַמָּה גְּדוֹלוֹת הֶחֱל בְּגַאֲוָה בְּצֶבַע אִמְרָתוֹ . כְּאִלּוּ גָבְהָה מַדְרֵגָתוֹ אוֹ מַעֲלָתוֹ . הִרְחִיב פִּיו לִבְלִי חֹק וּמֵרָחוֹק מִלְחָמָה לְהָרִיחַ . כְּאִלּוּ הוּא מֵהָרְאוּיִים לְהוֹכִיחַ . פּוֹשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו הַמֵּסִית וְהַמַּדִּיחַ . לְהָמִית וּלְהַשְׁמִיד בֵּן אוֹ תַלְמִיד תַּבְשִׁילוֹ מַקְדִּיחַ . אוֹ מֵימָיו נֶאֱמָנִים לִרְחֹץ צוֹאַת הָאֲשֵׁמִים וְאֶת דְּמֵיהֶם יָדִיחַ . אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ . מָה הַיּוֹם מַה נִּשְׁתַּנָּה . שֶׁהוֹשִׁיב עַצְמוֹ בְּרֹאשׁ מְרוֹמִים וְרֹאשׁ פִּנָּה . מִימִינוֹ כְּלִי מַשְׁחֵתוֹ וְעַל שְׂמֹאלוֹ מָגֵן וְצִנָּה . מַה כֹּחוֹ וּמַה גְּבוּרָתוֹ . אֵי זֶה דֶרֶךְ עָבַר רוּחַ אֱלֹהִים לְדַבֵּר אוֹתוֹ . מִי הוּא זֶה שֶׁבָּא לִרְדּוֹת אוֹ לְהוֹכִיחַ בַּשַּׁעַר . בִּדְבָרָיו יִתְנַשֵּׂא כְּמֶלֶךְ בַּגְּדוּד כְּאַרְיֵה בְּבַהֲמוֹת יַעַר . מַה טִּיבוֹ וּמַה מַּעֲשָׂיו כִּי יְהַרְהֵר אַחַר בְּנֵי הַזְּמָן . כְּאִלּוּ בְעֵינָיו הַדּוֹר יָתוֹם וְיִשְׂרָאֵל אַלְמָן . וּבְעַצְמוֹ שְׁעַר כִּי הוּא תִקֵּן צְווּתָם שֶׁהוּא רוֹפֵא אָמָן . לֹא יֶעְדַּר תְּבָלִין וְלֹא חָסֵר מִכָּל סַמָּן וְסַמָּן . כְּאִלּוּ מְשָׁחוֹ אֱלֹהָיו . שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן מֵחֲבֵרָיו . בִּינָה יְתֵרָה כְּכַלְכֹּל וְהֵימָן.

הֵן כָּל אֵלֶּה רָאֲתָה עֵינִי כִּי כְפִי הַנִּרְאֶה. כָּל שׁוֹמֵעַ יִשֹּׁם וְיִשְׁתָּאֶה. חֲסַר מְשֻׁגָּעִים יַחְשְׁבֵנִי אוֹ גַס הָרוּחַ וְגֵאֶה. זָחַלְתִּי וָאִירָא פֶּן תִּקְרֶאנָה אוֹתִי לְזוּת שְׂפָתַיִם. דִּבַּת עָם לֹא יָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ וְאִם יַעֲלֶה שִׂיאוֹ לַשָּׁמַיִם. לָתֵת מוּם בָּאָדָם לְעַוֵּת אוֹתוֹ בְּרִיבוֹ. וְאִם יַגְבִּיהַּ כַּנֶּשֶׁר אוֹ יָשִׂים עָבִים רְכוּבוֹ. וְאוּלָם בַּעֲבוּר זֹאת. לְהָסִיר מֵעָלַי תְּלוּנוֹת עַזּוֹת. אֶצְטָרֵךְ לְהִתְנַצְּלוּת. לְבַל אָשִׂים אָשָׁם נַפְשִׁי וְלֹא יְיַחֲסוּ לִי גּוֹרַל הַסִּכְלוּת. הַשּׁוֹמֵעַ יִשְׁמַע הוֹלֵךְ נְכוֹחוֹ הַבּוֹחֵן הָאֱמֶת וְהַשֶּׁקֶר הַחִיּוּב וְהַשּׁוֹלְלוּת. וְהֶחָדֵל יֶחְדַּל לְעֶבְרַת זָדוֹן אוֹ מִפְּנֵי הוֹלֵלוּת. לֹא אַקְרִיב מִשְׁפָּחוֹת לַגְּבָרִים בַּקָּהָל אֲשַׁוֵּעַ דֶּרֶךְ כְּלָלוּת.

רוֹדְפֵי צֶדֶק אַתֶּם רֵעַי מִנְּעוּרַי. עַד הֲלוֹם בָּרַחְתִּי מֵהַגַּאֲוָה וּבָחַרְתִּי הַשִּׁפְלוּת. וְאַף כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֻמָּתֵנוּ הַיּוֹרֶדֶת הִיא עַד עָפָר סְפוּת גָּלוּת עַל גָּלוּת. לֹא עָדִיתִי גָאוֹן וְגֹבַהּ בִּתְחִלַּת דְּבָרַי. לְיִתְרוֹנִי עַל זוּלָתִי אוֹ דַעֲדִיפְנָא מֵחֲבֵרַי. לֹא עוֹרְרַנִי וְלֹא הָיְתָה נְסִבָּה לִכְבוֹדִי וְלִכְבוֹד בֵּית אַבָּא. לֹא לְתוֹרָה לָמַדְתִּי וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁבְּיָדִי. לֹא הֶחֱזַקְתִּי כֵּן בִּשְׁכֵנַי וְלֹא כֵן אָנֹכִי עִמָּדִי. לֹא מִפְּנֵי כֶסֶף וְזָהָב. לְבָבִי בְּקִרְבִּי יִרְהָב. אַלְלַי לִי אַלְלַי. כִּי אָזַל מִכֵּלַי. גַּם לֹא בָאתִי לִטֹּל עֲטָרָה לְעַצְמִי. וּלְמַעַן סַפֵּר שְׁמִי. וְהִנֵּה מֵאֶרֶץ שָׁפָל מְקוֹמִי. חָלִילָה לִי מֵחֲטוֹא לְהוֹכִיחַ מַשְׁחִית וּמְחַבֵּל. אוֹ צוּר יְשׁוּעָתִי מְנַבֵּל. וּמִי יִתֵּן וְהָיִיתִי מֵהַקְּרָאוּיִים תּוֹכַחַת לְקַבֵּל. לֹא לָבַשְׁתִּי מַלְבּוּשׁ יֶאֱרַךְ מִמֶּנִּי וּמַדִּים לֹא כְמִדָּתִי. פֶּן בִּצְעָדַי יַפִּילוּנִי אֶכָּשֵׁל בַּהֲלִיכָתִי. לָא בָעֵינָא מְסָאנָה דְּרַב מִכַּרְעַי. פֶּן יִתְקַלְּסוּ בִי אֲחֻזַּת מֵרֵעַי. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: לֹא נִתְכַּוַּנְתִּי לְהַרְבּוֹת תּוֹכָחוֹת.

בְּדִבְרֵי צַחוּת . וְאִמְרֵי שֶׁפֶר . רַק לְהַכְלִים עַצְמִי . וְאֶת רֵעַי עִמִּי: בִּלְהָן וְזַעֲוָן וְצֵיפָה וָצֶפֶר . אִתִּי בְדוֹמִים לִי שׁוֹאֲפֵי הָרוּחַ וְרוֹעֵי אֵפֶר . לִי וְלָהֶם אָשִׂים דִּבְרָתִי וְרֹעַ מַעֲלָלֵינוּ אֹמַר עִם הַסֵּפֶר . אֲנַחְנוּ הַיְּדוּעִים בְּדִבְרֵי הֲבָאֵי הַמְצַפְצְפִים וְהַמַּהְגִּים . הַמְבַלִּים יְמֵיהֶם אָכוֹל וְשָׁתֹה בְתַעֲנוּגִים . וְעוֹשִׂים כָּל יְמֵיהֶם כְּחַגִּים . וְאַחֲרֵי שֶׁהִבְדִּילָנוּ מִשְּׁאָר עֲמָמִין . חוֹנֵן הַדַּעַת יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין . בְּמַה שֶׁחָלַק לָנוּ בִינָה מְעַטָּה . לוּ הוֹאַלְנוּ וַנֵּשֶׁב בַּחֲדַר מַשְׂכִּיּוֹת סָפוּן בְּאֶרֶז שִׁטָּה . בְּקֶרֶן זָוִית בְּיַרְכְּתֵי הָאֹהֶל בִּפְאַת הַמִּטָּה . לִדְרֹשׁ וְלָתוּר בַּחָכְמָה . הִצַּלְנוּ וְהִשַּׂגְנוּ אֲלֻמָּה . וְגַם בֵּין הָעֳמָרִים עֲרֵמָה . וְאוּלַי כְּרִי גָבוֹהַּ וְתָלוּל . וְעַתָּה לִמְנוֹת יָמֵינוּ כֵּן נוֹדַע בַּחֹשֶׁךְ יֵלְכוּ אֶחָד לְאֶחָד יִמַּסּוּ כְּמוֹ מַיִם כְּמוֹ שַׁבְּלוּל . זֶה הָעָם נָבָל וְלֹא חָכָם אֲנִי וָהֵם הָיִינוּ לְעַם אֶחָד עִם הַדּוֹמִים לַחֲמוֹר . אֲלֵיהֶם מְלֵאתִי מִלִּין תִּטֹּפְנָה שְׂפָתַי לַעֲנָה וְיָדַי נָטְפוּ מֹר . כִּי בָהֶם הַחִלּוֹתִי מֵרֹאשׁ בִּי וּבָהֶם אֶגְמֹר . לָכֵן שְׂעִפַּי יְשִׁיבוּנִי לְבִלְתִּי אֶשְׁוֶה בְנֵזֶק זָרִים . יִסְּרוּנִי כִלְיוֹתַי לְבַל אָצֵר צָרַת אֲחֵרִים . טוֹב כִּי תִיקַר נַפְשִׁי בְעֵינַי הִיא לְבַדָּהּ כְּסוּתִי וְשִׂמְלָתִי . בְּחַיֶּיהָ חַיַּי בְּמוֹתָהּ מִיתָתִי . עַתָּה הֲיָכוֹל אוּכַל לְתַקֵּן עַוָּתָתִי . אֶעֱשֶׂה אַף אֲנִי לְבֵיתִי . וּמַה לִּי וְלָהֶם צָמְתוּ בַבּוֹר חַיַּי וְכָל אֶחָד יְגָרְנִי בְחֶרְמוֹ . הִנְנִי פוֹרֵשׁ מֵהֶם אִם הַיָּמִין וְיַשְׂמְאִילוּ כָּל אֶחָד יָחוּשׁ לְעַצְמוֹ . אִנְהוּ בְדִידְהוּ כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם רוּחַ בָּעֵר . וְשָׁאֲגוּ וְיַכֵּהוּ בַשֶּׁלִי אֲנִי דוֹאֵג וּמִצְטַעֵר . כִּי נוֹתַרְתִּי עָרֹם לִבִּי יְסֹּעֵר . אוֹי לְנַפְשִׁי גָמְלָה לִי הָרָעָה . אָבוֹא לְלֵב כְּסִיל יָמִין וּשְׂמֹאל שָׂמַנִי רַק זְוָעָה . לָכֵן רִיב אֶל לִבִּי אָרִיב . שָׂמַנִי שׁוֹמֵם וְאוֹתִי

הֶחֱרִיב . עַל קִלְקוּלוֹ לָעֶרֶב אָלִין בֶּכִי אֲאָנֵחַ בַּבְּקָרִים . אֶעֱשֶׂה לִי מִסְפֵּד תַּמְרוּרִים . לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ הַעִוְּרִים . אֲשֶׁר טַח עֵינֵיהֶם הֻכּוּ בְסַנְוֵרִים . שֶׁבְרִירֵי בְרִירַי . בְּכָסֵי חֲוָרַי . בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן כִּי כֵן יַעֲשׂוּ הַבַּחוּרִים . מִשּׁוּם וְנוֹסְרוּ מִמֶּנִּי יִרְאוּ הַנִּצָּבִים יוֹשְׁבִים עֲלֵי תִלָּם . אֲשֶׁר חֲנָנָם הַשֵּׁם הֲבָנָה וִיכֹלֶת לַעֲלוֹת בְּמַדְרֵגוֹת הַסֻּלָּם . בְּטֶרֶם יַעֲלֶה עֲנַן מְנוּחָתָם וְסָר צִלָּם . וְלַהַט הַזְּמַן יַטֶּה לָאָרֶץ מִנְלָם . יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם לְבַל יִקְרֵם כְּמוֹ לִי מִקְרֵה הַכְּסִיל וַאֲנִי מוּסָר לְכֻלָּם . אוּלַי בְּרִיבִי יִכָּנַע לְבָבִי הֶעָרֵל בֶּן נַעֲוָה . אוֹ יְבַטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלּוֹ יָקוּץ וְיִגְעַר בְּהַבְלֵי הַתַּאֲוָה . אוּלַי יָשׁוּב וְנִחָם מְלֶכֶת אָרְחוֹת עֲקַלְקַלּוֹת אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה.

אֲקוֹנֵן עַל זְמַנַּי אֲיֵלִיל עַל יָמַי אֶשָּׂא בְכִי וָנֶהִי . אַחְבִּירָה עֲלֵיהֶם בְּמִלִּין חֲרָטָה לַחוֹלֵף מוּסָר לַהוֹוֶה תּוֹכָחָה לַבָּא לְכָל עוֹבֵר לוֹ יֶהִי . הַנְּפָשׁוֹת הַיְבֵשׁוֹת . בְּמַחַץ מַכָּתִי אֲנוּשׁוֹת . שִׁמְעוּ זֹאת הַשְׂכִּילוּ וּבִינוּהָ . קִינָה הִיא וְקוֹנְנוּהָ . יְלַמְּדוּהָ אוֹרְרֵי יוֹם יִבְכְּיוּן עִמָּהּ כָּל מְרִירֵי לַבָּא . הָעֲתִידִים עוֹרֵר לִוְיָתָן עַל אִבּוּד יְמֵיהֶם חָרוֹן אֶל כָּל הֲמוֹנָם וְקֶצֶף וּמַשְׂטֵמָה רַבָּה . הַמּוּכָנִים לִפְתֹּחַ בַּחֲרָטָה כִּי יִתְּנוּ בְקֶשֶׁר וְאִסָּר לְעַנּוֹת נֶפֶשׁ וְלַהַט אוֹתָם הַיּוֹם הַבָּא . הַחוֹשְׁבִים בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח אוֹ לְיָמִים רַבִּים הֶחָזוֹן וּלְעִתּוֹת רְחוֹקוֹת הוּא נִבָּא . אֲדַבְּרָה וְיִרְוַח לִי מִקֹּצֶר רוּחַ . רוּחַ עִוְעִים מְבַעֲתַנִּי זִיקָא דִשְׁמֵהּ טִבּוּחַ . סְבִיבַי יָנוּחַ . נֹפֵחַ בְּאֵשׁ פֶּחָם . בְּקִרְבִּי יֵחַם . עַד נָחַר מַפּוּחַ . הֱצִיקַתְנִי וַתְּאַלְצֵנִי אֶל דוֹדִי לְשׂוֹחֵחַ . יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת מְחַבְּלִים כְּרָמִים קוֹטְפִים מַלּוּחַ . וּמִתּוֹכָהּ הַקּוֹל מְדַבֵּר וְאוֹתִי צִוָּה עַתָּה בֹּא כָתְבָה עַל לוּחַ . הָגָא

תוּגָתִי יְכַלְכֵּל מַחֲלִי . דְּאָגָה בְלִבִּי לְאָבְדַן עִתּוֹתַי כָּל רֹאשׁ לָחֳלִי . אֲשִׂיחֶנָּה לְאַחֵר קֵצֶץ בִּנְטִיעוֹת וְלִבִּי הֵמַר הִרְבָּה אַשְׁמָה עִמִּי לְהַפְלִיא . וּבְכָל זֹאת אֲבָרֵךְ הַגּוֹמֵל לַחַיָּבִים רָעוֹת אֶתֵּן צֶדֶק לְפֹעֲלִי.

אָח וְאָחוֹת עֵזֶר כְּנֶגְדִּי . הִמְצִיאַנִי יוֹצְרִי מִבֶּטֶן לְבַל אֵשֵׁב בָּדָד וְלֹא אֶהְיֶה לְבַדִּי . אָחוֹת קְטַנָּה פִּקַּחַת נַפְשִׁי הַמְדַבֶּרֶת נְתָנָהּ בִּי טְהוֹרָה וַתְּהִי לְצִדִּי . וְשָׁדַיִם יֵשׁ לָהּ לְמַעַן אֶרְוֶה בְכָל עֵת מִשֹּׁד תַּנְחוּמֶיהָ מִזִּיו כְּבוֹדָהּ אָמֹץ לְשַׁדִּי . מָרְתָה בֵּאלֹהֶיהָ חִלְּלָה יִפְעָתָהּ . וַתַּעַד נִזְמָהּ וְחֶלְיָתָהּ . נַאֲפוּפֶיהָ בֵּין שָׁדֶיהָ יָלִינוּ וְתַזְנוּנֶיהָ בַּאֲשֶׁר הִיא שָׁם עַל מְכֻנָתָהּ . זֹאת הִיא הַנְּשָׁמָה הַחֲכָמָה הָרוּחַ הַמּוֹשֶׁלֶת . שֶׁיְּדֻבַּר בָּהּ נִכְבָּדוֹת מַעֲשֶׂיהָ בְּקַו מִפְעָלֶיהָ בְּמִשְׁקֹלֶת . הַזֹּאת הִיא שֶׁיֹּאמְרוּ הַנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת . הָיְתָה בְעוֹכְרַי גָּרְמָה לִי מָוֶת וּמְשַׁכָּלֶת . וְאָחִיהָ אָח קָטָן . בְּכוֹר שָׂטָן . נִצָּב לִקְרָאתִי . לֵב טָהוֹר חַף בְּלִי פֶשַׁע בִּתְחִלַּת בְּרִיאָתִי . לְמַעַן הַרְאוֹתִי . הוּבָא לַנְחוֹתִי . הַדֶּרֶךְ אוֹר לִנְתִיבָתִי . נֹטַע אֹזֶן נְטָעָהוּ שֹׂרֵק מֵרֹאשׁ . וַיּוֹצֵא אַשְׁכְּלוֹת מְרוֹרוֹת עִנְּבֵי רוֹשׁ . לַעֲשֹׂק אָהֵב בָּעֶרֶב יִזְרַע אָוֶן בַּבְּקָרִים יַחֲרשׁ . וַיִּזֶן גַּם הוּא זְנוּת יַיִן וְתִירוֹשׁ . וְגַם שָׁאוֹל בְּאוֹבוֹת חֲדָשִׁים לִדְרוֹשׁ . כְּסוּי חַטָּאָה אָדוּק בָּהּ קָשֶׁה לִפְרוֹשׁ . אוֹי לָאָח וְלָאָחוֹת הָאָח יַבְעִירוּ יִשְׂרְפוּהָ בַגַּחַל . בְּגָדוּ כְּמוֹ נַחַל . בֶּן בְּלִיַּעַל וְהַבַּת הַשּׁוֹבֵבָה . הִסִּיעוּ עַצְמָן מִן הָאַחֲוָה.

אָחִי נַאֲחוֹתִי . אוֹתִי שִׁכַּלְתֶּם עֲכַרְתֶּם אוֹתִי . אִם פְּרִי מַעֲנַיַּי . תַּאֲכִילוּנִי בְּחַיַּי . צַר לִי מְאֹד וְאַף כִּי אַחֲרֵי מוֹתִי . מַר לִי מְאֹד מִכֶּם . לְהִשְׁתַּגֵּעַ עֲזַרְתּוּנִי וְלֹא לְהִתְחַכֵּם . עַד מָתַי אַתֶּם מֵאֲנִים . סָרָבִים וְסַלּוֹנִים .

וּלְהַעֲצִיב אֲבִיכֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם תַּעֲשׂוּ כֵּנִים . הֲטֶרֶם תֵּדְעוּ כִּי אָבְדָה תִקְוָה וְאֶפֶס תּוֹחֶלֶת בְּהִמָּלֵא סְאַתְכֶם . נָקָם יָבֹא גְּמוּל אֱלֹהִים תִּשְׂאוּ אֶת עֲוֹן כְּלִמַּתְכֶם . נִשְׁמְתִי גְדֵרָהּ פְּרָצָה הַסִּירָה מְשֻׂכָּתָהּ . נַפְשִׁי יָצְאָה מִמְּחִצָּתָהּ . כִּי הֵנִיא אָחִיהָ אוֹתָהּ . לֵב רַע יוֹעֵץ וּבְלִיַּעַל הוּא חָרָשׁ וּמְסַגֵּר מַשְׁפִּיל וּמֵרִים . אַחַר כַּוָּנַת הַלֵּב הֵן הֵן הַדְּבָרִים . לָכֵן אֶתְוַכַּח עִמּוֹ לְבַדּוֹ . עַפְעַפַּי יַיְשִׁירוּ נֶגְדּוֹ . וְאֵלַי יֵאָסְפוּ מְרַמִּים כָּמוֹנִי הַתּוֹלִים בְּעָמְדָם יָסֹבּוּ עֲמָדַי בִּמְסִבִּי . וְאַגִּידָה לָהֶם כַּמָּה מִנְּעוּרַי וְעַד הֲלוֹם לִבִּי רִמָּנִי הֵתֶל בִּי . לְזָר חֲשָׁבַנִי בַּחֲרֹשֶׁת אָוֶן וְעָמָל חָרַשׁ עַל גַּבִּי . אָשִׂיחָה אֵיכָכָה מְצָאתִיו לֵב הָאֶבֶן קָשֶׁה וְרַע מַעֲלָלִים וְהוּא כְלִבִּי . עַל פָּנָיו אוֹכִיחֶנּוּ לָעֹשֶׁק וְנָלוֹז בַּנֶּפֶשׁ וּבִמְאֹד . תֵּרֶא יְחִידָתִי וְתִירָא נַפְשִׁי וְתָחִיל מְאֹד . אוּלַי לִבִּי רוּחַ חֲדָשָׁה יְחַדֵּשׁ לְבַעֵר הָרָע עָרוֹת עַד יְסוֹד . כְּמוֹ נָגִיד אֲקָרְבֶנּוּ אֶעֶנְדֶנּוּ עֲטָרוֹת לִי לִצְבִי וּלְכָבוֹד . וְאִם מָאֵן יְמָאֵן בְּחֶרֶב לְשׁוֹנִי אֵצֵא לִקְרָאתוֹ וְהִכְחַדְתִּיו . אוּלַי אוּכַל נַכֶּה בּוֹ בְּרוּחַ שְׂפָתַי וְהִכִּתִיו וַהֲמִתִּיו . אוּלַי אוּכַל לְהִלָּחֶם בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁתִּיו.

לִבִּי, גְּשָׁה נָא . הַסְכֵּת וּשְׁמַע הֲגִיגֵי בִינָה . תֵּדַע וְתַשְׂכִּיל מוֹצָא שְׂפָתַי אִמְרֵי הַאֲזִינָה . הֲלָעַד בְּרִית לֹא תִצֹּר . וּתְהִי כְשָׁמִיר חָזָק מִצֹּר . וְלֹא תִקַּח צֹר תְּעוּדָה לִכְרֹת עָרְלָתֶךָ . וְלֶאֱסֹף חֶרְפָּתֶךָ . אִם בִּימֵי עֶדְנָה וְעֵת רָצוֹן נָעוּ מַעְגְּלוֹתֶיךָ . מַה יִּהְיֶה בְּבֹא הַקֵּץ אֵלֶיךָ ? יְמֵי הָרָעָה עוֹמְדִים עָלֶיךָ לְכַלּוֹתֶךָ . מִגּוּ תְּגָרֵשׁ בָּדָד תֵּשֵׁב מְשֻׁלָּח וְנֶעֱזָב מַה יִּהְיוּ חֲלוֹמוֹתֶיךָ ? תִּדְאַג לַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ טוֹבִים וְנָהַמְתָּ בְּאַחֲרִיתֶךָ.

לִבִּי, בִּינָה שְׁמָעָה זֹאת הֲלֹא יָדַעְתָּ לֹא לָנֶצַח

עַלְמוּת . סוֹף אָדָם לָמוּת . אָח לֹא פָּדֹה יִפְדֶּה אֵין שִׁלְטוֹן . לֹא יוֹעִיל הוֹן . זְהַב שְׁבָא וְתוֹעֲפוֹת הָרִים . אִם אֶסַּק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל . לֹא אוּכַל לִגְאֹל . מִשַּׁחַת חַיֵּי דּוֹר דּוֹרִים . הִנֵּה יוֹם בָּא יוֹם נָקָם וּשְׁנַת שִׁלּוּמִים יַשְׂבִּיעֵנִי מַמְרוֹרִים . אֵין מָנוֹס כִּי יַשִּׂיגוּנִי מוֹקְשֵׁי מָוֶת בֵּין הַמְּצָרִים . וּבוֹחֵן לְבָבוֹת עַפְעַפָּיו יִבְחֲנוּ מַעֲשֵׂי יְדֵי אָדָם בַּיּוֹם הַהוּא נִגְלִים וְנִסְתָּרִים.

לִבִּי, חֲזֹר בָּךְ . וִירָא אֱלֹהִים בְּקִרְבָּךְ . רַב לָךְ הַגָּלוֹת נִגְלוֹת כְּאַחַד הָרֵקִים סֹב אֶל אַחֲרֶיךָ וְעַתָּה יֵשׁ מִקְוֶה . תָּשׁוּב וְתֵשֵׁב בְּאֹהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד שָׁתוּל בְּנָוֶה . הָאֱלֹהִים יְרָא מִצְוֹתָיו שְׁמֹר אֵת אֲשֶׁר תְּצֻוֶּה . אִם תִּדְרְשֶׁנּוּ אֱלֹהִים יָחְנְךָ מִמֶּנּוּ פִּרְיְךָ נִמְצָא פְּרִי יִשְׁוֶה . עֲשֵׂה בְּעוֹד שֶׁאַתָּה מוֹצֵא הַטֶּבַע שַׁאֲנָן . וְהַגּוּף רַעֲנָן . וְאַל יֶחְסַר הַמֶּזֶג שָׁוּוּי בְּצֵל הַבְּרִיאוּת יִתְלוֹנָן . הָרְשׁוּת הִנּוֹ בְיָדֶיךָ לְסַלֵּק הַמָּסָךְ וְכָלָה עָנָן . רְאֵה נָא הַכֵּלִים אֲשֶׁר בָּם מְלַאכְתֶּךָ . תֶּלְיְךָ וְקַשְׁתֶּךָ . כֹּחוֹת הַגּוּף שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ . בָּהֵמָּה אֱמוּנַת עִתֶּךָ . תִּמְצָאֵם כַּאֲשֶׁר תְּבַקֵּשׁ . אֵין בָּהֶם נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ.

לִבִּי, חֲזַק וֶאֱמַץ בְּעוֹד לַחֲלוּחִית הַבַּחֲרוּת קַיֶּמֶת . עֵץ הַדַּעַת עוֹדֶנּוּ בְאִבּוֹ לֹא נִפְרְצוּ עָלָיו וְלֹא נֶחְלְקָה הַתְּיֹמֶת . קֹדֶם שֶׁיַּפְשִׁיטוּנִי זְקוּנִים . כְּתֹנֶת עֲדָנִים . וְהִצִּיגוּנִי עֵירֹם וְעֶרְיָה . בְּטֶרֶם תִּלָּקַח מִמֶּנִּי חֲדָא דְאָזְלָא וְלָא אָתְיָא . עַד אֲשֶׁר לֹא יֵרָתֵק חֶבֶל נָפַל לִי בַּנְּעִימִים . וְתָרֹץ גֻּלַּת הַזָּהָב וְיִשְׁנוּ הַכְּתָמִים . וְנָרוֹץ גַּלְגַּל שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם בְּמִצְוַת שַׁדַּי מִמְּרוֹמִים . יֶאֱתָיו יְמֵי מְגוּרִים לְאֵימַת מָוֶת לָהֶם נִשְׁבַּר חֹדֶשׁ וְיָמִים . וְהָיָה יוֹם אֶחָד נִרְאֶה בְהָקִיץ אֲשֶׁר הָיִינוּ כְּחוֹלְמִים.

לִבִּי, אִם לֹא עַכְשָׁו אֵימָתַי אֲבַקֵּשׁ לִי מָנוֹחַ?
הֲבִימֵי הַשֵּׂיבָה בִּכְלוֹת הַכֹּחַ? לְכָל בְּנֵי חֲלוֹף יִמַּל קְצִירָם.
גַּם רַךְ גַּם עָנֹג כִּי יַזְקִין יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ צָפַד עוֹרָם.
הֲיִבְרָא בִי הַשֵּׁם חֲדָשָׁה וְאַחֲרֵי בְלוֹתִי תִּהְיֶה לִי עֶדְנָה?
הֵן אֲנִי מֵחֹמֶר קֹרַצְתִּי כּוֹנְנֵי הַטֶּבַע כְּאָרִים בַּלְּבֵנָה.
פָּנַי פְּנֵי אָדָם וְלֹא פְנֵי נֶשֶׁר שֶׁיִּתְחַדְּשׁוּ נְעוּרִים לְעֵת זִקְנָה. אַף כִּי אֲנִי נְכֵה רוּחַ נִשְׁתַּנֵּיתִי מֵחֲבֵרַי הַבַּחוּרִים וְלֹא לְטוֹבָה. בִּנְעוּרַי בְּלֹא זִקְנָה וְשֵׂיבָה. כִּמְעַט זָקַנְתִּי וְשַׁבְתִּי תָּשַׁשׁ כֹּחִי כִנְקֵבָה. חָלְשׁוּ חוּשַׁי. נִתְּקוּ מוֹרָשַׁי. וְלֹא בָאתִי בַיָּמִים. פָּנַי קֻמְּטוּ וְלֹא עֵת קָרְמוּ וְנַעֲשׂוּ תְלָמִים. רֹאשִׁי שֶׁהָיָה כֶּתֶם פָּז בִּהְיוֹתוֹ בְאִבּוֹ וְשֵׂעָר צָהֹב צֹמֵחַ בּוֹ. הִלְבִּינוּ שָׂרִיגָיו בִּפְרֹשׂ שֵׂיבָה עָלָיו תַּשְׁלֵג בְּקִרְבּוֹ. בִּימֵי צְבָאִי בְּעֶצֶם תֻּמִּי שַׂעֲרֵי מִמְשַׁךְ וּמֹרָט נִיתַּר מִמְּקוֹמוֹ. קוֹמָתִי דָמְתָה לְתָמָר וְגֵוִי יָשָׁר מִמְסוּכָה הֻלָּךְ כְּאַגְמוֹן וְאֵין מְקִימוֹ. קְוֻצּוֹתַי תַּלְתַּלִּים מַעֲשֵׂה עֲבֹת תַּשְׁרֵנָה וּתְפוּצֶינָה. מַחְלְפוֹת רֹאשִׁי חֲמוּדוֹת כַּזָּהָב וְדַלָּתָם כָּאַרְגָּמָן נִדַּלְדְּלוּ וּפְרָצִים תֵּצֶאנָה. מָה אֶעֱשֶׂה כִּי יָקוּם אֵל לְבַקֵּשׁ עֲוֹנִי וְאֵינֶנּוּ וְאֶת חַטֹּאתַי הֲלֹא תִמָּצֶאנָה".

לִבִּי, לָמָּה רִמִּיתַנִי בְּמַשְּׂאוֹת שָׁוְא בְּמִקְסַם כָּזָב.
הֵן גֵּרַשְׁתָּ אוֹתִי מִחוּץ לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה כְּצָרוּעַ וּכְזָב.
שָׁם נָטִיתִי אֹהֶל רְשָׁעִים בָּתֵּי אַכְזִיב לְאַכְזָב. לְמַעַן כַּחֵשׁ בְּרוּחַ שֶׁקֶר וּמַדּוּחִים דָּחֹה דְחִיתַנִי. בְּלֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶעֱשֶׂה כִּדְבַר הַמֶּלֶךְ יְיָ עַד הֲלוֹם הֲבִיאוֹתַנִי. כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאוֹמֵן אֶת הַיּוֹנֵק עֲבִיד דְּגָזִים. בִּקְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים. עַד כֹּה נְשָׂאתַנִי. וּמִיַּרְדֵי בוֹר לֹא חִיִּיתַנִי. וְאִם בְּתַנְחוּמֵי הֶבֶל חֲלוּשִׁים. וְלִקְרַאת נְחָשִׁים. אֵלֵךְ כְּפַסֵּם

בְּפַעַם . וְכִמְבַקֵּשׁ תֹּאֲנָה בְנוֹתֵן טַעַם . אֲנַחֵם אֶת עַצְמִי כַּתַּר לִי זְעֵיר עַד יַעֲבֹר זָעַם . הִנֵּה יָמִים בָּאִים נַחֲלִיף כֹּחַ וְנִתְעוֹדֵד , בְּצֵל הַחָכְמָה נִתְעַלְּסָה בָאֳהָבִים נִשְׁכֹּן בֶּטַח בָּדָד . כְּבוֹצֵר עַל סַלְסִלּוֹת כְּדוֹרֵךְ בְּגַת בִּזְמִירוֹת נָרִיעַ הֵידָד הֵידָד . אָמַרְתִּי גַּם זֶה הֶבֶל בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר שֶׁמֶשׁ בָּאָה זָרְחָה וְנוֹדֵד . עַד כֹּה וְעַד כֹּה הַמְּצֵרִים לְיוֹם רַע נוֹגִים לִקְשֵׁי יוֹם רָאוּ תְלָאוֹתַי . לִימֵי הָרַע הִגַּעְתִּי לִזְמַן אֶעֱגַן חֲזוֹ דַאֲתַי חֲזוֹ דַאֲתַי . וְאִם בְּתוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה יִכְלוּ יְמוֹתַי . וּבִשְׁהִ״י פְּהִ״י יַעַבְרוּ חֳדָשַׁי וְיִתְּמוּ שְׁנוֹתַי . אֵיכָכָה נַעֲשֵׂית תּוֹרָתִי וְאֵימָתַי . וּמָסֹרֶת בְּיָדִי וְכָךְ מְקֻבְּלַנִי מֵרַבּוֹתַי . אַל תֹּאמַר לִכְשֶׁאֶפָּנֶה אֶשְׁנֶה . שֶׁמָּא לֹא תִפָּנֶה . וְלִבִּי לֵב כְּסִיל לֹא יַאֲמִין כְּבֹא הַמּוּנְעִים בַּחֲנוּת עֲלֵי מַחֲנֶה . יַלְדֵי יוֹם בּוֹ נִלְחָמִים מִקּוֹלָם לֹא יֵחַת מֵהֲמוֹנָם לֹא יַעֲנֶה.

לִבִּי, פִּתִּיתַנִי וָאֶפָּת בִּפְתוֹתֵי לֶחֶם אַבִּירִים גְּלוּסְקָא יְפֵיפִיָּה . פַּת הַדְרָאָה מֵחִטֵּי מִנִּית וּפַנַּג סֹלֶת נְקִיָּה . בְּיַיִן הַטּוֹב לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת בְּלֹא צְדִיָּה . מֵמִית בִּנְשִׁיקַת פִּי־צְלוֹחִית כְּמִשְׁחַל בִּינִיתָא . יַיִן חֶלְבּוֹן וְחַמְרָא דִפְרוּגִיתָא . מַרְאֵהוּ כְלַפִּיד כַּבָּרָק יְרוֹצֵץ . בַּגָּבִיעַ יְנוֹצֵץ מִכָּסָא דְזוּגִיתָא . יַיִן יָשָׁן . הַמַּבְעִיר כְּפִיחַ כִּבְשָׁן . מֵסִיר שָׂפָה לְנֶאֱמָנִים וּמַשְׁחִית הוֹדָם . יַיִן לָבָן הַמַּלְבִּין פְּנֵי שׁוֹתָיו בְּהִכָּנְסוֹ בָם וְיוֹצִיא סוֹדָם . וְלִפְעָמִים בְּשִׁנּוּי יַיִן מַפְנִינִים אָדָם . יָרוּם וְנִשָּׂא בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם . הַטּוֹעֲמוֹ לְמַעֲצֵבָה יִשְׁכַּב נִרְדָּם , וּבְמִינֵי מַטְעַמִּים . מַשְׂכֻּרְתִּי בְּשָׂרֵי כָּל הַיָּמִים . חַיְתוֹ יַעַר וְעוֹף כָּנָף אַסִּיקֵי בְטִימֵי הֶעֱלֵיתִי בְדָמִים . מוֹקִיר שַׁבֵּי הָיִיתִי לִצְבּוֹת בֶּטֶן וְלֹא בְרָאשֵׁי שׁוּמִים . אַרְדַּיָּא וְגוּזַלַּיָּא רַכִּיכִין שְׁמֵנִים

וּמְפֻטָּמִים . הַדָּגָה רַבָּה . לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ . כְּתַּח וּמְרַיֵּס עִם כָּל רָאשֵׁי בְשָׂמִים.

לִבִּי, הִשְׁאתַנִי וָאֶפֶּת בְּמַעֲדָה בִגְדֵי חֲמוּדוֹת שָׁנִי עִם עֲדָנִים . בּוּץ וְאַרְגָּמָן מִתְהַפֵּךְ לְכַמָּה גוֹנִים . מֵילַת צֶבַע זְהוֹרִי וְצִבְעוֹנִים . פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים אֲשֶׁר בּוֹ תִּלְבַּשְׁנָה בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלוֹת . וּבִגְדֵי חֹפֶשׁ סַלְסָלָה וּמַלְמָלָה חֲלִיפוֹת שְׂמָלוֹת . לְבוּשׁ מַלְכוּת לְהַרְאוֹת שְׂרָרָה וּמֶמְשֶׁלֶת . תַּכְרִיךְ בּוּץ שֶׁהַכֹּל פּוֹנִים בּוֹ חוּר כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת . בְּשִׂמְלָה בְרוּרָה וּבִנְצִימָה . כְּתֹנֶת פַּסִּים אֲשֶׁר לוֹ הָרִקְמָה . מִלְּבַד כְּסוּת לַיְלָה עֶרֶשׂ רַעֲנָנָה מִטָּה כְבוּדָה . סָבִיב לָהּ יְרִיעָה עוֹדֶפֶת . וְרֵיחָהּ נוֹדֶפֶת . קָנֶה וְקִדָּה . כַּפְתּוֹרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מְשֻׁקָּדִים יוֹצְאִים מִצִּדָּהּ.

לִבִּי, חֲזַקְתַּנִי וַתּוּכַל בְּאַהֲבַת נָשִׁים . נִלְכַּדְתִּי בְשַׁחִיתוֹתָם כַּצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בְּפַח יוֹקְשִׁים . בַּחֲמוּדֵיהֶן בַּל יוֹעִילוּ כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶן תַּכְשִׁיטִים מְשֻׁנִּים מַעֲשֵׂה חָרָשִׁים . אֵלֶּה אֱלֹהַי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְאֵת פֶּסֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֶה בַבִּיאָה . זֵד יָהִיר אַתָּה וְעֵינַי סַרְסוּרֵי דְחֶטְאָה . עוֹלְלוּ לְנַפְשִׁי הַשֵּׁאת וְהַשֶּׁבֶר . בְּמַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת . נָשִׁים בָּאוֹת . לִפְנֵיהֶן יֵלֵךְ דֶּבֶר . בְּרַגְלֵיהֶן תְּעַכַּסְנָה מְרַקְּדוֹת בַּפְּסִיעוֹת לְהָמִית נְפָשׁוֹת . מְשַׂקְּרוֹת עֵינַיִם חֲרָבוֹת לְטוּשׁוֹת . לִירוֹת בְּמוֹ אֹפֶל חִצֵּי אֲהָבִים לַדֵּעוֹת הַחֲלוּשׁוֹת . כִּמְעַט נָטָיו רַגְלַי בַּצְּבָאוֹת אוֹ בָאַיָּלוֹת . מְדַהֲרוֹת דַּהֲרוֹת עֲלָמוֹת תּוֹפְפוֹת . וְנָשִׁים יָפוֹת . וּמְצַהֲלוֹת . בְּחֻפּוֹת חֲתָנִים אַחַת בַּתָּוֶךְ אִתְּתָא לְבֵי תְרֵי בְּתֻפִּים וּבִמְחוֹלוֹת . כְּאַיִן שֶׁפְּכוּ אַשְׁרֵי בְּשׁוּרֵי שָׁרִים וְשָׁרוֹת בְּבֵי הִלּוּלָא . אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה יִשְׂאוּ קוֹלָם יְרַנְּנוּ קוֹל עֲנוֹת . לְלֹא עִם בִּינוֹת . יָשִׂים תְּהִלָּה . זַמָּרֵי

נְשֵׁי וְעַנֵּי גַבְרֵי זְמִיר עָרִיצִים לְבַסּוּמֵי קָלָא . כְּאֵשׁ בַּנְּעֹרֶת וּלְמַעַן סְפוֹת הַטָּאת לְהַרְבּוֹת נִאֻפִים לַכַּלָּה . שָׁרִים אַחַר נוֹגְנִים בְּעוּגָב וּמִינִים בָּחוּר עִם בְּתוּלָה . הֲמִן הַפֶּלֶא אִם אֲשֶׁר מִדַּעַת נִבְעָר . יִצְרוֹ לוֹ יִבְעָר . כְּלַפִּיד אֵשׁ בְּעָמִיר . וְאִם יֶחֱזַק לִבּוֹ מִצֹּר וּמִשָּׁמִיר . הַאֶתְמַהּ אֵיךְ וְלָמָּה כְבוֹדוֹ בְקָלוֹן יָמִיר.

לִבִּי, מֶה עֲכַרְתַּנִי בְּשׁוּמִי מְגַמַּת פָּנַי . וְכָל מַעְיָנַי . לִכְנֹס הוֹן עָתָק וְרִבּוּי הַמָּמוֹנוֹת . עֹשֶׁר וְכָבוֹד וּסְגֻלַּת מְלָכִים וְהַמְּדִינוֹת . כֶּסֶף צָרוּף מְזֻקָּק שִׁבְעָתַיִם . דִּינְרֵי זָהָב טוֹב אַלְפֵי רִבּוֹתַיִם . כְּלֵי יְקָר וְחֶמְדַּת שְׂכִיּוֹת . אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת . כֶּסֶף נִבְחָר מַשָּׂא צֶמֶד פְּרָדִים כּוֹדַנְיָא חִוַּרְתָּא . וּבְבֵית הָאוֹצָר דַּהֲבָא פְרִיכָא בְּמַטַּרְתָּא . כִּוַּנְתִּי בָאֵלֶּה לִבְנוֹת . אוֹ לִקְנוֹת . בָּתֵּי מִדּוֹת וּמֵיטַב מִשְׁכָּנוֹת . הֵיכְלֵי עֹנֶג וְאַרְמוֹנוֹת . אָנוּחַ בָּהֵמָּה לְיוֹם צָרָה בִּמְנוּחוֹת שַׁאֲנַנּוֹת . לַעֲשׂוֹת אֶשְׁנַבִּים . בֵּין הַשְׁלַבִּים . וְאֶקְרַע חַלּוֹנוֹת . צֹהַר וַחֲרַכִּים . לְהָאִיר מַחֲשַׁכִּים . חֲדָרִים מְפֻתָּחִים . וַעֲלִיּוֹת מְרֻוָּחִים . מִגְדְּלֵי עֹפֶל וּבִירָנִיּוֹת . בּוֹרוֹת חֲצוּבִים וְגֻלּוֹת עִלִּיּוֹת . וּמִסָּבִיב גַּן יָרָק וְגִנַּת בִּיתָן . לָצֵאת וְלָבוֹא מִנְּוֵי אֲלֵיהֶם וּמֵהֶם אֶל נְוֵה אֵיתָן . גַּם לְהָכִין בַּחוּץ מְלָאכָה נִתְכַּוַּנְתִּי כֹּל כֹּחִי לְהָשִׂים אַרְנוֹנִיּוֹת וּמִסִּים . מִנְדָּה בְלוֹ וּמְכָסִים . גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים . כְּרָמִים וְשָׂדוֹת וְיַעַר צוֹמֵחַ עֵצִים . כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה הִשַּׂגְתִּי וְיָרַשְׁתִּי . וְאֶת יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא דָרַשְׁתִּי.

לִבִּי, אִם אָמַרְתִּי אֲסַפְּרָה כְמוֹ רַבּוֹת רָעוֹת וּמַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יֵעָשׂוּ עָשִׂיתָ עִמָּדִי . תּוֹעֵבוֹת גְּדוֹלוֹת מֵאֵלֶּה תִּלְאֶה לְשׁוֹנִי וְתִיעַף יָדִי . הֵן עַל פִּיךָ בַּקֵּץ

וּבַחֹרֶף. לֵאלֹהַי צָוִיתִי וּפָשַׁטְתִּי הַפַּכְתִּי עֹרֶף. רָאִיתִי עָמָל הִבַּטְתִּי אָוֶן הִסְתַּכַּלְתִּי בִּמְקוֹם הַתֹּרֶף. יוֹם וָלַיְלָה אַחֲרֶיךָ נִרְוָצָה לְמַלֹּאת הָעוֹלָה עַל רוּחִי בְּרֶשֶׁת הַדִּמְיוֹן בְּשִׂבְכַת הַמֹּחַ. כָּל מַחְשְׁבוֹתַי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמֹחַ. סְעֻדָּה מֵאַיִן תִּמָּצֵא. וְאֵי זֶה מְקוֹם צְלִי וְקָלִי בַּרְבּוּרִים וְשׁוֹר וָשֶׂה. אַיָּם אֵפוֹא חֲבֵרִים שְׂמֵחִים. וְחָרְבוֹת מֵחִים. וְאֵי זֶה הוּא מְקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים. בַּקַּיִץ בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת הוּכְנָה הַמִּנְחָה וְהַמָּנָה. אֶל תַּחַת גֶּפֶן וְאֶל תַּחַת תְּאֵנָה. מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים וְהַשְׁתִיָּה כַּדָּת יֵין מַלְכוּת רָב. מָזוּג מִפְּנֵי הַשָּׁרָב. בְּמַיִם קָרִים נוֹזְלִים וּבְטָהֳרָא בְּטוּל תְּאֶנְתָּא. תַּחַת הַתַּפּוּחַ בְּצֵל דָּלִיּוֹתָיו יַיִן שֶׁל צָהֳרַיִם אֶת יְלָדַי וְאֶת נָשַׁי שֶׁגָּלְתָא וּלְחֵנָתָא. וְכָל מַלְבּוּשֵׁי דַּקִּים וְנָאִין. הַכְּלָךְ וְהַשִּׁירָאִין. שֵׁשׁ וּמֶשִׁי מִפְּנֵי הַחֹם וּתְקוּפָתוֹ. וּלְהִסָּתֵר מֵחַמָּתוֹ. וּבַחֹרֶף בְּיוֹם סַגְרִיר לַקֶּרַח הַנּוֹרָא. אָכוֹל וְשָׁתֹה עַד לְשָׁכְרָה. לֶחֶם רָב בְּבֵית הַמּוֹקֵד הָאָח מְבֹעֶרֶת כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה. לְבוּשׁ לְחֹם מַפִּישׁ בִּכְסוּ מַחֲלָצוֹת סַרְבָּלָא בִסְתְוָא יְהִי עָלָיו סִתְרָה.

לִבִּי, כָּאֵלֶּה רַבּוֹת הִכְשַׁלְתַּנִי לְתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי הָאָדָם לְהַבְעִיר אֶת נַפְשִׁי בַּעֲבוּר הַרְצִימָה. כֹּה מִנְהָגֶיךָ כֵּן מִשְׁפָּטֶיךָ מֵרֵאשִׁית וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה תְּמִימָה. מֵהֶם לְצָרְךָ הָצֵת עֵת גְּשָׁמִים וּמֵהֶם בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה. כִּרְחִיצָה בְּמַיָּא דְּיוֹמְסִית וְסִיכָה בְּשֶׁמֶן הַמּוֹר מִשְׁחָא דַאֲפַרְסְמָא. כַּמָּה תְּרוּפוֹת בְּעֵת נָכוֹן לְקַחְתִּי לְקַיֵּם אֶת תֹּקֶף הַבְּרִיאוּת לַעֲשׂוֹת לוֹ אֲשַׁרְתָּא. כַּמָּה רְפָאוּת תְּעָלָה בְּעִדָּנֵהּ כְּכָל אֲשֶׁר יוֹרוּ הָרוֹפְאִים מִפִּיהֶם אוֹ מִפִּי כְתָבָם פַּתְשֶׁגֶן אִגַּרְתָּא. כַּמָּה שִׁקְיָנֵי שָׁתִיתִי מִדִּבְחָא וְעַד

צָֽרָתָא . וְכָל זֶה לְהוֹסִיף יָמִים אוֹ שָׁעוֹת אֲפִלּוּ חַיֵּי
פִּרְתָּא . כַּמָּה זֵרַזְתַּנִי לִשְׁמֹר גּוּפִי הַנִּתְעָב וְנֶאֱלָח וְאִם
יָדַעְתִּי יִבְלֶה כַּבֶּגֶד . וְלֹא שָׁוִיתִי בְּנֵזֶק דָּבָר בִּרְשׁוּתִי
לְהַשְׁאִירוֹ לָנֶצַח וְאַשְׁלִיךְ אֶת נַפְשִׁי מִנֶּגֶד.

וּמִכָּל אֵלֶּה רַע וָמָר כִּי הִטְעִיתַנִי לְחַדֵּשׁ שְׁנָאוֹת .
לְבַקֵּשׁ שְׂרָרוֹת וּקְנָאוֹת . לָלֶכֶת בִּגְדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת .
לַאֲלָפִים וּלְמֵאוֹת . הֵן הֵנָּה הָיוּ לִי לְמוֹקֵשׁ הִדִּיחוּ עָלַי
כַּמָּה תְלָאוֹת . גַּם כִּי הִרְגַּזְתַּנִי וַתָּשֶׂם בְּפִי חֹטֶר גַּאֲוָה .
וּבְיָדִי מַקֵּל חוֹבְלִים לְהָפֵר אֶת שְׁכֵנַי בְּרִית אַהֲבָה .
לָרִיב רִיב אֶת רֵעַי . לְהוֹלִיד מֵאַיִן תַּחֲרוּת עִם מְיֻדָּעַי .
אִם יְדִידַי חָטְאוּ לִי לְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתַּיִם בְּלִי חֶמְלָה .
הַשְּׁגָגוֹת כִּזְדוֹנוֹת יִנָּקְמוּ בְּדִבּוּר וּבְמַעֲשֶׂה מְכַנֶּה גַּמְלָא .
וַתְּסִיתֵנִי לְהִתְנַשֵּׂא וּלְהִשְׂתָּרֵר . לְחַרְחֵר רִיב מְדָנִים
לְעוֹרֵר . בִּמְקוֹם גְּדוֹלִים לְדַבֵּר גְּבוֹהוֹת לְהִתְהַלֵּל .
וּמְלִין לְצַד צִלְאָה לְמַלֵּל . כָּל הַיָּמִים הִדַּחְתַּנִי מֵאַחֲרֵי
יְיָ כִּמְעַט הֲבֵאתַנִי לְהִתְיָאֵשׁ . אַתָּה מְלַקֵּט הָעֵצִים
וְרַעְיוֹנַי מְבַעֲרִים אֵשׁ . וַתְּצַוֵּנִי יוֹם בְּיוֹמוֹ: הֱוֵי שָׁקוּד .
לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיָּקוּד . לֹא תְדַקְדֵּק אִם הַכְּתָב רָבָה עַל
הַנָּקוּד . וְלֹא תָחוּשׁ לַשַּׁבָּת וְדִינִים בְּמָרָה אֶפְקוֹד .
רוּץ מְצָא הַחִצִּים וְהַקֶּשֶׁת . וְהַשְּׂבָכָה וְהָרֶשֶׁת . וְצוּד
צַיִד שְׁלַל הַזְּמַן מִפַּתְרוֹס וּמִכּוּשׁ מֵאַנְשֵׁי קִיר חֲרֶשֶׂת .
אַל תִּירָא מֵעֲשׁוֹת כַּוָּנִים לַגַּד תַּעֲרֹךְ לְפָנָיו שֻׁלְחָן תַּצְלֶה
מִמְסָךְ לַמְנִי . בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְטוֹב וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ
בְּהַאי עָלְמָא זִיל וְאִתְהֲנִי . וּבַלַּיְלָה וְצָרְבָה שְׁנָתְךָ מִךְ
שַׁקֶּיךָ וּגְנִי . וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה . שָׁתוּל עַל מַיִם וְאַבֵּי
שַׁקְיָא רָבֵי . תֵּטִיב גֵּהָה וְהָיִיתָ דָּשֵׁן וְשָׁמֵן וּמַרְאֵךְ נָאוֶה .
הֲבָלִים וַחֲלוֹמוֹת וְדִבְרֵי הַצּוֹמוֹת אַל תִּשְׁמַע וְאַל תֹּאבֶה.

אֵלֶּה דִבְרֵי הַבְּרִית וְהַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִמִּי לְבִּי חָבֵר רַע וְצָמִית. לְהַחֲיוֹתִי שִׁלַּח בִּי וְנִתְכַּוֵּן לְהָמִית. בְּעָקְבָה וּבְעָרְמָה וּבְתַרְמִית. וְלָכֵן קָרָאתִי בְרִיתוֹ: בְּרִית מֶלַח סְדוֹמִית. מְסַמֵּא עֵינַיִם. מַחֲרֶשֶׁת אָזְנַיִם. מַקְהָה שִׁנַּיִם. מִמֶּנָּה תִּרְפֶּינָה יָדַיִם. וְכָל בִּרְכַּיִם. תֵּלַכְנָה מָּיִם.

אוֹי לִי אִמִּי כִּי יְלִדְתִּנִי בֵּן זָכָר. הִפְסַדְתִּי הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְיָצָא כָל שָׂכָר. שְׁתוּם הָעַיִן אֲטוּם הַלֵּב נוֹסַדְתִּי. עֲרֵל לֵב וַעֲרֵל בָּשָׂר נוֹלַדְתִּי. לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים כָּרַת שָׂרַי. וְלִשְׁמֹנָה עָרְלַת בְּשָׂרִי. אַךְ אָמְנָה שְׁתֵּי אָזְנַי. וְלִבִּי וְרַעְיוֹנַי. לֹא קִדְּמוּ לָבֹא בִּבְרִית יְיָ. לֹא גִלּוּ חֶרְפָּה מֵעֲלֵיהֶם וְלֹא הֱסִירוּהָ מִקִּרְבָּם. עָרְלָתָם בָּהֶם מוּם בָּם. לַשֶּׁקֶר שָׁמְרוּ עַד הֲלוֹם וְלָרִיק עָמְלוּ. כִּי מִיּוֹם צֵאתָם לַאֲוִיר הָעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ חשֶׁךְ לֹא מָלוּ.

אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר בִּשַּׂר אֶת אָבִי. יֻלַּד לְךָ בֵּן זָכָר חָכָם וְצַדִּיק מְנַבִּיא. עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עָלָיו כְּיִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי. עַל הָרֵי בְשָׂמִים יָרוּץ לְמַהֵר כָּאַיָּל וְכַצְּבִי. לֹא יִטַּמָּא בְּגִלּוּלֵי עַמּוֹ לְהֵחַלּוֹ. יִבְנֶה הֵיכַל הַמַּדָּע עַל תִּלּוֹ. נֵר דָּלוּק עַל רֹאשׁוֹ הַהוֹלְכִים בַּחשֶׁךְ לְאוֹרוֹ יֵלְכוּ בְהִלּוֹ. דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא הַמְבַשֵּׂר קְלָלָה תֵחָשֵׁב לוֹ. כַּמָּה נִתְצַוְּתוּ נְתִיבוֹת גַּלְגַּלּוֹ. וְכַמָּה טָעָה בְּאִצְטַגְנִינוּת שֶׁלּוֹ. לְשׁוֹן שֶׁקֶר פִּי כְסִיל מְחִתָּה לוֹ. כִּי הָפַךְ לְרֹאשׁ מִשְׁפָּט וְשִׁטָּה. שִׁנָּה הַדִּין וְהֶחֱלִיף הַשִּׁטָּה.

אוֹי לְמִי שֶׁבָּנָיו זְכָרִים. הֻטַּל עֲלֵיהֶם עֹל כָּבֵד סְיָגִים וּגְדָרִים. מֵהֶן בְּצִנְעָה מֵהֶם בְּפַרְהֶסְיָא מֵהֶן בְּמַרְאִית הָעַיִן מֵהֶן בְּחַדְרֵי חֲדָרִים. חֻקִּים חֲזָקִים וּמִצְוֹת נוֹרָאוֹת. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר וְשֵׁשׁ מֵאוֹת. וּמִי הָאִישׁ הַלָּזֶה. שֶׁיְּקַיֵּם מַה שֶּׁכָּתוּב בָּזֶה. וְהֵיךְ יוּכַל לְהִנָּצֵל. זָרִיז אוֹ עָצֵל.

שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל וְיֵחַת . אוֹ לֹא יִפֹּל בְּאַחַת . וְאַף גַּם זֹאת לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ הָרְשׁוּמָה . כִּי יִצַּר תּוּשִׁיָּה וּמְזִמָּה . אִם לֹא יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וִיפַלְפֵּל בַּחָכְמָה . פֵּרוּשֵׁי תוֹרָה וּתְעוּדָה . סִפְרָא וְסִפְרֵי תּוֹסֶפְתָּא וְכֹלָּא תַלְמוּדָא . וְהַחָכְמָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה . אֶל עָל יִנָּשְׂאוּ מֵהַר וְגִבְעָה . הִנֵּה הַהִגָּיוֹן . עֵמֶק צִיּוֹן וְגֵיא חִזָּיוֹן . וְחִדּוּד חָכְמַת הַמִּסְפָּר . לֹא יַאֲמִינוּ כִּי יְסֻפָּר . וְחָכְמַת הַמִּדּוֹת . לֹא יַשִּׂיגוּהָ עֲנוּגֵי הָעָם בְּשָׂדֶה וְשִׁדּוֹת . בָּהּ יֵדַע הַחוֹקֵר אִם יֶהוֹם . גָּבְהֵי שָׁמַיִם וְחֵקֶר תְּהוֹם . וְלֹא יִמְצְאוּ יוֹשְׁבֵי בִמְלוּנָה . קָצֶה לַתְּכוּנָה . וְאִם גַּלְגַּל חוֹזֵר וּמַזָּלוֹת קְבוּעִים . אוֹ הֵם נָדִים וְנָעִים . וּבְחָכְמַת הַטֶּבַע . מַעֲלוֹת סֻלָּם שֶׁבַע . וּבְחָכְמַת הָאֱלֹהוּת וְהַצּוּרוֹת הַטְּהוֹרוֹת . וְהֵמָּה עֲשָׂרָה שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת . מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת.

כַּמָּה לָקָה בְאֶצְבַּע . וְכַמָּה בְחֶרְפָּה יִשְׂבַּע . אֲשֶׁר בְּמַטְבֵּעַ הַזְּכָרִים הָטְבַּע . נִסְתַּחֲפָה שָׂדֵהוּ . טוֹב יַשֵּׁהוּ עוֹשֵׂהוּ . אִלּוּ בְרָאַנִי אָמָּן שֶׁעֲשָׂאַנִי . אִשָּׁה הֲגוּנָה . הַיּוֹם הָיִיתִי חַכְמַת לֵב וּבַעֲלַת בִּינָה . בְּיָדֶיהָ טָווּ אֲנִי וְרֵעוֹתַי מַחֲזִיקוֹת בַּפֶּלֶךְ מוּזְרוֹת בַּלְּבָנָה . מְסַפְּרוֹת זוֹ עִם זוֹ פַּעַם בָּאוֹר פַּעַם בָּאֲפֵלוֹת . דִּבְרֵי הַיָּמִים וְהַבְלֵי הַטְּפֵלוֹת . וְאוּלַי כִּי חָכַמְתִּי בְיוֹתֵר מֵהַטְּוִיָּה וְאָמַרְתִּי אַשְׁרֵי . לָדַעַת מַעֲשֵׂה פִשְׁתִּים שְׂרִיקוֹת וְאוֹרְגִים חוֹרָי . שְׂפַת כּוֹס וּפְטוּרֵי צִצִּים כְּרוּבִים וְתִמּוֹרוֹת וְכָל הָנֵי מִלֵּי מְעַלְּיָתָא . צֶבַע רִקְמָתַיִם וּמְחַטָּא דְתַלְמִיוּתָא . וּלְעִתִּים מְזֻמָּנוֹת . כְּדֶרֶךְ נָשִׁים כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת . בְּתוֹךְ הָאֵפֶר אֶשְׁכְּבָה בֵּין שְׁפַתַּיִם . מְקוֹם שְׁפִיתַת הַקְּדֵרוֹת בֵּין תַּנּוּר וְכִירָיִם . חוֹטְבָה עֵצִים וְחוֹתָה בְגֶחָלִים . וְטוֹעֶמֶת מִינֵי תַבְשִׁילִים . וְלַמּוֹעֲדִים וּרְגָלִים . הַנֶּזֶם עַל אַפִּי וְהָעֲגִילִים .

אֶת הַתֹּף בְּיָדַי מְנַעַנְעִים וְצֶלְצְלִים. וּלְקֵץ יָמִים בְּהַגִּיעַ פִּרְקִי וּמַזָּלִי. בָּחוּר וָטוֹב יַעֲלֶה בְגוֹרָלִי. יֶאֱהָבֵנִי אִישִׁי יוֹשִׁיבֵנִי בְקַתֶּדְרָא יַעְדֶּה עֲדִי זָהָב עַל מְעִילִי. הַנְּטִיפוֹת וְהַשֵּׁרוֹת וְגַם כָּל חֲלִי. וּבְיוֹם מוֹעֵד בְּעִדַּן חֶדְוָה וְהַכְנָסַת כַּלָּה. וּבְשָׁבוּעַ הַבֵּן תִּרְבֶּה שִׂמְחָתִי וְגִילִי. וְהָיָה כִּי אֶרְעַב יַאֲכִילֵנִי פַּת עֲמִילָה. וְלִצְמָאִי יַשְׁקֵנִי יַיִן גַּרְדָּלִי. אוֹ יַיִן חַרְדָּלִי. חֹק וּמוּסָר לֹא יִפְרַע. וְעוֹנָתִי לֹא יִגְרַע. שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ וְחֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ. עָלַי יַנִּיחַ צַדִּיק רֹאשׁוֹ. שְׁלָשׁ־אֵלֶּה יַעֲשֶׂה לִי כְּמִצְוַת שׁוֹכֵן מְעוֹנָה. שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה. גַּם אֲנִי שָׁלֹשׁ כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ אֶשְׁמֹר וְאָקִים. שְׁלֹשָׁה הֵמָּה לֹא נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי וְלֹא רְחוֹקִים. דָּם וָאֵשׁ וְחַלַּת לֶחֶם מַה נִּמְרְצוּ שְׁלָשְׁתָּן מִנֹּפֶת עָרְבוּ מִדְּבַשׁ מְתוּקִים. עֲלֵיהֶם אֵין לְהוֹסִיף מִסְפָּר וּמִנְיָן. אֵין לִשְׁאֹל אַחֲרֵיהֶן: הָנֵי נָשֵׁי בְּמַאי זָכְיָן?

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. שֶׁעָשִׂיתָ נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם. הָפַכְתָּ אוּר כַּשְׂדִּים לְבַל תִּשְׂרֹף בְּחֵמָה. וְהָפַכְתָּ דִינָה בִמְעֵי אִמָּהּ. וְהָפַכְתָּ הַמַּטֶּה נָחָשׁ לְעֵינֵי אַלְפֵי רִבְבָן. וְהָפַכְתָּ הַיָּד הַטְּהוֹרָה לְבָן. וְהָפַכְתָּ יַם סוּף לְיַבָּשָׁה. וְקַרְקַע הַיָּם אֶרֶץ נְגוּבָה וְקָשָׁה. הַהוֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מַיִם. חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם. מִי יִתֵּן וְתַהְפְּכֵנִי מִזָּכָר לִנְקֵבָה. אִלּוּ זָכִיתִי לְכָךְ כַּמָּה חֲנַנְתַּנִי טוֹבָה. גְּבֶרֶת הַבַּיִת הָיִיתִי וְחָנִיתִי לְבֵיתִי מִצָּבָא. וּמָה אֲדַבֵּר וּמָה אֹמַר. לָמָּה אֶבְכֶּה וְלָמָּה אֶתְמַרְמָר. אִם אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם גָּזַר עָלַי. וְנָתַן בִּי מוּם קָבוּעַ אִי אֶפְשָׁר לַהֲסִירוֹ מֵעָלַי. וְהַדְּאָגָה בְּמַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר כְּאֵב אָנוּשׁ וְחָבָל. וְלֹא יוֹעִילוּ בָהּ תַּנְחוּמִין שֶׁל הֶבֶל. אָמַרְתִּי אֶשָּׂא וְאֶסְבֹּל. עַד אֶגְוַע וְאֶבֹּל. וְאַחַר שֶׁכָּךְ לָמַדְתִּי מִפִּי

הַשְּׁמוּעָה . שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה וְעַל הָרָעָה . אֲבָרֵךְ בְּקוֹל נָמוּךְ בְּשָׂפָה חֲלוּשָׁה . בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה.

אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת . מֵעֶלְבּוֹן שֶׁכֻּלָּם הַזָּר וְהַדֵּעוֹת הֲלֹא נָכְרִיּוֹת . לְכָל זָכָר יִשְׂמְחוּ . לְכָל נְקֵבָה יִצְוָחוּ . כְּאִלּוּ כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד . כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּנְצִיבִין כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּלוֹד . וְכָל הַבַּת . תַּנְחִיל בַּמִּשְׁפָּחָה עָמָל וָכַעַס אַלְפַּיִם בַּת . וַאֲנַחְנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּכַמָּה יְצוּרִים . מָצָאנוּ רָאִינוּ הֶפֶךְ הַדְּבָרִים . כַּמָּה בָנִים כַּחֲשִׁים חִלְּלוּ קֹדֶשׁ חָמְסוּ תוֹרָה . עַל יוֹם טוֹב בָּאוּ יוֹם בְּשׂוֹרָה . בְּיוֹם הִוָּלְדָם כּוֹנְנוּ זֶבַח וּמִנְחָה וְכָל זְנֵי זִמְרָא . וְנִתְמַלֵּא הַבַּיִת כֻּלּוֹ אוֹרָה . וְכַמָּה נָשִׁים צַדְקָנִיּוֹת בְּגִיחָם מֵרֶחֶם אֶל עוֹלָם הַתְּמוּרָה . רָעֲמוּ פָנִים . אָבוֹת וּבָנִים . וְהַיּוֹם יוֹם צָרָה . הִשִּׂיגָה הַמִּשְׁפָּחָה יָגוֹן וַאֲנָחָה נֵעֹרוּ בִמְאֵרָה . וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן מִקַּרְקַע הַסִּפּוּן עַד עֲלִיַּת הַמְּקֵרָה . כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה בֶּן דְּרוֹסַי וְשַׁבְּתַאי אוֹצַר פֵּירֵי . בְּצֵאתוֹ לַאֲוִיר הָעוֹלָם שָׂמְחוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ . אַף גִּילַת וְרַנֵּן לֵאמֹר בֵּן יֻלַּד לָנוּ תְּהִי הַמִּשְׂרָה עַל שִׁכְמוֹ . בְּנֵנוּ זֶה יָרוּם מֵאַבְרָהָם וְגָבַהּ מִמֹּשֶׁה יִגְדַּל מֵרַבָּן שְׁמוֹ . וְכַמָּה נָשִׁים הֲגוּנוֹת עֵת בֹּאָנָה . אָב וָאֵם הֵקֵלּוּ בָם יָנִיעוּ רֹאשָׁם אָנֶה וָאָנָה . וְאָמְרוּ: מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ חִלָּה הַשֵּׁם בְּנוּ זֹאת הַמַּחֲלָה . רִבְיָה נוֹלְדָה לָנוּ וּשְׁמָהּ מַחְלָה . אֵלֶיהָ יֵאָנַח וְהָמֵר עָלֶיהָ תַּמְרוּר . וּפְנֵיהֶם קִבְּצוּ פָארוּר . אֲנִי רָאִיתִי אֱוִיל בְּיוֹם חֲתֻנּוֹת דָּמָיו רַבּוּ שְׂמָחוֹת . בְּיִשְׂרָאֵל שַׁבְּתַי וְרָאִיתִי גְּבֶרֶת מַמְלָכוֹת . יוֹלְדֶיהָ עֲגוּמִים . וְהִנָּם הוֹמִים . בְּלִדְתָּהּ הוֹי אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל.

וּמַה לַּעֲשׂוֹת לְעַם סָכָל וְאֵין לֵב וְגוֹי אוֹבֵד עֵצוֹת. יַחַד אָדָם וּבְהֵמָה גּוּף אֶחָד וְדוּ פַּרְצוּפִין וְלֹא נַעֲשׂוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. סָפוּ תַּמּוּ אַבְנֵי הַמִּלּוּאִים וְנוֹתְרוּ אַבְנֵי גִיר מְנֻפָּצוֹת. אָבַד קֶרֶן הַפּוּךְ וְקֵרוּן עוֹר פָּנִים וַיִּשָּׁאֲרוּ יוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת וְחוּצוֹת. מֵאֵין גֶּבֶר חָסִיד וְיָשָׁר בָּאָדָם הַנִּצָּבִים לְמָעוֹז בְּיוֹם צָרָה הָעוֹלִים בַּפְּרָצוֹת. כָּלוּ בֶעָשָׁן כָּלוּ הַשֵּׂכֶל וְהַבִּינָה. הָלְכוּ מֵעִמָּנוּ הַמַּצְרֵף וְהַבְּחִינָה. בִּנְפֹל אַרְזֵי אֵל נַחֲלִיף שִׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשְּׁפֵלָה. כַּפִּשְׁתָּה כָּבוּ נֵרוֹת כַּד הֲווֹ מַבְהִיקִין לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר דָּעֲכוּ וְנוֹתַרְנוּ בָאֲפֵלָה. בְּהִתְהַפֵּךְ כְּחֹמֶר עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב הִתְפּוֹצְצוּ הַרְרֵי עַד וְנָפְלוּ הַמַּדְרֵגוֹת. בְּקֶטֶף הַזְּמַן רֹאשׁ יוֹנְקוֹת עֲצֵי עֵדֶן הֶחְפִּיר קָמֵל כָּל עֵץ מִבְחָר וְיָבְשׁוּ הָעֲרוּגוֹת. מֵעֵת נֶהֶרְסוּ עָרִים. לְמַהְפֵּכַת זָרִים. קִרְיָה בְצוּרָה לְמַפָּלָה. מִן הוּא וְהָלְאָה. חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב תַּחְתֵּיהֶן שָׁחוּ בִמְחִלּוֹת עָפָר מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה. מֵאָז כֶּרֶם יְיָ צְבָאוֹת נְטָעוֹ נִטְעֵי נֶאֱמָנִים. עָלָה כֻלּוֹ קִמְּשׂוֹנִים. בָּאוּ בוֹצְרִים לֹא הִשְׁאִירוּ עוֹלֵלוֹת. בִּנְבֹל עָלֶה מִגֶּפֶן וּבָטְלוּ הָאַשְׁכּוֹלוֹת. קְפָדָה בָא פַּסּוּ שְׁלֵמֵי הַמִּדּוֹת. וּבָאוּ עוֹשֵׂי עָוֶל בַּמִּדּוֹת. וּבַמִּשְׁקָלוֹת. קוֹל דְּמֵיהֶם צוֹעֲקִים מִן הָאֲדָמָה וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. וְהָיָה כָּל הַנּוֹתָר בַּדּוֹר וְהַנִּשְׁאָר בַּזְּמַן עַד סְדוֹם יֶאֱהַל. חָרוּץ. לְצִבֹּר חָרוּץ. וּלְהוֹן נִבְהָל. הַגָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ יִגְעֶה עַל בְּלִילוֹ וְעַל צֵידוֹ יִצְהָל. מֵאָז וַהֲלֹם דַּעַת וּתְבוּנָה נָדְדוּ הָלְכוּ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל.

כַּמָּה קָשִׁים אֵלּוּ הַיִּעוּדִים. בְּהִסְתַּתֵּר בִּינַת נְבוֹנֵינוּ לִהְיוֹת הַיְּהוּדִים עֲתִידִים. לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כְּסוּס כְּפֶרֶד כְּיוֹנָה פוֹתָה. כְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה כַּיְעֵנִים בַּמִּדְבָּר

כְּעָזֵי בַרְיָתָא . חָבָל עַל דְּאָבְדִין . שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים חֲכָמִים מְחֻכָּמִים יוֹדְעֵי דָּת וָדִין . דּוֹר טָהוֹר בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם אַנְשֵׁי אֱמֶת לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם לְמַדִּין . דּוֹר הָלַךְ לְדַרְכּוֹ אֶל מְקֻדְּשֵׁי אֵל נָתְנוּ לוֹ מַהְלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים . וְדוֹר בָּא — רָשָׁע וְגַס רוּחַ הַלְוַאי יִהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יְהוּ מְזִידִים . דּוֹר בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ הוֹלֵךְ שׁוֹבָב . דּוֹר מָה רָמוּ עֵינָיו . גְּבַהּ עֵינַיִם וּרְחַב לֵבָב . דּוֹר טָפַשׁ לִבּוֹ כַּחֵלֶב . וּפָנָיו כִּפְנֵי הַכֶּלֶב . דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל . וְכָל הָרוֹצֶה לִטֹּל אֶת הַשֵּׁם יִטֹּל . דּוֹר תַּהְפּוּכוֹת מְבַקֵּשׁ גְּדוֹלוֹת וְרָמוֹת . יִתְפָּאֲרוּ בְּמַה שֶּׁאֵין בָּם קָרְאוּ בִשְׁמוֹתָם עֲלֵי אֲדָמוֹת . דּוֹר דּוֹרְשָׁיו לְדָמִים וּמִרְמוֹת . וּמֵת דּוֹר חוֹפְשֵׂי חַדְרֵי הַתּוֹרָה וְדוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת . דּוֹר מְבַקְשָׁיו עָמָל וָאָוֶן רַק רַע כָּל הַיּוֹם כָּל הַמַּחֲלָה . יָרִים רֹאשׁ מְאֹד נַעֲלָה . וְדוֹר מְבַקֵּשׁ יְיָ וְלִמְצֹא דִבְרֵי חֵפֶץ כָּלְתָה נַפְשׁוֹ חָלַף וְעָבַר נָסַע וְנִגְלָה.

מִי הֶאֱמִין לִשְׁמוּעוֹת דּוֹר נֶהֶפְכוּ עַל אַרְצוֹ שָׁמָיו . אָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו . אָפֵס מוּסָר סָף . תַּם הַצֶּדֶק נֶאֱסָף . הַכָּבוֹד אֶל עַמָּיו . כִּמְעַט כָּמוֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו דּוֹר שֶׁכָּךְ עָלָה בְיָמָיו . כִּי עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו . שָׁלַח יָדוֹ בִּשְׁלוֹמָיו . יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה הוּא נִלְחַם בָּם בְּמִלְחֲמוֹת תְּנוּפָה . יְיָ וּכְלֵי זַעְמוֹ חִצֵּי שַׁדַּי גִּירֵי דִידָהּ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה . בְּמוֹת בַּשְׁרוּשֵׁי בַּשֶּׁבִי וּבַבִּזָּה בְּחֶרְפָּה וּגְדוּפָה . בִּסְעָרָה יְחִילֵהוּ יְשׁוּפֵהוּ בְסוּפָה . וְאַף גַּם זֹאת לֹא יָמִישׁ מַעֲשׂוֹת נֶאָצוֹת וְלֹא יִמָּנַע . וּמִגַּאֲוָתוֹ וּגְאוֹנוֹ לֹא יִכָּנַע . לַגָּלוּת כִּי יֶאֱרַךְ . וּבִהְיוֹתוֹ לְרַגְלֵי צַר וּמָצוֹק מִדְרָךְ . לֹא יִרְפֶּה קָשְׁיוֹ וּלְבָבוֹ לֹא יֵרָךְ . אִי שָׁמַיִם כַּמָּה עַזִּים פְּנֵי דוֹר שֶׁכֻּלּוֹ חַיָּב . אֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב

בִּרְאוֹתוֹ חֲמַת הַמֵּצִיק יִרְמֹס לָאָרֶץ חַיָּיו. אִישׁ בִּשְׁרִירוּת לִבּוֹ יֵלֵךְ לְמַלֹּאת מַאֲוַיָּיו. בְּבֹא עֲלֵיהֶם צָרוֹת חוֹבְרוֹת תַּחַת שׁוֹאָה הִתְגַּלְגָּלוּ. וְלֹא יִירְאוּ וְלֹא יִזְחָלוּ. מַכַּת אַכְזָרִי הֻכּוּ וְלֹא חָלוּ. וְלֹא שָׁתוּ לִבָּם גַּם לְזֹאת אִישׁ לְבִצְעוֹ מִקָּצֵהוּ. וְהָעָם לֹא שָׁב עַד הַמַּכֵּהוּ.

בְּהִנָּתֵן דָּת בְּפָמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה מִפִּי עֶלְיוֹן. לְשַׁלַּח יִשְׂרָאֵל עַל רִשְׁעוֹ וְעַל חַטָּאתוֹ לְכָלָה וְחָרֶץ לְהַכְנָעָה וּבִזָּיוֹן. לְקַעְקֵעַ הַגָּלוּת מִפִּנָּה לְפִנָּה יַחַד עָשִׁיר וְאֶבְיוֹן. וַיִּמְכְּרֵנוּ בְּיַד אֲדוֹנִים קָשֶׁה וּמֶלֶךְ עַז בַּר מַרְיוֹן. אַשְׁמְדַאי וְסִיעָתוֹ אֲרִי נוֹהֵם וְדוֹב שׁוֹקֵק לָבִיא וָלַיִשׁ מֵהֶם וּבַר גָּרְיוֹן. וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ לִילִית. תַּהֲפֹךְ יָדָהּ זוּטוֹ שֶׁל יָם וְהַשְׁלוּלִית. בַּת מַטְרֵד בֶּן טַמְיוֹן. וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן. צְבָאוֹ וּפְקוּדָיו מִמִּדְבָּר בָּאוּ מֵאֶרֶץ גְּזֵרָה הָרֵי חוֹל נְהַר סַבַּטְיוֹן. רָאשִׁים עֲלֵיהֶם גִּבּוֹרֵי כֹחַ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל יוֹסֵף שֵׁדָא וּבֶן תְּמַלְיוֹן. וַיִּכְתֹּב אֶת כָּל תֹּקֶף סֵפֶר הַמִּקְנָה בְּגִלָּיוֹן. בְּצִפֹּרֶן שָׁמִיר דִּי פַרְזְלָא מְרָעַע בְּעֵט בַּרְזֶל פַּרְזְלָא הִנְדּוּאָה גְלָלָא בָּזַע וְנַעֲשָׂה הַמֶּכֶר עַל תְּנַאי. שֶׁיַּקִּיפוּ הָאָרֶץ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל עִיר וּבֶהָלוֹת כְּתַנּוּרוֹ שֶׁל עַכְנַאי. וְכֵן קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ לְמַלֹּאת. כְּכָל הַנִּמְצָא כָּתוּב בַּסֵּפֶר הַחֲמוּרוֹת וְהַקַּלּוֹת. פָּשַׁט גְּדוּד וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שָׁטוֹחַ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה. לֹא יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת סִפָּיו שְׁנֵי מַשְׁחִיתִים זֶה יַעַט אֶל הַשָּׁלָל וְזֶה הַנֶּפֶשׁ צוֹדֶה. וְכָל מָתָא לָא פְּחִיתָא מִשִּׁתִּין שֵׁדֵי. וְהַנִּשְׁאָרִים בָּהֶם אֵין מֵהֶם חוֹלֵק מְהַרְהֵר תְּשׁוּבָה עוֹזֵב וּמוֹדֶה. אֵלֶּה מִפֹּה לַהֲרֹג וְאַבְּדָן שִׁתִּין תִּכְלֵי מָרֵי נֶפֶשׁ וְנוּגֵי. וְאֵלֶּה מִפֹּה בְּהָךְ גַּסָּא הִלּוּלֵי וְחִנְגֵּי. אֵלֶּה מִפֹּה נוֹדְדִים לַלֶּחֶם אַיֵּה לַחֲרָפוֹת. וְאֵלֶּה

מִפֹּה כִּסְעֶדֶת שְׁלֹמֹה שְׁפוֹת הַסִּיר הַגְּדוֹלָה שָׁפוֹת. אֵלֶּה מִפֹּה נִצְרְפוּ בַחֶרֶב וּבַלֶּהָבָה עַל אֲשֶׁר לֹא פָשְׁעוּ וְעָווּ. וְאֵלֶּה מִפֹּה לֹא נִבְעֲתוּ מִן הַחֶרֶב וּמִגַּחַלְתָּם לֹא נִכְווּ. חִזְקוּ פְנֵיהֶם מִסֶּלַע כְּאִלּוּ „תָּו־תְּחִיָּה" עַל מִצְחָם הִתְווּ. יָשֹׁמּוּ יְשָׁרִים עַל זֹאת מְקַנְאִים לַיְיָ וְעַל דָּבָר זֶה כָּל הַדָּוִים יִדְווּ.

כֵּן אָרְחוֹת הַדּוֹר הַזֶּה רַבּוּ מְשׁוּבוֹתָיו וּמְעָלָיו. עָצְמוּ הֲרוּגָיו נְפִישׁוּ קְטִילֶיהָ וְרַבּוּ חֲלָלָיו. בִּלְתִּי יְחִידִים סְגֻלּוֹת מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעַט לִמְעוּטָם בְּטֵלִים. כְּחִטָּה בִכְרִי אֶחָד בְּתוֹךְ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים סְכָלִים. אוּלַי יִמָּצְאוּן בִּיגִיעָה רַבָּה זְעֵיר שָׁם זְעֵיר שָׁם כִּמְלַקֵּט שִׁבֳּלִים. כִּבְיָכוֹל מָךְ עֶרְכָּם נִבְזִים וּשְׁפָלִים. נוֹתְרוּ נִדָּחִים שׁוֹמֵמִים וְנֶאֱנָחִים. כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים. הַמֵּת מֵהֶם מֵת וְעִמּוֹ תָמוּת חָכְמָתוֹ. יֵרֵד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ יִקַּח הַכֹּל בְּמוֹתוֹ. וְיָצָא חֹטֶר מִגִּזְעוֹ וְנֵצֶר מִשָּׁרָשָׁיו שָׁוְא תִּהְיֶה תְמוּרָתוֹ. עוֹד מְעַט וְנִשְׁאַר הַדּוֹר נָעוּר וָרֵק שְׁלִיחַ וְצַרְטִיל. מְעַט מְעַט מִתְנַוְּנֶה וְהוֹלֵךְ קַמָּא קַמָּא בְטִיל. וְאַחֲרֵיהֶם רָאִיתִי אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ שׁוֹאָה וּמְשׁוֹאָה. יִרְאֶה הָרוֹאֶה אוֹתָהּ לֹא תַחֲטִיא הִנֵּה בָאָה. אֶרְאֶנּוּ וְלֹא רָחוֹק. יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה הַיּוֹם הַהוּא יִרְחַק חֹק. הָעוֹלָם שׁוֹמֵם וְהַדּוֹר יָתוֹם. יִפְשֶׂה הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו אֵין בּוֹ מְתוֹם. בַּהַרְתּוֹ תִתְפַּשֵּׁט וְצָרַעְתּוֹ תִפְרַח. וְחָכְמַת סוֹפְרָיו תִּסְרַח. וְהַמִּשְׁתַּכֵּר מִשְׁתַּכֵּר לִשְׁאֹב מַיִם וַעֲצִים לַחֲטֹב. לֹא לְלַמֵּד וְלֹא לִכְתֹּב. וְכִי יִמָּצֵא חָלָל רָשָׁע בָאֲדָמָה יְמַלֵּא רוּחַ חָכְמָה. בְּהַנְהָגַת הַמְּדִינָה וּבְמִלֵּי דְעָלְמָא. וַאֲשֶׁר כֹּחַ בּוֹ לַעֲשׂוֹת חַיִל בְּכָל מַאֲמַצֵּי כֹחַ בְּיָד רָמָה. יִהְיֶה לָהֶם לְרֹאשׁ יַעֲשׂוּהוּ בָמָה. הָאִישׁ

הַזֶּה קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ אֵלָיו יִכְרְעוּ אֻמַּיָּא וְלִשָּׁנַיָּא. יַעַבְדוּהוּ עַמִּים יְהוֹן פָּלְחִין לֵהּ דָּרַיָּא. וְהֶחָכָם כִּי יְדַבֵּר נִפְלָאוֹת אָתַיָּא וְתִמְהַיָּא. מוֹכִיחַ בַּשַּׁעַר עַל עוֹבָדֵיהוֹן בִּישַׁיָּא. סָנוֹ לֵהּ בְּנֵי מָתֵיהּ מִשּׁוּם דְּמוֹכַח לְהוֹ בְּמִלֵּי דִשְׁמַיָּא. כְּאִלּוּ חָס וְשָׁלוֹם בַּיָּמִים הָהֵמָּה תֹּאבַד חָכְמָה תָּפוּג תּוֹרָה וְתִשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל. אוֹי מִי יִחְיֶה מִשּׂוּמוֹ אֵל.

אֲסַפְּרָה אֶל חֹק אֲדֹנָי. כַּמָּה הוּא שָׁמוּר בִּידֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁמְּקֻבָּל מִסִּינַי. זְרִיזוּת גְּדוֹלָה נִמְצֵאת בָּם בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹות בְּדִקְדּוּק וּפְנַאי. חָדְשֵׁיהֶם וּמוֹעֲדֵיהֶם לְכַבְּדָם כָּרָאוּי אֵינוֹ עֲלֵיהֶם לָטֹרַח. רַגְלֵיהֶם יָרוּצוּ לִהְיוֹת בְּטוֹב בְּיוֹם טוֹבָה כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹרַח. מוֹעֵד וְשַׁבָּת לַעֲדוֹת בְּכֶסֶף לְהָכִין זֶבַח וּמִנְחָה. אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ חַיָּה וָעוֹף בָּקָר וָצֹאן לְטִבְחָה. מַה נִּפְלְאוּ פְּנֵיהֶם פְּנֵי לְהָבִים. בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים. בְּשַׁחֲרָם לַטֶּרֶף בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים. לָתוּר לָהֶם כָּל נַתַח טוֹב בְּבֵית הַטַּבָּח. וְהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר יָבִיאוּ הַפּוֹחֵת לֹא יִפְחֹת מִשְּׁנֵי תַבְשִׁילִים וְהַמּוֹסִיף הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת זֹאת הַתְּעוּדָה. וּבִמְלֹאת כְּרֵסָם סִפְּקוּ מִינֵי מְגָדִים בְּקִנּוּחַ סְעֻדָּה. וּלְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת עַמֵּנוּ וְכִשְׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם. אַגִּיד מִנְהָגָם בְּחַגֵּיהֶם וּבְמוֹעֲדֵיהֶם. הֵיאַךְ הֵם נוֹהֲגִים וּרְגִילִים. בְּכָל מוֹעֲדֵי הַשָּׁנָה הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדוֹלִים. לְהָסִיר מֵעֲלֵיהֶם חֶרְפָּה וְעֶלְבּוֹן. אַחַת לְאַחַת לִמְצֹא חֶשְׁבּוֹן.

בְּרֵישׁ שַׁתָּא בְּרִיּוֹת בּוֹ יִפָּקֵדוּ לְטוֹב וּלְמוּטָב בְּיוֹם הַזִּכָּרוֹן. בְּצֵאת הַשֵּׁם מִמְּקוֹמוֹ לָדִין עַמִּים בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן. יוֹם הַכֶּסֶא עַתִּיק יוֹמִין יְתִיב וְסִפְרִין פְּתִיחוּ לְרָצוֹן אוֹ לְחָרוֹן. כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אַבָּב חוּטְרָא מִלֵּי

תַּחַת הַשֵּׁבֶט עוֹבְרִים כִּבְנֵי מָרוֹן . וּמַלְאָךְ מֵלִיץ בְּקוֹל גָּדוֹל קוֹרֵא בְגָרוֹן . שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל מִי בָכֶם הַמְיַחֲלִים אֲסִירֵי הַתִּקְוָה שׁוּבוּ לְבִצָּרוֹן . הַיָּרֵא אֶת דְּבַר יְיָ יַזְמִין עַצְמוֹ לִתְפִלָּה וּלְמִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר וּלְדוֹרוֹן . מִנְחָה הִיא חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ שֶׁיִּתְמַעֲטוּ בְצוֹם וּבְכִי וְלֵב נִשְׁבָּר מִשְׁנֵה שִׁבָּרוֹן . רָאוּי שֶׁיִּתְאוֹנֵן אָדָם מֵרִשְׁעוֹ גֶּבֶר עַל חֲטָאָיו מִיִּרְאַת חֶרֶב לַייָ נוֹקֶמֶת יִמָּלֵא יָגוֹן וְשִׁבָּרוֹן . אָז רָאִיתִי הָעָם יוֹסִיפוּ לַחֲטֹא חַרְבָּם לְטוּשָׁה . וּמִצְחָם נְחוּשָׁה . לֹא יִצְעֲקוּ לָאֵל . לֹא צָוְחִי לְמִיכָאֵל וְלֹא לְגַבְרִיאֵל . וְלֹא לְמַטַּטְרוֹן . הָעָם לֹא נִזְהָר לְמִגָּדוֹל וְעַד קָטָן . בִּתְקֹעַ שׁוֹפָר לְעַרְבֵּב הַשָּׂטָן . לְשַׁלַּח בּוֹ הַמִּגְעֶרֶת „גִּירָא בְעֵינֵיהּ" לְהַעְתִּיק מַעֲשֵׂיהֶם אֶל הַכִּשְׁרוֹן . אוֹ יְרַקֵּד בֵּין קַרְנֵיהֶם לְגַאֲוָה וָבוּז לְבָשׁוּ וַיִּלְבְּשֵׁם יַעֲטוּ כַמְּעִיל קִנְאָה וְחֶסְרוֹן . נָהֲגוּ כָל יִשְׂרָאֵל . בַּלֵּילוֹת הָאֵל . לְחַלּוֹת פְּנֵי אֵל . לְקַדֵּם אַשְׁמוּרוֹת . בִּשְׁפַרְפָרָא בְּנָגְהָא יְשַׁחֲרוּנְהוּ בִזְמִירוֹת . וָרוֹן . וְהַיּוֹם הַזֶּה עוּל יָמִים . וְזָקֵן מַשְׁכִּימֵי קוּם אֶל הַכְּרָמִים . לְהָבִיא אֶל הַיֶּקֶב פּוּרָה בִסְפִינָה אוֹ בְקָרוֹן . גְּדוֹלָה מִזּוֹ הַרְבֵּה רָאִיתִי הָעֵת עֵת שָׁרָב וּזְמַנִּין דְּמָשְׁכָא תְקוּפַת תַּמּוּז עַד הָתֵם מְיַבֶּשֶׁת חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן . וְקֶטֶב מְרִירִי יַשְׁרֹק לַזְּבוּב וְשֶׁרֶץ הָעוֹף עֵינֵי הָאֲנָשִׁים יְנַקֵּרוּ יַכּוּם בְּעִוָּרוֹן . וּבָאוּ וְנָחוּ בַקְּעָרָה וּבַכּוֹס הָרַךְ וְהֶעָנֹג יֹאמַר כִּמְלַעֵיג מַה נִּכְבַּד הַיּוֹם מָה רַב טוּב לַיּוֹם טָרַחְתִּי בַסְּעֻדָּה וְהִפְסַדְתִּיהָ מַה יִּתְרוֹן . שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיַי . לַזְּבוּב וְלַדְּבוֹרָה לְבָרוֹת לָמוֹ גַּם בַּלַּיְלָה בְּנֵי פַרְעוֹשׁ יְגַלְגְּלוּנִי עַל יְצוּעַי . כְּאִלּוּ נָפַלְתִּי בְּמוֹרַד בֵּית חוֹרוֹן . שָׁמַעְתִּי כָאֵלֶּה רַבּוֹת מַלִּינִים עַל יְיָ בִּרְחוֹבוֹת קִרְיָה אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ

וְהָאֲנָשִׁים יְנַחֲשׁוּ לְפָרֵשׁ בָּזֶה פֵּרוּשׁ וּפִתְרוֹן. וְהַמִּתְבָּרֵךְ בָּזֶה בָּאָרֶץ יִתְבָּרֵךְ בֵּאלֹהֵי עֶקְרוֹן. וְהֵשִׁיבוּ אוֹתוֹ תַּעֲתּוּעִים· וְתַנְחוּמֵי נָשִׁים. „תְּבַלֶּה וּתְחַדֵּשׁ זְבוּבִים וְיַתּוּשִׁים. תְּחַדֵּשׁ וּתְבַלֶּה כִּנִּים וּפַרְעוֹשִׁים. כְּצֵאת חַיָּה יַחְדָּיו יֶחֱזוּ פָּנֶיךָ כַּתּוֹת יָפוֹת. כְּצִפֳּרִים עָפוֹת. כָּצָב תְּעוּפֶינָה סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ. לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה תַּרְבֶּה זֶרַע וְקָצִיר. וְתַשִּׂיג דַּיִשׁ וּבָצִיר. הַקִּשּׁוּאִים וְהַבְּצָלִים וְהֶחָצִיר".

וּבַעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים הַסְּפוּרִים. שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים. שֶׁיַּבִּיט הָאָדָם אֶל עוֹשָׂיו. וּמֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ יְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו. מִיִּרְאַת עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ הַכָּבוֹד מִפְּנֵי נוֹגְשָׂיו. הֶחָפֵץ חַיִּים מָאַן דְּבָעֵי חַיֵּי יְחַזֵּק הַבֶּדֶק. פֶּן כִּי יִשְׁקְלוּהוּ בְּמֹאזְנֵי צֶדֶק. יִשְׁתַּכַּח חָסֵר טוּבוֹ כְּחֵדֶק. אָז אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ עֶשֶׂר פְּעָמִים יַכְלִימוּ. וְאֶגְרוֹף רֶשַׁע יָרִימוּ. יְחָרְפוּ זֶה אֶת זֶה בְּמָאוֹס וָסֶחִי. וְעֶשֶׂר מַכּוֹת יַכּוּ עַל הַלֶּחִי. זֶה אֶת זֶה יוֹנוּ יַחַד אָבוֹת וּבָנִים. בְּמִקָּח וּבְמִמְכָּר עֲשֶׂרֶת מוֹנִים. הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶם. מַה שֶּׁיִּתְעַסְּקוּ בְּיִשּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם בַּיָּמִים הָהֵם. יַאַסְפוּ כִּתּוֹת. יָכִינוּ לָהֶם לִשְׁתּוֹת. כִּי הַיָּמִים יְמֵי בִכּוּרֵי עֲנָבִים נַעֲוָה אַרְתַּחוּ וְדוֹרְכִים גִּתּוֹת. עֲשֶׂרֶת צִמְדֵי כֶרֶם בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן בִּנְקִיקֵי הַסְּלָעִים בְּנַחֲלֵי הַבַּתּוֹת. יְנַקּוּ אֶת בֵּית הָאוֹצָר בַּחוֹרִין וּבַסְּדָקִין יַבִּיטוּ. אֶת גַּגּוֹ וְאֶת קִירוֹתָיו וְאֻשְׁיָא יָחִיטוּ. שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמַּרְתֵּף כֵּלִים רֵקִים אַל יַמְעִיטוּ. יֵינוֹת חֲזָקִים וְחַדִּים. מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי אֵשׁ כַּלַּפִּידִים בְּתוֹךְ הַכַּדִּים. יְמַלְאוּ הַקַּנְקַנִּים יֵין הָרֶקַח בְּשָׂמִים רֹאשׁ. וְהִשִׁיקוּ הַיְקָבִים תִּירוֹשׁ. אֵלֶּה טַרְדוֹת הַיְּהוּדִים מִפַּרְשַׁנְדָּתָא וְעַד וַיְזָתָא. עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא. אֲהָהּ יְיָ אֱלֹהִים הַלָּזֶה מֵרֹאשׁ מִקַּדְמֵי

נְתִינַת הַתּוֹרָה הַתְּמִימָה . יִסַּדְתָּ יוֹם הַדִּין וְיוֹם חֲתִימָה.

וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ לִשְׁבֹּת בּוֹ וְלָנוּחַ מֵהֲבָלִים וּדְבָרִים . יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ . יִתְיַפֵּחַ יְפָרֵשׂ כַּפָּיו מִי שֶׁעֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ . פֶּן מִיַּד יְיָ יִקַּח בְּחַטֹּאתוֹ כִּפְלַיִם . וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו יְשַׁלֵּם שִׁבְעָתַיִם . יוֹם עַל רָשָׁע וְעַל תָּם . בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ בְּעַד מִשְׁפְּטֵיהֶם יַחְתֹּם . אֲשֶׁר חָטָא לוֹ יִמְחֶנּוּ מִסִּפְרוֹ וּתְפִלָּתוֹ יִשְׁתֹּם . יוֹם בּוֹ נָהֲגוּ הַחוֹלְפִים בְּשָׁמֶן כְּרָזֶה . מִי שֶׁרוּחוֹ זָרָה מֵחֲבֵרוֹ לְבַקֵּשׁ שָׁלוֹם זֶה מִזֶּה . אוֹ הַמְהַדְּרִין מִן הַמְהַדְּרִין אֲשֶׁר רוּחַ רָעָה עֲלֵיהֶן יֵעָרֶה . בִּמְעָלֵי יוֹמָא דְכִפּוּרֵי . יִבְדְּלוּ לְעוֹרֵר רִיב וּמָדוֹן מִשְׁפָּחוֹת וּמִשְׁפָּחוֹת . דַּקֵּי הַנֶּפֶשׁ גַּסֵּי הָרוּחַ בְּעֵינֵיהֶם הֵמָּה הָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת . אָז יִקְרְצוּ עֵינַיִם . יַחַרְקוּ שִׁנַּיִם . וְלָז לְלָז יִלְחֲשׁוּ אֶל אָזְנַיִם . אָז יֵחָלֵק הָעָם לִשְׁנַיִם . זֶה יִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא . שֶׁהוּא יָקוּם עַל הַכִּסֵּא . וְזֶה יִתְפָּאֵר וְיִתְהַלֵּל . שֶׁהוּא יַעֲמֹד וִיפַלֵּל . וְזֶה יֹאמַר אִם לְשׁוֹנִי לֹא תִמֹּק וַאֲשׁוּרַי לֹא תִמְעַד . בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ וּפְלוֹנִי קְרוֹבִי הַטּוֹב יְכַפֵּר בְּעַד . וְזֶה יֹאמַר כְּנֶגֶד הַמַּשְׁחִיתִים . אוֹ לַמְפַתִּים וּמְסִיתִים . לֹא כִּי אַרְיוֹךְ רַב טַבָּחַיָּא . נוֹקְמֵיהּ רַבָּא דְמִן חַבְרַיָּא . בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִרְבֶּה הֶחָרוֹן וְהַתִּגָּר יִגְדַּל . הַשַּׁלְוָה תָסוּר וְהַשָּׁלוֹם יִדַּל . יִבְטַל הַתָּמִיד וְהָעֲבוֹדָה תֶּחְדָּל . מַעֲשֶׂה הָיָה לְרִיב וּמַצָּה בִּתְפִלַּת הַיּוֹצֵר . נִשְׁתַּבְּרוּ כַּמָּה כְּלֵי קֹדֶשׁ כְּשֶׁבֶר נֵבֶל כִּכְלִי יוֹצֵר . וּבִתְפִלַּת הַמּוּסָף . שִׂמְחָה וָגִיל נֶאֱסָף . וּבַמִּנְחָה . עָרְבָה כָּל שִׂמְחָה . וּבַנְּעִילָה . הַשְׁחִיתוּ הִתְעִיבוּ עֲלִילָה . וּבִתְפִלַּת עַרְבִית . יֹאחֲזֵמוֹ רַעַד אֲחָזָתַם עֲוִית . וּבְיוֹם מָחָר אִישׁ לְעֶבְרוֹ תָּעוּ עַל יָמִין אוֹ עַל שְׂמֹאל . לֹא זָכְרוּ קְדֻשַּׁת יוֹם שֶׁעָבַר וְלֹא יָחוּשׁוּ לְיוֹם אֶתְמוֹל .

לֹא וַעַד וְלֹא וִדּוּי לֹא תּוֹדָה וְלֹא תְשׁוּבָה הַהוֹלֶכֶת לְמַאֲכָל כְּאִלּוּ יוֹם הַכִּפּוּרִים. כַּחֲנֻכָּה וּפוּרִים. בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ בְּפִרְסוּם הַנֵּס וּבִקְרִיאַת הַמְּגִלָּה. וּמָחֳרָתוֹ. אֵין חֲשָׁשׁ בִּזְכִירָתוֹ. לִגְנוּת אוֹ לִתְהִלָּה. עַד יַעֲמֹד לְגוֹרָלוֹ לְקֵץ הַיָּמִין יַחְזוֹר חֲלִילָה.

וּבְחַג הַסֻּכּוֹת. רָאִיתִי קוֹדְחֵי אֵשׁ מְאַזְרֵי זִיקוֹת. בְּשִׁבְעָה דְרָכִים יְבַצְּעוּ בֶּצַע מַעֲשַׁקּוֹת. תַּכְלִית כָּל זָרִיז וּמַאֲמִין לַעֲטֹר הַסֻּכָּה בִּקְרָמִין. וּבִסְדִינִים מְצֻיָּרִין וּמְרֻקָּמִין. שֻׁלְחָן עָרוּךְ וְעָלָיו מִכָּל מִין וָמִין. הַבָּאִים אֶל הַסֻּכָּה יָסֵבּוּ בְּכָרִים וּבִכְסָתוֹת. אַף שָׁמֶיהָ יַעַרְפוּ יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת. מְקֻלַּעַת פְּקָעִים מְזוּזוֹת פְּתָחֶיהָ וְקַלְעֵי שֵׁשׁ יַצִּיבוּ בַדְּלָתוֹת. אָכֵן אִם חָס וְשָׁלוֹם יָרְדוּ גְשָׁמִים אֲפִלּוּ טִפָּה שֶׁלֹּא כְנֶגֶד טִפָּה. עוֹקְרִין אֶת הַשֻּׁלְחָן וְכוֹרְכִין הַכֹּל עִם הַמַּפָּה. וְלֹא יַמְתִּינוּ שֶׁיִּפָּסֵד הַתַּבְשִׁיל אוֹ שֶׁתִּסָּרַח הַמִּקְפָּה. וְנַעֲנוּעַ הַלּוּלָב. יֶעֱרַב לָהֶם מִדְּבַשׁ וְחָלָב. שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְאַרְבַּע רוּחוֹת כְּכָל הַצָּרִיךְ. חָבֵט חָבֵט וְלֹא בָרִיךְ. בְּכִוּוּן הַלֵּב וְלֹא לְתוֹרָה וְלִתְעוּדָה. אֲבָל מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה. וְהִלְכוֹת הֶחָג בֶּחָג אֵין קוֹרֵא בָהֶם. אִם לֹא אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפְּחוֹתֵיהֶם. וּבְחוֹל הַמּוֹעֵד הַזָּרִיז בָּהֶם וְהָעֶבֶד. יִתְעַסֵּק בִּמְלֶאכֶת הָאָבֵד. מְלָאכָה נִמְבְּזָה וּבְזוּיָה. כְּלֵי מַפָּצֶיהָ הַפְּסִיפְסִין וְהַקֻּבְיָא. כַּנִּקְלֶה כַּנִּכְבָּד הַכֹּל בְּעַרְבּוּבְיָא. לִמְקֻצְעוֹת כָּל מִשְׁכָּן בֵּין בִּרְכָּתָיִם. עָרוֹךְ הַשֻּׁלְחָן אֶת כָּל לוּחוֹתָיִם. שָׁם יְתַנּוּ הַטַּיָּלִים בְּכָל יוֹם אִם דַּל וְאִם עָשִׁיר. דְּבַר גְּבוּרוֹת קֶסֶנְיָאתָא וְנַרְדְּשִׁיר. זֶה יֵלֵךְ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְשַׂקּוֹ. וְזֶה לַחֲרָדָה גֶשֶׁף חִשְׁקוֹ. זֶה יִקְנֶה עוֹלָמוֹ בְשָׁעָה אַחַת כְּשָׁאוּל בֶּן קִישׁ. וְזֶה יֵלֵךְ

אִסְתֵּירָא בְלָגִינָא קִישׁ קִישׁ . וְאוּלַי יַרְגִּנוּ בְאָהֳלֵיהֶם .
עַד קְרוֹעַ מְעִילֵיהֶם . וְעַד שְׁפָךְ דָּם עֲלֵיהֶם.

וּבַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי בְּכִסְלֵו . קוֹל הָמוֹן שָׁלֵו . לִכְבוֹד מַתִּתְיָה בֶּן יוֹחָנָן לֹא לְגִנַּאי . וְלִכְבוֹד בֶּן חַשְׁמוֹנַאי . יֵאָסְפוּ הַנָּשִׁים הַחֲשׁוּבוֹת . בְּקִיאוֹת לַעֲשׂוֹת הַבִּרְיָה וּלְלַבֵּב הַלְּבִיבוֹת . עֲגֻלוֹת גְּדוֹלוֹת כְּהֶקֵּף הַמַּרְחֶשֶׁת . וּמַרְאֵיהֶן טוֹבְיָנֵי וְאַרְגְּמָנֵי כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת . יֹאפוּ אֶת הַבָּצֵק מִינִים יַעֲשׂוּ מַטְעַמִּים מֵהָעִסָּה . חֲבִיץ קְדֵרָה וּבֶן דַּיְסָא . וְעַל הַכֹּל יִקְחוּ סֹלֶת חִטִּין . וְיַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ הַסְּפֻגְנִין וְהָאִסְקְרִיטִין . וְהַשְּׁתִיָּה כַּדָּת בְּשְׂמָחוֹת וָגִיל עַל כּוֹס וָכוֹס . לְהַעֲבִיר רָעַת נִיקָנוֹר וּבַגְרִיס וְצָרַת אַנְטִיוֹכוֹס.

וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר . בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל לְכָבוֹד וּלְהָדָר . יִתְפָּאֲרוּ וְיִתְהַלָּלוּ . כִּי יִשְׁתַּגְּעוּ וְכִי יִתְהוֹלָלוּ . זֶה זֵכֶר יַעֲשֶׂה לַנִּפְלָאוֹת וּפִרְסוּם לַנִּסִּים . כִּי יַעֲטוּ כַּמְּעִיל תִּפְאֶרֶת הָעֲכָסִים . וְזֶה לִכְבוֹד מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר . סָחִף דִּקוּלָא אַרֵישֵׁהּ וְכוֹפֶה עָלָיו פְּסַכְתֵּר . זֶה יִלְבַּשׁ שִׂמְלַת אִשָּׁה וּלְגַרְגְּרוֹתָיו עֲנָקִים . וְזֶה יִתְחַקֶּה כְּאַחַד הָרֵקִים . תֹּף וּמָחוֹל שִׂמְחָה וְשָׁלִישִׁים . אֵלּוּ עִם אֵלּוּ אֲנָשִׁים עִם נָשִׁים . וּלְעֵת עֶרֶב סְעֻדַּת פּוּרִים . אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וּבַרְבּוּרִים . מִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים . אֲבָל מַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים . מִתְמַעֲטוֹת בְּכָל הַשָּׁנִים . בַּלַּיְלָה הַהוּא יִתְּנוּ רוֹזְנִים לָאָיִן . הַבָּאִים לַחְקוֹר מִמְסַךְ הַשּׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יָיִן . אָז יְרַנְּנוּ אוֹהֲבֵי אֲשִׁישֵׁי עֲנָבִים . יַזְהִירוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וְכַכּוֹכָבִים . וְנִכְרַת אֶת זֵכֶר בֵּית הָרֶכָבִים . בָּהּ בְּלֵילְיָא יְחַפֵּשׂ בֵּית הַיַּיִן בְּנֵרוֹת . וְנִשְׁתּוּ מַיִם מִן הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרוֹת . גְּזֵרָה הִיא מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי חֵמֶת וֵאלֹהֵי

סְפַרְוָיִם . בַּלַּיְלָה הַהוּא אַל תֹּאמְרוּ מַיִם מָיִם . הַשּׁוֹתֶה הַיַּיִן חַי אוֹר כַּשַּׂלְמָה עוֹטֶה . וַאֲשֶׁר אַחַר הַמַּיִם נוֹטֶה . כְּמַדְקְרוֹת חֶרֶב בּוֹטֶה . רָאוּי לִבְרֹחַ מֵהֶם כְּמִי שֶׁנְּשָׁכוֹ כֶּלֶב שׁוֹטֶה . הַקָּרֵב הַקָּרֵב אֲלֵיהֶם דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ . הַנּוֹגֵעַ בָּם הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ . לָכֵן הִתְקִינוּ הַקַּדְמוֹנִים . וְיָעֲצוּ חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים . שֶׁמִּי שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו מָעוֹת . וְרוֹצֶה לְהַרְוִיחַ בָּם מִכָּל עֵסֶק וְקַרְקָעוֹת . יִקְנֶה בָהֶם יַיִן חָשׁוּב וּמֻפְלָא . בַּאֲדָר יַעֲשֶׂה וְהִצְלִיחַ דִּבְרִיא מַזְּלֵהּ . כָּל אוֹתָהּ הַלַּיְלָה מְסַפְּרִים כְּבוֹד יַיִן וְשֵׁכָר . וְדוֹרְשִׁים בָּהֶם דְּרֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר . בְּעִדָּנָא הָהִיא קָרְבָה פְקֻדּוֹת כָּל חָבִית וְקַנְקַן . מָלֵא וְרֵיקָן . וְהָרֵק לַחֲרָפוֹת מְגֻנֶּה יְגֹרַשׁ . וְהַמָּלֵא יַסִּיעוּ וְגַם דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ . יִשְׁתּוּ וְיִמְצוּ . אֵין אוֹנֵס וּמְעַכֵּב אֲבָל לִכְשֶׁיִּרְצוּ . אֲדֻמִּים שְׂרֻקִּים וּלְבָנִים . חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים . זֶה יִשְׁתֶּה עַד דֵּי זִיו אַפּוֹהִי יִשְׁתַּנֶּה . וְזֶה עַד דְּנָפֵק קִיוְהָא מֵאֻנֵּהּ . זֶה יִשְׁתֶּה בְּגָבִיעַ גָּדוֹל יַיִן חַי וּמָלֵא . עַד שֶׁתֶּחְסַר הַצַּפַּחַת וְהַכַּד יִכְלֶה . וְזֶה לְמִדַּת בִּטְנוֹ עַד דְּקָפֵי טַחְלֵהּ . כָּל פֶּתִי וְכָל חֲסַר מֹחַ . שׁוֹרֶה בְנֵי מֵעָיו בַּיַּיִן עַד אִם יִהְיֶה בַּרְזֶל יַרְךָ וְאִם אֶבֶן הוּא נִמּוֹחַ . וַאֲלֵיהֶם יִלָּווּ בְשָׂמִים וּזְנֵים מְשֻׁבָּחִים . וּמִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים . כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר . הַגִּבּוֹר גִּבּוֹר לִשְׁתּוֹת יַיִן וְדָאֵלִים גָּבֶר . הַמִּשְׁתַּכֵּר מִשְׁתַּכֵּר עַד שֶׁלֹּא יַכִּיר בֵּין נָבָל לְנָבָר . וּבֵין עָתִיד לֶעָבָר . עַד דְּלָא יָדַע בֵּין הֵימָן לִמְהוּמָן . וּבֵין בָּרוּךְ מָרְדְּכַי לְאָרוּר הָמָן . וַאֲשֶׁר יִשְׁתַּכֵּר בְּתוֹךְ הָאָהֳלוֹ . עַד שֶׁלֹּא יֵדַע בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ . מַה טּוֹב חֶלְקוֹ וּמַה נָּעִים גוֹרָלוֹ . חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא לְהִשְׁתַּכֵּר מֵאָדֹם כַּשָּׁנִים וּמִלָּבָן כְּצֶמֶר צַחַר . לֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר בַּאֲדָר עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר . וּלְהָפִיק רָצוֹן נוֹרָא

וְאָיוֹם . יִנָּתֵן גַּם מָחָר לַיְּהוּדִים לַעֲשׂוֹת כְּדָת הַיּוֹם . כִּי כְדַאי הוּא הַחֹדֶשׁ . לְהוֹסִיף בּוֹ מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ . אַף כִּי טוֹב בַּיּוֹם הַהוּא לְזַנֵּק כְּאַרְיֵה מִן הַבָּשָׁן . לִכְבוֹד הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוּשָׁן . אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ וּמִי לְךָ דוֹמֶה . לְקַיֵּם מִצְוַת „מְחַיֵּב אֱינִישׁ לִבְסוּמֵי".

וּבְעֶרֶב הַפֶּסַח . בְּנֵי זְמַנִּי אַבִּירֵי הַלֵּב וְחִזְקֵי הַמֵּצַח . רְאִיתִים בְּיוֹתֵר מְדַקְדְּקִים וּזְהִירִים . לַעֲשׂוֹת סְרִיקִין הַמְצֻיָּרִים . וּמַצָּה עֲשִׁירָה לְחוֹלִים וְנִשְׁבָּרִים . וּכְדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר כָּאִיב וְיֶחְבָּשׁ . כְּעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּיַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ . וְאֵין אִישׁ מֵהֶם יִתְחַזֵּק וְיִתְאַמֵּץ . אִם הָאִשָּׁה שׁוֹהָה עָלֶיהָ עַד שֶׁתֶּחֱמָץ . וּמִצְוַת הַגְּעָלָה . מְדַלְדֶּלֶת יוֹרֶדֶת וְאֵינָהּ עוֹלָה . וְהִלְכוֹת פֶּסַח בַּפֶּסַח . כִּמְעַט נִשְׁכְּחוּ נֶצַח.

וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר בֵּין הָעַרְבַּיִם . מוֹעֵד צֵאתֵנוּ מִמִּצְרַיִם . נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַעֲרָכָה מוּל מַעֲרָכָה . טָחֲנוּ בְרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַמְּדוֹכָה . לַעֲשׂוֹת חֲרֹסֶת מְקֻבָּץ מִכַּמָּה מִינִים . זֵכֶר לְטִיט רַעַמְסֵס וּלְחֹמֶר וּלְבֵנִים . כָּל אֶחָד מְצַפֶּה וְחוֹכֶה . מָתַי יִשְׁלַם תִּקּוּנוֹ לְקַהֲוְיֵהּ וּלְסַמּוֹכֵהּ . יִזְרוּ עָלָיו בְּשָׂמִים רֹאשׁ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נֶעֱרָךְ . וְתַבְלִין שֶׁיִּקְנוּ מִתַּגָּרֵי חָרָךְ . וְאַחַר אֲשֶׁר מִזֶּה נָחוּ וְשָׁקֵטוּ . שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ . אֶל הַגַּנּוֹת בַּקְּרוֹבוֹת וּבָרְחוֹקוֹת . הָעֲשָׂבִים וְהַיְּרָקוֹת . זֶה יְבַקֵּשׁ הַחֲזֶרֶת וַעֲלָשִׁין יְחַפֵּשׂ . וְזֶה יָתוּר אַחַר הַכַּרְפַּס . זֶה יַחְפֹּץ יַרְקָא מְעַלְיָתָא . וְזֶה מְהַדֵּר אַמְרִירְתָא . וְזֶה יִסְתַּפֵּק אִם יֶחְסַר כְּתִקּוּן רָבִינָא . בְּתַמְכָא וּבְחַרְחָבִינָא . בַּיּוֹם הַהוּא כָּל אִישׁ שׂוֹרֵר בְּבֵיתוֹ . יִתֵּן קוֹלוֹ מִמְּעוֹנָתוֹ . וְאָמַר אֶל אִשְׁתּוֹ . זְרִיזוּתֵךְ הֶרֶב כַּיּוֹם הַרְאִינִי . לְבַקֵּשׁ טָלֶה חָלָב וּמְרִיא וָצֹאן הַשְּׂמָאלִי הַיְמִינִי . זִילִי לְעִזֵּי טַבָּחֵי דִשְׁמִינֵי . וְאַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי בְּנֶפֶשׁ

חֲפֵצָה וּבְרָצוֹן . לֵךְ נָא אֶל הַצֹּאן . וּבְרָאתָ לָנוּ שֶׂה לַבַּיִת שֶׂה כְשָׂבִים . וּגְדָיֵי עִזִּים טוֹבִים . וַעֲשֵׂה לָנוּ מַטְעַמִּים . צְלִי קֶדֶר וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל שְׁתֵּין צְצֵי כְּתִקּוּן חֲכָמִים . וּלְצֵת עֶרֶב קוֹרִין אֶת הַהַלֵּל בִּנְגִינָה וּנְעִימָה . אַחַר שְׁקִיעַת חַמָּה . לֵיל שִׁמּוּרִים הוּא מְשֻׁמָּר וּבָא מֵרָעָב וְצָמָא . וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מַחֲזִיקִים בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בְּיָד רָמָה . אִישׁ עַל הַרְנְגוֹלִים וְיוֹנֵי שׁוֹבָךְ לֹא יַחְמֹל . אוֹכְלִים לְמַעֲדַנִּים וְשׁוֹתִים בַּהֲסִבַּת שְׂמֹאל . כֻּלָּם מְסֻבִּין לֶאֱכֹל וְלִשְׂבֹּעַ שְׂמֵחִים וּמִתְעַנְּגִים . אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְחוֹגְגִים . יֹאכְלוּ אֶת הַפֶּסַח עַצְמוֹתָיו יְגָרֵמוּ עַד שֶׁיִּשְׁלְחוּ בְמִשְׁמַנָּיו רָזוֹן . בְּשׁוּבָה וָנַחַת מָתוֹן מָתוֹן . לֹא בִבְהִילוּ וְלֹא בְחִפָּזוֹן . אַרְבַּע כּוֹסוֹת גְּדוֹלִים שׁוֹתֵיהֶם יִרְוֶה וְיִשְׂבַּע . אַרְבָּעָה הֵמָּה חוֹבָה לְבַד עַל כָּל הִתְנַדֵּב אַרְבַּע . דְּהוּא עֶשְׂרִין וְאַרְבַּע . וַאֲנוֹמְלִין . יֵין דְּבַשׁ וּפִלְפְּלִין . אַחַר הַסְּעֻדָּה חֻקָּה אֲרוּשָׁה . לְהֵטִיב עֲמַל לֶחֶם עֹנִי וְנַהֲמָא אַקּוּשָׁא . וּבַעַל הַבַּיִת כְּטוֹב לִבּוֹ בִסְעֻדָּתוֹ . יְדַבֵּר נְחוּמִים אֶל הַכְּבוּדָּה צַלְעָתוֹ . לֵאמֹר: אַתְּ הַגְּבִירָה . כַּמָּה יָגַעַתְּ הַיּוֹם נַפְשִׁי יָרְצָה לִי בִּרְאוֹתִי כַּמָּה תֶהֱמִי וְתֶהְגִּי . וְעַתָּה אֲחוֹתִי רָנִּי וּשְׂמְחִי חַגַּיִךְ חָגִּי . קוּמִי אֱכוֹלִי בָשָׂר סַגִּי . מַהֵר לִבְשִׁי בִּגְדֵי תִפְאַרְתֵּךְ עַד כֹּה . אֲדַרְכְּמוֹנִים רִבּוֹא . זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ.

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי . לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מֵעֲבוֹדָה קָשָׁה לַחָפְשִׁי . בְּהִגָּלוֹת מַלְכֵּנוּ הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָי . בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים עַל חוֹרֵב וְסִינָי . מִיּוֹם בְּרֹא אֱלֹהִים עוֹלָם וְיָשָׁר בְּעֵינָיו עָשָׂהוּ . נֵטָה צָפוֹן עַל תֹּהוּ . לֹא הָיָה כַּיּוֹם הַהוּא . וְלֹא יִתְאַחֵר כָּמוֹהוּ . יוֹם הִמְטִיר הַשֵּׁם עָלֵינוּ הַטּוֹבוֹת וְהַבְּרָכוֹת . נִתְּנָה תוֹרָה וְנִתְחַדְּשׁוּ הֲלָכוֹת .

מִשְׁפָּטִים צַדִּיקִים לְמַכִּירֵיהֶם . אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם . וּלְמָתְקָם הָרַב הַמְשִׁילוּם צוּפִים . לְחָלָב וְנֹפֶת צוּפִים . וְלָזֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים . יֶהֱמוּ עֶרֶב עֲצֶרֶת כְּדֻבִּים וּלְבָאִים . יֶהְגּוּ אַף נְכָאִים . אִישׁ בְּחֶזְקַת הַיָּד לֶאֱסֹף דְּבַשׁ וְחָלָב . וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ מְמַשְׁכֵּן אֶת כֵּלָיו . בְּעַד חֲרִיצֵי חָלָב . וְקֶמַח סֹלֶת . וּלְבָנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר לִשְׂרֵפָה מַאֲכֹלֶת . עַד אֲשֶׁר יֹאפוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת כְּפָכִין וְלַחְמָנִיּוֹת . וַעֲלֵיהֶן חַלּוֹת דְּבַשׁ וְהַדְּבַדְבָנִיּוֹת . פַּת הַבָּאָה בְּכִסְנִין רְקוּעֵי פַּחִים מַעֲשֵׂה עֲבוֹת וְסֻלָּמוֹת שֶׁאֵינָן שֶׁל עֲלִיָּה . סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה לִשְׁאוֹל תַּחְתִּיָּה . וְטַעֲמָם בָּזֶה שֶׁסֻּלָּם כְּמוֹ ,סִינַי׳ בְּגִימַטְרִיָּא . גַּם אָמְרוּ בַּעֲלֵי מָשָׁל וְחִידָה . שֶׁמִּסְפַּר תַּרְיַ״ג רֶמֶז אֶל דְּבַשׁ חָלָב קִמְחָא דִסְמִידָא . וְהָאֶחָד הָעוֹדֵף יִפָּתֵר . לֶאֱכֹל מֵהֶן שָׂבָע וְהוֹתֵר . כֵּן הַיּוֹם מִנְהַג בְּנֵי אֻמָּתֵנוּ . בְּיוֹם מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ . מִלְּבַד שְׁאָר מַעֲדַנִּים וּמְגָדִים . הַמִּנְהָג כְּמִנְהַג שְׁאָר הַמּוֹעֲדִים . הָיְתָה כְּזֹאת אֻמָּה נָאִין מַעֲשֶׂיהָ כִקְטֹרֶת . מְדַקְדְּקִים בְּיֵשׁ אֵם לַמִּקְרָא וְלַמָּסֹרֶת . דִּקְדּוּקִים דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה בְהוֹן . שְׂמֵחִים בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת הָעוֹבְרוֹת דֶּרֶךְ הַפֶּה כְּעַל כָּל הוֹן . וְלָזֶה הֶחֱלִיפוּ דִבְרוֹת אֵשׁ וְזִקּוּקִין דִּינוּר . בְּמִנְחַת מַרְחֶשֶׁת מַעֲשֵׂה חֲבִתִּין מַאֲפֵה תַנּוּר . הָפְכוּ דִבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים . בְּעַד זִבְחֵי זוֹלְלִים מַאֲכָל לְעָם לְצִיִּים . וְהִלְכוֹת עֲצֶרֶת בַּעֲצֶרֶת . אַחַת מֵהֵנָּה אֵינָהּ נִזְכֶּרֶת . זוּלָתִי קְרִיאַת הָאַזְהָרוֹת בְּבֵית הַתְּפִלָּה . כְּשֶׁנִּגְמְרוּ עָמְדוּ קוֹרְאֵיהֶן נֵעוֹר וָרֵק כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה . נִפְלֵאתִי מְאֹד אִם לְצַוּוֹת עַל אֵלֶּה כִּוֵּן אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁשָּׁה לַחֹדֶשׁ . מַדּוּעַ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָא מֵרִבְבוֹת קֹדֶשׁ . אִם לְהַזְהִירֵנוּ לֶאֱכֹל מַמְתַּק וּמַשְׁמָן . נִרְאָה יְיָ

בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק וּבְאוֹתוֹ הַזְּמָן. מַאי בָּעֵי בְשֵׂעִיר וּמַאי בָּעֵי בְתֵימָן.

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֶחֱמִירוּ עַל עַצְמָם לְעָבְדָם וּלְשָׁמְרָם. הַרְבֵּה מְדַקְדְּקִין בָּם יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁנִּצְטַוּוּ בְּתוֹרַת משֶׁה בֶּן עַמְרָם. מִלְּבַד שַׁבְּתוֹת יְיָ כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יוֹדֵעַ וְנָתִיק. יְכַבְּדֵם כָּרָאוּי לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכַסֶּה עָתִיק. מַצּוֹת וְקָלִי עַד בְּלִי דַי. עוֹף כָּנָף וְחַיְתוֹ שָׂדַי. וְכָל כְּבוּדָּה בַנָּשִׁים לְאֶשְׁפָּר וַאֲשִׁישָׁה. מוּכֶרֶת כִּפָּה שֶׁל רֹאשָׁהּ. כִּי יֶחְסַר לָהּ חַמְרָא לְקִדּוּשָׁא. אַכֹּלָּא סְעֻדְּתָא בְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג וְהָיָה כְּיוֹם זֶה מָחָר. אַכֹּלָּא שֵׁירוּתָא מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר. לְשַׂמֵּחַ לֵבָב וּלְהַצְהִיל פָּנִים. לָתֵת עוֹרָם מֵעֲלֵיהֶם צַח וְאָדֹם שֵׁשׁ בִּגְוָנִים. וְאוּלָם מִצְוַת עוֹנָה שָׁוִים בָּהּ בֵּין בְּחֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבָּטֵל הַדְּמוּת וְלֹא יִשְׁבֹּת. גַּם בַּיּוֹם יַאֲפִילוּ בְטַלִּית בְּעַד אוֹר הַצֹּהַר. אֲפֵלָה מְנֻדָּח לֹא עַרְפִלֵּי טֹהַר. זֶה הַכְּלָל קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל כָּל חֻמְרֵי טַלְלִים בְּמִצְוַת עוֹנָה. וְקָלֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים בִּקְרוֹא בַתּוֹרָה בְּתִשְׁעָה בְאָב וְכָל הַשָּׁנָה. כֵּן דֶּרֶךְ כָּל הַיְּהוּדִים מוֹעֵד וְשַׁבָּת בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם. רַבִּים מִנְהָגִים חֲדָשִׁים מִקָּרוֹב בָּאוּ לֹא שְׂעָרוּם אֲבוֹתֵיהֶם. כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לַחְמָם בַּחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים. לֶחֶם עֹנִי יָבֵשׁ נִקּוּדִים. עַל הַר צִיּוֹן שֶׁשָּׁמֵם מְמַעֲטִין בְּשִׂמְחָה וּלְזִכְרוֹ חֲרֵדִים. כִּמְדֻמֶּה לִי לֹא נֶאֱמַר עַל זֶה: מִנְהָגָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הִיא וּמִשְׁנַת חֲסִידִים.

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת. מָצְאוּ בְנֵי זְמַנֵּנוּ אַחֲרֵי הָאָבוֹת. כַּמָּה יִתְרוֹנוֹת מֵהֲגָנִים. חִדְּשׁוּ הָאַחֲרוֹנִים. לֹא שְׁמָעוּם שֶׁכְּבָר וְלֹא נוֹדְעוּ לְפָנִים. כִּתּוֹת כִּתּוֹת

חֲלוּקוֹת בְּמִנְהָג וּבְמִדָּה . מַדְרֵגוֹת מִתְחַלְּפוֹת שָׁנְיָן דָּא מִן דָּא . יֵשׁ יִתֵּן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ . כִּי יֶעֱשַׁר וְכִי יָקוּם חֵילוֹ . בִּבְלִי דַעַת מִלִּין יַכְבִּיר . כִּי מָצְאָה יָדוֹ כַּבִּיר . רֹאשׁוֹ לָעָב יַגִּיעַ וְחוּג שָׁמַיִם יִתְהַלָּךְ . וְכָל הַיּוֹם טָרִיד בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מַה לָּךְ . וְכִי יִיטַב לִבּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ עִם שְׁכֵנָיו . יְסַפֵּר לָהֶם אֶת כְּבוֹד עָשְׁרוֹ וְקִנְיָנָיו . קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר . עַל נְכָסָיו שֶׁהֵם מַצְלִיחִים קְרוֹבִים לָעִיר . וְאִתּוֹ בַבַּיִת כֶּסֶף וְזָהָב וּכְלֵי חֲמוּדוֹת . בָּתֵּי מִדּוֹת . מִגְדְּלֵי עֹפֶל וּמְצוּדוֹת . נַחֲלָה בְלֹא מְצָרִים כְּרָמִים וְשָׂדוֹת . וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא עָנִי בְדַעַת וּבְמִרְמָה . יָדוּשׁ שְׁכֵנָיו וְיָדֹק בְּאַף וּבְחֵמָה . בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַעֲנֶה עַזּוֹת . בְּמַקְהֵלוֹת וּרְבָבוֹת יָטִיחַ דְּבָרִים . כְּנֶגֶד נְבָרִים . יָשִׂיחַ רְגָזוֹת . יִתְחַכֵּם לְבַלַּע צַדִּיק מִמֶּנּוּ וּלְבַזּוֹת . וְאָמַר: אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד הַהֵן וַהֲלָאו אֶקְבָּעֶנּוּ חוֹבָה . בְּכֹחַ יָדַי עָשִׂיתִי זֹאת הָעִיר שֶׁנִּתְיַשְּׁבָה . אֲנִי שָׁמַרְתִּי שֶׁלֹּא נִתְקַעְקְעָה וְרַבָּה הָעֲזוּבָה . אֲנָא עֲבַדִי לַהּ לְמָתָא דְלָא חֲרֵבָה . בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה בְּעֵת צָר . דְּאָזַלְנָא וּפָלַחְנָא בֵי קֵיסָר . כְּאֶבֶן חֵן בְּכֶסֶף אֶשְׁקֹל . וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל . וּמִי זֶה בִלְעָדַי אֶת לִבּוֹ עָרַב . פָּנָיו יֵלְכוּ בַקְּרָב . הַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶסֶף יִדְחֶה אֶת הַגְּזֵרָה . וְאִם אֲשֶׁר אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת יִכָּנֵס בַּעֲבִי הַקּוֹרָה . עַל כֵּן יֹאמְרוּ קַדְמוֹנֵינוּ הַמְפֹאָרִים . „פְּנֵי הָאָרֶץ אֵלּוּ הָעֲשִׁירִים" . כַּמָּה עֲשִׁירִים בְּדוֹרֵנוּ טִפְּשִׁים וְנִמְאָסִים . שָׁמַעְתִּי מִשְׁתַּבְּחִים בְּכִשְׁרוֹן הַמַּעֲשִׂים . אוֹמְרִים הַרְבֵּה וַאֲפִלּוּ מְעַט אֵינָם עוֹשִׂים . הִקְשַׁבְתִּי וָאֶשְׁמַע גְּזָמוֹת יְדַבֵּרוּ . וְאִם עֵינֵי עֲנִיִּים אֲלֵיהֶם יְשַׁבֵּרוּ . תִּכְלֶינָה וּמָנוֹס אָבַד מִנְּהֶם . יָתוֹם לֹא יַעֲזֹרוּ וְסַעַד אַלְמָנָה לֹא יָבֹא אֲלֵיהֶם . הֵמָּה יִשְׂבְּעוּ שֹׂבַע שְׂמָחוֹת .

וְהָעֲנִיִּים וְהָאֶבְיוֹנִים יָגוֹן וַאֲנָחוֹת. יִתְנַדְּבוּ לְגַבָּאֵי צְדָקָה מְעַט וְעוֹשִׂים פָּחוֹת. לֹא יָבֹאוּ בֵּית מַרְזֵחַ אֲבֵלִים לֹא יְנַחֵמוּ. אַכְזָרֵי הֵמָּה וְלֹא יְרַחֵמוּ. כְּבֵדִים לָתֵת אֲבָל לִשְׁלֹל וְלִגְזֹל מְנֻשָּׂרִים קַלּוּ וּמִצְּבִי. מִשְׁקַל שָׁקְלֵי מֵיהַב לָא יָהֲבֵי. אֵין מַכְנִיס אוֹרְחִים וַעֲנִיִּים מְרוּדִים יָבִיא בַיִת. הַכֹּל סָג חָרֵב בֵּית הַנְּדִיבוּת וְעָלָה שָׁמִיר וָשַׁיִת. וְאִם לִפְרָקִים רְחוֹקִים. אוֹ מִפְּנֵי מְעַשִּׂים וּמְצִיקִים. תִּסְמְכֵם רוּחַ נְדִיבָה. לֹא יַעֲשׂוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם רַק לְהַחֲזִיק לָהֶם טוֹבָה. עוֹד מְעַט וְאֵינֶנָּה כֶּעָשָׁן מֵאֲרֻבָּה. סוֹף דָּבָר מַתְּנָתָם מְעוּטָה וְחֶרְפָּתָם מְרֻבָּה.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּאָבוֹת וּבְיַחַס. וְאוּלַי מִשְׁפַּחְתּוֹ הַצְּעִירָה מְנֻשִּׂים בְּצִיּוֹן עָנוּ בְּיוֹם מַר בְּעֵת הַלַּחַץ. וּלְפִי דַעְתּוֹ הוּא מֶלֶךְ עַל כָּל בְּנֵי שָׁחַץ. וְיֵשׁ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ בַעֲמָלֵק. וְהוּא עַל כָּל פָּנִים חוֹלֵק. שֶׁהוּא מִמִּשְׁפַּחַת כְּהֻנָּה וּלְוִיָּה. אָבִיו גָּד הַחוֹזֶה וְאִמּוֹ מִרְיָם הַנְּבִיאָה. וְאִם יִשְׁאָלוּהוּ עַל מַקֶּבֶת בּוֹר מֵחֻצָּבוֹ. אֵי מִזֶּה שֵׁבֶט וּמֵאַיִן יָבֹא. יְמַהֵר יָחִישָׁה לְהָשִׁיב אֲמָרִים. עַל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ הַיְקָרִים. יַחַס־מִי כָּמוֹהוּ חָסִין. עֶשֶׂר יָדוֹת לוֹ עַל זוּלָתוֹ עֲשָׂרָה יוּחֲסִין. יֹאמַר בֶּן חֲכָמִים אֲנִי מִנַּן מַלְכֵי. וּקְרוֹבֵי מִסָּבִיב רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם מְנַיְהוּ הִפַּרְכֵי. וְאֶל מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה. מִבֵּית חַשְׁמוֹנַאי מַלְכָּא אָתֵינָא נָגִיד וּמְצַוֶּה. מִמִּשְׁפְּחוֹת סוֹפְרִים יָצָאתִי בַּעֲלֵי טָהֳרָה וּפְרִישָׁה. מִזַּרְעָא דְיוֹסֵף קָאָתֵינָא דְּלָא שָׁלְטָא בֵהּ עֵינָא בִישָׁא. אָבִינוּ הָרִאשׁוֹן יָגְלִי מֵאֶגְלַיִם. אֲשֶׁר הָגְלָה מִירוּשָׁלַיִם. וְהַמּוֹלִידִי בַּחוּם הַמָּדִי. וַאֲדוֹנֵי דוֹדִי. צֳרִי וַאֲרוֹדִי. וְאָבִיו אֲדוֹנִי זְקֵנִי. אֹזֶן מִמִּשְׁפַּחַת הָאָזְנִי. וּמִצַּד אֲדוֹנָתִי אִמִּי. שֶׁכֶם מִמִּשְׁפַּחַת הַשִּׁכְמִי. אָחִי אֶשְׁכּוֹל בֶּן כַּרְמִי. אֲשֶׁר לָקַח

לוֹ מִבְנוֹת פּוּטִיאֵל . בֶּן פַּגְעִיאֵל . מִן הַמָּקוֹם פְּנִיאֵל .
וּגְדוֹלֵי מִשְׁפַּחְתִּי . אֲשֶׁר יִמָּצֵא זִכְרָם אִתִּי . אִתַּי הַגִּתִּי .
וְעֶפְרוֹן הַחִתִּי . וְאַרְתַּחְשַׁשְׁתָּא בֶּן נַשְׁתִּי . מִזֶּרַע בֶּרַע בֶּן
פֶּלֶג . אֲשֶׁר הִכָּה הַזְבוּב בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשֶּׁלֶג . מֵהַשֹּׁרֶשׁ
הַזֶּה יָצָא אֵסַר־חַדּוֹן . גָּד גְּדוּד וְרִמּוֹן בֶּן מִגְדּוֹן . הַגָּדוֹל
בָּעֲנָקִים מַנְהִיג גָּדוֹל וְדַבָּר . אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִים
בַּמִּדְבָּר . גַּם בְּמִשְׁפַּחְתֵּנוּ נָשִׁים בָּרוֹת . הַיַּחַס מְאִירוֹת .
גְּבִירוֹת יְקָרוֹת . מֵהֶן מָרַת סֶרַח . בַּת הָרַב רַבִּי תֶּרַח .
שֶׁהָיְתָה מִמִּשְׁפַּחַת כַּפְתּוֹר וָפֶרַח . וּמָרַת כָּזְבִּי . אֵשֶׁת
רַבִּי בַּקְבּוּק בְּרַבִּי . וְאִיזֶבֶל הַיְפֵיפִיָּה . אֵשֶׁת אַחְאָב בֶּן
קוֹלְיָה . וּמִי כָמוֹנִי בֶּן מַלְכֵי קֶדֶם אַנְשֵׁי הַשֵּׁם שֹׁרֶשׁ וְעִקָּר .
לְמִי יָאוֹת לַזְמַן יוֹתֵר מִמֶּנִּי לַעֲשׂוֹת יְקָר . לִי יָאֲתָה
הַתְּהִלָּה וְהַכָּבוֹד לִי נָאָה . הֲלֹא אִישׁ אֲנִי בַּר אוֹרְיָן
וּבַר אֲבָהָן יָאֶה וְנָאֶה . הֵן רַבִּים עַתָּה בְּאֻמָּתֵנוּ נְגוּעִים
בְּזֶה הֶחֳלִי מִכַּמָּה שָׁנִים . יוֹתֵר מִשְּׁאָר חֳלָיִים רָעִים
וְנֶאֱמָנִים . זוֹ כֹּחָם כָּל אֶחָד בִּמְקוֹם אֲסֵפוֹת מַר צוֹרֵחַ .
שֶׁכִּסֵּא יַחֲסוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר זוֹרֵחַ . גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ לְמַעְלָה
מִגַּלְגַּל הַיָּרֵחַ . וְזֶה מִמַּעַל לְכֹכְבֵי אֵל יְרִימֶנּוּ. אֵת אֲשֶׁר
יֶשְׁנוֹ כָאן וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ . כֻּלָּם כְּאֶחָד מַרְגְּלָא בְּפֻמַּיְהוֹ
שׁוּמָה בְּפִיהֶם . לְהַכְרִיז מַעֲלַת אֲבוֹתֵיהֶם . וְעַל הָאֱמֶת
בִּלְתִּי מְעַטֵּי הַמִּנְיָן . עָרוּ יְסוֹד הַיַּחַס וְהָרְסוּ הַבִּנְיָן .
לֹא נִשְׁאֲרוּ לָהֶם מִנִּמּוּסָיו רֹשֶׁם וְקִנְיָן . אֵין בָּהֶם עוֹשֶׂה
כְּפִי הַמֻּטָּל עָלָיו . כָּל אֶחָד מִתְנַכֵּר בְּמַעֲלָלָיו . כְּדִבְעֵי
לְמֶעְבַּד לָא עֲבַד . לֹא נִשְׁאַר לָהֶם כִּי אִם הַשֵּׁם לְבָד .
מַלְכוּתָא קְטִיעָא גּוֹי כְּרֵתִים . נְעוּרִים וְרֵקִים וּמַעֲשֵׂיהֶם
פְּחוּתִים . נָפְלָה אַדַּרְתָּם וּצְנִיפָם הוּסַר . לֹא נִמְצָא בָם
דָּבָר טוֹב לֹא חָכְמָה וְלֹא מוּסָר . לֹא יִמָּצֵא בָם יַעְצֹר

בְּעַמּוֹ יִגְדֹּר פֶּרֶץ . מֵתוּ הַחֲשׁוּבִים וְנִשְׁאֲרוּ הָרֵקִים שֶׁנֶּחְשְׁבוּ לְנִבְלֵי חֶרֶס . מְרֻחָקִים כְּנִדָּה טְמֵאִים מִן הַשֶּׁרֶץ . בַּעֲלֵי גַּאֲוָה וָבוּז שַׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּעֹמֶק שִׂכְלוֹ . וְאֶל בִּינָתוֹ יִשָּׁעֵן לְהִשְׁתָּרֵר בְּתוֹךְ אָהֳלוֹ . כִּי חָלַק לוֹ הַשֵּׁם בִּינָה רַק הִיא יְחִידָה לוֹ . זֶה חֶלְקוֹ מִכָּל עֲמָלוֹ . יְנוֹפֵף יָדוֹ בִּמְעַט תַּחְבּוּלוֹת יִקְנֶה לְהַגְדִּיל בָּאָרֶץ חֶבְלוֹ . וְאָמְנָם בִּדְבַר גְּבוּרוֹת . חָכְמוֹת וְתוֹרוֹת . לֹא נִפְקְחוּ עֵינָיו וְלֹא רָאָה מְאוֹרוֹת . בְּסֵפֶר וְסִפּוּר וּסְפָר. לֹא בָנָה בִנְיָן וּבְאֵרוֹת לֹא חָפָר . לֹא הִטְרִיד נַפְשׁוֹ בָּהֶם וְלֹא חָלָה בָם יָדַיִם . לְתוֹרָה וְלִתְעוּדָה כְּעוֹלְלִים לֹא רָאוּ אוֹר כְּנֵפֶל אֵשֶׁת כָּאִישׁוּת בְּרִיאָה שֶׁאֵין לָהּ עֵינַיִם . וְהָיָה בִרְאוֹתוֹ . כִּי לְפִי סְבָרָתוֹ . דַּעַת וּתְבוּנָה סוֹבְבִים אוֹתוֹ . יִסְתַּכֵּל בִּדְבָרָיו הַנְּעִימִים כְּהִסְתַּכֵּל הַטַּוָּס בְּנוֹצָתוֹ . יָעִיד עַל עַצְמוֹ פִּקְחוּת גְּדוֹלָה מֵאָגוּר וְאִיתִיאֵל . וְשֶׁהוּא חָכָם מִדָּנִיֵּאל . לוּ יִרְצֶה לְהַחֲרִיב הַנּוֹשָׁב וּלְיַשֵּׁב אֲרָצוֹת . לֹא יִבָּצֵר דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר יָזַם לַעֲשׂוֹת . מִבִּינָתוֹ יַאֲבֶר נִסִּים שֶׁבַּיָּם . וַעֲצֵי הַשָּׂדֶה כְּתֹם פֶּרַח יִתְּנוּ פִרְיָם . יֹאמַר שֶׁשִּׂכְלוֹ הַדַּק בְּהֶעָרָה מְעַטָּה. עָיֵל בְּקוּפָא דִמְחַטָּא . מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים . מַה שֶּׁלֹּא יִרְאֶה חֲבֵרוֹ בְחַלּוֹנוֹת רְחָבִים וַאֲרֻכִּים . לֹא יֵבוֹשׁ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בְּתוֹךְ קָהָל וְעֵדָה . לֵאמֹר מִי יוֹעִידֵנִי לְהָבִין מָשָׁל וְחִידָה . הִנֵּה אִתִּי . שֵׂכֶל קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׂעֲרָה וְלֹא יַחֲטִיא . הִנֵּה נָא לִי מִשְׁעַר חָזָק יִגַּהּ שְׁבִיבוֹ . וְכָל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר בֹּא יָבֹא. לִשְׁאֹב מַיִם אֵינִי צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן . מְבוֹר שֶׁמֵּימָיו עֲמֻקִּים וְצוֹנֵן . וְאֶצְלִי דָבָר נָקֵל וָהֶבֶל . לְסַפֵּק מְשִׁיחָה בִמְשִׁיחָה וְחֶבֶל בְּחֶבֶל . דַּעְתִּי הַצְּלוּלָה . צוֹלֶלֶת כְּמוֹ אֶבֶן בְּמַעֲמַקִּים בִּמְצוּלָה . וּמַעֲלָה מִקַּרְקַע הַיָּם פְּנִינִים . מַגַּעַת וּמַשֶּׂגֶת

תַּכְלִית הָעִנְיָנִים . וְכַאֲשֶׁר תֹּאבַד עֵצָה מִבָּנִים . הִנְנִי בְּלֹא סָפֵק וְשֶׁמָּא וְאוּלַי . מַהֲדַרְנָא לַהּ מִפִּלְפּוּלַי . בְּתַתִּי לַקּוֹרוֹת, כִּי תִקְרֶאנָה, מְגַמָּתִי וְעֶשְׁתּוֹנוֹתָי . מַחֲוֵינָא חֲרִיפוּתָי . כְּשֶׁלִּבִּי יַחְפֹּץ וְיֹאבֶה . לֹא יָנוּס לִי נָס בְּכָל פֹּעַל נָאוֶה . מְצוּדָתִי פְּרוּשָׂה וְעָבֵדְנָא נַשְׁבֵי . עַל דֶּרֶךְ נָכוֹן אֲגוֹרֵהוּ בְּחֶרְמִי וְצָיֵדְנָא צִיבֵי . וְעַתָּה מַה לִּי פֹּה לְחַכְמֵי הָעִיּוּן הַמִּתְנַשְּׂאִים . וּמָה חֶפְצִי לְחֶבֶל נְבִיאִים . וְתַנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים . וְרֻבָּם כֻּלָּם יִתְרוֹנָם מִגְרַעַת . מְזֻהָמִים וְחַסְרֵי הַדַּעַת . וּלְכַלְכֵּל מַחֲלָה וּמְבוּכָה אֵין עֵצָה וְאֵין תְּבוּנָה יִקְרָאוּ בְחִנָּם . בְּיוֹם צַר סָר כֹּחָם עֶזְרָם וּמָגִנָּם . לָתֵת עֵצָה לַדָּבָר כָּאֶבֶן יִדְּמוּ . נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ . רַבּוּ כְּמוֹ רַבּוּ בִזְמַנֵּנוּ . חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם כָּאֵלֶּה יַשְׁמִיעוּ בְּאָזְנֵינוּ . לֹא יֶחֱשׁוּ לַיְלָה וְיוֹמָם . לְהַגִּיד כַּמָּה הֵמָּה חֲכָמִים בְּעָרְמָם . וְהָאֵיךְ שִׂכְלָם כְּגַחֲלֵי אֵשׁ וְכַלַּהַב . וּבִתְבוּנָתָם מָחֲצוּ רַהַב . וְהַדַּעַת גּוֹרָלָם מְנָת מִדָּם . וְכֵן תָּמִיד יוֹרוּ חִצֵּי סִכְלוּתָם נֶגְדָּם . נִמְנוּ וְגָמְרוּ כִּי לָהֶם לְבַדָּם . נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמָשְׁלָהּ וּלְשָׁמְרָהּ . וּבִלְעֲדֵיהֶם לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבָּהּ כְּחִזְרָא . כִּגְבָבָא דְעַמְרָא . וְהָאֱמֶת עַל זֶה בְּדִבְרֵי שְׁלֹמֹה מְבַקְשׁוֹ יִמְצָאֶנּוּ . רָאִיתָ אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לִכְסִיל מִמֶּנּוּ.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר שֶׁהוּא אִישׁ אֱמוּנִים . יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע בְּכָל הָעִנְיָנִים . וְאִם יַחֲלִיפוּ מַשְׂכֻּרְתּוֹ עֲשֶׂרֶת מוֹנִים . בְּצִדְקָתוֹ אָחַז לֹא יַרְפֶּנָּה יַחֲזִיק בְּתֻמָּתוֹ . מִפְּנֵי שׁוֹטִים שֶׁקִּלְקְלוּ לֹא יְאַבֵּד אֱמוּנָתוֹ . בְּאָזְנֵי בְנֵי חֶלְדּוֹ . יִקָּרֵא אִישׁ חַסְדּוֹ . שֶׁלֹּא חָמַד מָמוֹן חֲבֵרוֹ . אֶת שׁוֹרוֹ וְאֶת שָׂדֵהוּ . וְלֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ . מֵעוֹלָם לֹא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ . לִנְגּוֹעַ בְּפִקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ . כָּל

יוֹדְעוֹ וּמַכִּירוֹ יְאַמֵּת וְיוֹדֶה . דִּיהֲבִנַן לֵהּ עִסְקָא בְּלָא סַהֲדֵי . הַמַּפְקִיד בְּיָדוֹ אֶצְלוֹ לְאַיִן . לְדַקְדֵּק אִם הוּא מָדוּד אוֹ מָנוּי אוֹ דָּבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן . לֹא יֵלֵךְ רָכִיל וְלֹא יְכַחֵשׁ . וְלָקַחַת שֹׁחַד לֹא יִטֶּה לְקוֹל מְלַחֵשׁ . בִּשְׁכֵנָיו לֹא יִתֵּן דֹּפִי. וְלֹא כִּי תַּחַת יֹפִי. הָאִישׁ הַזֶּה לֹא תִשְׁמַע אֵלָיו כִּי אֵין בּוֹ אֱמוּנָה . נֶהְפַּךְ הוּא לֹא יִשְׂבַּע כֶּסֶף אֲפִלּוּ מְגַזָּא דְרַחֲמָנָא . הַמִּתְחַסֵּד בְּגֹזֶל אֶצְבַּע קְטַנָּה . לֹא יוֹשִׁיט . בִּגְדֵי עֲרֻמִּים יַפְשִׁיט . וַאֲשֶׁר תְּקַוֶּה מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט בְּעֵת הַדִּין יַחְתֹּךְ . כֻּלּוֹ עוֹשֶׂה שֶׁקֶר וְעָבֵד תּוֹךְ תּוֹךְ. וְהַמִּתְנַצֵּל עַל הַפִּקָּדוֹן . שֶׁלֹּא נָגַע בּוֹ בִשְׁגָגָה אוֹ בְזָדוֹן. לֹא יַעְצֹר מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְלֹא יַעֲשֶׂה לוֹ אָשָׁם . צַיִד בְּפִיו אֵין בַּעַל הַבַּיִת יָכוֹל לְהוֹצִיא כֵּלָיו מִשָּׁם . וַאֲשֶׁר מִתָּמֹךְ בַּשֹּׁחַד נוֹצֵר כַּפָּיו . אוֹטֵם אָזְנוֹ וְעוֹצֵם עַפְעַפָּיו . בְּחָנֵהוּ נָא בָזֹאת אִם תָּבֵא . מְדֹד וְהָבֵא מְדֹד וְהָבֵא. חֶדֶר בְּחֶדֶר לְהֵחָבֵא . אָז יַטֶּה כְלַפֵּי חֶסֶד יַכְרִיעַ מֹאזְנֶיךָ לְכַף זְכוּת. וּבַעַל רִיבְךָ יִקָּבֵר בְּאַלּוֹן בָּכוּת . וּקְצָת מֵאֵלּוּ הַצְּבוּעִים בְּמַעֲשֵׂה רְמִיּוֹת . גּוֹנְבִים דַּעַת הַבְּרִיּוֹת . מִתְפַּלְּלִים בִּיחִידוּת אוֹ בְיַחַד . בְּרֶתֶת בְּזִיעַ בְּאֵימָה וָפַחַד . וְאוּלַי יָנִיחַ תְּפִלִּין בִּתְפִלָּתוֹ . וּגְדִילִים עַל כַּנְפֵי כְסוּתוֹ . וּמְזוּזוֹת עַל פִּתְחֵי בֵיתוֹ . הִתְרַחֵק מֵאֵלֶּה הַרְחָקָה יְתֵרָה . אַל יְפַתּוּךְ בְּתַחֲנוּן וַעֲתִירָה . הַבּוֹטֵחַ בָּם סוֹפוֹ יִמַּס וְיִמַּק . מַעֲשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂה אָוֶן תַּחַת בֹּשֶׂם מַק. יֵשׁ מִתְפַּלֵּל בַּעֲנָוָה . תְּפִלָּתוֹ תוֹעֵבָה. יֵשׁ שֶׁיֶּעְתַּר אֶל יְיָ מִתּוֹךְ כֹּבֶד רֹאשׁ . מְרוֹרוֹת פְּתָנִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲנָה וָרוֹשׁ . יֵשׁ זְרוֹעַ רָשָׁע תְּפִלִּין בִּזְרוֹעוֹ . וְקַרְקַפְתָּא דְמַנַּח תְּפִלֵּי בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ . וְיֵשׁ שֶׁמַּנִּיחַ מְזוּזָה בְּפִתְחוֹ וְלַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ . מַרְבֶּה לֹא לוֹ וְעַל יָד קוֹבֵץ . וְיֵשׁ מַנִּיחַ צִיצִית בְּכַנְפוֹת עֲדִי עֲדָיִים . בִּכְנָפָיו נִמְצְאוּ

דָּם נַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים נְקִיִּים . וְיֵשׁ שֶׁיֵּלֵךְ שְׁחוֹחַ וְעֵינוֹהִי לְאַרְעָא מְסַיְּפֵי . וְכָל חָלְיוֹת הַשִּׁדְרָה יִתְפַּקְּקוּ מִיכַף כָּיְפֵי. בְּקִרְבּוֹ יָשִׂים אָרְבּוֹ . וְשֶׁבַע תּוֹעֵבוֹת בְּלִבּוֹ.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר שֶׁהַשָּׂגָתוֹ גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה . וְלִבּוֹ רָאָה הַרְבֵּה חָכְמָה . בָּהּ יָאִיר כְּאוֹר נֹגַהּ וּפָנָיו כִּפְנֵי חַמָּה . כִּי הִשִּׂיגָה יָדוֹ מִסִּפְרֵי הָעִיּוּן לִקְטֹף מְלִילוֹת . כְּנֹקֶף זַיִת בְּעוֹלֵלוֹת . יַחְשֹׁב שֶׁיִּבְנֶה עֲלֵיהֶם עִיר וּמִגְדָּלוֹת . יִקְבַּע תְּחוּמִין וְיַצֵּב גְּבוּלוֹת . בְּהַבִּיטוֹ בְּדִלּוּג לְעִתּוֹת הַפְּנַאי שְׁטָה אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה . יָזִיחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו יִתֵּן כָּל בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה . יִתְפַּלֵּא בְּעַצְמוֹ וְיִשְׁתָּאֶה . לֵאמֹר כַּמָּה בִזְמַן קָרוֹב חָכַמְתִּי אֲנִי נַעֲשֵׂיתִי חַכִּימָא דִיהוּדָאֵי . בְּפִסְקָא וּפַלְגָּא יַחֲלִיט בִּלְבָבוֹ כָּל רָז לָא אָנֵס לֵהּ וְכָל תַּעֲלוּמָה . יֶשׁ לוֹ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת בְּכָל פַּרְשָׁה סְתוּמָה . יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר אִי בָעוּ מִנֵּהּ כָּל חֲלָלֵי עָלְמָא . בִּמְעַט כְּלָלִים מֵחָכְמַת הַמִּסְפָּר בְּלִי יְדִיעַת שָׁרְשֵׁיהֶם וּפִרְיָם . לִמְנוֹת עֲפַר הָאָרֶץ אֶצְלוֹ דָּבָר שָׁרִיר וְקַיָּם . וּלְשַׁעֵר כַּמָּה טִפִּין יֵשׁ בַּיָּם . וְאִם בְּחָכְמַת הַשִּׁעוּר יִקְרָא יוֹם אוֹ יוֹמַיִם . בְּעַצְמוֹ יְשַׁעֵר. לָמֹד בְּשָׁעֳלוֹ מַיִם . וְכָל בַּשָּׁלִישׁ רַחֲבֵי אֶרֶץ וּבַזֶּרֶת יְתַכֵּן שָׁמַיִם . וְאִם בְּחָכְמַת הַתְּכוּנָה יִקְרָא שָׁלֹשׁ דְּלָתוֹת וְאַרְבָּעָה . יֹאמַר הַשָּׁמַיִם לִי הוּא נְהִירִין לִי שְׁבִילֵי דִרְקִיעָא . וְאִם בְּחָכְמַת הַהִגָּיוֹן . יִלְמַד דַּף אֶחָד עִם מַה שֶׁבַּגִּלָּיוֹן . יַשְׁמִיעַ בַּחוּץ קוֹלוֹ בְּאָזְנֵי הָעַמִּים . דַּרְכֵי הַדִּבּוּר לָמַדְתִּי כְּאַחַד הַחֲכָמִים . הֵבַנְתִּי אָפְנֵי הַהַטְעָמָה וּמַחְשָׁבוֹת עֲרוּמִים . אֲאַמֵּץ עַל לָאו הֵן וְעַל הֵן לָאו כַּמָּה פְּעָמִים . אֵדַע לְטַהֵר אֶת הַשֶּׁרֶץ בִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת טְעָמִים . וּבְהֶקֵּשִׁים מְכֻוָּנִים . אֹמַר עַל טָמֵא טָהוֹר וְאַסְבִּיר לוֹ פָנִים . וְאִם בְּחָכְמַת הַטֶּבַע

אֲרֻכָּה מֵאֶרֶץ מִדָּהּ . יִתְקָרֵב מְעַט לְצִדָּהּ . בְּטֶפַח הַסָּמוּךְ לַפֶּתַח . יַחְשֹׁב שֶׁלָּקַח לְעַצְמוֹ מָנָה יָפָה יָרֵךְ וְכָתֵף וְכָל נֵתַח . לֹא יִבָּצֵר מִמֶּנּוּ מְזִמָּה . לְהַכִּיר טִבְעֵי הַחַי וְצֶמַח הָאֲדָמָה . יֹאמַר כָּאן מְקוֹם שָׁמִיר וָשַׁיִת . מְלֹא קָנֶה זֶה לְזַיִת . וּמְזַכּוֹת נַפְשׁוֹ הַנְּקִיָּה . יְדַבֵּר עַל הַבְּהֵמָה וְהַחַיָּה . וּלְפִי שֶׁנִּקָּה אוֹתָהּ מִן הַסִּיגִים . יְדַבֵּר עַל הָעוֹף וְעַל הָרֶמֶשׂ וְעַל הַדָּגִים . וְלֹא נֶעֶלְמוּ מִמֶּנּוּ חִידוֹת וּמְשָׁלִים . בְּשִׂיחַת שֵׁדִים וְשִׂיחַת דְּקָלִים . וְאִם בְּחָכְמַת הָאֱלֹהוּת . יִקַּח מְעַט פְּנַאי וְשָׁהוּת . יִתֵּן עֵרָבוֹן וְיַד יָשִׁית . שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שִׁעוּרוֹ שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית . סֵפֶר שִׁעוּר קוֹמָה וְסֵפֶר יְצִירָה . נָקֵל אֶצְלוֹ כְּסֵפֶר בֶּן סִירָא . יֹאמַר שֶׁיָּבִין בַּחַשְׁמַל . אִם הוּא כְּגוֹב גּוֹבַי אוֹ כַּחֲנָמַל . אוֹ שִׁעוּרוֹ כְּשִׁעוּר גָּמָל . לֹא יִירָא שֶׁיִּשְׂרְפֵהוּ בְלַהַב אֵשׁ אוֹכֵלָה . אוֹ תֹאכְלֵהוּ אִשּׁוֹ הַגְּדוֹלָה . יִדְרֹשׁ בִּשְׂרָפִים וְאֶרְאֶלִּים . וּמַלְאָכִים קַלִּים . יַגִּיד נוֹרָאוֹת . וְעַל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת . וְעַל אֵל אֵלִים יְדַבֵּר נִפְלָאוֹת . יֹאמַר יֵשׁ לִי סוֹדוֹת צְפוּנִים . בְּמַה לְמַעְלָה וּמַה לְמַטָּה וּמַה לְפָנִים . יַאֲמִין שֶׁדְּבָרָיו עַל קֹדֶשׁ וְצָבָא . אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה . רָאִיתִי כָאֵלֶּה בְּקָבְצוֹ הַסְּפָרִים . צוֹוֵחַ כִּכְרוּכְיָא וְקוֹלוֹ יָרִים . צוֹהֵל וְצוֹוֵחַ כְּקוֹל הַסִּירִים . נוֹעֵר כְּאַחַד הַחֲמוֹרִים . נוֹבֵחַ כְּכַלְבֵי הָעֲדָרִים . כַּמָּה מַרְבֶּה סְפָרִים . שֶׁלֹּא הִרְבָּה חָכְמָה . מוֹסִיף חִבּוּרִים . הוֹסִיף מַכְאוֹב הַבֹּשֶׁת וְהַכְּלִמָּה . וְיוֹתֵר רַע מִכָּל זֶה בִּרְאוֹתִי כַמָּה אֲנָשִׁים . תּוֹעִים וּמְשַׁבְּשִׁים . בְּטֶרֶם יָבִינוּ סִירוֹתֵיהֶם נָזִיד עֲדָשִׁים . עַד שֶׁיַּשְׂכִּילוּ בַּדְּבָרִים הַחֲלוּשִׁים . יְחַבְּרוּ חִבּוּרִים וּפֵרוּשִׁים . בִּדְבָרִים יְקָרִים עֲמֻקִּים וְקָשִׁים . וּמֵאֵלוּ שֶׁעִם כָּל אֵלּוּ הַמִּינִים הַמְשֻׁנִּים . מַעֲשָׂיו מְכֹעָרִים

וּמְגַנִּים . בְּדַם צֶוּוֹנוֹ פְּעָמָיו יִרְחָץ . וּלְהַקְרִיב הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי אֶחָיו עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ לֹא חָס . עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה זִמְרִי וּמְבַקֵּשׁ שָׂכָר כְּפִינְחָס . אֵלֶּה הֵם מִמִּקְרֵי הֶחָלֵי הַנֶּאֱמָן . אֵין אַחֲרָיו בְּקִרְבֵּנוּ חֳלִי מֵמִית כָּמוֹהוּ בַּזְּמָן . הִשְׁחִית אֻמָּתֵנוּ . וְהֶחֱרִיב בֵּיתֵנוּ . נִתְפַּשֵּׁט בַּגָּלוּת מֵאֵלֶּה נָפְצָה כָּל הָאָרֶץ נִזְדַּעְזְעָה וְנָזְלָה . שָׂדְיָא תִכְלָה בְּכָלַּהּ . מִזֶּה נִתְחַדְּשׁוּ בְקִרְבֵּנוּ בִּלְבּוּל הַדֵּעוֹת . וְהָאֱמוּנוֹת הָרָעוֹת . תַּעֲלוּלִים קוֹצְצִים בַּנְּטִיעוֹת . נָתְנוּ סָבִיב לְבֵית הַחָכְמָה מִגְרָעוֹת . עַד כִּי כָל מָחוּז וּמָחוּז . דַּעַת בִּפְנֵי עַצְמוֹ יֶאֱחוֹז . זֶה תָּמִים עִם אֱלֹהָיו בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה מִבְּלִי עֹמֶק נַחֲרִיפוּת . זֶה יִגְּשִׁים בְּתֻמּוֹ וְזֶה יְטַפֵּל בְּקַבָּלָה וְזֶה בְּפִילוֹסוֹפוּת . וְכָל אֶחָד אוֹמֵר עַל חֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ שִׁמְצָה וּגְנוּת . חוֹשְׁשָׁנִי לוֹ מֵחַטָּאת שֶׁמָּא נִזְרְקָה בּוֹ מִינוּת . לֹא כְצוּרֵי צוּרוֹ וְלֹא חֲלָקֵי כְּחֶלְקוֹ . בִּכְפִירוֹתָיו מַעֲמִיק וְעִמּוֹ נִמּוּקוֹ . וְכַמָּה סִפְרֵי מִינִים נוֹשְׁרִים מֵחֵיקוֹ . כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר מֵרֹב עֲוֹנֵינוּ. כְּמִסְפַּר עָרֵינוּ הָיוּ אֱלֹהֵינוּ . וְלֹא בָאנוּ הֲלוֹם וְלֹא הִגַּעְנוּ לְכָאן . אֶלָּא מִפְּנֵי פּוֹרְצִים וְהוֹרְסִים שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ כָּל צָרְכָּן . הֶעֱמִיקוּ חָפְרוּ שִׁיחִין שׁוּחוֹת בֶּאֱרוֹת חֵמָר . נַאֲנִי יָרֵא פֶּן יִמָּשֵׁךְ הָעִנְיָן כֵּן בִּתְלִיָּה וּבְמִשְׁמָר . אִישׁ בֵּאלֹהָיו יִתְהַלֵּל וְיִתְאַמָּר . עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ וְיֹאמַר.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּחָכְמַת הָרְפוּאוֹת . יְסַפֵּר עַל עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת נִפְלָאוֹת . וְכִי עִמּוֹ סוֹדוֹת בְּקִירוֹת לִבּוֹ חֲרוּתִים . לְהַחֲזִיר נְשָׁמוֹת לִפְגָרִים מֵתִים . יֹאמַר יֵשׁ לִי סֵפֶר רְפוּאוֹת הַגָּנוּז . וְסִפְרֵי אִפּוֹקְרָאט וְגָלֵינוּס . וְסִפְרֵי שְׁאָר הַחֲכָמִים וְסוֹדוֹתֵיהֶם . הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם . הַכֹּל בְּחַדְרֵי הֲכִינוֹתִי . וְהַכֹּל קָרָאתִי וַהֲבִינוֹתִי . כַּמָּה מְלָאכוֹת . נֶעֱרָכוֹת . עָשִׂיתִי בַזְּמָן . יָמָּה וָקֵדְמָה צָפוֹן וְתֵימָן . רִפֵּאתִי

אֲנָשִׁים מַשְׁחִין חִזְקִיָּה וְצָרַעַת נַעֲמָן . וְאוֹתוֹ הַמְזַיֵּף מִכָּל אֵלֶּה יָתוֹם וְאַלְמָן . נַהֲמוֹן הַסְּכָלִים בִּרְאוֹתָם טַבַּעְתּוֹ בְּיָדוֹ וְעָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן . יַחְשְׁבוּהוּ רוֹפֵא מֻמְחֶה וְנֶאֱמָן . יֹאמְרוּ שֶׁאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה נִטְמַן . בְּבֵית עֵבֶר הַגִּלְעָדִי רֹאשׁ רוֹפְאֵי גִלְעָד . מִפְּרִי שְׂפָתָיו לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד . הַרְבֵּה לָמַד מֵרַבּוֹתָיו וְחָכְמָה גְדוֹלָה קָנָה . מַפְלִיא לַעֲשׂוֹת אַחַר הַיֵּאוּשׁ בְּמַה שֶּׁאֵין בּוֹ תַקָּנָה . אַף כִּי אוֹתוֹ הַחוֹלֶה נוֹטֶה לָמוּת חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה . סַכָּנַת עֲלוּקָה הַב הָב . דִּינְרֵי זָהָב . תְּנָה אֶת הַמָּנָה . שִׁמְעוּ עַמִּים כֻּלָּם כַּמָּה יִתְנַהֵג זֶה בֶּאֱמוּנָה . בִּמְלַאכְתּוֹ . כְּשֶׁיִּקְרַב לַחוֹלֶה בְּיוֹם מַפַּלְתּוֹ . יֹאמַר שֶׁהוּא מְסֻכָּן מִמֻּרְסָא גְדוֹלָה בַּמֹּחַ תַּחַת גֻּלְגָּלְתּוֹ . בִּינוֹתִי יָפֶה עִנְיָנוֹ מִתּוֹךְ דָּפְקֵי הַיָּדַיִם . וְעָבִיט שֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם . אוֹתוֹתָיו אוֹתוֹת יְדוּעִים לֹא מֵאֶתְמוֹל וּמֵאֶמֶשׁ . בָּרוּר לִי הַדָּבָר כַּשֶּׁמֶשׁ . וְעַתָּה הָבוּ לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְאִם לֹא אֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי . מָה אֲנִי בְּשָׂכָר אַתֶּם גַּם אַתֶּם כִּי לֹא בְחִנָּם מְלַמְּדִי הוֹרָנִי . עֲשׂוּ אַתֶּם רִאשׁוֹנָה פֵּרָעוֹן חָשׁוּב . וְהַנִּשְׁאָר — אַחַר אֲשֶׁר לִבְרִיאוּתוֹ יָשׁוּב . בְּזֹאת אֵאוֹת לָכֶם לְהִתְעַסֵּק בּוֹ . אֲשִׁיבֶנּוּ רַעֲנָן בְּאִבּוֹ . וַהֲסִירוֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבּוֹ . כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר אֵין לוֹ בֹשֶׁת . לְבַקֵּשׁ שָׂכָר גָּדוֹל עַל הַמַּשְׁקֶה וְעַל הַתַּחְבֹּשֶׁת . בַּחֲלַקְלַקּוֹת יַבְטִיחַ לַעֲשׂוֹת מִרְקַחַת . לְהַתִּיךְ הַמֻּרְסָא וּלְהָסִיר הַקַּדַּחַת . וְהָעֲנִיִּים גּוֹאֲלֵי הַחוֹלֶה אֲשֶׁר בִּרְפוּאָתוֹ יִרְצוּ . כֶּסֶף לֹא יַחְשׁוֹבוּ וְזָהָב לֹא יַחְפְּצוּ . כְּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשׂוּ . מַה שֶּׁגָּמַר אֹמֶר . יָמֹדּוּ בָעֹמֶר . וְהָרוֹפֵא אַחַר שֶׁמָּעוֹת מָשַׁךְ וְהַכֹּל בְּכִיסוֹ שָׂם . יִקְרָא אֶל הַבַּשָּׂם . לֵאמֹר כְּתוֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר . קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת הַבָּאִים מֵאֶרֶץ חֵפֶר . וְשָׁחַקְתָּ הָדֵק

כְּעָפָר וָאֵפֶר . תְּעָרֵב עִמָּהֶם קִמּוֹשׁ נָחוֹס . וְעָפָר תִּיחוֹס . שְׂרָף עָרְלָה וְשֹׁרֶשׁ רְתָמִים . עֲלֵי זַיִת וְדַם צִפֹּרֶת כְּרָמִים . קְלִפּוֹת צְנוֹנוֹת . וּמִיץ חָלָב מֵעֹשֶׁר אֲתוֹנוֹת . פֶּרַח שׁוֹשַׁן וְזֶרַע מְרֵעִים נַאֲבַק לְשׁוֹן הָרָע . לֹא תוֹסִיף עַל אֵלֶּה וְלֹא תִגְרָע . תְּרָדִין לִרְפוּאָה זֶרַע וְיָרָק . וְתָשִׂים הַכֹּל בְּמִזְרָק . וּתְחַבֵּר אֲלֵיהֶם שִׁבּוּשׁ הַסְּבָרָא . וּמְעַט קוֹל הַבְּרָה . וְתַעֲבִיר הַכֹּל בִּכְבָרָה . בַּד בְּבַד יִהְיֶה . בִּטְחוֹנִי בְּקוֹנִי . בְּזֹאת הַהַרְכָּבָה מֵחֳלִי זֶה חָיֹה יִחְיֶה . עֲשֵׂה מִמֶּנּוּ רְטִיָּה . וְהַנִּיחָהּ לוֹ כְּנֶגֶד הַלֵּב מָקוֹם שֶׁהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה . מִיָּד יָסוּר כְּאֵבוֹ וְעַיִן בְּעַיִן תֶּחֱזֶה . לְמָחָר יִהְיֶה הָאוֹת הַזֶּה . וְהַמִּרְקַחַת שֶׁעָשִׂיתִי לְצִירוֹ מִלִּבִּי יְסַדְתִּיו . אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיו . זֶה תָּאֳרוֹ קַח אֵזוֹב יָוָן וְאֵזוֹב כָּחְלִי . שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סְגֻלָּה לְכָל חֳלִי . שְׂרוֹף הַמִּנְעָל . וְשֵׁן שֶׁל שׁוּעָל . יִתְדוֹת הָאֹהֶל וְסִכְתָא דְגַדָּא . מִכָּל אֶחָד אֲגֻדָּה . מִיץ אֶבֶן שַׁיִשׁ . וְצִפָּרְנֵי לַיִשׁ . רֹאשׁ שִׁבֹּלֶת . נְחַלֵּב תַּרְנְגֹלֶת . עֲצֵי הַכְּלוּב . וּדְלוּז וְדִדְלוּב . וּמַסְמֵר הַצָּלוּב . אַבּוּב רָעֲיָא . זַרְקָא תְּבִיר וְגַעְיָא . כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּסֵּפֶר שֶׁגָּנַז חִזְקִיָּה . מִכָּל אֶחָד אוּקִיָּא . קְלִפֵּי רִמּוֹנִים . וְעֻקְצֵי תְאֵנִים . אֶבֶן תְּקוּמָה . וְדִמְדּוּמֵי חַמָּה . בְּרַק חֲנִית . וְסֶלַע שֶׁעַל גַּבֵּי הַצִּנִּית . קֶצַח וְכַמּוֹן . וּמֵי דִימוֹן . מִכָּל אֶחָד דַּרְכְּמוֹן . קְלוּף חִוָּר דִּי עַל חָטְרָא . צֵל דְּפָנוֹת עֲנַן בֹּקֶר זִיקָא דְבָתַר מִטְרָא . מִכָּל אֶחָד חֲצִי לִיטְרָא . הָדֵק הֵיטֵב הַסַּמָּנִים הַקָּשִׁים מִפֹּה וּמִפֹּה . וְעָרֵב בָּהֶם דְּבַשׁ צִרְעָה שֶׁהוּסַר קִצְפּוֹ . עֲשֵׂה מִמֶּנּוּ מִרְקַחַת מֻפְלָאָה כְּמוֹ שֶׁתּוּכַל . וְהֵבֵאתָ לַחוֹלֶה וְאָכַל . וְאִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמוֹהוּ לַאֲכִלָה . לֹא יֵדַע שְׁכוֹל וְלֹא מֵילַף תִּכְלָא . וְאוּלָם הַמַּשְׁקֶה . אֲשֶׁר בּוֹ מִכָּל רַע יִנָּקֶה .

גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים . מֵחַרְצַנֵּיהֶם מְנֻקִּים . עֲסִיס רִמּוֹנֵי בְדָן וּקְלִפּוֹתָיו . נַעֲלֵי כְרוּב וְרַבְיָא כְּדֵי שֶׁיִּרְבּוּ זְכִיּוֹתָיו . חֲלֵב הַמַּנְעוּל וְדָמוֹ . וְדָגִים קְטַנִּים מֵהַיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה . לַגְלוֹגוֹת הַבָּאוֹת מֵאֶרֶץ תֵּימָא . יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּמוֹרִיגֵי בְהֵמָה . מִכָּל אֵלֶּה חֵלֶק כְּחֵלֶק וְשָׁוֶה בְשָׁוֶה . וּתְבַשֵּׁל הַכֹּל עַד שֶׁיִּהְיֶה מְעַט עָבֶה . יִשְׁתֶּה אוֹתוֹ בָעֶרֶב מָזוּג בְּמֵי אַפְסָיִם מֵי שָׁחוּ . מְרֵיחָם יַפְרִיחַ שָׂדֶה יִשְׂגֶּה אָחוּ . וְיִתֵּן אַחֲרָיו שֵׁנָה לְעֵינוֹ . וְיָשׁוּב לִפְנוֹת בֹּקֶר לְאֵיתָנוֹ . וְהָיָה כְּכַלּוֹת הָרוֹפֵא דְבָרָיו . וְתַחְבּוּלוֹתָיו וּשְׁקָרָיו . יָשׁוּב לְבֵיתוֹ שָׂמֵחַ יִשְׁתֶּה וְיֹאכֵל . וְהָאֲנָשִׁים קְרוֹבֵי הַחוֹלֶה יְמַהֲרוּ אֶל בֵּית הָרוֹכֵל . לְהָבִיא הָרְפוּאוֹת . וְכָל אוֹתָן הַנִּסְחָאוֹת . וְלַתּוֹעֶלֶת אֲשֶׁר יְקַוּוּ . יַעֲשׂוּ כָּל מַה שֶּׁנִּצְטַוּוּ . בַּלֵּב יַחְשְׁבוּ . בַּיָּד יִקָּחוּ . לֹא יַעַבְרוּ מִמִּצְוֹתָיו וְלֹא יִשְׁכָּחוּ . כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּזְרִיזוּת יַעַבְדֶנּוּ . וְעִם כָּל זֶה בַּחֲצִי הַלַּיְלָה הַמָּוֶת יִתְפְּשֶׂנּוּ . רוּחַ עָבְרָה בוֹ וְאֵינֶנּוּ . וְהָרוֹפֵא עַל זֶה לֹא יַקְפִּיד מֵאַחַר שֶׁנִּפְרַע . לֹא יִבְכֶּה לוֹ וְקֶרַע לֹא יִקְרַע . לֹא יַעֲטֶה עַל שָׂפָם וְרֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע . לֹא יִנְהַג אֲבֵלוּת לֹא שִׁבְעָה וְלֹא שְׁלשִׁים . אַף עַל פִּי שֶׁלָּקַח מָמוֹנוֹ קֹדֶם לְכָל הַיּוֹרְשִׁים . כֵּן דֶּרֶךְ רוֹפְאֵי זְמַנֵּנוּ עֵינֵיהֶם בַּמָּמוֹן וְלֹא יָחוּשׁוּ לְמַה שֶּׁיִּהְיֶה . אִם יָמוּת גֶּבֶר הֲיִחְיֶה . לֹא יָחוּשׁוּ אִם בְּלֹא עִתָּם יָמוּתוּ כַּמָּה עֲנִיִּים . וְאִם תִּהְיֶה נַפְשָׁם צְרוּרָה בִצְרוֹר נָקוּב אוֹ בִצְרוֹר הַחַיִּים . וְרָצָה מִזֹּאת יִצְעַק חָמָס זֶה הַמְזַיֵּף עַל הַקְּרוֹבִים וְהַיְּדִידִים . לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת הָאִישׁ בִּדְבָרִים מִתְנַגְּדִים . אוֹתוֹ בְיֶדְכֶם שִׁוִּיתִי . וְאַתֶּם מְרִיתֶם פִּי בְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִי . כֻּלְּכֶם פְּשַׁעְתֶּם בּוֹ בְּשׁוּמְכֶם מִצְוָתִי לְאַיִן . וַתַּשְׁקוּ אֶת הַחוֹלֶה יַיִן . סוֹף דָּבָר כֻּלָּם טוֹפְלֵי שֶׁקֶר

רוֹפְאֵי אֱלִיל יְיָ לֹא יִירָאוּ . יְדֵיהֶם דָּמִים מָלְאוּ . עַל כֵּן אָמְרָתִי רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים לֹא אָמְרוּ בְחִנָּם . טוֹב שֶׁבָּרוֹפְאִים לְגֵיהִנָּם.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּחָכְמַת הָאִצְטַגְנִינוּת . חוֹבְרֵי שָׁמַיִם אֵלּוּ נוֹטְלֵי צְוֹנוֹת . לְטוֹבָה וּלְפֻרְעָנוּת . וּקְסָמִים בְּיָדָם לִקְנוֹת סְחוֹרָה וּלְהָקִים חָנוּת . וְעַל הַתִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת . שָׁאַל בַּתְּרָפִים דִּבְּרוּ אָוֶן . אֵפוֹד בַּד יַגִּישׁ לִבְנוֹת . בַּיִת וְלִשָּׂא אִשָּׁה וְלָלֶכֶת אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכֵּנוּת . בְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וּבִכְסִילֵיהֶם יֶחְכָּמוּ . וּבַמַּזָּלוֹת . כִּי יַפַּלְסוּ מַעְגָּלוֹת . גָּבְרוּ חַיִל וָקָמוּ . מֵאוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם יֵחַתּוּ וְלִצְבָא מָרוֹם יִדּוֹדוּן . עַל פִּיהֶם יַחֲנוּ בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּן . בִּלְעֲדֵיהֶן לֹא יָרִימוּ יָדַיִם וְרַגְלַיִם לֹא יֵיטִיבוּן וְלֹא יָזִידוּן . יִפְצְחוּ רוֹן וְיֹאמְרוּ שִׁירָה . בִּהְיוֹת רַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה . יוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁם יֵלְכוּ קְדוֹרַנִּית . כִּי יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּם וּפְנֵיהֶם אֲחוֹרַנִּית . תְּאָרָם חָשַׁךְ מִשְּׁחוֹר . אִם כּוֹכְבֵיהֶם יִסּוֹגוּ נָזוֹרוּ אָחוֹר . תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָה . אִם חָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה . וְאֶצְלָם פִּנָּה גְדוֹלָה . חַיֵּי בָנֵי וּמְזוֹנֵי הַמְּנוּחָה וְהַנַּחֲלָה . לָאו בִּזְכוּתָא תַלְיָא מִלְּתָא אֶלָּא בְּמַזָּלָא . נַאֲשֶׁר נִכַּר שׁוֹעַ לִפְנֵי דָל . לְפִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַזָּל מִלְמַעְלָה מַכֶּה אוֹתוֹ פִּצְעֵי אוֹהֵב וְאוֹמֵר לוֹ גְּדָל . וְכֵן בְּהִתְהַפֵּךְ צַלַּחַת הֶעָשִׁיר שֶׁשְּׂחָקָה לוֹ הַשָּׂפָה . וְיָרַד גְּאוֹן עֻזּוֹ מַהֵר אֶל בִּקְעָה . מִבִּלְתִּי סִבָּה יְדוּעָה . מִשָּׁמַיִם נִלְחֲמוּ מֵרוֹז וְסִיעָתוֹ כּוֹכְבָא הוּא כּוֹכָב שֶׁשְּׁמוֹ רָצָה . הוּא וְרֵעָיו גָּנְבוּ מָמוֹנוֹ וְלֹא הִרְגִּישׁ אִכָּא גַנָּבֵי בִרְקִיעָא . כֵּן יָסַד בּוֹרֵא שָׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם סֵדֶר בְּרֵאשִׁית לֹא יָמִישׁ וְלֹא פָסֵק סִדְרָא . כֵּן דֶּרֶךְ חֻקּוֹת שָׁמַיִם מִנִּי שִׂים מִשְׁטָרָם בָּאָרֶץ רְקִיעָא

הָכִי הָדְרָא . יֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁיְּדַקְדֵּק בִּהְיוֹת שַׁבְּתַאי בִּמְכוֹן שִׁבְתּוֹ . לִהְיוֹת כָּל הַנַּעֲשֶׂה יָפֶה בְעִתּוֹ . וִיכַוֵּן עִדָּנָא דְקָאֵי צֶדֶק בְּמִזְרָח . נַחַשׁ יְנַחֵשׁ בּוֹ יָצִיץ צִיץ וּמַטֵּהוּ יִפְרָח . וּבְשַׁעֲתָא דְלָא קָאֵי מַאֲדִים בְּזִיוֵהּ . מִשּׁוּם פַּרְסָא דְדָמָא וְכָל זֶה אֵינֶנּוּ שָׁוֶה . יַצְרִיחַ אַף יָרִיעַ . בִּהְיוֹת הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם וְחַמָּה בְּאֶמְצַע הָרָקִיעַ . עַל נֹגַהּ כִּי יַגִּיהַּ אוֹרוֹ יַצְהִיל פָּנִים . כִּי דָרַךְ כּוֹכָב מִפְּאַת קֵדְמָה יַחֲלִיף כֹּחַ וְיַרְבֶּה אוֹנִים . וּבְלֶכֶת יָרֵחַ יָקָר בְּרוּם עוֹלָם . מִי הִקְשָׁה אֵלָיו וַיִּשְׁלָם . וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁיַּרְגִּילוּ בִתְחִלַּת עֲסָקָיו . לְכַוֵּן מַצְּבֵי הָרָקִיעַ קַו לָקָו . יַבִּיט אֶל הַמַּזָּל הַצּוֹמֵחַ . וְאִם הוּא מַזָּל טוֹב טָב גַּדָא אָז הוּא עָלֵז וְשָׂמֵחַ . וְאִם בְּעָלָיו עִמּוֹ . יִשְׂמַח בְּשָׁכְבוֹ וּבְקוּמוֹ . וְאִם יִקְרֶה וְיִזָּמֵן . שֶׁתִּהְיֶינָה אַרְבַּע הַיִּתְחַדּוּת תְּקוּעוֹת בְּמָקוֹם נֶאֱמָן . יָבוּס נֹפֶת וְיִטְעַם כָּל מַר מָתוֹק מִמֶּן . וְכִי יִמְצָא שַׁלִּיט הַשְּׁאֵלָה וְגוֹרַל הַיֹּפִי . בְּמָקוֹם נָאֶה אֵין בּוֹ דֹפִי . בְּעוֹדוֹ בְכַפּוֹ יִבְלָעֶנּוּ גּוֹמְמוֹ עִם הַשֶּׁפִי . גַּם אֵלֶּה בְּחֶזְיוֹנָם תָּעוּ . וּבְמִשְׁפְּטֵיהֶם טָעוּ . כַּמָּה מֵאֵלּוּ יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ צָרְכֵיהֶם נָצוּ וְנָעוּ . וְאָעִידָה לִי עֵדִים נֶאֱמָנִים . כִּי לְעוֹלָם לֹא רָאִיתִי דִבְרֵיהֶם מְכֻוָּנִים . אִם כֹּה יֹאמַר הָרוֹאֶה בַּנַּעַר הַיֶּלֶד שֶׁיַּצְלִיחַ דַּרְכּוֹ וּבֶן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת . כּוֹכַב מֶבָּטוֹ יְנַהֲלֶנּוּ לְאִטּוֹ יְנַהֲגֶנּוּ עַלְמוּת . הֶבֶל יִפְצֶה פִּיהוּ שְׁנוֹתָיו תִּקְצַרְנָה הַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לֹא יֶחֱזֶה . עַתָּה רְאוּ הֵיכָן טוֹבָתוֹ שֶׁלָּזֶה . הֵיכָן אֲרִיכוּת יָמָיו שֶׁלָּזֶה . וְאִם אָמֹר יֹאמַר בַּנַּעַר כֶּחָצִיר יָמָיו וְכֻלָּם מַכְאוֹבִים . מְעַט וְרָעִים אַחֲרִיתוֹ כַּצֵּל וְחַיָּה רָעָה תֹּאכְלֵהוּ יִטְרְפוּהוּ זְאֵבִים . נֶחְשָׁב הוּא כְּאוֹתָם שֶׁלֹּא נוֹלְדוּ אוֹ לֹא הָיוּ . כְּחֶשׁ לָנוּ — כִּימֵי הָעֵץ יָמָיו דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ . וְאוּלָם

בְּפִרְקֵי הַשָּׁנָה . אֵין בְּפִיהוּ נְכוֹנָה . אִם כֹּה יֹאמַר שָׁנָה זוֹ פֵּירוֹת בְּיֹקֶר נְפִישִׁי נְפִיחֵי כָפָן וָחֳלִי וָקֶצֶף . רָעָב גָּדוֹל עַד שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ חֲמוֹר בִּשְׁמֹנִים כָּסֶף . הֶפֶךְ הַדְּבָרִים — בָּר וָלֶחֶם וּמָזוֹן הַרְבֵּה מְאֹד כַּשָּׁלָל וְכַבִּזָּה . שֹׂבַע גָּדוֹל סְאָה סֹלֶת בְּשֶׁקֶל אַוָּזָא בְזוּזָא . אִם כֹּה יֹאמַר שָׁנָה זוֹ יִמָּלְאוּ הַגְּרָנוֹת בָּר וּמִינֵי מְזוֹנוֹת יִרְבָּיוּן . גַּם זֶה לְהֶפֶךְ — שְׁנַת בַּצֹּרֶת הַתְּבוּאָה תִּרְקַב הָאֲדָמָה תֵּשַׁם תִּזְעַק מֵאֵין מַיִם תְּלָמֶיהָ יִבְכָּיוּן . אִם כֹּה יֹאמַר שָׁנָה זוֹ גְשׁוּמָה וְהַלַּחוּת גּוֹבֵר . גֶּשֶׁם מָטָר וְגֶשֶׁם מִטְרוֹת שׁוֹטֵף עוֹבֵר . יִתְחַזֵּק בָּזֶה יִתֵּן יָד בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר . וּתְהִי לְהֶפֶךְ חַי יְיָ אִם יִהְיֶה בַּשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר . וְאִם כֹּה יֹאמַר שָׁנָה זוֹ שְׁחוּנָה — יִמָּנְעוּ רְבִיבִים לֹא תֵרָאוּ גֶשֶׁם לֹא בָרָק וְלֹא רָעַם . טָעָה בְחֶשְׁבּוֹנוֹ — תִּשָּׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הֲמוֹן מַיִם גְשָׁמָהּ בְּיוֹם זָעַם . אִם כֹּה יֹאמַר עַל כָּל הָאָרֶץ יִהְיֶה חֹרֶב יֹבֶשׁ גָּדוֹל בְּכָל הַמְיֻשָּׁב . נֶהְפַּךְ הוּא טִבְעָנִי וְלֹא יִבְשָׁנִי יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב . אִם כֹּה יֹאמַר שָׁנָה זוֹ קֹר חָזָק הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג וְרוּחַ סְעָרוֹת תְּבַקַּע . כִּי מָצָאתִי עָשׁ כָּעוּס וּכְסִיל מִתְעַבֵּר וּמַזָּל כִּימָה שׁוֹקֵעַ . בִּלְשׁוֹנוֹ יְכַזֵּב וְכָלֵי עָלְמָא עֵדִים . לֹא נִהְיְתָה כַּשָּׁנָה הַזֹּאת הַזְּמַן עָרֵב וְהִנֵּה הָעֵת עֵת דּוֹדִים . אִם כֹּה יֹאמַר שָׁנָה זוֹ הָעֵת יֵלֵךְ אַט יִשָּׁקֵט הָאֲוִיר וְיִמָּזֵג הַזְּמָן . שֶׁקֶר בְּפִיו רוּחַ סוּפָה מִמֶּנָּה קָפְאוּ תְהוֹמוֹת וְעֻבָּרִים בִּמְעֵי אִמָּן . אִם כֹּה יֹאמַר שָׁנָה זוֹ לְפִי מַה שֶּׁנִּסִּיתִי בַּגָּבִיעַ שֶׁלִּי וְרָאִיתִי בַּמַּחֲזֶה . מִן שְׁמַיָּא שְׁלָמָא כְּלָא תּוֹפֵשׂ הַקֶּשֶׁת הַפִּגְיוֹן וְהָרֹמַח מִשְׁמַן בְּשָׂרוֹ יֵרָזֶה . רָאִיתִי זְאֵב עֲרָבוֹת וְטָלֶה יִרְעוּ כְאֶחָד רֹאשׁוֹ שֶׁלָּזֶה בְּצַד זְנָבוֹ שֶׁלָּזֶה . יִשְׁלָיוּ אֹהָלִים בַּקַּיִץ וּבַחֹרֶף בַּבֹּקֶר

וּבָעֶרֶב . וְלֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב . הֶבֶל יְנַחֵם — בְּאוֹתָהּ שָׁעָה חֶרֶב . אִישׁ בְּאָחִיו הַכִּידוֹן וְהַשְּׁלָחִים . בַּת קָמָה בְאִמָּהּ בֵּן יְנַבֵּל אָב הֵם בָּהֶם הָאַחִים בָּאַחִים . אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה בַּחֲנִית וּבְמַקֵּל יָד בַּחֲרָבוֹת וּבְרְמָחִים . כִּי כֹה יִהְיֶה בְקֶרֶב הָאָרֶץ בְּתוֹךְ הָעַמִּים . כָּל כָּתֵף מְרוּטָה וְכָל שִׂמְלָה מְגֹלָלָה בְדָמִים . וְאִם כֹּה יֹאמַר שָׁנָה זוֹ יִתְעוֹרְרוּ מִלְחָמוֹת עַד בְּלִי דָי . מֶלֶךְ הַנֶּגֶב עִם מֶלֶךְ הַצָּפוֹן חֵיל פַּרְעֹה עִם חֵיל פָּרַס וּמָדָי . כְּבַיָּכוֹל יִתְחַדְּשׁוּ צָרוֹת בַּיְּהוּדִים . כִּי רָאִיתִי יִשְׂרָאֵל בְּחֶזְיוֹנֵי נְפוֹצִים וּשְׁדוּדִים . כָּל זֶה אֵינֶנּוּ אַךְ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה שָׁלוֹם בָּאָרֶץ אִישׁ לְהִלָּחֵם לֹא יַחְפֹּץ וְלֹא יוֹאֵל . כֹּה וָכֹה הַשְׁקֵט וּבִטְחָה וְאֵין מַחֲרִיד וְיִרְבּוּ שְׂמָחוֹת בְּיִשְׂרָאֵל . וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת תּוֹעִים וּמַהְבִּילִים . לְפִי דַעְתָּם כֹּחוֹת הַשָּׁמַיִם מַזִּילִים . יְכַוְּנוּ עִתִּים יְדוּעִים טוֹבִים וַחֲזָקִים . לְהָבִיא תוֹעֶלֶת וְלִדְחוֹת נְזָקִים . מֵהֶם שֶׁעָשָׂה צוּרַת לְבָנָה וְצוּרַת דְּרָקוֹן . לְאִשְׁתָּא צְמִירְתָּא וְחֳלִי הַיֵּרָקוֹן . וְיֵשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה צַלְמֵי טְחוֹרִים לְתַחְתּוֹנִיּוֹת . וְתַבְנִית אֲרִי שׁוֹאֵג לָחֳלִי הַכְּלָיוֹת . דְּבָרִים הַלָּלוּ אֲבַק עֲבוֹדָה זָרָה . מַחֲזִיק בָּם מֵבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתוֹ וְצֶלֶם בָּעֲזָרָה . אוֹי לָהֶם כִּי נָדְדוּ מִן הָאֱמֶת טוֹעִים וּמַטְעִים . כָּל יְגִיעָם וְטָרְחָם הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַעְתּוּעִים . סְבָרָתָם שָׂנְאָה נַפְשִׁי מְאָז עָמַדְתִּי עַל דַּעְתִּי וּמַנְדְּעַי עָלַי יָתִיב . טַעֲנָתִי אַחַת הִיא עַל כֵּן אָמַרְתִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא — „אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" כְּתִיב.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּחָכְמַת דִּקְדּוּק וּמַסֹּרֶת . יְקַוֶּה מִמֶּנָּה מֵיץ מַשְׂכֹּרֶת . וּבַעֲשׁוֹתוֹ לְרוּחַ מִשְׁקָל . לַחֲקֹר בֵּין הַבִּנְיָן הַכָּבֵד וְהַקָּל . כָּל הַיּוֹם מַבִּיט וְצוֹפֶה . בְּעִיּוּן

דַּק הַדָּגוּשׁ וְהָרָפֶה . הָאֵיתָנִי״ם מוֹסָדוֹ . וּמְקוֹ״ר מָשְׁחַת מִשְׁלוֹחַ יָדוֹ . אֵין מִמֶּנּוּ דָּבָר נֶעְלָם . בְּסִתְרֵי אוֹתִיּוֹת בְּכָלָ״ם . יַפְטִיר בְּשָׂפָה יַרְחִיב פֶּה . בְּעִנְיַן חַסְרֵי הַפֵּ״א . וּמֵעוֹלָם לֹא יַעֲצֵם עַיִן . בִּדְבַר צְלוּלֵי הַלָּמֶ״ד וְהָעַיִ״ן . עֵינָיו כְּיוֹנִים קְרוּצִים בַּפּוּךְ . נִפְלָאוֹת הֵ״א הַיְדִיעָה וּוָ״ו הַהִפּוּךְ . יָגֵל בְּהַשִּׂיגוֹ הַפְּעָלִים הַזָּרִים וּבְיַלְדֵי נָכְרִים יַשְׂפִּיק . וְיִתְבּוֹנֵן בַּהֵ״א אִם הִיא נָחָה אוֹ עִם מַפִּיק . לֹא יִשְׁוֵהוּ יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי . בְּסֵדֶר אוֹתִיּוֹת אֱהֱוִ״י . וּבְטַעֲמֵי אוֹתִיּוֹת הַחֵךְ וְהַשָּׂפָה . יִבְנֶה בִנְיַן נָאֶה אַפֵּק שָׂפָה וְעַיֵּל שָׂפָה . וְסוֹד אוֹתִיּוֹת אַמְתִּי״ן . בָּא אֵלָיו בִּדְמוּת נְבוּאָה יֵשׁ שֶׁפֵּרְשׁוּ עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְהָכָא תַרְגִּימוּ שֵׁדָה וְשִׁדְתִּין . בַּיּוֹצֵא וּבַבּוֹדֵד יֵשׁ לוֹ סֵתֶר וְחֶבְיוֹן . וּמֵחַלְמִישׁ צוּר יֶחֱזַק בְּאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן . וְאִם יִסְתַּכֵּל סִפְרֵי בֶּן קִמְחִי וּבֶן גַּנָּאח . יְלוּלֵי יַלֵּיל וּגְנוּחֵי גֹּנַח . כַּמָּה רָאִיתִי מְדַקְדְּקִים עִבְרִים נִצִּים . עַל כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ מִקַּדְמוֹנֵי הַמְּלִיצִים . בִּלְדַּד וְצוֹפַר וֶאֱלִיהוּא . בְּעִנְיַן בֶּגֶ״ד כְּפַ״ת סָמוּךְ לְיַהוּ״א . וּמֵאֵלּוּ שֶׁמִּתְחַכְּמִים בְּכָל יוֹם לִקְרוֹת . וּלְהָבִין וְשׂוּם שֵׂכֶל אֵלּוּ הַמָּסוֹרוֹת . אֵלּוּ שֶׁסּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה כַּמָּה אוֹתִיּוֹת . שַׁעַטְנֵ״ז גֶּ״ץ וְאוֹתִיּוֹת תְּלוּיוֹת . קְרֵי וּכְתִיב חֲסֵרוֹת וִיתֵרוֹת . וְיוֹצִיאוּ מִזֶּה פֵּירוֹת וּפֵירֵי פֵּירוֹת . וּקְצָתָם בְּעֵינֵיהֶם חֲכָמִים . וְלָהֶם סוֹדוֹת סְתוּמִים . בַּמִּקְרָא אֵלּוּ הַטְּעָמִים . אֲנִי רָאִיתִי מַחֲלֹקֶת גְּדוֹלָה . בְּעִנְיַן קַדְמָא וְאַזְלָא . וְרִיב גָּדוֹל עַד שֶׁהַדָּם נִשְׁפָּךְ . בְּעִנְיַן שׁוֹפָר מְהֻפָּךְ . וּמֵהֶם אוֹמְרִים כִּי מֵעֵת מֹשֶׁה סְפְרָא רַבָּא בְּיִשְׂרָאֵל קֶבִיר . לֹא נִהְיָה סוֹד עָמֹק כְּמוֹ לִפְנֵי דַרְגָּא תְּבִיר . וְכֵן הִתְחַבֵּר יְתִיב עִם מַקָּף . רֶמֶז אֶל יָשָׁב וּלְבַסּוֹף הֻקַּף .

וְטַעַם פָּשֵׁט וְזָקֵף קָטֹן . הֲלֹא הוּא כָמוּס בִּמְגִלַּת סְתָרִים
בְּתוֹךְ הַקִּיטוֹן . יְסוֹד שְׁנֵי גְרֵשִׁין . בִּשְׁלֹשָׁה אֵין דּוֹרְשִׁין .
וְיֵשׁ תֹּקֶף גָּדוֹל וּמֶמְשֶׁלֶת . בְּטַעַם תַּלְשָׁא וְשַׁלְשֶׁלֶת .
וְהַיּוֹדֵעַ סֵתֶר טַרְחָא וְאַתְנַחְתָּא . יְנַגֵּן בְּתַשְׁבַּחְתָּא . וְסוֹד
פָּזֵר גָּדוֹל רְבִיעַ וְזַרְקָא . מֵאִיר עַל חַד תְּרֵין כְּחֵזוּ בַרְקָא .
כַּמָּה מֵאֵלּוּ רָאִיתִי בִזְמַנִּי בַּחָכְמוֹת הַלָּלוּ חֲלוּקִים . בָּהֵנָּה
לְבַדָּנָה הֶעֱמִיקוּ בִפְרָטִים וְדִקְדּוּקִים . וְגָבְהוּ לְפִי דַעְתָּם
מֵאֶרְאֵלִים וּמְצוּקִים . אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאוּ אוֹר בִּמְלָאכָה
אַחֶרֶת . חֲשׁוּבָה מִמֶּנָּה וְנִבְחֶרֶת . וְעַל הָאֱמֶת אִם בַּדְּבָרִים
הַלָּלוּ הֶעָרוֹת טוֹבוֹת . אֵין לְזַלְזֵל בַּתּוֹרָה בַּעֲבוּרָם כִּי
הֵם כִּקְלִפּוֹת וְהַתּוֹרָה לְבָבוֹת . הִיא לְבַדָּהּ תְּרוֹמֵם גֶּבֶר
תּוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת . דִּקְדּוּקֶיהָ עשֶׁר וְכָבוֹד וְהַלָּלוּ בְעֶרְכָּהּ
דִּקְדּוּקֵי עֲנִיּוּת.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּשִׁירִים וּמְלִיצוֹת . בָּהֶם יָרוּץ
גְּדוּד כָּל מַעְיָנָיו בָּם בְּדַעַת וּבְמוֹעֵצוֹת . יִתְגָּאֶה וְיִתְיַמָּר .
בְּמִשְׁלֵי חֵן בַּחֲמוּדוֹת הַמַּאֲמָר . אִם חִכּוֹ מַמְתַּקִּים וּמִדְבָּרוֹ
נָאוֶה כַּחֲלִי כֶתֶם כְּמִין חוֹמֶר . לְעֵינֵי בְנֵי עַמּוֹ יָרִים
רֹאשׁ יִתְיַצֵּב כְּחוֹמָה . כִּי יְדַבֵּר בְּחִידוֹת וּמִשְׁתַּעֵי בִּלְשׁוֹן
חָכְמָה . לֹא יַעַרְכוּהוּ שְׂרִידִים וְרָאשֵׁי מִשְׁפָּחוֹת . כִּי
יְמַהֵר לְדַבֵּר צַחוֹת . בִּבְנוֹתוֹ בָתִּים מְחֻצָּבִים תַּבְנִית
הֵיכָל . כִּמְדַמֶּה לוֹ יָשַׁר אֶל מַלְאָךְ וַיּוּכָל . כִּי יִשְׁקֹל
בְּמֹאזְנַיִם אִמְרֵי נֹעַם וּדְבָרִים עֲרֵבִים . יַחְשֹׁב שֶׁיַּפִּיל
אַרְצָה מִן הַצָּבָא וּמִן הַכּוֹכָבִים . וְכִי יוֹצִיא מִלִּבּוֹ מִלִּים .
כְּיַד הַשִּׁיר הַטּוֹבָה עָלָיו תִּלֵּי תִלִּים . בָּהֶם לְדַעְתּוֹ יִבְנֶה
עוֹלָם מָלֵא . עוֹלָם חָדָשׁ בְּרוּחַ פִּיו נַעֲשָׂה לִבְנוֹת וְלִנְטֹעַ
אָשְׁיוֹתָיו מִמֶּנּוּ לֹא יִפָּלֵא . בִּלְשׁוֹנוֹ יְיַסְּדֶנּוּ יַצִּיב דְּלָתָיו .
בְּרוּחַ חֵן יָסֵךְ לוֹ אֶת גַּגּוֹ וְאֶת קִירוֹתָיו . מִמַּעַל מְסִלָּא

בְּפָז מְצֻפֶּה זָהָב וּמַרְגָּנִיתָא תוֹתֵהּ . בָּזֶה יַחְשֹׁב יִמָּשֵׁךְ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל אֶפְשָׁר דִּנְפִישׁ זְכוּתֵהּ . יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא בְּעָלְמָא דִבְרָא כִרְעוּתֵהּ . עַל כֵּן יִזְבַּח לְעֵטוֹ . זִבְחֵי הַבְהָבֵי וּקְטֹרֶת זָרָה יְקַטֵּר לִמְלֶאכֶת קַסְתּוֹ . זֶה הֶחָלִי הַמְגֻנֶּה הֵמִית לְפָנֵינוּ רַבִּים . הַנְּגוּעִים בּוֹ לֹא יוּכְלוּ נִקָּיוֹן כִּנְשׁוּכֵי נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים . גַּם הַיּוֹם בִּזְמַנֵּנוּ זֶה הַנֶּהְפָּךְ כְּמַהְפֵּכַת זָרִים . מַכִּים בְּזֶה הַשִּׁגָּעוֹן וְתִמְהוֹן לֵבָב אֶלָּא שֶׁנִּתְמַעֲטוּ מִצָּרוֹת וְנוֹתְרוּ מְפֻזָּרִים . הַשִּׁבּוּשׁ הַזֶּה טְרָדָם מִן הָעוֹלָם . בָּזֶה הַקִּנְיָן הַפָּחוּת נֶגֶד פְּנֵיהֶם נְבוֹנִים אֵין עַל עָפָר מָשְׁלָם . יוֹדֵעַ אֲנִי מֵאֵלּוּ שֶׁכָּל יָמָיו זָרִיז וְחָרוּץ . לְהָרִיק חֲנִיכָיו יְלִידֵי עֵטוֹ הֲמוֹנִים הֲמוֹנִים בְּעֵמֶק הֶחָרוּז . מִדַּעְתּוֹ עָלָיו הוֹפִיעַ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְחָזוֹן נִפְרָץ . אִם יָפֶה יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת חָרָז . בְּאֵלֶּה יְקַוֶּה לְהִתְנַחֵל כִּסֵּא כָבוֹד וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתָגָא . זֹאת הַחָכְמָה תָּאִיר פָּנָיו יִנְהֹר נְהוֹרֵהּ כְּשְׁרָגָא . הָלוֹךְ וְטָפוֹף יֵלֵךְ יְדַקְדֵּק בִּפְסִיעוֹתָיו בְּחוּצוֹת עִיר בִּרְחוֹבוֹתֶיהָ . עָקֵב בְּצַד גֻּדָּל כְּיוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֶבְרוֹתֶיהָ . כִּי הִפְלִיא הַשֵּׁם חִדּוּשׁ לוֹ מְלִיצָה מִשְׁנָה מֵחַבְרוֹתֶיהָ . וְאִם קֵן חֲמֻדוֹת בְּדַרְכּוֹ יִקָּרֵא . דְּבָרִים לֹא שְׁמָעָתַן אֹזֶן כֻּלָּם בְּרוּרִים זֹרוּ בָרַחַת וּבַמִּזְרֶה . לֹא כְאוֹתָן שֶׁהֻרְגְּלוּ בַּהֲמוֹן מְלִיצִים וּנְהִיגֵי בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּדְלָא כְטַפְסֵי דִשְׁטָרֵי . גָּאֹה גָּאָה וְאָמַר מִי כָמוֹנִי מוֹרֶה . חַכְמֵי הָעִיּוּן לֹא זַכּוּ בְּעֵינָיו . וְהַמְּלָכִים רַבָּנָן דְּאִקְּרֵי מַלְכֵי לֹא עָמְדוּ לְפָנָיו . וְכִי יְקַבֵּץ מֵאֵלּוּ מְלִיצוֹת נִמְרָצוֹת מְגִלַּת סֵפֶר בִּכְתָב רָשׁוּם . חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם . תָּמִיד יָדָיו מְלֵאוֹת מִמְּלִיצוֹת נָאוֹת אֲגֻדּוֹת פְּתָקִין . שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת כַּמָּה הוֹצִיא בְשֶׁמֶן עַד אֲשֶׁר אוֹתָם כִּרְצוֹנוֹ הִתְקִין . בַּחוּץ

יָרוֹן בִּרְחוֹבוֹת קִרְיָה . וְאֶל צָל יִקְרָאֵם לְפַרְסֵם מְלִיצָתוֹ לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת יָפְיָהּ . יַשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו מַה שֶּׁיּוֹצִיא בְפִיו לֹא יִקְרָא בְיֵאוּשׁ וְלָאו אַדַּעְתָּא . וּבְעֵת קָרְאוֹ בְּאָזְנֵי אֲנָשִׁים יְהוּדִים יֹאמַר בְּכָל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא . אֶל הָעוֹמְדִים לְפָנָיו פְּנוּ אֵלַי וְהָשַׁמּוּ הֲלֹא תָבִינוּ כַּמָּה מְעַלְּיָא הָא שְׁמַעְתָּא . וְאִם יְשַׁבְּחוּהוּ בְעֵינָיו . תָּגֵל נַפְשׁוֹ וְיִצְהֲלוּ פָּנָיו . וְאָמַר בְּרוּכִים אַתֶּם לַאדֹנָי . כִּי הֲבִינוֹתֶם עֹמֶק צְנִינָי . וְאִם הַחֵרֵשׁ יַחֲרִישׁוּ מִפֶּה וּמִפֶּה . מֶרְתַח רָתַח יְדַבֵּר אֱלֵימוֹ בְּאַפּוֹ . רְאוּ קָרָאתִי אֲלֵיכֶם לְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרָע תַּבְדִּילוּ וְתַפְרִישׁוּן . וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן . טָעִיתִי בְמַחֲשַׁבְתִּי וְחָזַקְתִּי עַל שִׂכְלְכֶם . מְלֶאכֶת תֻּפַּי וּנְקָבַי לֹא תָבִינוּ וְחָכְמַת מֶה לָּכֶם . כֵּן מִנְהַג הָאִישׁ הַזֶּה וְסִיעָתוֹ אֵין לָהֶם אֻמָּנוּת אֶלָּא הוּא . וְעִם כָּל זֶה גַּאֲוָתָם וּגְאוֹנָם רְחָבָה וְנִסְבָּה אַבִּירֵי לֵב נִינְהוּ . עֲלֵיהֶם אָמַרְתִּי הוֹי הַמַּעֲמִיקִים וְלֹא בְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה . כָּלוּ יְמֵיהֶם בְּמַה שֶּׁאֵינוֹ לֹא חָכְמָה וְלֹא מְלָאכָה . וּמוֹתָרוֹ לְאֹרֶךְ הַיָּמִים הֶבֶל בִּלְתִּי הַכָּלָה וְהֶחָרֶץ . שֹׁד לָהֶם כִּי צָלְלוּ בְמַיִם אַדִּירִים וְהֶעֱלוּ בִידֵיהֶם חָרֶס.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה . מִמֶּרְקַח הַתַּלְמוּד יִתְבַּשֵּׂם וְעַל אַפּוֹ יָשִׂים קְטוֹרָה . שֶׁמֶשׁ בַּהֲוָיֵי דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא . שָׁתָה דִבְשָׁא עִם חַלְבָּא . אֶת מָתְקָהּ וְאֶת תְּנוּבָתָהּ הַטּוֹבָה . וְאִם יִגְדַּל כַּיָּם — עָלָה עַל כָּל אֲפִיקָיו וְיָשֶׂם אֶת הַיָּם לֶחָרָבָה . אֵלֶּה בְרוּכֵי יְיָ הֵמָּה עַל קִיּוּמָם רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל . בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל . בּוֹ לָנֶצַח גּוֹי קָדוֹשׁ יִהְיֶה . הוּא אֲשֶׁר אָמַרְנוּ בְּצִלּוֹ נִחְיֶה . תּוֹרָה הִיא חַיֵּינוּ . וְאֹרֶךְ יָמֵינוּ . וּמַכִּירָהּ בָּרוּךְ . וְיִזְכֶּה בְּעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב וְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ אָרֹךְ . אֶלָּא שֶׁבַּעֲוֹנוֹתֵינוּ בִּקְצַת

חַכְמֵי תוּשִׁיָּה . רָאִיתִי שַׁעֲרוּרִיָּה . בְּגֶפֶן אַדֶּרֶת צָמְחוּ אַשְׁכְּלוֹת מְרוֹרוֹת לַעֲנָה בִסְעִיפֶיהָ פֹּרִיָּה . קְצָת לוֹמְדֶיהָ הִזִּילוּהָ שָׂמוּהָ לְשַׁמָּה . עֲשָׂאוּהָ עֲטָרָה וְקוּרְדּוֹם לוֹמְדִים שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ . מֵהֶם אֲשֶׁר לִלְמֹד יִגַּשׁ וְיִקְרַב . כְּדֵי שֶׁיֵּשֵׁב רֹאשׁ עַל מְנָת שֶׁיִּקָּרֵא רַב . לִזְרֹק מָרָה בַּסַּרְבָּנִים דְּלָא מְקַיְּמֵי בְהֵימָנוּתָא . לְדִינָא מַזְמִין לְהוֹ בְּטִסְקָא דְהַזְמָנוּתָא . וּמֵהֶם יוֹשְׁבֵי אֹהָלִים תְּרֵיסַר שְׁנֵי בְּבֵי רַב בַּחֲדָרִים וּלְשָׁכוֹת . לֹא בָאוּ לִלְמֹד אֶלָּא לְקַפֵּחַ בַּהֲלָכוֹת . וּמֵהֶם בְּשֹׁחַד יִשְׁפֹּט וּבִמְחִיר יוֹרֶה . שָׂכָר עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁהוּא מְלַמֵּד וְקוֹרֵא . לְקַבֵּל פְּרָס כֶּסֶף מָלֵא מְלֵי בְדִינָרֵי . וּמֵהֶם דְּתָנֵי בְעֻקְצִין תְּלֵיסַר מְתִיבָתָא . עוֹבֵר זְמַנּוֹ וְיִשִׁיתֵהוּ בָתָּה . וּמֵהֶם בְּרֹעַ מַעֲלָלָם . תַּנָּאִים מְבַלֵּי עוֹלָם . וּמֵהֶם לְקַנְתֵּר לֹא יִדֹּם וְלֹא יֶחֱשֶׁה . וּבְרִיבוֹ עָבֵד דִּינָא לְנַפְשֵׁהּ . יָבוּס קָמָיו בְּשׁוֹט לָשׁוֹן יַכֵּם עַד הַחָרְמָה . בְּסִלְוָא דְלָא מַבַּע דְּמָא . וּמֵהֶם שֶׁלּוֹמֵד לִפְטֹר עַצְמוֹ מִן הַמַּס . וְעַל הַמְחַיְּבוֹ יִצְעַק חָמָס . לֵאמֹר חָפְשִׁי אָנֹכִי תּוֹרָה הַרְבֵּה לָמַדְתִּי . וְכָל יָמַי בְּצֵל הַחָכְמָה יָשַׁבְתִּי וְחִמַּדְתִּי . עָלִיתִי בִמְרוֹם הַתּוֹרָה וְלָא אִפְחִית מִתּוֹתַי דַּרְגָּא . וְאִם שֶׁכְּנֶגְדִּי חָלוּק עָלַי לְחַיְּבֵנִי חִצֵּי אַכְלֶה בּוֹ נִשְׁדֵּי בֵהּ נַרְגָּא . עֶבֶד יְיָ בָּאֵשׁ יָבֹא אָנֹכִי עַבְדָּא דְבֵי נוּרָא אֲנָא וְלָא יָהֲבְנָא כְרָגָא . וּמֵהֶם שֶׁמְּזַיְּפִים תַּלְמוּדָם בְּגָלוּי אוֹ בְהֶסְתֵּר . וְעוֹשִׂים תּוֹרָתָם פְּלַסְתֵּר . אָסוּר וּמֻתָּר כָּשֵׁר וּפָסוּל הָרָשׁוּם בְּיַד כָּל נָבִיא וְחוֹזֶה . יְשַׁנּוּ אֶת תַּפְקִידָם יַחֲלִיפוּ אֵת שֶׁלָּזֶה בָזֶה . רָאִינוּ מֵאֵלֶּה שֶׁיּוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה כֻלָּהּ . שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם וּמֵשִׁיב וַאֲפִלּוּ בְּמַסֶּכְתָּא דְכַלָּה . וְיוֹצֵא עָלָיו קוֹל הַמּוּלָּה . שֶׁהָיָה מְחַזֵּר בִּסְפֵק אֵשֶׁת אִישׁ לְקַלָּא . וּלְהַרְאוֹת

פָּנִים לְטָעוּתוֹ נִכְנָס וְדוֹחֵק. וְכָל זֶה לְמַתַּן בַּסֵּתֶר וְשֹׁחַד בַּחֵק. כָּמוֹהוּ רַבִּים בְּהוֹרָאוֹת חִקְקֵי אָוֶן חוֹקְקִים. וְהֵמָּה חֲכָמִים מְחֻכָּמִים בַּיְשִׁיבָה מַחֲזִיקִים. וּמֵהֶם דְּתָנֵי וּמַתְנֵי לֵית לֵהּ שִׁעוּרָא וְכֻלְּהוּ תְּנוּיֵי בִנְזִיקִין. וְיוֹתֵר רַע מִזֹּאת הַמַּחֲלָה. בְּהִמָּצֵא חֲכָמֵינוּ בְּעִיר גְּדוֹלָה. שָׁם קָהָל גָּדוֹל כְּאַחַד מֵעָרֵי הַמַּמְלָכָה. וְאֵינָם נוֹחִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה. מַה שֶּׁזֶּה מְגַלֶּה זֶה מַסְתִּיר. וּמַה שֶּׁזֶּה אוֹסֵר זֶה מַתִּיר. לֹא יִשְׂאוּ פָּנִים לָאֱמֶת וְאִם כָּל אֶחָד יֵדָעֵהוּ בְלִבּוֹ. יוֹדְעִים רִבּוֹנָם וּמִתְכַּוְּנִים לִמְרֹד בּוֹ. נִבְכֶּה לַהוֹלְכִים חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים. תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהֶם וְאֶל הַיֹּשֶׁר פּוֹנִים. בִּזְמַנֵּיהֶם עָמְדוּ לְאוֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים וְהָיוּ לִמְאוֹרוֹת. בְּהֵעָדְרָם נֶעְדְּרָה הָאֱמֶת רוֹדְפֶיהָ הִשִּׂיגוּהָ וְהִשְׁלִיכוּהָ בְּאַחַד הַבּוֹרוֹת. וְלָזֶה מְעַט מְעַט נִשְׁתַּבְּשׁוּ הָעִתִּים וְנִתְקַלְקְלוּ הַדּוֹרוֹת. וְרַבּוּ מַחְלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית הַתּוֹרָה כִּשְׁתֵּי תוֹרוֹת.

אֵלֶּה רָאשֵׁי מוּמֵי הַזְּמָן הַזֶּה הֶחָסֵר. כָּל הַיּוֹם יַחֲרשׁ לִזְרֹעַ שָׁוְא וְעוֹלָתָה קוֹצֵר. דַּרְכּוֹ יְשָׁרָה בְעֵינָיו וּמִלְכֵּהּ יְשֻׁפָּר. נְגָעִים הַלָּלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל זְקָנוֹ לֹא יֵבוֹשׁ וְלֹא יֶחְפָּר. זוּלָתִי חֶסְרוֹנוֹת אֲחֵרִים פְּרָטִיִּים אִתּוֹ אֵין מִסְפָּר. כִּי מֵהֶם שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּאוֹהֲבָיו וּמְיֻדָּעָיו. מְלִיצָיו וְרֵעָיו. נְגִידָיו וְשׁוֹעָיו. יֹאמַר נָשׂוּא חֵן אֲנִי בְּעֵינֵי הַנּוֹצְרִים. מַדְרֵגָתִי נֶחְשֶׁבֶת בְּבָתֵּי הַחֲצֵרִים. יָכוֹל אֲנִי לְהִנָּקֵם מִמּוֹנַי וּמוֹגַי. יָד וָשֵׁם יֵשׁ לִי בַּחֲצַר הַמֶּלֶךְ עִם אַבְלֵט וּמַבְגָּאִי. וְשַׁעַשְׁגַּז וְהֵגַי. וּבְבֵית אֲדוֹנֵנוּ הַהֶגְמוֹן. יַעֲשׂוּ לִי הַדּוּר גְּדוֹלֵי הַבַּיִת עַקּוּב וְטַלְמוֹן. וּשְׁלֹמֹה וְשַׁלְמוֹן.

וְיֵשׁ שֶׁיִּתְהַלֵּל בִּגְבוּרָתוֹ. אַמִּיץ לִבּוֹ בַּגִּבּוֹרִים לֹא

יִתְיַצֵּב אִישׁ לִקְרָאתוֹ . שֶׁבַח וּתְהִלָּה יִתֵּן לֶאֱלָהָא דִבְרָיָה .
כִּי צָשָׂאוֹ בֶּן חַיִל וְלִבּוֹ כְּלֵב הָאַרְיֵה . וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר
בִּיפִי תְמוּנָתוֹ . אֵין כָּמוֹהוּ בְעֵינָיו בְּאַנְשֵׁי מְדִינָתוֹ .
מְדַּעְתּוֹ כָּל רוֹאָיו יִתְמָהוּ . וּצְבִי עֶדְיוֹ לְגָאוֹן שָׂמָהוּ יֹאמַר
שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ . יְפֵה הַמַּרְאֶה וְהַמַּצָּב . וְלִפְנֵי מְלָכִים
יִתְיַצָּב . יִשְׂמַח לְאֹרֶךְ צִלּוֹ . וְיִסְתַּכֵּל בְּבָבוּאָה שֶׁלּוֹ .
מְסַלְסֵל בִּשְׂעָרוֹ וּמְמַשְׁמֵשׁ בְּעִקְבוֹי . וְאִם גָּבְהָה קוֹמָתוֹ
לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים לֹא תְפָסֵל כַּסְּכָּה וְכַמָּבוֹי . וּמִסְכְלוּת
הָאִישׁ הַזֶּה וְדָפְיוֹ . יַחְשֹׁב שֶׁכָּל שְׁלֵמוּת לֹא יִדְמֶה אֵלָיו
בְּיָפְיוֹ . בְּעֵינָיו לֹא יֶחְסַר כֹּל כְּאִלּוּ הוּא שָׁלֵם . מִשּׁוּם
דְּאִשְׁתְּיֵר מִשַּׁפִּירֵי דִירוּשְׁלֵם.

וְיֵשׁ שֶׁיִּשְׁתַּבַּח בְּחִתּוּךְ לְשׁוֹנוֹ וּמְלִיצַת נִיבוֹ וְהֶגְיוֹנוֹ .
לְפָנָיו כָּל מֵלִיץ יְרָטֵשׁ . וּלְשׁוֹנוֹ כְּתַעַר מְלֻטָּשׁ . כְּשֶׁהוּא
מְדַבֵּר . נוֹבֵעַ אִמְרֵי צַחוֹת כְּמַעְיָן הַמִּתְגַּבֵּר . כְּשֶׁהוּא
דוֹרֵשׁ בְּמִלִּין דְּחָכְמְתָא אוֹ בְמִדְרָשִׁים . יִתְקַבְּצוּ לְשָׁמְעוֹ
אֲנָשִׁים וְנָשִׁים . וּבְשָׁעָה שֶׁפּוֹתֵחַ נַעֲשׂוּ הַכֹּל כְּחֵרְשִׁים .
כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה יִרְבּוּ הַחֶסְרוֹנוֹת . בְּעֵינֵי כָל מַשְׂכִּיל
מִגְרָעוֹת הֵמָּה לֹא יִתְרוֹנוֹת . בְּפֵאוֹת הַגָּלוּת הַזֶּה הָרָחוֹק
וְהַקָּרוֹב . לֹא יִסָּפְרוּ מֵרֹב . לָכֵן אָמַרְתִּי פְּרָטֵיהֶם לֹא
יִכְלוּ וְהַזְּמַן יִכְלֶה . הֲרֵינִי מְכַלֶּה מִדַּבְּרוֹתַי מְקַצֵּר וְעוֹלֶה .
וְאִם כָּל הַיּוֹם חִצֵּי צִדָּם אוֹרֶה . לִרְדּוֹף כַּאֲשֶׁר יִרְדּוֹף
הַקּוֹרֵא . אַחֲרֵי מוּמֵי הַסְּכָלִים . חִצֵּי כָּלִים וְהֵם אֵינָם
כָּלִים . אֵין דֵּי בִּמְלִיצִים לֵית דִּמְחוּוֹ . אִם יֹאמַר הֶחָכָם
לִכְלֹל בְּתַכְלִית הַקִּצּוּר אַרְבַּע מְאָה פִּרְקֵי הָווֹ . הִנְנִי
חוֹתֵם מַעְיַן פְּתִיחָתִי . לְקִלְקוּל הַדּוֹר לֹא נִסְתְּרָה אַנְחָתִי .
לִתְמוּרַת הַיָּמִים כָּל הַיּוֹם הִיא שִׂיחָתִי . בְּזָכְרִי דוֹר
נְעוּרֵי אַנְשֵׁי אֲמָנָה . עַל זָהָב וְעַל כֶּסֶף עַל שֶׂה וְעַל

שְׁלֹמָה. הַשֵּׁם מַסְכִּים עַל יְדֵיהֶם אִי בָעוּ בְּרוֹ צַלְמָא. קְדוֹשִׁים הָיוּ לַיְיָ אַשְׁרֵי תְמִימֵי. דּוֹר יַחֵם לְבָבוֹ לִקְנוֹת כָּבוֹד וָעֹז וְעַתָּה נִתְקָרֵר אִשְׁתְּפוּךְ חַמִּימֵיהּ. מִיּוֹם לְמָחֳרָתוֹ הוֹלֵךְ לְאִבּוּד אָזֵל וְשָׁפֵל. כְּגָדֵר הַדְּחוּיָה נוֹפֵל מֵאֵלָיו כְּבַרְיָא דְמִנַּפְשֵׁהּ נָפֵל. אוֹתוֹתָיו אוֹתוֹת מָוֶת נִכְּרוּ מִבֵּין רִיסֵי עֵינָיו. הוֹלֵךְ לָמוּת כַּנֵּפֶל שֶׁלֹּא גָמְרוּ סִמָּנָיו. כַּמָּה רַע הַדּוֹר הַהֹוֶה וְיוֹתֵר מִמֶּנּוּ הֶעָתִיד לָבֹא. אֵין אֱלֹהִים כָּל מְזִמּוֹתָיו לֹא יִנְהֲרוּ אֶל יְיָ וְאֶל טוּבוֹ. יָרְעוּ מֵאֲבוֹתָם עַל כֵּן רָצוֹן מֵיְיָ לֹא יָפֵק. מִכַּלְבָּא בִישָׁא גוּרָא טָבָא לָא נָפֵק.

בַּיָּמִים הָהֵם יִרְאוּ עֵינַיִם דַּאֲבוֹן נְפָשׁוֹת וּלְבָבוֹת. תְּפוּצֶינָה הַצֹּאן מֵאֵין רוֹעֶה כִּשְׁעָלִים בָּחֳרָבוֹת. אִישׁ כִּלְבָבוֹ לַבֹּשֶׁת יִנָּזֵר. וְכָשַׁל עָזוּר וְנָפַל עוֹזֵר. מָאן דְּחָמֵי חָמֵי. יָמִים בָּאִים לֹא אַחֵי וְלָא מְרַחֲמֵי. קְרוֹבָה הַמְּהוּמָה לָבֹא וְהַחֶרְפָּה לְהִגָּלוֹת. הַמַּשְׂאֵת הֵחֵלָּה לַעֲלוֹת. עַל אֵלֶּה עֵינִי בוֹכִיָּה. וְנַפְשִׁי כְיוֹנֵי הַגֵּאָיוֹת שׁוֹאֶגֶת וְהוֹמִיָּה. אָמַרְתִּי מִי יִתְּנֵנִי בַמִּדְבָּר בִּמְלוּנָה קְטַנָּה עָצוּר וְכָלוּא. טוֹב לִי שֶׁבֶת בָּדָד אַלְמְנוּת חַיּוּת טָב לְמֵיתַב אַרְמְלוּ. דָּבָר אֵין לִי עִם אָדָם כָּל שְׁאֵרִית חַיָּתִי עַד תֻּמָּהּ. יְחִידִי אֹכַל פִּתִּי לְבַדִּי טַבְלָא דְחַד פַּמָּא. כִּי יָדַעְתִּי הַזְּמַן הָרַע הַזֶּה. עֶצֶב נִבְזֶה. מֵחֳלָיִים אֵלּוּ לֹא יִתְרַפֵּא וְאֵין לוֹ מִפְלָט. תּוֹחַלְתּוֹ נִכְזָבָה כְּמִצֹּרָע מֻחְלָט. כִּי נִשְׁתָּרְשָׁה בְּכָל קְצוֹתָיו זֹאת הַמַּחֲלָה. הַלְוַאי דְלָא לוֹסִיף עֲלַהּ. כָּל הַיּוֹם נִרְאֵהוּ הוֹלֵךְ לְאָחוֹר וְלֹא לְפָנִים. הוֹלֵךְ וּמַפְסִיד מִדֵּי הִשְׁתַּלְשְׁלוֹ מֵאָבוֹת לַבָּנִים. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כַּאֲשֶׁר הִסְתַּכַּלְתִּי בְּמַעֲשָׂיו הַנִּכְבָּדִים. וְחָזַרְתִּי עַל כָּל הַצְּדָדִים. לֹא מָצָאתִי לוֹ רַק דֶּרֶךְ אַחַת לְהַצִּיל

לוֹ מֶרְפָּתוֹ . בָּהּ לְבַדָּהּ יִתְרַפֵּא לְשָׁפְתוֹ . יָסוּר הֶחֳלִי מֵעִקָּרוֹ וְיֶחְדַּל חָדוֹל . אִם יַעֲמֹד מִיכָאֵל הַשַּׂר הַגָּדוֹל . מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ . יְקַבֵּץ נְפוּצֵינוּ . מִבֵּין לְאֻמִּים . וְיַעֲמֹד הַכֹּהֵן לְאוּרִים וְתֻמִּים . וְשָׁב מַטֵּה יִשְׁעֵנוּ מֵצִיץ וּפוֹרֵחַ . וְרֹב שָׁלוֹם עַד בְּלִי יָרֵחַ . בָּאֵלֶּה בֶאֱמֶת מְעֻוָּתֵנוּ יִתְקַן . וְסֵדֶר עִנְיָנֵנוּ כְּיָרֵחַ יִכּוֹן . עִם הַמְּלוּכָה וְהַחֵרוּת . יִתְחַדְּשׁוּ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם בְּלִי קִנְאָה וְתַחֲרוּת . וּבִנְבוּאָה יִתְחַזְּקוּ שָׁרְשֵׁי הַמִּצְווֹת וְהַחֻקּוֹת . וְיִסְתַּלְּקוּ כָּל הַסְּפֵקוֹת . וְלֹא תִקַּח עוֹד הַתּוֹרָה בָשְׁנָה . וְהוּכַן בַּחֶסֶד כִּסְאָהּ תַּחֲזֹר לְיָשְׁנָהּ . אִם כֵּן עָלֵינוּ לָשֵׂאת רִנָּה וּתְפִלָּה . שֶׁתִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן מֶמְשַׁלְתֵּנוּ כְּבַתְּחִלָּה . תָּשׁוּב הָעֲבוֹדָה לִמְקוֹמָהּ וְנִבְנְתָה הָעִיר עַל תִּלָּהּ . וְתַחֲזֹר נְבוּאָה לְאַכְסַנְיָא שֶׁלָּהּ . וְהָיִינוּ לְגוֹי קָדוֹשׁ לַיְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה.

אָנָּא יְיָ שׁוֹמֵר הַבְּרִית בְּךָ בָּטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ . שָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ . מֵרָחוֹק לָהֶם תִּשָּׂא נֵס . וְנִדְחֵי יִשְׂרָאֵל תְּכַנֵּס . כָּל עֻמַּת חוֹרְשִׁים עַל גַּבּוֹ יַחֲרֹשׁוּ . אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרֹשׁוּ . עוֹד בְּשֵׂיבָה יְנוּבוּן . וּפְדוּיֵי יְיָ יְשׁוּבוּן . יָזְכּוּ הַשֵּׁם וְתִרְאֶינָה עֵינַי . וּמֵאַחֲרֵי תִּשְׁמַעְנָה אָזְנַי . יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בְרָכָה רוֹאֵיהֶם יַכִּירוּם כִּי הֵם זֶרַע בֵּרַךְ אֲדֹנָי . גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאַפְסֵי אֶרֶץ לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם אֲדֹנָי . הַמְקֻדָּשׁ וְהַמְיֻחָד . וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

אָמַר הַמְיַסֵּד : לְפִי שֶׁמְּלִיצַת הֶחָרֶז צָרָה וּדְחוּקָה אֶצְלִי וְאֵצֶל זוּלָתִי וְנִשְׁאַר לִי לָתֵת שֶׁבַח וּתְהִלָּה לָאֵל מֶלֶךְ יוֹצֵר כֹּל וְתוֹכַחַת לַנֶּפֶשׁ הַשּׁוֹכַחַת גְּמוּלָיו וּלְהָעִירָהּ מִשְּׁנַת סִכְלוּתָהּ אֲשֶׁר הִיא בָהּ חוֹלֶמֶת חֲלוֹמוֹת כּוֹזְבִים וּלְהַזְכִּירָהּ יוֹם תִּתְיַצֵּב לַדִּין וְעַל מַעֲשֶׂיהָ כְּפִי מַה שֶּׁיִּהְיוּ תְּקַבֵּל פְּרָס אִם טוֹב וְאִם רָע — לָכֵן יָשָׁר בְּעֵינַי לִגְמֹר

הַדְּבָרִים בִּמְלִיצָה מְסֻדֶּרֶת לֹא אֲחַזֵּר אַחַר חֲרָזִים אִם לֹא שֶׁיִּזְדַּמֵּן מֵאֵלָיו אוֹ בְמִקְרֶה גָמוּר עוֹלֶה עַל רוּחִי. וַיְיָ אֱלֹהִים יַעֲזוֹר לִי הַשּׁוֹלֵחַ עֶזְרוֹ מִקֹּדֶשׁ אָמֵן וְכֵן יְהִי רָצוֹן אָמֵן.

מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ עוֹשֵׂה פֶלֶא. מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ פֹּעַל יְשׁוּעוֹת. מַה נִּשְׂגְּבוּ מִמַּחֲשֶׁבֶת חוֹשֵׁב. אֶחָד, נַעֲלֵיתָ מִדִּמְיוֹנֵי הַשְּׂכָלִים יְשַׁמְשׁוּנָךְ וּבְמַלְאָכֶיךָ וְאִם קֳדָמוֹהִי יְקוּמוּן מֵרוֹמְמוּתֶךָ תָּשִׂים תָּהֳלָה. הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ בִּגְוִיָּתָם. אֵין בַּשְּׁחָקִים שֶׁיִּרְאֶה אוֹר בָּהִיר וּנְהוֹרָא עִמָּךְ שְׁרֵא. לַגַּלְגַּלִּים לֹא נִגְלֵיתָ. וְלָאוֹפַנִּים לֹא פָנִיתָ, רַק עֹרֶף. כֹּכָבִים כִּי רָמוּ שָׁפְלוּ מֵהַשִּׂיג אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדֶךָ. אַף כִּי אֱנוֹשׁ רִמָּה בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ. מֵאָז יֻצַּר בַּבֶּטֶן הַמְּלֵאָה לָהּ חָלְאָה מִרְדָּף בְּלִי חָשָׂךְ מַכְאוֹבִים וָכַעַס עַד אֲשֶׁר שָׁב אֶל הֶעָפָר. הֲלֹא הֵמָּה יָמִים אֲחָדִים מְעַט וְרָעִים לַשָּׁלֵו שֶׁבָּאֲנָשִׁים. כָּל שֶׁכֵּן לִקְשֵׁי יוֹם אֲשֶׁר נָגְעָה בָם יַד יְיָ. וְאֵיךְ שׁוֹכְנֵי בָתֵּי חֹמֶר יוּכְלוּ לְהִמָּנוֹת בְּסוֹד יְשָׁרִים הַמַּעֲמִיקִים מִיְיָ עֹמֶק עָמֹק בְּסִתְרֵי מַדְרֵגוֹתָיו — מַה לָּהֶם יְדַכְּאוּ רוּחָם בְּמֻפְלָא מֵהֶם הַפְּלֵא וָפֶלֶא. לָמָּה זֶה הֶבֶל יִיגְעוּ בְחֵקֶר אֱלוֹהַּ וְתַכְלִית שַׁדַּי לָבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ הַסִּדְרָה אֲשֶׁר יִלְאוּ לִמְצֹא הַפָּתַח. לָמָּה בְנֵי בָשָׂר וָדָם. אֲשֶׁר בֶּעָפָר יְסוֹדָם. יְשׁוֹטְטוּ בְפַלְגּוֹת תַּעֲלוּמוֹת אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת. וְנַפְשָׁם יְבִיאוּ בְסוֹדָם אֲשֶׁר כְּבוֹדָם לֶעָפָר יַשְׁכֵּן סֶלָה אֵיךְ בִּקְהָלָם תֵּחַד כְּבוֹדָם. הַעֵינֵי בָשָׂר יֶחֱזוּ בְנֹעַם יְיָ? וְאִם הָרוֹאוֹת בָּאֲרֻבּוֹת הֵמָּה יַבִּיטוּ אֶל הָאֱלֹהִים? שׁוֹכְנֵי אֶרֶץ צִיָּפְתָה הַיְדַבְּרוּ בְּיוֹשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם? אוֹ הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ

בְּאֶרֶץ הַחַיִּים ? מַה לַּגֶּבֶר בְּחַיָּיו קָרוּי מֵת יַהֲרֹס אֶל יְיָ לִרְאוֹת. מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ.

יְיָ אֱלֹהַי גָּדַלְתָּ מְאֹד. עָצַמְתָּ מִמֶּנִּי עַד אֵין חֵקֶר. קָטֹנְתִּי מִמְּךָ וְאֵין מִסְפָּר בִּמְעַט שִׁעוּר שִׁפְלוּתִי לְגָדְלֶךָ. יַחַס נְקֻדָּה מְדַמֶּה לְקַו יֶאֱרַךְ מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם עַד קְצוֹתָם. וּמַה כֹּחִי כִּי אֲיַחֵל לְסַפֵּר מַעֲשֵׂי תָקְפְּךָ וּגְבוּרָתֶךָ. וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה נִסְתָּרוֹת. לֹא יָדַעְתִּי סְפוֹרוֹת. מַה גְּבוּרָתִי כִּי דִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי. אִם שְׁנֵי קְצוֹתַי נֶעְלְמוּ מִמֶּנִּי אֶסְכַּל גַּם שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד. אֵיךְ יִהְיֶה לִי לֵב לָדַעַת גְּדוֹלוֹת וּבְצוּרוֹת בַּשָּׁמַיִם. אִם אֶסְכַּל אֶת עַצְמִי וַאֲפִלּוּ שֶׁמֶץ מֶנְהוּ עִם מִעוּט עֶרְכִּי וְחֻלְשָׁתִי אֵיכָה אֵדַע מַה שֶּׁחָזָק הוּא מִמֶּנִּי. מַה לִּי עוֹד צְדָקָה לְיַחֵס לְעַצְמִי מַדָּע בְּדָבָר שֶׁהוּא חוּץ מִמֶּנִּי אִם יְיָ מָסַךְ בְּקִרְבִּי רוּחַ הַחַיָּה וַיַּשְׁקֵף עָלֶיהָ בְּעַמּוּד אֵשׁ דַּעַת יַדְלִיקֶנָּה וְלֹא יָדַעְתִּי מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה. לָכֵן אָמַרְתִּי: אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, אַחֲרִישׁ וּתְהִי לִי לְחָכְמָה פֶּן מִדֵּי דַבְּרִי בָךְ פִּי יַכְשִׁילֵנִי. אַדְבִּיק לְשׁוֹנִי מַלְקוֹחַי שֶׁמָּא אֶתְבַּדֶּה וְאֶאְחַז. יִהְיוּ דְבָרַי מְעַטִּים פֶּן אֶפְשְׁעָה בָם וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים. אָמְנָם כִּי זָכַרְתִּי וְאַעֲלֶה עַל לִבִּי כִּי בְעוֹד אֵלֶיךָ יְיָ אָשִׂים דִּבְרָתִי עֶזְרָתַנִי וְנִסְמַכְתַּנִי בְּקָרְאִי שִׁמְךָ מִן הַמֵּצַר תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעַשְׁעוּ נַפְשִׁי. זֵכֶר נִפְלְאוֹתֶיךָ בָּהֶם חַיֵּי רוּחִי. בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ. מוֹשִׁיעַ חוֹסִים, כִּי תִשָּׂא פִשְׁעִי. אִם תְּהִלָּתְךָ יְמַלֵּא פִי וּתְהִי זֹאת נֶחָמָתִי תִּקְוָה לְדוֹרְשֶׁיךָ, כִּי תַעֲבִיר אֶת עֲוֹנִי אִם בְּפִי וּבִשְׂפָתַי. אֵלִי אַתָּה אֲרוֹמְמֶךָּ בָּחַנְתָּ לִבִּי צְרַפְתָּנִי. כַּוָּנָתִי רְצוּיָה בַּעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתְךָ עַל פָּנַי לְבִלְתִּי אֶחֱטָא. וְאִם יָדַעְתִּי טוֹב מִמֶּנִּי אֶשְׁמְרָה לְפִי מַחְסוֹם עֲצָתִי הַטּוֹבָה

אֵשֵׁב בָּדָד וְאֶדֹּם, אַךְ נִלְאֵיתִי כַלְכֵּל כָּל הַיּוֹם מַטֵּה עֹז. בּוֹרָא נִיב שְׂפָתַיִם יְנִיצֵנִי וְיַגַּע עַל פִּי וּלְשׁוֹנִי הֱצִיקַתְנִי רוּחַ בִּטְנִי.

יְיָ אֲדוֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּהוֹצִיאֲךָ מִן הָאַיִן יֵשׁ לְמַעֲשֵׂהוּ. יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַכֹּחַ זֶה בַּעֲשׂוֹתְךָ אֶרֶץ וְשָׁמַיִם וְכָל צְבָאָם מְלֹא דָבָר. מִמֶּנּוּ הִמְצֵאתָ מַלְאָכֶיךָ אֶלֶף אַלְפִין רִבְבוֹת קֹדֶשׁ וְכָל קְדוֹשִׁים עִמְּךָ וְאָצַלְתָּ מֵהוֹדְךָ עֲלֵיהֶם. אַתָּה יָצַרְתָּ מִתֹּהוּ מֶמֶשׁ בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה. בִּדְבָרְךָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ מֵאֵין עוֹזֵר. צָפוֹן וְיָמִין אַתָּה בְרָאתָם וְאֵין לְזָרִים אִתְּךָ. אַתָּה הֲכִינוֹתָ מָאוֹר וָשָׁמֶשׁ אַתָּה עָשִׂיתָ נָאֶה זִיווֹ וּפָעֳלוֹ לְנִיצוֹץ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם פֶּן יוֹשְׁבֵי חֶלֶד יוֹמָם יְפַגְּשׁוּ חֹשֶׁךְ. אַתָּה נוֹתֵן יָרֵחַ וְכֹכָבִים לְאוֹר לַיְלָה פֶּן הוֹלְכֵי דְרָכִים יֵלְכוּ חֲשֵׁכִים וְכָשְׁלוּ בִגְוִיָּתָם. תִּקַּנְתָּ מְאוֹרוֹת לְשַׂמֵּחַ עוֹלָם בְּפָעֳלֶךָ. תִּכַּנְתָּ בְרִיּוֹת יְקָרוֹת יְחַוּוּ דַעַת מַמְצִיאָם. בְּאֵין דְבָרִים יַגִּידוּ עֹז וְתַעֲצוּמוֹת הוֹדְךָ בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם. גּוּפִים יָפִים אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם כָּל מוּם חַיִּים כֻּלָּם וְשִׂכוּלָה אֵין בָּהֶם. כְּמַרְאֵה הַבָּזָק יְנוֹצְצוּ וְיַגִּיהוּ וְתוֹשִׁיבֵם לָנֶצַח וִיגְבָּהוּ. יְצִירָתָם הַחֲשׁוּבָה עוֹמֶדֶת לָעַד. הִפָּעֲלוּת וְשִׁנּוּי לָא שַׁלִּיט לְמִרְמָא עֲלֵיהֶם. זוּלָתִי שִׁנּוּי הַמַּצָּבִים הַקֵּף אֶת הָאָרֶץ גַּם בָּזֶה יָרוּצוּ וְלֹא יִיעָפוּ. אֵין כָּהֵם גּוּפִים נִכְבָּדִים לְהַלֵּל מְאֹד. גִּשְׁמֵי בְרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַכְתָּ מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם. הֵמָּה הַקּוֹדְמִים עַל בְּרוּאֶיךָ הַמּוּחָשִׁים לִצְבִי וּלְכָבוֹד אַחֲרֵי מַלְאָכֶיךָ מַלְאֲכֵי צָבָא יוֹשְׁבִים רִאשׁוֹנָה בַּמַּלְכוּת לְקַבֵּל שִׁפְעַת מֵי נַחַל עֲדָנֶיךָ. תַּעֲרֹךְ לִפְנֵיהֶם שֻׁלְחָן וְעָלָיו לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם לֶחֶם הַפָּנִים לְפָנָיו תָּמִיד. תַּשְׂבִּיעֵם מִנַּחַת שֻׁלְחָנֶךָ. יְקַבְּלוּ

הָאֲצִילוּת מֵהַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִירוּ לְכַלְכֵּל אֲדָמָה שׁוֹקֵקָה מִפְּסֹלֶת גֹּרֶן וָיֶקֶב. הֲלֹא הִשְׁאִירוּ עוֹלֵלוֹת לְחַיּוֹת זֶרַע עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְהִנִּיחוּ יִתְרָם לְפַרְנֵס בְּנֵי תְמוּתָה — הָעֲנִיִּים וְהָאֶבְיוֹנִים. עֵינֵי שְׁפָלִים נְשׂוּאוֹת לְפַת בַּגַּם לְעֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה כִּכְלָבִים מְלַקְּטִים תַּחַת הַשֻּׁלְחָן מְצַפִּים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם יַשְׁלִיכוּ אֲלֵיהֶם שִׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת אֵת אֲשֶׁר הוֹתִירוּ מִשָּׂבְעָם. נִפְלְאַתָה אַהֲבָתְךָ לָהֶם, אוֹהֵב צְדָקוֹת. חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵימוֹ לְשָׁמְרָם מִכָּל תְּמוּרָה גוּפָנִית. אַתָּה אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרָם מַתְּנָן וּנְבִזְבָּא וִיקָר שַׂגִּיא יְקַבְּלוּן מִן קֳדָמָךְ. וַתִּתֵּן לָהֶם יָד וָשֵׁם בְּבָתֵּינוּ וּבְחוֹמוֹתֵינוּ. הִפְקַדְתָּם שׁוֹמְרִים עַל שׁוֹכְנֵי אָרֶץ רָאשִׁים בְּיוֹשְׁבֵי תֵבֵל כְּלָה פַּעַם לְהָקִים אֻמָּה לְרוֹמֵם גּוֹי פַּעַם לְהָמֵם וּלְאַבְּדָם. מוֹשֵׁל בַּכֹּל הִמְשִׁילָם בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו בָּאָרֶץ וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם. יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה, כִּי לֹא הִשְׁלִיטָם הָאֱלֹהִים בָּנוּ נוֹצְרֵי בְרִיתוֹ לְהָרַע אוֹ לְהֵטִיב. בְּשׁוֹמְרֵי תוֹרָה לֹא יִתְגָּרוּ הַמּוֹדִים בָּאֵל הָאֶחָד לְבַדּוֹ. עַל כֵּן לֹא נִתָּנָם לִנְגֹּעַ אֵלֵינוּ הַמַּאֲמִינִים בַּייָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ.

מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִים תּוֹלֶה צָפוֹן עַל תֹּהוּ אֶרֶץ עַל בְּלִימָה. מֵאַבְנֵי בֹהוּ הִטְבַּעְתָּ אֲדָנֶיהָ. מֵהֵמָּה יָסַדְתָּ מְכוֹנֶיהָ. יוֹצֵר הָרִים הַגְּבוֹהִים לְאַבְנֵי מַחְצֵב לִבְנוֹת לָנוּ בַיִת כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ. מַעְיָנִים בַּנְּחָלִים לְהַשְׁקוֹת פְּנֵי אֲדָמָה. מַבּוּעֵי מַיִם וְכָל תְּהוֹמוֹת לְרַוּוֹת הַצָּמֵא לִשְׁתּוֹת. עָלֶיהָ בָרָאתָ דֶשֶׁא עֵשֶׂב וְעֵץ כָּל פֶּרִי. חֲלוּקֵי מַדְרֵגוֹת וּמַעֲלוֹת וְכָהֵנָּה אַחֲרֵיהֶם לְנֶפֶשׁ חַיָּה חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. וּלְעֵת נָכוֹן תִּפְתַּח יָדְךָ לְהַשְׂבִּיעַ נֶפֶשׁ נַעֲנָה נֶפֶשׁ כָּל צוֹמֵחַ שִׂיחַ הַשָּׂדֶה. עַל הֶעָבִים

תְּצַוֶּה לַמְטִיר גֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ . לְהַחֲיוֹת אִתָּנוּ מְצוּאִים רַבִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם . אַתָּה נוֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ . בּוֹחֶנֶת הַטּוֹב מִן הָרָע . נִשְׁמַת אָדָם מְמַקֶּבֶת בּוֹר כַּפֶּךָ . אַתָּה בָרָאתָ מֵעֶלְיוֹנִים חַיִּים . אַתָּה יָצַרְתָּ מָאוֹר לְבוֹשְׁךָ לָקֶחָה זֹאת . נֵר אֱלֹהִים חוֹפֵשׂ חֲדָרִים יְמַלְּאוּ תַעֲלוּמוֹת חָכְמָה וְתֻשִׁיָּה בְּמִבְחַר הַחֲמָרִים . לְמַעַן יִגַּהּ שְׁבִיב אִשָּׁה וּתְהִי בְקִרְבֵּנוּ כִּפְתִילָה דּוֹלֶקֶת בְּתוֹךְ עֲשָׁשִׁית זְכוּכִית . לִהְיוֹת אוֹרָהּ מִתְפַּשֵּׁט מִבַּיִת וּמִחוּץ . וְהָאָדָם לְרֹעַ בְּחִירָתוֹ יְנוֹפֵף יָדוֹ . מַשִּׁיב הָרוּחַ לְכַבּוֹת נֵרוֹ . עַד שֶׁיִּדְעַךְ בֶּאֱשׁוּן חֹשֶׁךְ . וְאִם לֹא יִכְבֶּה בְּאֵלֶּה נוֹתֵן אֶצְבָּעוֹ עָלֶיהָ עַד בִּלְתִּי הִשְׁאִיר לָהּ שָׂרִיד . כָּכָה יַעֲשׂוּ בְנֵי הָאָדָם כְּפוּיֵי טוֹבָה . כִּי יִתֵּן יְיָ אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם . צוֹד צְדוּהוּ כַּצִּפּוֹר לְבַלְּעוֹ חִנָּם . אַתָּה הָאֵל בְּדֵעָה וּבְהַשְׂכֵּל בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן מֵאִתָּם יָצָא . מִיָּדָם הָיְתָה זֹאת לָהֶם לְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה . יְיָ נָתַן כְּבוֹד חִנָּהּ בְּצוּרַת גְּוִיָּה . וּפוֹשְׁעִים וְחַטָּאִים יָמִירוּ כְבוֹדָם בְּלֹא יוֹעִיל . עַד שָׁבוּ אֱלִילִים אִלְּמִים צַלְמָם נִבְזֶה.

אַתָּה יְיָ תַּשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאֶרֶת לְמִין הָאֱנוֹשִׁי דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה . בְּעַד הָאֶשְׁנָב תָּרִיק לוֹ בְרָכָה מִשְּׁמֵי שְׁמֵי קֶדֶם הַמְּרִיקִים מֵעֲלֵיהֶם הַזָּהָב . יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ לְהַשְׂגִּיחַ בָּאָדָם לֹא בְצִדְקָתוֹ . וְאָדָם אַיִן לְהַכִּיר יַד אֱלֹהָיו הַטּוֹבָה עָלָיו . לֹא יֵדַע מְאוּמָה לָקַחַת הַתּוֹעֶלֶת מֵרְצוֹן בּוֹרְאוֹ . וְלֹא חֵפֶץ יְיָ בְּיָדוֹ יִצְלָח . יַהֲפֹךְ יָדוֹ כָּל הַיּוֹם לְהַחֲטִיא כַּוָּנַת הַגְּזֵרָה הָאֱלֹהִית לְרָעָתוֹ . כְּרֹב לְפִרְיוֹ הִרְבָּה לַמִּזְבְּחוֹת . כְּטוֹב לְאַרְצוֹ נָטַע לוֹ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ . וּזְהַב הָאָרֶץ עָשָׂה לַבַּעַל לְמַעַן

הַכְּעָס אֱלֹהֵי הַכָּבוֹד . יְיָ בָּרָא דֵעָה צְלוּלָה וַיְבִיאֶהָ אֶל הָאָדָם לְאֵשֶׁת נְעוּרִים וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וּתְהִי לוֹ סוֹכֶנֶת וְלֹא קִבֵּל . וַיְפַתְּ בַּסֵּתֶר לִבּוֹ לְחַבֵּק חֵיק נָכְרִיָּה . וְאִשְׁתּוֹ הַיְּהוּדִיָּה הֱסִירָהּ מִגְּבִירָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ . וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן לְאֵשֶׁת זְנוּנִים רוּחַ שֶׁקֶר תְּפַעֲמֵהוּ לְהַטּוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ . אוֹי לַאֲשֶׁר קִלְלוֹ עָנְשׁוֹ קְלָלָה נִמְרֶצֶת לְנַקֵּר עֵינֵי שִׂכְלוֹ וְיָמֵשׁ חשֶׁךְ . אֲבוֹי לַאֲשֶׁר יָקוּץ מִהְיוֹת חֲתַן מֶלֶךְ הַכָּבוֹד וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר . וּמַה יַּעֲנוּ הַבּוֹגְדִים הַלּוֹקְחִים נָשִׁים עַל בְּנוֹתָיו בְּקוּמוֹ לַעֲרֹץ שָׂטֵי כָזָב . בְּבוֹאוֹ לְתְבֹּעַ עֶלְבּוֹן הַבָּנוֹת בְּנוֹתָיו . אֵיךְ יִטְהַר עִם טְמֵא שְׂפָתַיִם מַעוֹשֵׂהוּ, מַה יִּצְדַּק אֱנוֹשׁ עִם אֵל.

הָאֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְהוּא לְסִכְלוּתוֹ הִרְבָּה עֲוָתְתוֹ . וַעֲקְמִימוּת פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ לְהוֹצִיא דָבָר מְגֻנֶּה . וּבְיָדוֹ מָלֵא עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל עֲנָוָה נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת . עֲסָקָיו רָעִים . מַעֲשָׂיו מְקֻלְקָלִים . הַזְּמַן יִדְפֶּנּוּ מִמַּצָּבוֹ . בְּמִצְוַת יְיָ עָלָיו יֶהֶרְסֶנּוּ מִמַּעֲמָדוֹ יִצְנְפֶנּוּ צְנֵפָה יִצְרְפֶנּוּ בְּכוּר הַתְּמוּרוֹת . כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ . וְהוּא מִסִּבּוֹת מִתְהַפֵּךְ לְכַמָּה גוֹנִים . עָרֹם יַעֲרִים הוּא לְהַשְׁפִּיל גַּאֲוָתוֹ . פַּעַם בְּתַהְפּוּכוֹת מִתְחַלְּפוֹת יַמְצִיאֵהוּ יוֹם בְּיוֹם וּבְבֶהָלוֹת שׁוֹנוֹת בְּכָל שָׁעָה וּבְכָל זְמָן . בַּבֹּקֶר שִׁחֲרוֹ מוּסָר . וְלָעֶרֶב בַּשֵּׁבֶט יַכֶּנּוּ מַכָּה בִלְתִּי סָרָה . וּפַעַם יַעְטֵהוּ בְּרָכוֹת טוֹב לִרְאוֹת אִם יִתֵּן פָּנָיו נֶגֶד יְיָ . וּמִפְּנֵי שָׁמוֹ נַחַת הוּא . כְּאִלּוּ בָא הַזְּמַן לְנַסּוֹתוֹ בְחִידוֹת וְלֹא שָׁוֶה לוֹ . הַמִּנְהָג כְּמִנְהַג רָשָׁע וְגַס רוּחַ . כָּל עוֹד תּוֹסִיף לְהוֹכִיחוֹ יוֹסִיף גָּאוֹן וָגֹבַהּ וְטִפְּשׁוּת מִתּוֹסֶפֶת בּוֹ . כָּל שֶׁיִּרְבּוּ שׂוֹנְאָיו אֵלָיו תַּחֲנוּנִים יְדַבְּרוּ רַכּוֹת . וְהוּא יַרְבֶּה גְבוֹהָה גְבוֹהָה יְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת . כָּל אֲשֶׁר יִלָּווּ

אֵלָיו רַבִּים בַּחֲלַקְלַקּוֹת הוּא בְּגֹבַהּ אַפּוֹ עַל הַדּוֹבְרִים בּוֹ יִשְׁפֹּךְ מְרֵרָתוֹ. כָּכָה יַעֲשֶׂה הָאָדָם עִם אֱלֹהָיו. אִם וָמְמוֹ יָפֵק לָתֵת תַּאֲוַת לִבּוֹ יִשְׁמַן וְיִבְעָט. אִם יַעְשְׁרֶנּוּ הַמֶּלֶךְ עֹשֶׁר גָּדוֹל יֹאמַר: כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה. וְאִם אִוַּלְתּוֹ תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ וְהִיא לֹא תִצְלַח יִתְקַצֵּף וְקִלֵּל בְּמַלְכּוֹ וּבֵאלֹהָיו. אִם יוֹכִיחֶנּוּ בְּמַכְאוֹב עַל מִשְׁכָּבוֹ יָקוּץ בְּתוֹכַחְתּוֹ. אִם יָבִיא עָלָיו אֵימִים אֶת יְיָ הוּא מְגַדֵּף. וְאִם לִפְעָמִים בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק תְּשׁוּעָה יִקְרָאוּ וּבְבוֹאָם עַד מַשְׁבֵּר בֵּין הַמְּצָרִים אֶל יְיָ יְשַׁוְּעוּ עַד יֵעָתֵר לָהֶם וְהִצִּילָם, הִנֵּה בִּהְיוֹת לָהֶם הָרְוָחָה לִבָּם יַכְבִּידוּ. בְּקוּם רָשָׁע מִפַּחַת מַלְכֻּדְתּוֹ הַכֹּל נִשְׁכָּח כְּאִלּוּ בְנֵי אָדָם כָּרְתוּ בְרִית אֶת מָוֶת וְעִם שְׁאוֹל הַרְבֵּה עִמָּם פְּדוּת. לֹא יִירְאוּ פֶּן יִקָּחֵם בְּצִיצַת רֹאשָׁם אוֹ יְנַהֲגֵם בִּכְבֵדוּת. נָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה וְלֹא יִפְחֲדוּ לַיּוֹם הַהוּא יִוָּדַע לַיְיָ יוֹם צָרָה וְתוֹכֵחָה.

בְּצֶקֶת הַשֵּׁם גִּשְׁמֵי הַהֲוָיָה בְּכוּר הַבְּרִיאָה לַמּוּצָק לְנֶטַע מִינֵי הַבְּרוּאִים וְלִיסֹּד אָפְנֵי הַמְּצוּאִים אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאוֹתוֹת כִּרְצוֹנוֹ יָצְאוּ וּבְצִבְיוֹנוֹ נִבְרָאוּ — שׁוֹמְרִים מִשְׁמֶרֶת טִבְעָם וְסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עֲלֵיהֶם מֵאֵת יוֹצֵר הַכֹּל. זוּלָתִי הָאָדָם לְבַדּוֹ הָיָה לְסִיגִים. עָשָׂהוּ הַשֵּׁם בְּרוּחַ בִּינָה כְּאִלּוּ הוּא עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא נָחִת בַּעֲבוּר תִּהְיֶה לּוֹ לְעֵדָה עַל מְצִיאוּת מַלְאָכָיו. וְהוּא מִן הַבּוֹר יָצָא לְשָׂטָן לַמְרוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ. וַיִּפְשַׁט גַּם הוּא בִּגְדֵי בְחִינָתוֹ הַחֲמוּדוֹת וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וּמַלְבּוּשׁ נָכְרִי. כְּכֹל הַכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ כִּי כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וְיֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו מַעֲשֵׂי יְיָ כֻּלָּם נְכוֹחִים לַמֵּבִין לוּלֵי הָאָדָם קִלְקֵל אֶת

הַשּׁוּרָה כִּי הִשְׁחִית אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂי יָדָיו. וַאֲנִי יָדַעְתִּי — אֵין זֶה רַק מַחֲמַדֵּי תֵבֵל פָּרְשׂוּ רֶשֶׁת לְרַגְלָיו. מִשְּׁמַנֵּי הָאָרֶץ הִצִּיבוּ מַשְׁחִית לְיַד מַעְגָּלָיו. הָאֲדָמָה הָאֲרוּרָה בְּרֹב לְקָחָהּ דִּלְדְּלָה אֶת כֹּחוֹ. בְּחֵלֶק שְׂפָתֶיהָ תַּדִּיחֶנּוּ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם. בְּכִשְׁפֶיהָ הָרַבִּים קוֹבַרְתּוֹ וּמְבִיאַתּוּ לִידֵי עֲנִיּוּת. רָבוּ לְמַעְלָה רֵעֵי הָאִישׁ הַזֶּה חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלוֹ. עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ. מֵחוֹל יִרְבְּיוּן חַטָּאִים לַיְיָ חֵרְשִׁים וְאָזְנַיִם לָמוֹ. אוֹדִיעָה נָא אוֹתָם מִי הוּא זֶה וְאֵי זֶה הוּא הָעוֹלָם אֲשֶׁר עָלָיו הִשְׁלִיכוּ אֶת יְהָבָם. אוֹדִיעֵם אֶת כֹּחוֹ וְאֶת גְּבוּרָתוֹ לְמַעַן יַכִּירוּ הֶחָזָק הוּא הֲרָפֶה וְאִם הוּא כְּדֵי לִסְמֹךְ עָלָיו.

הָעוֹלָם בִּנְיָן יָשָׁן רָעוּעַ. פֶּרֶץ נוֹפֵל מִרְבֶּה עַל הָעוֹמֵד. בְּרוּחַ מְצוּיָה יָנוּעוּ אַמּוֹת הַסִּפִּים. רוּחַ קִמְעָא מְקַרְקֶרֶת קִירוֹת הַבַּיִת דָּא לְדָא נָקְשָׁן. וְעַתָּה בֶּן אָדָם עַל כָּרְחֲךָ אַתָּה עוֹבֵר תַּחְתָּיו מֵאָז הָיִיתָ עַד שׁוּבְךָ אֶל הָאֲדָמָה. וְאֵין לְאֵל יָדְךָ לְהִנָּצֵל מִפַּחַד מַפֹּלֶת וּמַזִּיקִין יְרַקְּדוּ שָׁם. בָּהֶם יוּקָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל. וּפוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. וְאִם כַּמָּה פְּעָמִים עָבַרְתָּ וְאֵין פֶּגַע רָע. כִּי עָצוֹר עָצַר יְיָ בְּעַד כָּל רוּחַ לְמַעַן נַסּוֹתְךָ. וְלֹא הָיָה לְךָ לֵב לָדַעַת כִּי מְנַסֶּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוֹתָךְ. מַה תַּעֲשֶׂה בְּהוֹצִיא הַשֵּׁם הָרוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים. כִּי יָקוּם יְיָ בְּהַר פְּרָצִים. בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה יַהֲרֹס בְּעֶבְרָה מִבְצָר. מִשְׂגַּב חוֹמוֹת וָחֵל יַגִּיעַ לָאָרֶץ. אִם כָּל בֹּחַן וָעֹפֶל יִקָּחֵהוּ אֹפֶל. אֵיךְ תִּבְטַח אַחֲרֵי נִפְלָם בַּפְּרָצוֹת הַנְּתוּצוֹת אֲשֶׁר אַתָּה יוֹשֵׁב בָּהֵנָּה. אָנָה פָּנֶיךָ מְצָדוֹת לָנוּס שָׁמָּה בַּיּוֹם הַהוּא וְאַתָּה בַּאֲשֶׁר אַתָּה שָׁם בְּאַחַד מֵחֶלְקֵי הַחָרְבָּה הִנֵּה הִנְּךָ׃

וְכִי תֹאמַר בִּלְבָבְךָ אֵין טוֹב כִּי אִם הַמָּלֵט

אִמָּלֵט בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה לִפְנִים מִמְּעָרָה. גַּם שָׁם לֹא יָנוּחַ לְךָ מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה. בִּנְפֹל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וְנִשְׁקְעָה בְתַחְתִּיּוֹת אָרֶץ. אֵיפֹה מִפְלָט לְךָ אִם מוֹסְדוֹת הָרִים יִרְגָּזוּ מִפְּנֵי פַּחַד יְיָ מִגַּעֲרָתוֹ יְנוּסוּן. מַה יוֹעִילְךָ גִּלְגּוּל מְחִלּוֹת אִם הַשָּׁתוֹת יֵהָרֵסוּן. וְאִם יְקַחֲךָ לִבְּךָ בָּחוֹר בַּטּוֹב בֵּית מוֹשָׁב בְּחַגְוֵי הַסָּלַע. מַה יִּסְכָּן לְךָ כִּי תָשִׂים בַּסֶּלַע קִנֶּךָ אִם רוּחַ נָסַע מֵאֵת יְיָ מְשַׁבֵּר סְלָעִים. אוֹ כִּי מָעוֹן אַתָּה יָסַדְתָּ מָעוֹז בְּנִקְרַת הַצּוּר — אִם הַצּוּרִים נִתְּצוּ מִמֶּנּוּ. מַה הִרְוַחְתָּ כִּי חָקַקְתָּ בַּסֶּלַע מִשְׁכָּן לְךָ בְּקִצְבֵי הָרִים מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ בְּיוֹם כָּל הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ. מַה בֶּצַע אִם בְּגִבְעוֹת בֵּית מָנוֹס כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ אִם הַגְּבָעוֹת יִתְקַלְקָלוּ. וְאִם לִבְּךָ יַשִּׁיאֲךָ לֵאמֹר: אֶשְׁכְּנָה בְּאַחֲרִית יָם לֹא אִירָא בְּהָמִיר אָרֶץ בִּנְפֹל מִגְדָּלִים — מַה יוֹשִׁיעֲךָ זֶה בְּהַרְעִישׁ הַשֵּׁם אֶת הַיָּם וְאֶת הַיַּבָּשָׁה וְעָבַר בַּיָּם צָרָה וְתוֹכֵחָה וּנְאָצָה.

שְׁמַע נָא, נִבְעָר מִדַּעַת, אַתָּה וְרֵעֶיךָ הַיּוֹשְׁבִים מוֹשַׁב הַבִּטָּחוֹן הַכּוֹזֵב. אַנְשֵׁי מוֹקֵשׁ הֵמָּה אַחַר אֲשֶׁר רוּחַ רָעָה יוֹם מֵהַיָּמִים יִשָּׂאֲךָ בַּאֲשֶׁר לֹא תֵדַע אַתָּה וְקִנְיָנֶיךָ כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ. הַאַחֲרֵי זֹאת תְּיַחֵל נַפְשְׁךָ בְּשֶׁקֶר נִסְכְּךָ לְיַגֵּעַ עַצְמְךָ בְּמַה שֶּׁסּוֹפוֹ לְכַלּוֹת הָרוּחַ וְנִמְצֵאתָ מִצְטַעֵר עַל עוֹלָם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלְּךָ. וְאֵיךְ תְּיַגֵּעַ לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף מַעֲשִׂים וְנִסִּים. בְּרֶגַע קָטֹן קָרוֹב אוֹ רָחוֹק יַעַזְבוּךָ אוֹ תַעַזְבֵם. זָרִים יְבַלְּעוּהוּ וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֵם. יִירַשׁ מָמוֹנְךָ אִישׁ נָכְרִי. וְאוּלַי לֹא רָאוּי וְלֹא מְחֻזָּק. וְאֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, אַתָּה וָהֵם — הַנֶּפֶשׁ וְהָרְכוּשׁ — יַחְדָּיו כֻּלָּם יִכְלָיוּן. אִם בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, אַחֲרֵי חֶשְׁבּוֹנְךָ, וְדַי בָּזֶה אַרְכָּא בַּחַיִּים זְמַן וְעִדָּן כְּפִי

הַטֶּבַע הַנָּהוּג, וְאוּלַי שְׁנוֹת מִסְפָּר קְרָבוֹ וַיְאֶתְיוֹן —
הֵמָּה שְׁאֵרִית חַיֶּיךָ . וְאוּלַי לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת אַךְ יוֹם
אוֹ יוֹמַיִם, וְאוּלַי כִּמְעַט רֶגַע יֵצֵא עָלֶיךָ קֶצֶף מִלִּפְנֵי יְיָ .
כִּי קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּאֲלָפִים מִן הָאֲנָשִׁים בְּכָל הֶהָמוֹן הָרָב
מִזָּעָר לֹא כַבִּיר . כִּי תִרְאֶה הַיּוֹם חַיִל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד
מִקֵּץ שִׁבְעִים שָׁנָה וְהִנֵּה כֻלָּם פְּגָרִים מֵתִים . וְאִם
בִּגְבוּרוֹת שְׁמוֹנִים יַחְדָּיו יָסוּפוּ יֵאבֵדוּ מִן תְּחוֹת שְׁמַיָּא
אֵלֶּה . כִּי מִצְוַת הַמֶּלֶךְ הִיא יִגְוַע כָּל בָּשָׂר — אֵין נָקִי .
פֶּן יֹאמְרוּ מְקַבְּצִים קְבוּצַת הַכֶּסֶף: יָדֵנוּ רָמָה, בְּאָסְפָּם
מַחֲמַדֵּי תֵבֵל וְקִנְיָנֶיהָ . יְיָ צִוָּה בַּמִּשְׁפָּחָה הָאֱנוֹשִׁית כִּשְׁאָר
הַחַי לַשְׁמִיד מָעֻזְנֶיהָ.

וְאַחַר שֶׁכֵּן יִסַּד הַמֶּלֶךְ יְיָ . לִהְיוֹת כָּל הֹוֶה נִפְסָד .
וּתְנַאי הִתְנָה עִם מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית . לִהְיוֹת כָּל מַתְחִיל
כָּלֶה וְכָל חָדָשׁ בָּלֶה — אָמַרְתִּי: הַמִּדָּה שָׁוָה אֵין עָוֶל
בְּחָקוֹ . אִם יִשְׁתּוּ הַכֹּל בְּכוֹס אֶחָד כָּעֶבֶד כַּאֲדוֹנָיו .
כָּל אַפַּיָּא שָׁוִין אֵין מַשּׂוֹא פָּנִים לְפָנָיו . לַמָּוֶת הַמִּקְרִית
נִשְׁבַּר לִבִּי . לִפְגָעִים רָעִים בִּלְתִּי מְשֹׁעָרִים פַּלָּצוּת
בִּעֲתַתְנִי . לְחִדּוּשִׁים קָשִׁים לֹא תִקְדַּם יְדִיעָה לְנִפְלָם
צָרָה הֶחֱזִיקַתְנִי . יֵשׁ שֶׁיָּלִין בֹּקֶר כִּפָּתוֹ רַעֲנָנָה יֹאחֲזֵהוּ
הַשָּׁבָץ וְאַל יִרְאֶה בְּעַפְעַפֵּי שָׁחַר . יֵשׁ שֶׁיִּשְׁכַּב בָּרִיא
אוּלָם בְּטֶרֶם בֹּקֶר אֵינֶנּוּ . יֵשׁ שֶׁיַּחְשֹׁב לִשְׁכֹּן בֶּטַח בָּדָד
רַעֲנָן בְּהֵיכָלֵהּ בְּעַד הַחַלּוֹן נִשְׁקְפָה הַמָּוֶת אֵיזֶה דֶּרֶךְ תּוּכַל
לְכָּנֵס בִּמְעוֹנָתוֹ . וּבָאָה וְלָנָה בְּבֵיתוֹ וּבְחֵיקוֹ תִשְׁכָּב .
יֵשׁ שֶׁיַּשְׁכִּים בַּבֹּקֶר בָּחוּר כָּאֲרָזִים וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ
לְסִבְלוֹתָיו וְאוּלַי מִדֵּי עָבְרוֹ אֶבֶן מִקִּיר תָּרֹץ גֻּלְגָּלְתּוֹ .
אוֹ יִפֹּל בְּעַד הַשְּׂבָכָה . אוֹ תִשְׁטְפֵהוּ שִׁבֹּלֶת מַיִם . אוֹ
תֹאכְלֵהוּ אֵשׁ . אוֹ בַמִּלְחָמָה יֵרֵד וְנִסְפָּה . אוֹ חֲמַת הַמֶּלֶךְ

תְּמִיתֵהוּ בְלֹא עִתּוֹ. אוֹ פְגִיעַת הַשּׁוֹטֶה תְּקַצֵּר יָמָיו. אוֹ חֵץ יָעוּף יוֹמָם. אוֹ יְרִיבוּן אֲנָשִׁים וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ — וְיֵצֵא לָרִיב לְהַשְׁבִּית מִדְיָן. וְנִכָּה וָמֵת כִּשְׁגָגָה שֶׁיּוֹצֵאת. אוֹ אוּלַי פִּתְאֹם לְפֶתַע יָחוּשׁ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בְאַחַד מֵאֵבָרָיו וְקָרָהוּ אָסוֹן עַד שֶׁיִּפּוּחַ הַיּוֹם.

הַעַל אֵלֶּה לֹא יִדְאַג הַדּוֹאֵג, זֶה הֶעָנִי בְּקוּמוֹ שַׁאֲנָן וְשָׁלֵו וְיָחֹג חַגָּיו. בַּצָּהֳרַיִם יְגָרְשׁוּהוּ אֲבַדּוֹן וָמָוֶת מִבֵּית תַּעֲנוּגָיו. בַּבֹּקֶר יְלָדָיו יְרַקֵּדוּן וּבְנוֹתָיו יְשׁוֹרֵרוּ. לְעֵת עֶרֶב וְהִנֵּה בַלָּהָה זַעֲקַת שֶׁבֶר יְעוֹעֵרוּ. בַּבֹּקֶר עָלָיו תִּרְנֶה אַשְׁפָּה אִשְׁתּוֹ וּנְעָרָיו עָלָיו יָגִילוּ. וְלָעֶרֶב אוֹהֲבָיו יְיֵלִילוּ. בַּבֹּקֶר מְשׂוֹשׂ בְּבֵיתוֹ וְהַשִּׂמְחָה בִמְעוֹנוֹ. וְלָעֶרֶב יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ. בַּבֹּקֶר מִשְׁתֶּה בְּבֵיתוֹ כְּמִשְׁתֵּה הַמֶּלֶךְ כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלֵאוּ, אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים. לָעֶרֶב כָּסָא דְהַרְסָנָא גְּזִיד הַדֶּמַע בְּשַׂר תְּמוּתָה זִבְחֵי מֵתִים. בַּבֹּקֶר יָצִיץ וְיָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר גֵּאוּת לָבֵשׁ. מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר: אֲנִי אֶמְלֹךְ אֶהְיֶה חוֹבֵשׁ. וְלָעֶרֶב יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ. וּמַה חֶפְצִי בְּבֵיתִי לָגוּר אוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ אִם הַשֵּׁם יְשִׂימֵנוּ לְמִפְגָּע לִי. אִם נִבְרֵאתִי לְנֶגַע וּלְקָלוֹן. כָּאֵלֶּה הַיּוֹם, רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת — שָׂנֵאתִי אֲנִי אֶת הַחַיִּים. אִם לִסְבֹּל תָּמִיד חֳלִי וּמַכָּה יְצָרַנִי יוֹצֵר הָאָדָם — מַדּוּעַ קִדְּמוּנִי בִרְכַּיִם. אִם לִהְיוֹת כָּל יְמֵי מַכְאוֹבִים עֲשָׂאַנִי עוֹשֵׂנִי — טוֹב מִמֶּנִּי הַנֵּפֶל. אִם הַשֵּׁם חָפֵץ דַּכְּאִי בְּשֵׁשׁ צָרוֹת שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה. לָמָּה לֹא מְרַחֵם אָמוּת. אִם הָנְחַלְתִּי לִי יַרְחֵי שָׁוְא וְלֵילוֹת עָמָל לָמָּה לִי חַיִּים.

ני לַן דְּמַיְתִינַן כְּמוֹת נָבָל. וְהַחַי לֹא יִתֵּן אֶל לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ עָלָיו לֹא תֶאֱבָל. מַה יִּתְרוֹן לְאָדָם יָדָיו רָב

לוֹ כִּי יַרְגִּיז אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְשׁוֹלֵחַ בַּיָּם צִירִים לְמַעַן רְבוֹת הָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד. מַעְתִּיק הָרִים לִבְנוֹת גָּזִית מְקוֹם מְנוּחָתוֹ. לְמַעַן סְפּוֹת הָרָוֶה מַרְצִיש לְבָנוֹן וְטוּר כְּרוּתוֹת אֲרָזִים לְמִפְלָט וּלְמִקְלָט מֵרַעַם וָרַעַשׁ מִבַּיִת לַשְּׂדֵרוֹת לְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר. כְּאִלּוּ זֶה הָאִישׁ מִלִּפְנֵי יְיָ הוּא בּוֹרֵחַ. הֲשָׁכַח עֲוֹנוֹת אֵל אֲשֶׁר חָטְאוּ לוֹ. בִּרְצוֹת יְיָ לִפְקֹד אֶת עֲוֹן יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וּבְצַעַם בְּרֹאשׁ כֻּלָּם. בְּבֹא עֵת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם אַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ עַל גַּב אִישׁ תִּפֹּלְנָה. מְחִיצָה שֶׁלַּבַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת. אֵין מָנוֹס מִלְּפָנָיו בְּיוֹם אַפּוֹ. וְלֹא תְעַכְּבֶנּוּ חוֹמַת בַּרְזֶל הָרְחָבָה. וּבִלְעֲדֵי זֹאת כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יְמוּתוּן אֵלֶּה. כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ גַּם הֵם עֲדֵי אוֹבֵד. הַדַּל בְּאַלְפֵי זָהָב וַאֲשֶׁר הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ פֹּה לְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה בְּפָנִים חֲדָשׁוֹת בְּבִנְיָן מְפֹאָר הֵיכָל גָּדוֹל מִקְדַּשׁ מֶלֶךְ. מַה יִּתְרוֹן לְבוֹנֶה בַשָּׁמַיִם מַעֲלִיּוֹתָיו יִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית חֵל וְחוֹמָה אַבְנֵי שַׁיִשׁ טָהוֹר וּגְבוּלוֹ אַבְנֵי חֵפֶץ. אוֹ בֵית עַכָּבִישׁ מִבְטַחוֹ גּוֹדָא רְעוּעָה כְּסֻכָּה בְכָרֶם. אִם דַּל וְאִם עָשִׁיר גַּם שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד הֵמָּה יֹאבֵדוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם יְבֻלּוּם. הַבּוֹנִים חֳרָבוֹת לָמוֹ יֹאבַד זִכְרָם הֵמָּה. תַּחַת אֶבֶן רָאִיתִי מַסִּיעַ אֲבָנִים. חוֹצֵב בָּהָר שֶׁחָצְבוּ לוֹ קֶבֶר. מַעְתִּיק צוּר מִמְּקוֹמוֹ. יוּבָא בַצּוּר וְיִטָּמֵן בֶּעָפָר בְּבֹא יוֹמוֹ. לֹא נוֹדַע אַיּוֹ וְלֹא נִכַּר רִשּׁוּמוֹ. בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחֲרִיבָן נָשַׁמּוּ בָתֵּיהֶם, חֶרֶב בַּסַּף. אֲשֶׁר יַחְשֹׂף יְעָרוֹת לְהָבִיא רַפְסוֹדוֹת לַעֲשׂוֹת אֳנִי שַׁיִט. חָלַף הָלַךְ לוֹ נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט. כָּל אֲתַר לָא הִשְׁתְּכַחַת לַהּ כְּעוּר מִן אִדְּרֵי קַיִט. אֲשֶׁר יַחְטֹב עֲצֵי אֲרָזִים. לָתֵת נְתִיבָה בְּמַיִם עַזִּים. בַּיָּם דֶּרֶךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם רַבָּה. בְּעִמְקֵי

שְׁאוֹל הִנֵּה זֶה בָּא . אֲשֶׁר אָדְמוּ עֶצֶם מִפְּנִינִים זַכּוּ מִגָּבִישׁ וְרָאמוֹת . נַעֲשׂוּ גַל שֶׁלַּעֲצָמוֹת . הַשּׁוֹכְבִים עַל מִטּוֹת שֵׁן לֶעָפָר יִשְׁכָּבוּ . הַנּוֹתְנִים קִנָּם בֵּין כִּימָה וּבֵין עָשׁ . כַּבֶּגֶד יֹאכְלֵם עָשׁ . הָאוֹכְלִים לְמַעֲדַנִּים יֹאכְלֵם הַתּוֹלַעַת . שְׂבֵעִים בַּלֶּחֶם יִשְׂבְּעוּ בְחֶרְפָּה . לְבוּשֵׁי מִכְלוֹל חֲרָדוֹת יִלְבָּשׁוּ . מִתְכַּסִּים בְּשַׂלְמָה חֲדָשָׁה רִמָּה תְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם . נָאווּ לְחָיָיו בַּתּוֹרִים יַעֲלוּ עֲשָׂבִים בִּלְחָיָיו . שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים רְגָבִים יִשָּׁקוּן . פֶּה מֵפִיק מַרְגָּלִיּוֹת יְלַחֵךְ עָפָר . אֲשֶׁר תְּהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ יָשׁוּב מְלֹא תַרְוָד רָקָב וְהָיָה לְאָבָק . אֲשֶׁר לוֹ מִקְצוֹת הָאָרֶץ יוֹבִילוּן מִנְחָתוֹ — לַמָּוֶת יוּבַל שָׁי . הַגְּוִיָּה הָרַכָּה וְהָעֲנֻגָּה אֲשֶׁר נִסְּתָה לָשֶׁבֶת בְּבָתִּים סְפוּנִים מַעֲשֵׂה חָרָשׁ וְחוֹשֵׁב . דּוֹר דּוֹרִים לָאָרֶץ תֵּשֵׁב.

הַאַף עַל זֶה לֹא תִפְקַח עֵינֶיךָ, עָנִי וּנְכֵה רוּחַ . הֲתִשְׁכַּח יוֹם עָלֶיךָ יַעֲבֹר כּוֹס מְרוֹרוֹת וָמַתָּה . מִבְחַר אוֹהֲבֶיךָ יוֹרִידוּךָ מֵעֶרֶשׂ כְּבוֹדֶךָ הַשְׁכֵּב אוֹתְךָ אַרְצָה וְשָׂמוּךָ בָּאָרוֹן וּבְתֵיבָה שׁוֹמֵמָה לְאַמָּה יְכַלּוּהָ מִלְמַעְלָה . יָדֶיךָ לֹא אֲסוּרוֹת — אֵין נוֹדֵד בָּהֶם, וְרַגְלֶיךָ לֹא לִנְחֻשְׁתַּיִם הֻגָּשׁוּ — הִתְפַּשֵּׁט בֵּין בְּיָד בֵּין בְּרֶגֶל אַף כִּי יַצִּיגוּךָ עֵרֹם וְעֶרְיָה לְבַד תַּכְרִיךְ בּוּץ צַרְדָּא בַּר זוּזָא לִיקְרָא דְחַיֵּי וְהִשְׁלִיכוּךָ בְּאַחַד הַפְּחָתִים . תַּחַת הֱיוֹתְךָ עֲלֵיהֶם כְּאַחַד הַפְּחָתִים . לֹא תִשָּׂא מְעַט עֵינֶיךָ, כִּמְעַט רֶגַע וְרוּחֲךָ תָשׁוּב אֶל נְדָנָהּ . הֲלֹא מִזְעָר אָז רָאִיתָ הָמוֹן רַבָּה סְבִיבֶיךָ נֶאֱסָפִים . לְהַטְמִינְךָ בְּחוֹרֵי עָפָר וְכֵפִים . לִקְבָרוֹת תּוּבַל סָחוֹב וְהַשְׁלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת בְּעֵמֶק הַפְּגָרִים . וְהָיָה בְּשׁוּבָם לִקְבֹּר פִּגְרְךָ בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ יִבְעוּ מַצְפּוּנֶיךָ . כָּל הוֹן יָקָר אֲשֶׁר עָמַלְתָּ בּוֹ וְגִדַּלְתּוֹ וְחִלֵּק שְׁלָלְךָ בְקִרְבָּם .

הַדְּבָרִים הַיְקָרִים. כָּל מַחֲמַדֵּי עַיִן וּמַטְמוֹנֵי מִסְתָּרִים, אֲשֶׁר בַּחשֶׁךְ יְגֻלּוּ. כָּל יְקָר אֲשֶׁר אָצַלְתָּ מֵהֶם וְרָעָה עֵינְךָ לְהַרְאוֹתָם לְמַחֲמַדֵּי בִטְנְךָ, הַחוּצָה יוֹצְאוּ לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ בִּמְקוֹם רוֹאִים. כָּל טָמוּן לִצְפוּנָיו אֲשֶׁר הִסְתַּרְתָּ שָׁם בִּימֵי הַמַּעֲשֶׂה בַּחֲשַׁאי יַחְדָּיו יָבֹזּוּ בֵּינֵיהֶם בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת. וְאִם יִרְאוּ בַשָּׁלָל אֵיזוֹ חֶמְדַּת שְׂכִיָּה תִּגְדַּל תִּגְרָא בֵּין אַחְיָא בְּעוֹדְךָ יוֹשֵׁב בְּעֵמֶק הַבָּכָא. זֶה יֹאמַר: כֻּלָּהּ שֶׁלִּי וְזֶה יֹאמַר: כֻּלָּהּ שֶׁלִּי, וְכָל הַקּוֹדֵם זָכָה. יוֹם מוֹתְךָ יִצְעָקוּ. מָרָה יֶאֱנָקוּ. כֶּאֱנוֹק חָלָל. וּמָחֳרָתוֹ יָגִילוּ בְחֶלְקָם שָׁלָל. וְאִם לִכְבוֹדְךָ בְּמוֹתְךָ יַזְמִינוּ שְׁחוֹרִים מִבַּחוּץ הֲלֹא הֵמָּה מִבִּפְנִים בִּלְבוֹתָם כַּצֶּמֶר יִהְיוּ. הִרְבֵּיתָ הַבְּכִי כִּי אֵחַרְתָּ לָלֶכֶת בֵּית מוֹעֵד לְכָל חָי. הִגְדַּלְתָּ הַשִּׂמְחָה כִּי תוֹרִישֵׁמוֹ בָּתִּים מְלֵאִים כָּל טוּב. נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבָּם מֵאָז בָּחַרְתָּ הִסְתּוֹפֵף בְּצַלְמָוֶת. יָשִׂישׂוּ כִּי יִמְצְאוּ קֶבֶר נָכוֹן לְךָ צוֹרֶךְ לְבַלּוֹת שְׁאוֹל בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת. וְהָאֶבֶן גְּדוֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר כִּי אָמְרוּ יוֹרְשֶׁיךָ בְלִבָּם פֶּן יִנָּחֵם הָאִישׁ כִּי עָזַב לַאֲחֵרִים חֵילוֹ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ יָשׁוּב לְבֵיתוֹ וְנִלְחַם בָּנוּ. יוֹסִיף שֵׁנִית יָדוֹ לֶאֱסֹף פְּזוּרֵי קִנְיָנוֹ לָקַחַת מָמוֹנוֹ מִידֵי כָל הַנּוֹגְעִים בְּנַחֲלָה וְהָיִינוּ לְחֶרְפָּה. וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: עַתָּה הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ לְבַל יֵצֵא עוֹד מִמְּקוֹמוֹ וְלֹא יוֹסִיף עוֹד קוּם. זֹאת עָשׂוּ. לָקְטוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת אַבְנֵי מַעֲמָסָה וְשִׂימוּ עָלָיו גַּל אֲבָנִים גָּדוֹל, וְשָׁכֵן תַּחְתָּיו בְּתוֹךְ הָעֵמֶק עַד בִּלְתִּי שָׁמַיִם לֹא יָקִיצוּ. וַאֲנַחְנוּ עַל הָאָרֶץ נַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ אַחֲרָיו. וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יִתֵּן הַשֵּׁם וְיַחֲזֹר וְיִתֵּן לָנוּ עוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ.

וְאִם כֵּן אֵפוֹא בְּמִי אֲנִי בוֹטֵחַ. אִם בָּנִים — לֹא

אַמּוֹן בָּם, מִי לִי לְמוֹשָׁעוֹת בְּיוֹם צָרָה . אִם בָּנִים גִּדַּלְתִּי וְרוֹמַמְתִּי — הֵם פָּשְׁעוּ בִי, מִי אִתִּי בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק . אִם צֶאֱצָאַי מֵעַי לְזָר יַחְשְׁבוּנִי — מַה תּוֹחַלְתִּי בַּעֲמָלִי . בִּרְאוֹתִי יְלָדַי עֶצֶם מֵעֲצָמַי בְּלִבּוֹתָם תָּמִיד כָּל הַיּוֹם שְׁמִי מְנֹאָץ — עַל פְּרִי בֶטֶן לָמָּה אֲרַחֵם . אֵת אֲשֶׁר טִפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי יָסֹבּוּ עָלַי רַבָּיו . מַה לִּי עוֹד לַעֲצָבִים וִימֵי מַכְאוֹבִים לְהַנְחִילָם יֵשׁ לְהַשְׁאִיר לָהֶם אַחֲרַי בְּרָכָה וְהֵמָּה בְּכִלְיוֹתָם כֻּלֹּה מְקַלְלוּנִי . אֵיכָכָה אוּכַל לְחַסֵּר אֶת נַפְשִׁי מִכָּל טוֹבָה לָתֵת לְבָנִים לְמַלֵּא בִטְנָם וְאֻלַי יַחְשְׁבוּ רָע . לָמָּה אַצִּיל מִפִּי כָּל חֵלֶב זְבָחַי וְטִבְחַי לְהַשְׁמִין לֵב הָעָם הַזֶּה בְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק וְלִבָּם לֹא נָכוֹן עִמִּי . אֵיךְ אֶדְאַג בַּמֶּה שֶׁיָּבֹא אַחֲרַי, יִכְבְּדוּ בָנַי אוֹ יִצְעָרוּ, וְהֵן בְּעוֹדֶנִּי חַי מַמְרִים הָיוּ . לָמָּה אֶצְטַעֵר בַּמֶּה שֶׁיִּהְיֶה בָהֶם בְּלֶכְתִּי אֶל בֵּית עוֹלָמִי אִם יַעֲלוּ שָׁמַיִם אוֹ יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת, וְהֵם שׁוֹמְרִים לְבַקֵּר יוֹם מוֹתִי. תִּקְוָתָם מַפַּח נַפְשִׁי וְאָבְדַן גּוּפִי — לְמַעַן יִירְשׁוּ אֵת אֲשֶׁר בְּעָנְיִי הֲכִינוֹתִי לְתוֹעֲלָתָם וּכְבוֹדָם. וַאֲנִי בַחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק . וּמַדּוּעַ יוֹגִיוֹן נַפְשִׁי, בּוֹגְדִים בָּגָדוּ, וְאִם הֵמָּה בָשָׂר מִבְּשָׂרִי . זֹאת וְעוֹד אַחֶרֶת: אֵיךְ תִּדְלֹף נַפְשִׁי מִתּוּגָה וְדִמְעִי יַעֲרֹף כַּמָּטָר אִם תִּקְצַר יָדִי מֵאֱסֹף אֲלָפִים וּרְבָבוֹת כֶּאֱסֹף בֵּיצִים עֲזוּבוֹת לְהוֹרִישָׁם . אוֹי לְעוֹלָלִים אֲשֶׁר מַעַלְלֵיהֶם רָעִים. הֶבֶל יֶהְבָּלוּ יִבְעָרוּ וְיִכְסָלוּ לְאַבֵּד קִנְיַן כַּסְפִּי אֲשֶׁר כִּנַּסְתִּי לִי, וְאוּלַי לֹא יַעַצְרוּ בְרוּחָם לְבִלְתִּי הַשְׁחִית הַכֹּל . לָכֵן אָמַרְתִּי: אַךְ שָׁלוֹם וֶאֱמֶת יִהְיֶה בְיָמַי יֶתֶר שְׁנוֹתַי . וְהַבָּאִים אַחֲרַי יִקָּבְרוּ בַבֹּר אוֹ יִסְגֹּר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא כַּר נִרְחָב אוֹ בֵית הַשֻּׁלְחָן מְקוֹם נְהָרִים, יְאוֹרִים אוֹ תֹהוּ יְלֵל יְשִׁימוֹן הַכֹּל שָׁוֶה אֶצְלִי . חָלִילָה לִי

מַעֲשׂוֹת טוֹבָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדְעָהּ, לִדְרֹשׁ טוֹב לִמְבַקֵּשׁ רָעָתִי, לִגְמֹל חֶסֶד לְשׁוֹלְמֵי רָע. אֲנִי אוֹהֲבֵי אֶהָב, לֹא אַפְרִישׁ בֵּין הֶיּוֹתָם כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי אוֹ נָכְרִים מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאוּ אֵלַי. מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וּבוֹזַי יֵקָלּוּ. אֲשֶׁר יַעֲמֹד לִי לְמַחְסֶה וְעֶזְרָה בְּצָרוֹת אַמְלִיךְ מֶלֶךְ גָּלִיל הוּא בַּהֲדָרֵי מַעֲשֵׂה יָדָיו אֲחוֹקֵק בְּקִירוֹת לִבִּי כָּל גְּמוּלָיו הֲלֹא בְּסִפְרָתִי כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ לְבִלְתִּי יִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעִי. וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי, אֲסִירֶנּוּ מִנֶּגֶד עֵינָי. דּוֹרֵשׁ דְּמֵי תַּחַת רָדְפֵי טוֹב אוֹתוֹ אַצְמִית. לוּ יֵשׁ חֶרֶב בְּיָדִי אֲשַׁסְּעֶנּוּ כְּשַׁסַּע הַגְּדִי. לוּ יֵשׁ לְאֵל יָדִי לְאַבֵּד בּוֹזֵי שְׁמִי עַל לֹא חָמָס בְּכַפֵּי שָׁנוֹתִי בְּרַק חַרְבִּי לְהַכְחִידָם מִגּוֹי.

אַתֶּם רֵעַי שֶׁאֲהֵבָה נַפְשִׁי, זֹאת עֲצָתִי הַהוֹגֶנֶת לִי וְלָכֶם, צְרַפְתִּיהָ בְּכוּר הַנִּסָּיוֹן בְּאֶרֶץ מְכוֹרָתִי. הָעֲבוֹדָה בְּמַעֲבֵה הָאֲדָמָה יְצַקְתִּיהָ בְּחַנְתִּי בַּיּוֹם פְּקַדְתִּי לַיְלָה. חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם, כֻּלֹּה בְחַכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יָצוּדוּ חֵרֶם. כָּל גֶּבֶר אֲשֶׁר דַּרְכּוֹ נִסְתָּרָה יַחֲבֹשׁ פָּנָיו בַּטָּמוּן לְהָכִין מַשְׁחֵתוֹ וְאַל יִוָּדַע לְאִישׁ. כָּל אִישׁ יְמַלֵּא טֶרֶף חֹרָיו בְּמִרְמוֹת נָתוֹךְ, כָּל הָאָדָם כּוֹזֵב. סוּרוּ מִנִּי דֶרֶךְ חֶבְרָתָם, מְצוֹדִים וַחֲרָמִים בְּרֵאשִׁיתָהּ אֶמְצָעָהּ רֶשֶׁת פְּרוּשָׂה וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כַלַּעֲנָה. כֻּלֹּה הָגְלַת שְׁלוֹמִים, הַטּוּ מִנִּי אֹרַח מִרְמָתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד. עֲצֶרֶת בּוֹגְדִים הֵמָּה בְּקִרְבָּם לְדָמִים יֶאֱרֹבוּ וּמִחוּץ תְּשַׁכֵּל חַרְבָּם. בְּחַן שְׂפָתַיִם לְשׁוֹנָם יַחֲלִיקוּן וְלַהֲלֹךְ בְּגֵוָה הַחַלָּשׁ יֹאמַר גִּבּוֹר אָנִי וְלַעֲבֹד אֶת יְיָ הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ יֹאמַר: הִכְשִׁיל כֹּחִי. וְאִם יִקְרְבוּ אִתְּכֶם הוּא לַהֲנָאָתָם. אִם תַּעַשְׁרוּ יְקַנְּאוּ לָכֶם קִנְאָה גְדוֹלָה. וְאִם תְּרוֹשְׁשׁוּ יַעַלְזוּ לְאֵידְכֶם יִשְׂחָקוּ. גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה הַמְעוֹפֶפֶת עַל פָּנֵינוּ. רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה

בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ הַלָּזוּ הַנְּשָׁמָה אֲשֶׁר אֲבָרְהָ יָהּ. נָשַׁמּוּ פִּנּוֹתֶיהָ מֵרֹב חָלָל וְכֹבֶד פִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים זֶה בָּזֶה. אַל תִּשְׁעֲנוּ בְּבָנִים — בִּנְיָנָם סְתִירָה, גַּם לֹא בְּאַחִים — הֵם אוֹחִים וְחוֹחִים. אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ — רָעָה הוּא מְבַקֵּשׁ וְלִבּוֹ יַעֲשֶׂה אָוֶן. אַל תִּבְטְחוּ בְאַלּוּף יְאַלֵּף עֲוֹנוֹ פִּיהוּ. אַל תִּסְמְכוּ בִקְרוֹבִים קְרָבוֹת יֶחְפָּצוּן. הַנִּסְמָךְ בָּהֶם כְּסוֹמֵךְ יָדוֹ אֶל הַקִּיר וּנְשָׁכוֹ הַנָּחָשׁ. אַף כִּי יִקָּרְאוּ קְרוֹבִים — רְחוֹקִים הֵם בְּכִלְיוֹתֵיהֶם. זֹאת עֲשׂוּ וִחְיוּ, אִישׁ לְגוּפוֹ יַעֲזֹר וּלְעַצְמוֹ יֹאמַר חֲזַק וְנִתְחַזֵּק בְּעַד עַצְמֵנוּ וְשָׁוְא תְּשׁוּעַת זוּלָתוֹ. אֵין אֶצְלִי דֶּרֶךְ נָכוֹן לְהִנָּצֵל כִּצְבִי מִיַּד מוֹקְשֵׁי הַזְּמַן לְהִמָּלֵט כְּצִפּוֹר מִפַּח מַרְמוֹתָיו וְכוֹס הַתַּרְעֵלָה בְּיָדוֹ רַבִּים שָׁתוּ. אֵין טוֹב כִּי אִם לִבְרֹחַ מִמְּעוֹנוֹתֵיהֶם כִּבְרֹחַ מִמְּעוֹן תַּנִּים. לָנוּס מֵהֶם כְּנוּס מִן הָאַרְיֵה בַּיָּעַר. אַף כִּי טוֹב לַחֲסוֹת בָּהֶם מִבְּטֹחַ בָּאָדָם. כִּי הֵם לְאֹרֶךְ הַהֲטָבָה יִלְכְּדוּן בְּחַבְלֵי אָדָם. בְּרִבּוּי הַחֲסָדִים בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָתוֹ יִמָּשְׁכוּ יָבֹאוּ בִּבְרִית לֹא יוּפַר לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ. רָאִיתִי אֲנִי כְּפִירִים שׁוֹאֲגִים לַטֶּרֶף — נַעַר קָטֹן נוֹהֵג בָּם. נָמֵר וְדֹב שַׁכּוּל — עוֹלְלִים יְשַׂחֲקוּ בָם כַּצִּפּוֹר וְעַל בִּרְכֵּיהֶם יְשַׁעַשְׁעוּ. אִישׁ מִכְאוֹבוֹת — דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה כִּי יַקְרִיב לוֹ חֶמְאָה וְחָלָב בְּסֵפֶל אַדִּירִים. נִבְזֶה וַחֲדַל אִישִׁים — הוּא וְנָמֵר אוֹכְלִים בְּאֵבוּס אֶחָד. הָאֲרִי וְאֶת הַדֹּב יְלַחֲכוּ בְשָׂרוֹ כְּלַבָּב נָמֵס כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר, עַל גַּבָּם יִרְכַּב וְעַל בָּמוֹתֵימוֹ יִדְרֹךְ. אֲבָל בְּנֵי אָדָם אֲרוּרִים הֵם אֵין תַּחְבּוּלָה לְהִשָּׁעֵן בָּם. כָּל אֲשֶׁר תֵּיטִיב לָהֶם יָרֵעוּ. כָּל עוֹד תּוֹסִיף לָתֵת לָהֶם כָּבוֹד יוֹסִיפוּ סָרָה. כָּל שֶׁתַּחְשֹׁב לְהֵעָזֵר מֵהֶם תּוּשַׁד. בְּעֵת תְּדַמֶּה: יַעַמְדוּ נָא וְיוֹשִׁיעוּךָ — יִבְגְּדוּ בָךְ.

אָנָּא, עַלִּיזֵי גַאֲוָתִי, סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְחֵק מְאֹד הִנָּזְרוּ מֵעֲקֵב בָּשְׁתָּם. פְּנוּ וּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ. בַּחֲרוּ לָכֶם לִשְׁכֹּן חֲרֵרִים בְּשׁוּבָה וָנַחַת מִקּוֹל עַנּוֹת יִשָּׁמַע תָּמִיד בְּקֶרֶב הָעַמִּים. תִּשְׁלָיו בְּאֶרֶץ תַּלְאוּבוֹת מֵרֶגֶשׁ פּוֹעֲלֵי אָוֶן, וּלְעֵת הָאֹכֶל תֵּיטַב לָכֶם אֲרוּחַת יָרָק וְשַׁלְוָה בָהּ מֵאֲשֶׁר אֶל עִיר תֵּאָסְפוּ לְזִבְחֵי רִיב. בְּאֹהָלִים תֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ צִיָּה אֹהֶל בַּל יִצְעַן בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם לֹא יָמוּשׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל. טוֹב לָכֶם מְלֹא כַף נַחַת בְּאֶרֶץ מַאְפֵּלְיָה לֹא יָגוּר בָּהּ בֶּן אָדָם מִמְּלֹא חָפְנַיִם עָמָל בְּתוֹךְ הֲמוֹן עַמִּים רַבִּים. אַל תְּחַנּוּ אֶת פְּנֵי הָעִיר שָׁם הִרְגִּיעָה לִילִית — שִׁכְנוּ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְיָ. וּבְעוֹד אִתְּכֶם הַשָּׁלוֹם מֵעֲבֹר נוֹגֵשׂ — עִבְדוּ אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וִחְיוּ. וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם וְשַׂשׂ לִבְּכֶם לְאַחַר זְמַן בְּמָה שֶׁאוּלַי בְּרֵאשִׁיתוֹ יֵצַר לָכֶם. זֹאת עֲצָתִי הַיְּעוּצָה וְהִסְכַּמְתִּי בִלְבָבִי זֶה כַּמָּה כְּבָר שָׁקְטָה לְעַצְמִי. אָנֹכִי אֲחַזְתִּיהָ וְלֹא אַרְפֶּנָּה עַד שֶׁאֲבִיאֶנָּה לְתַשְׁלוּם בְּמַאֲמַר קַדִּישִׁין בְּיָדָם מֶחְקְרֵי אָרֶץ. אֲצָרְפֶנָּה לְמַעֲשֶׂה בְּיוֹם הֵנִיחַ יְיָ לִי מֵעִצָּבוֹן וּמֵרֹגֶז. זֹאת הַצָּלָתִי מִיּוֹשְׁבֵי תֵבֵל אֲרָיוֹת שׁוֹאֲגִים. זֹאת תְּשׁוּעָתִי מֵחֶרֶב מִפִּיהֶם. זֹאת מְנוּחָתִי עֲדֵי עַד.

עַל מִי בָטַחְתָּ אָדָם בְּלִיַּעַל אִישׁ אָוֶן. כִּי הָרָאַךְ יוֹצֵר עַיִן רַבּוֹת וְלֹא תִרְאֶה. נוֹטַע אֹזֶן אָזְנַיִם כָּרָה לְךָ לִשְׁמֹעַ לִלְמֹד לְיִרְאָה אוֹתוֹ וְלֹא תִשְׁמָע. חַיֵּי הֶבְלְךָ בַּחֲשֵׁכָה תִּתְהַלָּךְ. וְלֹא תָחוּשׁ בִּהְיוֹתְךָ מְגַשֵּׁשׁ כַּעִוְרִים קִיר פֶּן תִּגֹּף בָּאֶבֶן רַגְלֶךָ. וְכָל יָמֶיךָ עַל אַדְמָתְךָ בָּאֹפֶל תִּתְהַלֵּךְ כְּאֵין עֵינַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה. וְלֹא יָרֵאתָ מִצּוּר מִכְשׁוֹל חַתְחַתִּים בַּדֶּרֶךְ

פֶּן בְּהֵמָה יִתְנַגְּפוּ רַגְלֶיךָ . בְּאָזְנַיִם קַשּׁוּבוֹת בְּרָאֲךָ בּוֹרֵא אֶת הַכֹּל וַתַּאְטֵם אָזְנֶיךָ מִשְּׁמֹעַ מוֹרִים יוֹרוּךָ מַעֲשֵׂה יְיָ תָּמִיד לֹא יֶחֱשׁוּ בְּאֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים . בַּעֲשׂוֹת יְיָ אֶת הָאוֹתוֹת לְעֵינֵי הָעָם שֶׁיִּירְאוּ מִלְּפָנָיו . בְּהַרְאוֹתוֹ כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לַבְּרוּאִים הַשְּׁפָלִים . וְאֶת יְקָר תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ לְשׁוֹכְנֵי אַדְמַת עָפָר . לָתֵת לִפְתָאיִם עָרְמָה אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ דֶּרֶךְ יְיָ יִתְבּוֹנְנוּ בָהּ בִּינָה . מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת לְהַשְׁמִיעֵנוּ קוֹלוֹ לְיַסְּרֵנוּ . וְאַתָּה אִישׁ הַבְּלִיַּעַל לֹא שַׂמְתָּ לִבְּךָ לָדַעַת מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה . וַתְּהִי כְּמַחֲרִישׁ . מַה לְּךָ פֹּה וּמִי לְךָ פֹּה לְמַחֲזִיק וּלְמָעוֹז לְךָ זוּלָתִי אֱלִילֵי כַסְפְּךָ וּמַסֵּכֶת זְהָבֶךָ . אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ לְפָנֶיךָ וַתֵּלֶךְ לִפְנֵיהֶם . כִּי בְהֵמָה שֶׁמֶן חֶלְקְךָ וְהֵמָּה יִתְּנוּ מַאֲכָלְךָ בְרִיאָה . אוֹי לְךָ, עִוֵּר וְעֵינַיִם יֵשׁ . וְזֶה לְּךָ הָאוֹת כִּי אָרְאֲךָ טוֹעֶה לָקַחַת רַע בַּטּוֹב וְהַנִּקְלֶה בַּנִּכְבָּד . עַד אֲשֶׁר תַּחְשֹׁב הַגְּמָלִים גְּמַלִּים . וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה סוּסִים מְיֻזָּנִים . וְהַזְּבוּב וְשֶׁרֶץ הָעוֹף — הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעָזְנִיָּה . תַּחְשֹׁב הָאָדָם כְּעֵץ הַשָּׂדֶה וְצֵל הֶהָרִים אַתָּה רוֹאֶה כַּאֲנָשִׁים . הֲלֹא כֹה דְּבָרֶיךָ כִּי תִבְחַר בַּקִּנְיָנִים הַפְּחוּתִים עַד גָּדְלוּ אֶצְלְךָ . יָקְרוּ בְּעֵינֶיךָ . צַלֵיהֶם שַׁבְתָּ מֵאַחֲרֵי יְיָ וַתַּעַשׂ לְךָ אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב וַיְיָ אֱלֹהִים אֱמֶת הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גֵוֶךָ . וְאִם יְפַתּוּךָ מֵהַתַּלּוֹת כִּי תִרְאֶה הַמְמַלְּאִים בָּתֵּיהֶם כֶּסֶף . יַעֲשׂוּ לָהֶם כְּנָפַיִם פְּרוּדוֹת מִלְמַעְלָה יַגְבִּיהוּ עוּף כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנֶּשֶׁר . וּנְטִילֵי כֶסֶף תְּרַפֶּינָה בְּנִפְיהֶם כִּי אֵין בָּהֶם נוֹדֵד כָּנָף . לֹא תִבָּהֵל בָּאֵלֶּה . הִנֵּה יוֹם בָּא וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן . כַּמֶּלֶךְ כַּהֵלֶךְ . עָרֹם יָצָא מִבֶּטֶן הָאֲדָמָה וְעָרֹם שָׁב עָשִׁיר וָרָשׁ . לַיָּמִים הַבָּאִים חֲלוֹם אֶחָד הוּא . וְהָעִנְיָן אֶצְלִי כְּתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן לְצַחוֹת

הַפְּנַאי בְּקַיִץ בְּתוֹךְ צָהֳרַיִם מְשַׂחֲקִים בִּרְחוֹבוֹת עִיר. כִּנְּנָתָם לָשׂוּם עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מִקִּרְבָּם. וְהָיָה הַנַּעַר אֲשֶׁר יִבְחֲרוּ בוֹ יִהְיֶה לָהֶם לְמֶלֶךְ יְקַבְּלוּ כֻלָּם אֶת עֹל מַלְכוּתוֹ בְּאֵימָה רַבָּה וּבְמוֹרָאִים גְּדוֹלִים. וְגַם הַנַּעַר הַהוּא תּוֹעֶה בְעַצְמוֹ, יִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ, שֶׁעָלָה לִגְדֻלָּה. יְשַׁעֵר בְּנַפְשׁוֹ שֶׁהִצְלִיחַ לַמְּלוּכָה. וְרָם לְבָבוֹ וְשָׁכַח: אִם הוּא כָּבוֹד מַתְמִיד אוֹ צְחוֹק עָשָׂה לוֹ אֱלֹהִים. עוֹד מְעַט בַּעֲבֹר הַמִּנְחָה בְּקוּם הַמְלַמֵּד מִמִּשְׁכַּב הַצָּהֳרַיִם. תַּחַת גַּעֲרָתוֹ בָּם מְאוּתָהּ הַהֲוָיָה אֲשֶׁר הֵמָּה עוֹשִׂים. בַּחֲרוֹנוֹ יְבַהֲלֵם לָבֹא לְפָנָיו אֶל הַלִּמּוּד. יִפָּרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו מֵהַמַּעֲמָד הַהוּא שָׁוִים בַּמַּדְרֵגָה כְּבָרִאשׁוֹנָה. כֵּן מִנְהַג הַמָּוֶת לְהַשְׁווֹת בֵּין בְּנֵי חֲלוֹף הַמַּצְלִיחִים אֲשֶׁר הֶחֱזִיקוּ בָעֹשֶׁר שִׂחֲקוּ בוֹ כַּצִּפּוֹר. תְּנָה עֵינֵי לִבְּךָ לִי זָכוֹר תִּזְכֹּר מָה חֶלְקָם מִכָּל הַדִּמְיוֹן רֶגַע הַזֶּה בַּיּוֹם שֶׁתִּכְלֶה הָרוּחַ וְגֶשֶׁם אַיִן לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂהוּ כְּמֵאָז. כַּסְפְּךָ הַיִּדְבַּק מְאוּם, וְאִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל תִּקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ. בַּיּוֹם הַהוּא תִּתְנַחֵם עַל מַה שֶּׁעָבָר. יוֹם אֵין עֵצָה וְאֵין תְּבוּנָה לְתַקֵּן אֵת אֲשֶׁר עִוִּיתָ אוֹתוֹ וְקִלְקַלְתּוֹ. יְחִידָתְךָ שִׁחַתָּ. נַפְשְׁךָ הָרַגְתָּ בְּלֹא חֶרֶב וּבְלֹא חֲנִית. לֹא יִשָּׁאֵר לְפָנֶיךָ אָז בִּלְתִּי אִם גְּוִיָּתְךָ וְאַדְמָתֶךָ.

אֶשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי: הֲבְיַעַן כִּי תִצְבֹּר כֶּעָפָר כֶּסֶף וְעַפְרוֹת זָהָב לְךָ כָּל אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָּתֶךָ — אֵין אֱלֹהִים כָּל מְזִמּוֹתֶיךָ. הַתִּבְטַח עַל מִשְׁעֶנֶת הַקָּנֶה הָרָצוּץ הַזֶּה. כִּי תָשִׂים זָהָב מַחְסֶךָ וּבַכֶּסֶף נִסְתָּרְתָּ. הֲיִקַּח מִקָּנֶה וָסוּף מִשְׁעָן וּמַשְׁעֵנָה לִזְקֹף כְּפוּפִים לִסְמֹךְ גְּוִיָּה נִדְכֵּאת מֵרֹב יָמִים. אוֹ מֵעֵץ רִקָּבוֹן מַטֵּה עֹז לַחוֹלָה וְלַנִּשְׁבָּרֶת בְּתָמְשָׁם בּוֹ בְּכַף יָרֵךְ. בְּהִשָּׁעֲנָם עָלָיו שְׁבָבִים יִהְיֶה. כֵּן הַמָּמוֹן

וְקִנְיַן הָעֹשֶׁר לְכָל הַבּוֹטְחִים בּוֹ. רָאִיתִי בְּחַיֵּי רַבִּים אֲשֶׁר אִתָּנוּ, עוֹדָם חַיִּים — בּוֹטְחִים בְּחֵילָם. מֵהֲמוֹנָם אֶרֶץ רָעָשָׁה. וּמִשְּׁאוֹנָם עַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלָּצוּן. מִגְּאוֹנָם עַמּוּדֵי שָׁמַיִם יְרוֹפָפוּ. גָּזְרוּ גְזֵרוֹת לִבְנוֹת וְלִנְטוֹעַ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר לַעֲקֹר נָטוּעַ. לַהֲפֹךְ יָם לְיַבָּשָׁה. וְאֶרֶץ צִיָּה לְמוֹצָאֵי מַיִם. וּמִמְּחֻרֶת הוּבַד גֹּשֶׁם. וְשָׁפֵל רוֹמָם. וְהָיָה עִנְיָנָם כְּמַרְאֵה חוֹלְמִים נוּגֵי מִמּוֹעֵד בִּתְנוּמוֹת עֲלֵי מִשְׁכָּב. שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְהֵקִיצוּ בְּנֶפֶשׁ רֵיקָה וְהִנֵּה חֲלוֹם. יָשׁוּבוּ לֹא עָל, כְּשֶׁהָיוּ בְּטֶרֶם תִּפֹּל עֲלֵיהֶם תַּרְדֵּמָה. כָּל מַחְשְׁבוֹתָם כַּחֲלוֹם חֶזְיוֹן לַיְלָה אֲשֶׁר אֵין לוֹ שָׁחַר. כָּל אֲשֶׁר גָּזְרוּ אֹמֶר בַּלַּיְלָה דְּבָרִים הַדְּבָרִים בְּטֶרֶם יָבֹא הַחַרְסָה בְּעוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לָבֹא, וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׁן וְלַפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה. בָּטְלוּ הַגְּזֵרוֹת הָהֵן אַחַת מֵאֶלֶף לֹא תָקוּם וְלֹא תִהְיֶה. אֵין מִסְפָּר לִגְדוּדֵי הַסִּבּוֹת בָּהֶם תִּשְׁתַּנֶּה הַצְלָחַת הָאָדָם כְּהֶרֶף עָיִן. כַּמָּה דְּבָרִים יֵשׁ לִמְקוֹם לְאַבֵּד מְהֵרָה שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם. כִּדְרוֹר לָעוּף יִתְעוֹפֵף כְּבוֹדָם גָּז חִישׁ כְּצִפּוֹר לָנוּד יִדַּד מֵהֶם. רְאֵה גַּם רָאֵה אֵיךְ אָבַד הָעֹשֶׁר הַהוּא בְּעִנְיָן רָע. בַּלַּיְלָה הָיָה גָדוֹל כַּיָּם וּבַבֹּקֶר כַּטַּל מַשְׁכִּים הוֹלֵךְ. וְאוּלַי בַּדֶּרֶךְ לֹא יָשׁוּב. וְאִם כָּאֵלֶּה רַבּוֹת רָאִיתָ כֹּה וָכֹה נִפְלֵאתִי אֵיךְ לֹא סַרְתָּ מִלֶּכֶת אַחַר רַעְיוֹנֶיךָ יִבְהָלוּךְ וְעוֹדְךָ מַחֲזִיק בָּם.

זֶה הָעִנְיָן אֲשֶׁר נִתְגַּלְגְּלוּ בוֹ הַדְּבָרִים רָעָה חוֹלָה וּגְדוֹלָה הִיא. מְעַטּוֹת הֵנָּה כָּמוֹהָ בְּבִגְידוֹת הַזְּמַן לָרַע. שֶׁיִּפָּקֵד הַקִּנְיָן מִמַּחֲזִיקוֹ בְּאֶמְצַע חַיָּיו לְלֹא דָבָר. בְּהִמָּנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בְּטֶרֶם יָמוּת בְּלֹא עִתּוֹ לְלֹא סִבָּה גְלוּיָה. כִּי יֶאֱסֹף אָדָם הוֹן עָתָק וּבַחֲצִי יָמָיו יַעַזְבֶנּוּ. וְלֹא יִמָּצֵא בוֹ עָוֹן אֲשֶׁר חֵטְא בּוֹ יִפְשַׁע גֶּבֶר לְהַפְסִיד מָמוֹנוֹ.

האמללים האלה עצמו מספר בכל הפאות. ותמלא הארץ אותם. שבט אלוה עליהם להוריד עז מבטחם בקרב שנותם. יש בימי עלומיו יאכל וישתה כאחד שרי המדינות — לזקוניו לא תמצא ידו די פת חרבה לשבר רעבונו. יש בנעוריו ארגונא ילבש. רביד הזהב על צוארו. בשיבתו ילבש קללה ועל צוארו נרדף. יש שישכב בימי בחוריו על מטות זהב וכסף מרבדים ערשו ותחתיו יצע רמה כביר העזים מראשותיו וכר נרחב צבעים ורקמה תחת לראשו. אחרי זקנתו תכלה פרוטה מן הכיס מוכר את כליו על פת לחם לכלכל שיבתו מדלית אסר. ובלילה לעפר ישכב על גבי קרקע ומרפסת. מאפס כר או כסת. לא ישכב בפאת מטה ולא בדמשק ערש. אבל האבן מראשותיו ותחתיו חדודי חרש. ואין אתנו יודע למה זה — בלתי הרצון האלהי. על אלה המו מעי. כי אראה אנשים הולכים לתמם והזמן קרא עליהם מועד למעד רגליהם בלי פשע. כי אראה ילדי יום טמנו פח, אנשים ישרי לב ילכדו — נחם יסתר מעיני.

ומזה רע נמר בראותי בני בלי שם קופאים על שמריהם יושבים על סיר הבשר ושכבי אדינרי האומרים ששכלם וזריזותם הנחילום כסא כבוד מרום על שכניהם הנואשים. בשני אלו יחלק הזמן מכבודו לבשר ודם. בשתים יתחתן בו והפך בהפך. עצלה תפיל עניות. ועצלתים מחסור כל דבר. ראיתי מאלה אמר וגזר: אם העשירים הראשונים עתקו גם גברו חיל. כי עירו ויעוררו דרכי התועלת יום וליל. ובזה נצחו רע הגזרה ויתנוה למחראות. אף אני אעשה

זאת. וְיוֹתֵר מֵהֵמָּה הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וִיכֹלֶת עָצוּם לָצֵאת בְּעִקְּבוֹתֵיהֶם. וְאִם בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה אִמֵּץ כֹּחָם מְאֹד עָשׂוּ לָהֶם מִכַּסְפָּם כִּתְבוּנָם שֵׁם וּשְׁאָר. אֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אֲנִי לְכֹחַ אַמִּיץ הִנֵּה פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחַ אֵלַי. כָּמוֹנִי כָּהֵם. כְּכֹחָם כֹּחִי רָצוֹא וָשׁוֹב. וְאוּלַי אוֹסִיף אֹמֶץ לִסְבֹּל עָמָל וָטֹרַח לָשׁוּט בָּאָרֶץ אֵי זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכֹּן רֶוַח וְהַצָּלָה עַד אֶעֱלֶה עַל בָּמֳתֵי עשֶׁר מְרוֹם קִצּוֹ. וּבְסוֹף דְּבָרָיו לַשֶּׁקֶר יִשָּׁבַע, חֵי פַּרְעֹה, אִם לֹא כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי. כֵּן הָיְתָה בְּחָכְמָתִי. כִּי גְבוּנוֹתַי הִצֵּל הִצַּלְתִּי. בַּחֲרִיצוּתִי כִּי רַבָּה אַף עָשַׁרְתִּי מָצָאתִי אוֹן לִי. אֲלֵיכֶם אִישִׁים נִשְׁתָּה גְבוּרָתָם הָיוּ לְנָשִׁים אֲחַוֶּה דֵעִי לְרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אֶעֱנֶה חֶלְקִי. זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה הוֹצִיאָה רַבִּים מִן הָעִקָּר לְחַפֵּא עַל יְיָ דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן. לֵאמֹר: לֶחֶם עַצְלוּת — לֶחֶם עֹנִי, וְלֶחֶם זְרִיזוּת — לְשַׁד הַשָּׁמֶן, וְלֹא יְיָ פָּעַל כָּל זֹאת. וְאֵין הָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנָיו. לַמִּתְרַשְּׁלִים לְשַׁחֵר לַטֶּרֶף לֹא נִתְּנָה אֲרוּחַת תָּמִיד. לְשִׁפְלֵי יָדַיִם וְהַנּוֹאָשׁ אֵין הַבְּרָכָה בַּאֲסָמָיו. זֹאת הַטַּעֲנָה אָחֲזוּ שְׁכֵחֵי יְיָ לְיַחֵס לְעַצְמָם בִּינָה יְתֵרָה בְּקִרְבּוֹ יַתִּירָא הוֹסָפַת לָמוֹ. מָרוּ וְעִצְּבוּ אֶת רוּחַ קָדְשׁוֹ בִּסְבָרָא מְשֻׁבֶּשֶׁת לְהַגְדִּיל עֶרְכָּם. וְהָאֱמֶת עֵד לְעַצְמוֹ עַל פְּנֵיהֶם יַכְזִיבֵם. כַּמָּה זְרִיזִים רָאִינוּ יְדֵיהֶם רֵיקָנִיּוֹת וְאִם יוֹם וָלַיְלָה לֹא יִשְׁבֹּתוּ. וְכַמָּה רָאִינוּ עָצֵל יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם. כַּמָּה רָאִינוּ יַד חָרוּצִים כֵּהָה. וְכַמָּה מִתְרַשְּׁלִים לָהֶם נַעֲשׂוּ אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם. כַּמָּה נוֹאָשִׁים מָלְאוּ אַמְתְּחוֹתֵיהֶם אֹכֶל. וְכַמָּה יוֹדְעֵי צַיִד אֵין הַפַּת בְּסַלָּם. יְיָ מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר אוֹ עֵת וָפֶגַע יִקְרֶה אֶת כֻּלָּם. וְאִם אֶעֱנֶה: נָכוֹן הַדָּבָר יַצִּיבָא מִלְּתָא. שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים. יַד חָרוּצִים תַּעֲשִׁיר

בְּחֶמְלַת יְיָ עָלֶיהָ . הַהַצְלָחָה וְהַזְרִיזוּת זוּג נָאֶה וּמִתְקַבֵּל, מִין בְּמִינוֹ, עִנְּבֵי הַגֶּפֶן בְּאֶשְׁכְּלוֹת הַכֹּפֶר . זֶה יְתַקֵּן שְׁגָגַת חֲבֵרוֹ וְזֶה יְמַלֵּא חֶסְרוֹן רֵעֵהוּ . אַשְׁרֵי אָדָם עֹז לוֹ בָם, אַשְׁרֵי הָאִישׁ שַׁדַּי בְּצָרָיו וְהוּא בֵן חָכָם . אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ וּבְשִׂכְלוֹ יְהַלֵּל עַל דְּבַר אֱמֶת.

וְיוֹתֵר רַע מִכֹּל מַה שֶּׁזָּכַרְנוּ בָּעֹשֶׁר כִּי יְדַעְתִּיו קִנְיָן יֵשׁ לוֹ בִּפְנִים מֵהַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ . הָרוֹדִים מִגְּוִיַּת הָאַרְיֵה דְּבַשׁ דַּיָּם לְעֵת מְצֹא . הַמְדַקְדְּקִים לִנְגֹּעַ בְּקָצֵהוּ לֶאֱחֹז בִּזְנָבוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנּוּ בְּהֶכְרֵחִי לְבַד . אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ שְׁאֵרוֹ וּכְסוּתוֹ וְצָרְכֵי עֲבוֹדַת אֱלֹהָיו וְהַיּוֹתֵר יַחֲרִים . וּמִזֶּה הַצַּד קְרָאוּהוּ הַמּוֹשְׁלִים סֻלַּם הַמַּעֲלוֹת . וְהַיּוֹם הַזֶּה יַד רְשָׁעִים תְּנִידֵהוּ כִּרְצוֹנָהּ . וּמִכָּל הַחֲסִידִים וְאַנְשֵׁי הָאֱמֶת לֹא תִגַּע בּוֹ יָד . בַּיָּמִים הָאֵלֶּה אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף לִבְנֵי בְלִיַּעַל לְמוֹרָשָׁה . וְהַיְשָׁרִים בִּלְבוּתָם לְצָרְכֵיהֶם אֵין יָדָם מַשֶּׂגֶת . הַגְּדֻלָּה וְהַתִּפְאֶרֶת נִתְּנוּ בְּיַד רָשָׁע . וְהַשֹּׁד וְהַשֶּׁבֶר לַיְרֵא אֶת דְּבַר יְיָ . הַזְּמַן הָאַכְזָר נָתַן הַסֶּכֶל בַּמְּרוֹמִים רַבִּים . וּבִשְׁאָט בְּנֶפֶשׁ יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינוֹ . צַר וְאוֹיֵב הַזְּמַן הָרַע הַזֶּה חָשְׁקָה נַפְשׁוֹ בְּרֹעַ מַעֲלָלִים . וְכֹל יֶשׁ לוֹ נָתַן בְּיָדוֹ לְהַשְׂבִּיעוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר שָׁאֲלוּ עֵינָיו . עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ . וְלִקְדוֹשׁ יְיָ יִתֵּן הַמְּהוּמָה וְהַמִּגְעֶרֶת לָרֹב . עַל כֵּן יוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁם . הֶעֱנִיק צַוְּארֵי הַנְּבָלִים כֶּסֶף כַּאֲשֶׁר יוּכְלוּן שְׂאֵת . וְאַנְשֵׁי מוֹפֵת יְשַׁלַּח רֵיקָם חִנָּם אֵין כָּסֶף . הֲיַעֲמֹד הַלֵּב בְּהֵרָאוֹת הַשְׁחָתַת הַסֵּדֶר הָאֱלֹהִי בָּאָרֶץ . בְּהִשְׁתַּנּוֹת מַטְבֵּעַ גְּזֵרַת עִירִין הֲפִיכַת אַרְעָא וַהֲפִיכַת מִלְּתָא . גְּזֵרַת יְיָ הֲלֹא הִיא כְתוּבָה לְהֵיטִיב לַטּוֹבִים וְהַמְעֻבָּטִים אָרְחוֹתָם רָעָה תָבֹא עֲלֵיהֶם . וְעַתָּה יִשְׁלָיוּ אֹהָלִים לְשׁוֹדְדִים .

וְלִתְמִימֵי דֶרֶךְ אֵין שָׁלוֹם בְּנְוֵיהֶם. בְּטוּחוֹת לְמַרְגִּיזֵי אֵל בָּתֵּיהֶם שָׁלוֹם מִפַּחַד. וּלְנוֹצְרֵי בְרִיתוֹ פַּחַד וָפַחַת וָפָח. דֶּרֶךְ רְשָׁעִים צָלֵחָה. וְדֶרֶךְ צַדִּיקִים הַמַּכְשֵׁלָה תַּחַת יְדֵיהֶם. בֵּית גֵּאִים — בַּיִת נָכוֹן, נָוֶה שַׁאֲנָן. וְהָאִישׁ עָנָו מְאֹד יִרְדְּפוּהוּ שׁוֹאָה וּמְשׁוֹאָה וְאֶת נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ. שִׁפְלֵי אֲנָשִׁים אֶת מְלָכִים לַכִּסֵּא. וְאַדִּירֵי כָל חֵפֶץ בַּשֵּׁפֶל יֵשֵׁבוּ. עֲבָדִים עַל סוּסִים יִרְכָּבוּ. נִבְזִים וּשְׁפָלִים בַּצַּבִּים וּבַפְּרָדִים. וְשָׂרֵי הַמַּעֲלוֹת בְּרַגְלֵיהֶם יִרְמְסוּ אָרֶץ וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְיָדוֹ לְבַד מֵרֹב דַּלּוּת. בַּלַּיְלָה הַשָּׂבָע לֶעָשִׁיר הַנָּבָל אֵינֶנּוּ מַנִּיחַ לוֹ לִישׁוֹן. וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם יְקוֹנְנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם וְשֵׁנָה לֹא יִרְאוּ לִכְלוֹת כַּד הַקֶּמַח וְצַפַּחַת הַשָּׁמֶן. הָרָשָׁע מַרְבֶּה דְאָגָה כִּי הִרְבָּה נְכָסִים. וְרוֹדֵף הַצֶּדֶק רַבּוֹת אַנְחוֹתָיו כִּי הוּא רָשׁ אֵין כֹּל. עָשִׁיר רַב מַעֲשַׁקּוֹת לְשֹׁד וּלְכָפָן יִשְׂחָק. לֹא יָחוּשׁ כִּי יֵקַר הַשַּׁעַר וְלֹא יִדְאַג עַל דְּבַר הַבַּצָּרוֹת. וְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יֵשֵׁב בָּדָד וְיִדֹּם מִפְּנֵי עָנְיוֹ. לִבּוֹ דָוֶי וְדִמְעָתוֹ עַל לְחָיָיו מֵאֵין לֶחֶם וְשִׂמְלָה. תְּמוּתְתֵהוּ מְגִנַּת לֵב וְשֶׁבֶר רוּחַ. כָּל רוּחוֹ יוֹצִיא. מַרְבֶּה נְכָסִים עִם עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה. אוֹהֲבָיו רַבִּים יַחְתּוּ מְרִיבָיו. וּצְדָקוֹת אָהֵב מִצָּדוּ קַרְסֻלָּיו. אֶחָיו שְׂנֵאוּהוּ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלוֹם. רָעָה מוֹצֵאת הָעֲשִׁירִים הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְנַפְשׁוֹתָם. כְּפִי אֲשֶׁר יִגְבַּהּ עָשְׁרָם תִּשְׁפַּל חֲנִינָתָם. כְּפִי שֶׁיִּרְבֶּה תָקְפָּם יִמְעֲטוּ רַחֲמֵיהֶם. כַּאֲשֶׁר יַעֲלֶה עַד לַשָּׁמַיִם יְכַלְּתָם. נִדְבָתָם יוֹרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לָאָרֶץ. וְאוֹהֲבֵי צְדָקָה וְכָבוֹד אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחָם אוֹתָם. כָּל אֲשֶׁר יְמוֹטוּ לִבָּם נָכוֹן בַּיְיָ. מִנִּי הַדֶּרֶךְ הַנְּדִיבָה לֹא תִטֶּה אֲשׁוּרָם. כִּי אָזְלַת יַד הֶעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה עֲשׂוֹת מוּסָר וְאַהֲבַת חֶסֶד בְּרִבּוֹת הַטּוֹבָה בְּכָל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ.

וְצַדִּיק מֵת — בִּמְעַט אֲשֶׁר אִתּוֹ יִדְבָּקוּ לִבּוֹ וְהוּא עַל נְדִיבוֹת יָקוּם. כֵּן מִנְהַג הַזְּמַן לֹא סָר וְלֹא יָסוּר כַּאֲשֶׁר אֲבוֹתֵינוּ סִפְּרוּ לָנוּ וְעֵינֵינוּ הָרוֹאוֹת מֵהְיוֹתוֹ מְקַרְקֵר קִיר וְשׁוֹעַ, מַשְׁפִּיל יְקָרִים עֲדֵי אָרֶץ שׁוֹפֵךְ בּוּז עַל נְדִיבִים בְּחֵמָה שְׁפוּכָה, מַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים עַד מָרוֹם בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב. לֹא יָנוּחַ עַד יִתֵּן מַאֲוַיֵּי רָשָׁע. שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים יַעֲשׂוּ לוֹ כְנָפַיִם יֵדֶא עַל כַּנְפֵי רוּחַ. וְתָם וְיָשָׁר הוּא מְכַלֶּה. סָרִים מֵרָע יֶאְסֹר בְּזִקִּים מוּסֵרוֹת וּמֹטוֹת. רַגְלֵי חֲסִידִים יָשִׂים בַּסַּד. וְנִכְבָּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל. עַל כֵּן אֹמַר: מַה נִּפְלָא מְשַׁל הַקַּדְמוֹנִי „הַזְּמַן יְשַׁלַּח חָפְשִׁי הַזְּבוּב. וְיִתֵּן הַנֶּשֶׁר בַּכְּלוּב״.

הָרָעָה הַזֹּאת וְאִם אָמְנָה אֶאֱנַח עָלֶיהָ תָּמִיד הִנֵּה שִׁכַחְתִּיהָ בְּיוֹתֵר קָשָׁה מִמֶּנָּה. אִם מֵעַי רָתְחוּ לְנִכְבַּדֵּי עוֹלָם — קִצְרֵי יָד חַתּוּ וַיֵּבוֹשׁוּ. יֶחֱרֶה לִי עַד מָוֶת, כִּי עַתָּה יֵהָפֵךְ לָהֶם לְאַכְזָר. נָטַשְׁתִּי אֶת דְּבַר הַמָּמוֹן וְדָאַגְתִּי בְּמָה שֶׁהוּא יוֹתֵר יָקָר בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם. הֲסִירוֹתִי הַכַּעַס הַזֶּה מִלִּבִּי מִפְּנֵי חָדָשׁ הוֹצֵאתִיו מִקִּרְבִּי. עָלֶיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם נַפְשִׁי נִתְּקוּ מוֹרָשֵׁי לְבָבִי בְּהִשְׁתַּוּוֹת הַטָּמֵא וְהַזּוֹבֵחַ, וְהָיָה כַּצַּדִּיק כָּרָשָׁע לִסְבֹּל מְצוּקֵי אָרֶץ. עַם קָדוֹשׁ — כְּעַם הַמִּתְאַוִּים תַּאֲוָה רָעָה, לָשֵׂאת חֶרְפַּת אֲדָמָה, מַכּוֹתֶיהָ וְאֶת תַּחֲלוּאֶיהָ. לֹא נִכַּר שׁוֹעַ מִנָּבָל, לְשׁוֹט שׁוֹטֵף כִּי יַעֲבֹר. וְלֹא הַשָּׁלֵם בְּמִינֵי הַמַּדָּע לִפְנֵי הַכְּסִיל, לְלַהַב אֵשׁ אוֹכְלָה. אָהָהּ יְיָ, אֵיךְ יָחִיד יִקָּרֵא קְהִלָּה, מִקֶּרֶב עַמִּים רַבִּים נוֹתָר לְבַדּוֹ לִסְגֻלָּה. וְחָלָה וְהָיָה כְּאַחַד הָאָדָם לְפִגְעֵי הַיָּמִים כַּמַּטָּרָה לַחֵץ. נִפְלֵאתִי אֵיךְ שׁוֹדֵד יְבוֹאֶנּוּ עַד בּוֹאוֹ בְּכֶלַח אֱלֵי קֶבֶר אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר בִּלְעָדָיו. מַדּוּעַ נָתַן הַשֵּׁם כֹּחַ בַּזְּמַן לָגַעַת אֶל עַצְמוֹ

וְאֶל בְּשָׂרוֹ . וְלָמָּה הִשְׁלִיטוֹ הָאֱלֹהִים לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ . אֵיךְ אֲשֶׁר יַעֲלֶה בְהַר יְיָ יַעֲלֶה הַכּוֹרֵת עָלָיו . הַיּוֹרֵד בְּמַעֲמַקֵּי הַסּוֹדוֹת מִי יוֹרִידֵהוּ אָרֶץ . הַשּׁוֹלֵם אִמְרָתוֹ צְרוּפָה מִי שְׁלָחוֹ אֶל הַמִּקְרִים . בְּעוֹשֵׂה נִפְלָאוֹת מִי עָשָׂה שְׁפָטִים . וּמִי לֹא יִתְמַהּ בְּמוֹ אֵלֶּה . יוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן לֹא יֵדַע מַה יֵּלֶד יוֹם וְשָׁמַר רַגְלוֹ מִלָּכֶד . נָבוֹן לַחַשׁ לֹא יָבִין אַחֲרִית הַזָּעַם . שׁוֹמֵר הָרוּחַ לֹא יִשְׁמֹר מִפַּח יָקוּשׁ . רוֹאֶה בֶעָבִים אֵיךְ לֹא יִרְאֶה מָה דִי לֶהֱוֵי . שׁוֹמֵעַ אִמְרֵי אֵל לֹא יִשְׁמַע מֵאַחֲרֵי הַפַּרְגּוֹד אֵיזֶה פֻּרְעָנוּת בָּא לָעוֹלָם . וּבַמֶּה יִוָּדַע אֵפוֹא יִתְרוֹן תְּמִים דֵּעִים עַל הָעֵדָה הָרָעָה . אֵין בִּינָה וָדַעַת אִם לֹא שֶׁיֵּדַע הָאוֹתִיּוֹת בְּטֶרֶם תָּבֹאנָה . אִם לְשֵׁבֶט אִם לְחֶסֶד יָבִין וְיִשְׁמַע לְאָחוֹר תּוֹלְדוֹת הַיָּמִים בְּטֶרֶם תִּצְמַחְנָה.

וְאִלּוּ הִשְׁתָּווּ הַנִּקְלֶה וְהַנִּכְבָּד בַּדָּבָר הַזֶּה הֶחֱרַשְׁתִּי . אֲבָל בִּרְאוֹתִי הָאָדָם הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת יָמָיו מַכְאוֹבִים וְהָיָה רַק זָנוּעַ . יְמֵי שְׁנֵי חַיָּיו כֻּלָּם אוֹ רֻבָּם יְמֵי עֳנִי רָעִים . יִרְדְּפוּהוּ שׁוֹאָה וּמְשׁוֹאָה . בְּגוּפוֹ וּבְמָמוֹנוֹ כִּתְּרוּהוּ נְגָעִים . הִרְדִּיפוּהוּ שְׁכוֹל וְאַלְמוֹן . וְאִשְׁתּוֹ מְשַׁכֵּלָה וַעֲקָרָה . בַּבֹּקֶר קוֹל פְּחָדִים בְּאָזְנָיו וּשְׁמוּעוֹת יְבַהֲלוּהוּ . וּבְעֵת הַצָּהֳרַיִם תְּרוּעַת מִלְחָמָה . הַזְּמַן גָּדַר בַּעֲדוֹ וּבְעַד כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְבַל תִּגַּע בּוֹ שַׁלְוַת הַשֶּׁקֶט וְהַחַיִּים וְהַטּוֹב בַּל קָרַב אֵלָיו . וְלַחוֹטֵא אֵין עָיֵף וְאֵין כּוֹשֵׁל . אִשָּׁה לֹא תְשַׁכֵּל, יוֹלֶדֶת שִׁשָּׁה בְּכֶרֶס אֶחָד . בְּשָׂרוֹ לֹא עָלָיו יִכְאָב . מִשְּׁמוּעָה רָעָה נָכוֹן לִבּוֹ בָטוּחַ . מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם אֵלָיו יָבֹאוּ . יִתְּנוּ אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת . וְהָיָה דָשֵׁן וְשָׁמֵן בִּשְׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק . שָׁלוֹם אָהֳלוֹ מִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב . שְׁתִין הִלּוּלֵי וְלֹא הִלּוּלִים לַיְיָ.

עַל כֵּן תִּשְׁתּוֹחֵחַ עָלַי נַפְשִׁי כִּי מָרוֹ מָרִיתִי. אִי שָׁמַיִם, בָּאֲרָזִים נָפְלָה שַׁלְהֶבֶת וְהָיוּ לְבָעֵר. וְהָאֵזוֹב הוֹלֵךְ וְגָדֵל וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן. אֲרִי סֹבֵל עַל גַּבּוֹ מַשָּׂא לַעֲיֵפָה וְעַל שִׁכְמוֹ מֹטוֹת עֻלּוֹ. וְהַשּׁוּעָל בְּשִׁרְיוֹנוֹ יִתְעַל בִּפְרִיץ חַיּוֹת יִתֵּן מְחִי קָבְלוֹ. לִוְיָתָן בְּסֻכָּה הֶעֱלָה. הַתַּנִּינִים הַגְּדוֹלִים נֶאֱחָזִים בִּמְצוּדָה רָעָה. וּדְגֵי רָקָק שֶׁאֲנָנוּ לֹא שָׁמְעוּ קוֹל נוֹגֵשׂ. הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל רַב הַנּוֹצָה יִלְכְּדֵהוּ צַיָּד הָרַמַּאי בְּמָשְׁכוֹ בְרִשְׁתּוֹ וְנִלְכַּד בִּמְצוּדָתוֹ. וְהַדּוּכִיפַת וְהָעֲטַלֵּף אֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מְבַקֵּשׁ אוֹתָם. אֵיכָכָה אוּכַל וְרָאִיתִי בָּרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת מֵאַחֶרֶת. יוֹדֵעַ בְּמִפְלָא וּבִמְכֻסֶּה מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹהִים לֹא יִרְאֶה בְטוֹבָה. וְרָשָׁע וּכְסִיל לֹא עָדָה עָלָיו שַׁחַל. נַחַ"ת וְזֶרַ"ח חֵלֶק אָדָם רָשָׁע, שַׁמָּ"ה וּבְזָ"ה עַל גּוֹרַל הַצַּדִּיקִים. מִי זֶה אֲשֶׁר יְנַחֲמֵנִי מֵעִצָּבוֹן לִבִּי לִדְמֵי אֲדָמָה וַחֲמַס אָרֶץ. מִי חָכָם יוֹדֵעַ לְהָשִׁיב אָחוֹר יְמִינָהּ מֵהַשְׁחִית וְיָדָהּ מִבַּלֵּעַ. מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא יֶעְתַּר אֶל אֱלוֹהַּ וְיִרְפָּאֶהָ מִזֶּה הַנֶּגַע וָחֳלִי רָע. מָאן חַכִּים לְמֶעְבַּד הָכֵי?

וְאִם כֵּן נֹהַג שֶׁבָּעוֹלָם, מִקְרֶה אֶחָד לְכָל מַשְׂכִּיל וּכְסִיל. תָּם וְרָשָׁע נָגְעָה בָם יַד יְיָ. לָמָּה לֹא אֵלֵךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים לְמַעַן יִיטַב לִי בַעֲבוּרָם. אִם שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ פְּקֻדַּת כָּל אָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם, מַדּוּעַ מִמּוֹשַׁב לֵצִים יִפָּקֵד מוֹשָׁבִי. אִם תֹּם וְיֹשֶׁר לֹא יִצְּרוּנִי, מַדּוּעַ אֶטְרֹף נַפְשִׁי לְהָבִין וּלְהִתְעַנּוֹת, וְלָמָּה זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ. אִם דּוֹרֵשׁ טוֹב וְרוֹדֵף שָׁלוֹם אוֹיֵב יִרְדְּפוֹ, לָמָּה לֹא בִשְׁרִירוּת לִבִּי אֵלֵךְ וְיַעֲבֹר עָלַי מָה. אִם טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי עַד הַשְּׁבָרִים יַפִּילוּנִי לְמַשּׁוּאוֹת, מַה לִּי אַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהָי. אִם הַמַּזְכִּירִים אֶת יְיָ אַל

דָּמַי לָהֶם מִסֵּבֶל צָרוֹת וְלֹא פוֹגַת מִנְּשׂוֹא תְלָאוֹת, מַה בֶּצַע כִּי אַתֶּם דַּרְכִּי, מַה יוֹשִׁיעֵנִי זֶה. מַה יוֹעִילֵנִי אִם צֶדֶק לָבַשְׁתִּי כַּשִּׁרְיוֹן וָאַעַט כַּמְּעִיל קִנְאָה בְהוֹלְלִים, אִם הַצַּדִּיק אוֹבֵד בְּצִדְקוֹ אוֹ יְשָׁרִים נִכְחָדוּ, בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירַשׁ עַל זֶה בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם, וְהָיָה שְׂכָרִי. אִם צִדְקָתִי לֹא עָנְתָה בִּי בְּיוֹם מָחָר בַּעֲבֹר סוּפָה, וְלֹא תַצִּילֵנִי מִפַּח יוֹקְשִׁים כִּי יָבֹא רֹגֶז, מַה הַמּוֹפֵת כִּי בְמוֹתִי אֶרְאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים לְהִתְעַנֵּג מִזִּיו כְּבוֹדוֹ. וּמַה הָאוֹת כִּי אֶעֱלֶה בֵּית יְיָ לִרְחֹץ הֲלִיכַי בְּנַהֲרֵי נַחֲלֵי דְבַשׁ וְחֶמְאָה. אִם הַזְּמַן יָנִיף יָדוֹ עַל חָכָם וּכְסִיל בְּעָיָם רוּחוֹ, מַה יִּתְרוֹנִי כִּי אֶחְכַּם מִכָּל הָאָדָם. אִם יֵשׁ תִּקְוָה לַכְּסִיל וְשָׂכָר לֶאֱוִיל תּוֹחֶלֶת לַפֶּתִי אַהֲנֵי לַהּ שְׁטוּתָהּ, לָמָּה אֶפְשַׁע בְּעַצְמִי לְנַדֵּד שְׁנָתִי מֵעֵינַי לָדַעַת אֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה. אִם אֲשֶׁר יִתְהוֹלְלוּ בַבַּיִת יִשְׁתַּגְּעוּן בָּרְחוֹבוֹת יוֹרִידוּ רִירָם עַל זְקָנָם שְׁלֵוִים וְשֹׁקְטִים לֹא טָעֲמוּ נִסָּיוֹן, מַה לִּי לְהַעֲמִיק בְּפַלְגּוֹת חִקְרֵי תוּשִׁיָּה וּמְזִמָּה לְהַנְחִילֵנִי יָגוֹן וַאֲנָחָה לְבַד. מְבוּכוֹת הַלָּלוּ עָבְרוּ שְׁאֵרִי בִּזְמַן הַחוֹלֵף וְלֹא עָצַרְתִּי כֹחַ לְהֵנָּה. הָיָה לִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי כְּאִלּוּ נֶקֶב בְּבֵית חֲלָלוֹ. כִּמְעַט עָלָיו אָבַד נִצְחִי וְתוֹחַלְתִּי מֵיְיָ הָיְתָה לְעוֹלָם: תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם. זֶה הַבִּלְבּוּל בִּלָּה בְשָׂרִי בִּימֵי עֶדְנִי, עֲלֵיהֶם יָשַׁבְתִּי מַשּׁוֹמֵם. בִּתְחִלַּת הָעִיּוּן עָמַדְתִּי מַרְעִיד לְפֵשֶׁר מִלְּתָא מִשְׁתָּאֶה לַהּ מַחֲרִישׁ לָדַעַת. יָגַעְתִּי וְלֹא מָצָאתִי טוֹב מִשְׁתִּיקָה עַל כֵּן נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה יָמִים רַבִּים. זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר עָלָיו שׁוֹמַמְתִּי מִפְּנֵי זַעְמִי לַחֲמַס הַיָּמִים. וַתִּפָּעֶם רוּחִי לְנִבְלוּתָם כִּי רַבָּה הִיא. נָפַלְתִּי בְּבוֹר עָמֹק וְהָיָה בְּמַחְשַׁךְ עִיּוּנִי. פַּעַם אֶאֱחֹז בָּזֶה וּפַעַם מִזֶּה לֹא אַנַּח יָדִי. אֶתְעֶה בְדֶרֶךְ הַמֶּחְקָר

כְּהִתָּעוֹת שִׁכּוֹר מִחוּץ לִפְנִים. אָשׁוּב אֶתְפַּלֵּא מִלְּפָנִים וְלַחִיצוֹן כְּאִישׁ נִדְהָם אַלְכָה וְאָשׁוּבָה.

אַחֲרֵי נָפַלְתִּי קָמְתִּי, שֶׁבַח וּתְהִלָּה לִמְקִימִי מֵעָפָר. אַחֲרֵי שׁוּבִי נִחַמְתִּי, יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ. אַחֲרֵי אֲמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם רְאוּ נָא כִּי אוֹרוּ עֵינַי. חָקַרְתִּי בַדְּבָרִים. בִּינוֹתִי בַסְּפָרִים. מָצָאתִי בָהֶם תַּנְחוּמוֹת אֵל. טְעָנוֹת בְּרוּרוֹת. מִמְּלַמְּדֵי הִשְׂכַּלְתִּי. הֵמָּה יְנַחֲמוּנִי. תְּשׁוּבוֹת לְאַנְשֵׁי צֶדֶק הֵנִיחוּ לֶעָיֵף. עָיְפָה נַפְשִׁי מֵהַסָּפֵק הַזֶּה. בְּמַחֲשָׁבִים הוֹשִׁיבַנִי זְמַן מִרְבֶּה וְאֵין פּוֹתֵר אוֹתוֹ אֵלַי, עַד הִשַּׂגְתִּי אֶת אֲשֶׁר רָדַפְתִּי אַחֲרָיו, עַד שֶׁמָּצָאתִי אֶת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי. וְזֶה פִּתְרוֹנוֹ. גָּלוּי וְיָדוּעַ מִדִּבְרֵי חֲסִידֵי עֶלְיוֹן רַזַ״ל הַכּוֹתְבִים אָמְנָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁאֲדוֹן הַנְּבִיאִים נִסְתַּפֵּק בְּדָבָר זֶה, שָׁאוֹל שָׁאַל הָאִישׁ הַמְקֻדָּשׁ אֶת פִּי יְיָ, מִפְּנֵי מָה צַדִּיק — וְרַע לוֹ וְכוּ׳.

וּתְשׁוּבוֹת חֲכָמֵינוּ, הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, חֲלוּקוֹת בָּזֶה, וּבִמְקוֹמוֹת חֲלוּקִים לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, וְהַשָּׁוֶה לְכֻלָּם הַמְּסֻכָּם בֵּינוֹתָם: הִתְחַלֵּק גְּמוּל שָׁבִים וְשׁוֹבָבִים בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹהֵינוּ. חֹק נָתַן בְּעוֹלָמֵנוּ זֶה לִגְמוּל רְשָׁעִים בִּמְעַט הַזְּכוּת אֲשֶׁר בְּיָדָם, בְּחַיֵּיהוֹן מְשַׁלֵּם לְהוֹן מְעַט צֳרִי, מְעַט דְּבַשׁ, לְמַתֵּק מְרִירוּת וּמַנָּם. כִּי אֵין הַשֵּׁם מְקַפֵּחַ שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה, מוֹנֵעַ מֵרָשָׁע דַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה בְּמִכְמַנֵּי הַזָּהָב וְרָב פְּנִינִים, פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבִלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב. אִם בְּחַיָּתָם כֻּלָּה שָׁלוֹם אָמַר יְיָ לָרְשָׁעִים, בְּאַחֲרִיתָם הֵמָּה לַמִּלְחָמָה. אִם מְתוּקָה שְׁנַת הָעוֹבֵר אֶת פִּי יְיָ בָּרִאשׁוֹנָה, הֲלֹא יָדַעְתִּי מָרָה תִהְיֶה בָּאַחֲרוֹנָה. אִם שְׁנוֹתָם בַּנְּעִימִים בְּחַיֵּיהֶם, בְּמוֹתָם מוֹתָרָם מִן הַבְּהֵמָה אָיִן. אִם רְשָׁעִים יַאֲרִיכוּ בְּרָעָתָם, אַחֲרִיתָם

צָדֵי אוֹבֵד, לְבַד אֲשֶׁר אָכְלוּ עוֹדָם בָּשָׂר וְלֹא רוּחַ — הִיא נַחֲלָתָם, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד בְּחַיֵּי בְשָׂרִים. הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם וְלֹא תוֹסִיף עֵינָם לִרְאוֹת טוֹב. אִם הֵמָּה יָמוּתוּ תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת. וְאִם יִכְבֶּה שִׁמְשָׁם אִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה, אֵשׁ לֹא נֻפָּח, אֵשׁ הִיא עַד אֲבַדּוֹן תֹּאכֵל. וְהָעוֹלָם הַשֵּׁנִי לֹא יֵדַע אָדָם עֶרְכּוֹ וְתִפְאֶרֶת רוּם עִנְיָנָיו לֹא עָלָה עַל לֵב אִישׁ. וְאֵין קֵצֶה לְאוֹצְרוֹתָיו, אוֹצַר כֹּל כְּלִי חֶמְדָּה. לֹא יְשַׁעֲרֵהוּ לֵב רָחָב, וְלֹא יַגְבִּילֵהוּ מַצִּיב גְּבוּלוֹת. עַיִן לֹא רָאֲתָה הַטּוֹב צָפַן בּוֹ יְיָ לִירֵאָיו וּלְחוֹסָיו גְּמוּל כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם. וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אוֹתָם בָּעוֹלָם הָרִאשׁוֹן לִרְאוֹת הֲיַעַמְדוּ דִבְרֵי הַתּוֹרָה שְׁמוּרִים בִּלְבָבָם לְהַרְבּוֹת לָהֶם מֹהַר וּמַתָּן בְּעוֹלָם הַמְּנוּחוֹת. נָתַן יְמֵי שְׁנוֹתָם הֵנָּה בִדְאָגָה וּבְשִׁמָּמוֹן וְיִהְיוּ חַיֵּי צָרָה חַיֵּיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָסוּרוּ מֵאַחֲרָיו אֶל מוּל אַחֵר לְשִׁפְעַת מֵי מְנוּחוֹת בָּהֶם טָבְעוּ אוֹהֲבֵי לָנוּס. וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב, יָאֵי לְהוֹ עַנְיוּתָא לְבַל יֵצֵא עָתָק מִפִּיהֶם מֵרֹב כֹּל. וַיְמַן לָהֶם הַמֶּלֶךְ אֶת פַּת בַּגָּם דְּחוּקָה וּמֵימֵיהֶם בִּמְשׂוּרָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה צַדִּיק נֶעֱזָב. וְאִם צָלֵיהֶם עָבַר עֵת נִקְשָׁה וָרָעָב, לַמּוֹעֵד שָׁמוּר לָהֶם לֹא יַחְסְרוּ כָל טוּב. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: מִכָּאן אֶצְלִי רְאָיוֹת נְכוֹנוֹת וְנֶאֱמָנוֹת לְמַה שֶּׁאָמְרוּ ז״ל: אֵין אָדָם זוֹכֶה לִשְׁתֵּי שֻׁלְחָנוֹת.

עוֹד תְּמִיהָה אַחֶרֶת נוֹתְרָה בִלְבָבִי וּגְדוֹלָה הִיא אֵלַי. מְבֹאָר הוּא מְאֹד אֵין סָפֵק בּוֹ בְּכָל הַגּוֹיִם וְאֵין מַחֲלֹקֶת בּוֹ בְּכָל הָאֻמּוֹת: מְצִיאוּת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת. הַכֹּל מוֹדִים בָּאֱמוּנָה זוֹ, צַדִּיק וְרָשָׁע שָׁוִים בָּהּ. אִם כֵּן לָמָּה זֶה תוֹעֵי רוּחַ שָׂמוּ פְנֵיהֶם כַּחַלָּמִישׁ מֵאֲנוּ לָשׁוּב מִדַּרְכָּם הָרָעָה? מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הָעֵת הֶעָתִיד לָבֹא אֵיד לָעַוָּל וּמַהֲלוּמוֹת

נִצְפְּנוּ לְעָרִיץ, צֵת רָעָה הִיא יָמֶיהָ יִמְשְׁכוּ לְסוֹף יוֹמַיָּא, אֵיךְ יָפְתָה בְּנוֹצְצוֹת צִין נְחֹשֶׁת קָלָל וְזֹהַר הַכֶּסֶף וְלַהַט הַזָּהָב הַמִּתְהַפֵּךְ מִיָּד לְיָד, מִבֹּקֶר לְעֶרֶב, מֵאָדוֹן לְאָדוֹן, בַּעֲגָל וּבִזְמַן קָרִיב. אוֹי לַמּוֹכְרִים חַיֵּי עוֹלָם בְּחַיֵּי שָׁעָה, נַחֲלַת שִׁפְרָה בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם. וַיִּתְּנוּ אֶת הַיֶּלֶד הַמִּסְכֵּן וְחָכָם בַּזּוֹנָה. הֶחֱלִיפוּ זְמָן — שַׁלְוָתוֹ נֶצַח, וּלְשָׁלוֹם אֵין קֵץ — בִּזְמָן כְּעוֹף יִתְעוֹפֵף כַּנֶּשֶׁר חָשׁ לְהִתְעַלֵּם מִן הָעַיִן, כְּמוֹץ גְּנָבַתּוּ סוּפָה בְּרוּחַ יִבְרַח, גַּם בִּמְעַט הַהוּא לֹא יַעַמְדוּ בְּאֹסֶת הַצְלָחוֹת הַתּוֹעִים בּוֹ, מִקְנֵיהֶם וְקִנְיָנָם הַפָּחוֹת יֵרוֹמוּ מְעַט וְאֵינֶנּוּ. יִגְבְּהוּ בְּהֶבֶל וְיִשְׁפְּלוּ. יַעֲלוּ בַּתֹּהוּ וְיֹאבֵדוּ. וְאִם לְאִישׁ מֵהָאֲנָשִׁים הַזְּמַן יִתֵּן דּוּדָיו, רָצוֹן יַעַטְרֶנּוּ. אֹהֶל אַפַּדְנוֹ יִטַּע בֵּין יַמִּים לְגִבְעַת הַלְּבוֹנָה. וּלְהַגְדִּיל מֶמְשַׁלְתּוֹ אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ רְפִידָתוֹ זָהָב לָתֵת לוֹ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמּוֹ הוֹד וְהָדָר וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד. עַד כֹּה וְעַד כֹּה תִּהְיֶה רוּחַ אַחֶרֶת אִתּוֹ. יִתְחַדֵּשׁ בּוֹ רָצוֹן לָתֵת פָּנָיו בָּאִישׁ הַהוּא לְרָעָה. לֹא שִׂעֵר בָּהּ הָאִישׁ הַהוּא גַּם מִתְּמוֹל גַּם מִשִּׁלְשׁוֹם וְהוּא יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתּוֹ. אִם הִתְחִיל גּוֹמֵר. יַחְתְּנוּ וְיִסְחֲנוּ מֵאֹהֶל, לֹא יִשְׁקֹט עַד אִם כִּלָּה. הַזְּמַן הַזֶּה נָבָל הוּא וּנְבָלָה עִמּוֹ. בְּמִרְמָה לוֹקֵחַ בְּרָכוֹת כְּמִתְלַהְלֵהַּ הַיּוֹרֶה זִקִּים. קֶשֶׁר קֶשֶׁר הֵן הוּא מְשׁוֹשׂ דַּרְכּוֹ. לֹא יַחְשֹׂךְ שֵׁבֶט הַנּוֹגֵשׂ בּוֹ. לֹא יָסוּר מֵהַכּוֹת בָּרֹאשׁ אוֹ בַזָּקָן בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ בְּשֵׁבֶט עֶבְרָתוֹ הַכֵּה וּפָצוֹעַ. לֹא יִשָּׂא פְּנֵי אוֹהֵב וְלֹא חָנַן פְּנֵי מְיֻדָּעָיו. מִמְּקֻדָּשָׁיו הֵחֵל וּבְקָטֹן כִּלָּה. וּמְפַתֵּי הַזְּמַן הוֹזִים שׁוֹכְבִים. לֹא יְעִירוּם מְנַעַנְעִים כִּי כֻלָּם יְשֵׁנִים. וְלֹא יְקִיצוּם מְזַעְזְעִים כִּי תַרְדֵּמַת יְיָ נָפְלָה עֲלֵיהֶם.

בְּדַבֵּר הַמַּכִּיר מוּמֵי הַזְּמַן וּמִרְמוֹתָיו בְּאֹזֶן אֲנָשִׁים,

לְהַשְׁמִיעַ זְדוֹנִים לְכָל מָאן דִּצְרִיךְ . וְהִתְנַשֵּׂא הוּא בְּמַשְׂכִּיל שֶׁעֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ כָּל עוֹד שֶׁיִּשְׁמַע רֹעַ מִנְהָגוֹ וְיֶתֶר תּוֹעֲבוֹתָיו עָלָיו אֵימִים, כָּל אֲשֶׁר יַזְכִּירוּ אוֹתָם אֵלָיו יִפְחַד פֶּן יִלָּכֵד בִּשְׁחִיתוֹתָם . וְהַנָּבוֹן הַחוֹשֵׁד עַצְמוֹ תָּמִיד לֹא יָשְׁרָה נַפְשׁוֹ בוֹ כִּי יִשְׁמַע שִׁקּוּצֵי הַזְּמַן הָעֲצוּמִים וְהָרַבִּים תַּחְתָּיו יִרְגַּז, פֶּן יִלָּפְתוּ אָרְחוֹת דַּרְכּוֹ — יוֹסִיף שְׂנֹא אוֹתוֹ, יֵאָנַח לְעֵינַיִם מִשֹּׁד רְשָׁעִים פּוֹרֵץ גְּדֵרוֹ וְעַוְלָתָה יְדֵיהֶם תַּשְׁלֵךְ אֱמֶת אָרְצָה . וְאוּלַי לְיִרְאָתוֹ פֶּן חָטָא גַּם הוּא בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשׁוֹ הַרְבֵּה בֶכֶה . וְהַסָּכָל לוֹ חָיָה אֶלֶף שָׁנִים פַּעֲמַיִם יִקְרָאוּ בְאָזְנָיו שֶׁבַע בַּיּוֹם כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל — לֹא יָמִיר חֲבַרְבּוּרוֹתָיו . אוֹתוֹ שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה, הוּא בְרִשְׁעוֹ מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ . לֹא יְבַעֵר הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת עַד וּבוֹלָא בְּתָרְיָתָא . לֹא יִתְרַפֵּא נִגְעוֹ עַד יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ . לֹא יִוָּסֵר בְּכָל אֵלֶּה מְלֶאכֶת אַחֲרֵי הַבְלֵי עוֹלָמוֹ . וְאוּלַי יוֹסִיף בּוֹ אַהֲבָה . אֵלֶּה הֵם הַלּוֹקְחִים הַכֶּסֶף לְבַדּוֹ לְעֶזְרָה וְעַל זְהוּבִים יִשָּׁעֵנוּ . יִבְחֲרוּ לַחְסוֹת בְּצִלָּם מַחֲסוֹת בַּיִן . כִּי יֵשׁ לְאֵל יָדָם לְמַלֹּאת כָּל אֲשֶׁר הָיָה בְרוּחַ . מַה נִּפְלָא קְשִׁי הָעָם הַזֶּה אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה וּמִכָּל הָאֱמֶת בִּימֵי בְּחוּרוֹתָם . גַּם כִּי יַזְקִינוּ לֹא יֵחַתּוּ מֵאֲשֶׁר יִרְאוּ בְעֵינֵיהֶם לֹא יָזוּעוּ כִּי יִרְאוּ דְבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ זֶה תְּמוּרַת זֶה: טוֹב בְּרָע, חַג בְּאֵבֶל לְזַעַף יְיָ, וְזֶה מוֹת זֶה לָשׁוּט יָמִים פִּתְאוֹם . תָּמֵהַּ אֲנִי לְמִי שֶׁלֹּא הוֹרוּהוּ הַיָּמִים דְּבַר חָכְמָה וּבִינָה, בְּהִכָּפֵל צָרוֹת בּוֹ וּבִשְׁכֵנָיו לְפָחוֹת שֶׁיַּכִּירוּ בְּנֵי אִישׁ עַד מֶה כְבוֹדָם . אוֹי לְזָקֵן וּכְסִיל שֶׁיֵּשֵׁב בָּעוֹלָם עַד כִּי אָרְכוּ לוֹ הַיָּמִים וְלֹא יוֹסִיף דַּעַת לְהָשִׁיב שׁוֹאֲלוֹ דָּבָר עַל הָעוֹלָם וּמַה שֶּׁחוֹ . אָבוֹי לְפֶתִי אִם יַזְקִין בָּאָרֶץ וְרָאָה אָדָם סוֹבֵל מִקְרִים

קָשִׁים וְרָעִים עִם הֱיוֹתוֹ בַּחֲשִׁיבוּת מִמַּעַל לְיֶתֶר הָעֲצָמִים אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבֵל. וְגַם בְּזֹאת לֹא תָסוּר אִוַּלְתּוֹ מִמֶּנּוּ. וּמִי רָאָה בִזְמַנּוֹ בְּהִמָּשְׁכוֹ הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם בְּהַר מְרוֹם הַכָּבוֹד שְׁתוּלִים וִיכָלְתָּם כְּמַלְכֵי הָאֲדָמָה בָּאֲדָמָה כָּרְעוּ הֵם וְנָפָלוּ — וְקֶשֶׁת גַּאֲוָתוֹ לֹא יִסֹּג אָחוֹר. גְּדוֹלֵי הָעֵרֶךְ אַנְשֵׁי הַשֵּׁם יִנָּתְנוּ בַקֶּבֶר וְיִמָּחֲקוּ וְלֹא יָשִׁיב חֶרֶב הַמִּיתוֹ אֶל נְדָנָהּ. וְלָכֵן כָּתוּב עַל יְדֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל לְנַצֵּחַ יֵצֶר הָרָע, אִם יִקְצְרוּ מְנַצְּחִים, אָמְרוּ: אִם נִצָּחוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו יִזְכֹּר יוֹם הַמִּיתָה. כִּי בֶאֱמֶת וְאִם רַבּוּ מִלְּמָנוֹת הַפְּגָעִים הַהוֹוִים בָּעוֹלָם הַכָּלֶה, הַיּוֹצְאִים מִלִּפְנֵי הָאֱלֹהִים לָקַחַת מוּסַר הַשֵּׂכֶל מֵהֶם רַבּוּ הַמְּאֹרָעִים הַבָּאִים מֵאֵת יְיָ הַיּוֹרְדִים מִלְמַעְלָה לְתֵת חִתִּית בָּאָרֶץ, דַּי בַּמָּוֶת תּוֹכַחַת, כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים מֵהַיּוֹתֵר קָשִׁים שֶׁבָּהֶם אֵין בְּכָל הַתְּלָאוֹת עַזָּה כַּמָּוֶת, אֵין בְּכָל הַמְּהוּמוֹת קָשָׁה כִּשְׁאוֹל. לֹא יַעַרְכוּהָ זִיקִין וּזְוָעוֹת. וְלֹא יִשְׁווּ בָהּ כָּל מִינֵי רָעוֹת. וְלָזֶה כְּשֶׁעִיַּנְתִּי דִבְרֵי הַחֲכָמִים עָלֶיהָ, לֹא מָצָאתִי בָהֶם מַאֲמָר יוֹתֵר כּוֹלֵל מִמַּאֲמַר אֶחָד מְיֻחָס לְאֶחָד מֵחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, הָיָה בְגָלוּת מִצְרַיִם, צִוָּהוּ מְלַמְּדוֹ בְּהִפָּרְדוֹ מִמֶּנּוּ בְּאַחֲרִית דְּבָרָיו לְיַסְּרוֹ מוּסָר קַיָּם, מַה שֶּׁזֶּה נָסְחוֹ: „בְּנִי, שִׂים הַמָּוֶת בֵּין עֵינֶיךָ — וְזֶה סוֹף דְּבָרַי לָךְ".

עַתָּה רָאוּי לָנוּ שֶׁנִּזְכֹּר מַאֲמַר הֶחָכָם בְּאָמְרוֹ: „הַמָּוֶת קָשֶׁה מִכֹּל מַה שֶּׁלְּפָנָיו וְרַךְ מִכֹּל מַה שֶּׁלְּאַחֲרָיו". יוֹם הַמָּוֶת כַּמָּה הוּא קָשֶׁה — וְאַחֲרָיו אֶל הַמֵּתִים קָשֶׁה מִמֶּנּוּ. אוֹי מִיּוֹם דִּין. אוֹי מִיּוֹם תּוֹכֵחָה. יוֹם יֵשֵׁב לְכִסֵּא שׁוֹפֵט צֶדֶק כִּי יִקָּרְאוּ לָבֹא לְמִנְיַן הָרוּחוֹת וְכָל הַנְּשָׁמוֹת לִפְנֵי מְבַקְשֵׁי חֶשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים עַל דִּבְרַת

בְּנֵי הָאָדָם . וְהָיָה יְיָ לְדַיָּן כְּפֹעַל גְּמֻלוֹת כְּעַל יְשַׁלֵּם . כְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא כָּתוּב בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים: הַיִּלּוֹדִים לָמוּת וְהַמֵּתִים עֲתִידִין לִתֵּן אֶת הַדִּין . נִשְׁמַת כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר יִשָּׁפְטוּ עַל פְּנֵיהֶם כִּי יְבִיאֵם הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם . הַדַּיָּן לֹא יִקַּח שֹׁחַד, לֹא יִשָּׂא פְּנֵי שָׂרִים, וְדָל לֹא יֶהְדַּר כִּי יְחַנֵּן קוֹלוֹ . תְּאָלְמְנָה שִׂפְתֵי שֶׁקֶר וְטַעֲנוֹת עוֹרְכֵי הַדַּיָּנִים לֹא יַצִּילוּ וְלֹא יוֹעִילוּ לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ . מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט שָׁמָּה הַצֶּדֶק . פֹּעַל הָאָדָם — הָרַע וְהַטּוֹב — בְּפֶלֶס וּמֹאזְנֵי מִשְׁפָּט לַיְיָ שָׁקוּל יִשָּׁקֵל בְּאֶבֶן הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יְכֻוַּן מִשְׁקָלוֹ כַּאֲשֶׁר זְכוּתוֹ וְהוֹנָתוֹ בְּמֹאזְנַיִם יִשְׂאוּ יַחַד, זְכוּת וּמִישׁוֹר יַכְרִיעוּ כַּף שְׁנִיָּה . מַה יָּפָה מְאֹד יְרֻשָּׁתוֹ, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ עַל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ, יְיָ הוּא נַחֲלָתוֹ בְּאֶרֶץ הַחַיִּים . בְּגִינַת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ יִחְיֶה וְלֹא יִרְאֶה מָוֶת . וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו עוֹד נוֹגֵשׂ . וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא — עֲוֹנָהּ מֵחוֹל יַמִּים יִכְבָּד . עַד אֶזְרוֹעַ מַחֲזִיק בְּפֶלֶס מִקְנָה תִּשָּׁבֵר . פְּעֻלָּתָהּ אֶל חֵיקָהּ תָּשׁוּב, עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא . יִשְׁטְפוּהָ נַחֲלֵי זֶפֶת, יִשְׂרְפוּהָ מוֹקְדֵי עוֹלָם, וְהִיא בָּאֵשׁ תְּאֻכַּל, מַלְאֲכֵי מַשְׁחִית יְקַלְּעוּהָ בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע . הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת הַשָּׂטָן יְנַפֵּץ חֲלָקֶיהָ אֶל הַסָּלַע . וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ נוֹאָשׁ בְּעוֹד בְּשָׂר וְרוּעָם לֹא חָשָׁבוּ . בַּשֶּׁלַח יַעֲבֹרוּ אַבֵּי דָרֵי חֲשֵׁבָנָא לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם . לֹא הֶאֱמִינוּ אֱמוּנִים צְלֵי תוֹלָע כִּי יִפְגְּעוּ בָם נוֹשְׂאֵי כְלֵי הַשֵּׁם לָקַחַת נִקְמָתוֹ מֵהֶם . לֹא הֵבִינוּ לְאַחֲרִיתָם בְּעוֹד רוּחָם מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי תֵבֵל בִּשְׂרָם . לֹא שִׁעֲרוּ הַמִּתְעַנְּגִים עַל רֹב שָׁלוֹם כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים שׁוֹפְטִים בָּאָרֶץ לְשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ . לַאֲנָשִׁים הָאֵל, פְּנֵיהֶם כַּחַלָּמִישׁ, הַבּוֹטְחִים בְּחֶמְדַּת יָמִים קַלּוּ מִנִּי אֶרֶג בָּזִים לְיָמִים אֵין קֵץ, לְאַנְשֵׁי תַּעֲנוּגֵיהֶם אֲדֹנָי

בָּם, הַשּׁוֹכְחִים יוֹם דִּינָא רַבָּא חֶטְאָם נְטִיר, אֲחוּדָה לָהֶם חִידוֹת לַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ לִבָּם שָׁמוּ שָׁמִיר לַיּוֹם הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא — בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ. הֲלֹא מְמַשֵּׁל מְשָׁלִים אָנִי.

הָעוֹלָם יָם גָּדוֹל וּרְחַב יָדַיִם וְהָאָדָם סְפִינָה מְשׁוֹטֶטֶת בְּתוֹכוֹ. מְתֻקֶּנֶת הַמְּלָאכָה, לֵית נַגָּר וּבַר נַגָּר בַּחֲרֹשֶׁת עֵץ יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֶׂיהָ. פּוֹעֲלֵי הַטֶּבַע בְּכֹחַ אֱלֹהִי — הֵמָּה בּוֹנֶיהָ. כְּלָלוּ יָפְיָהּ. רַב הַחוֹבֵל בָּהּ וּמַנְהִיגָהּ רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ. וּמַלָּחֶיהָ כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, כָּל תּוֹפְשֵׂי מָשׁוֹט. וּמַעֲשִׂים שֶׁבְּיָדָהּ הֵמָּה רְכֻלָּתָהּ. זֹאת הַסְּפִינָה מַלָּחֶיהָ מַסִּיעֶיהָ מִשְּׂפַת הַיָּם, אֲשֶׁר הִיא נְקֻדַּת הַלֵּדָה, אֶל הַמָּוֶת, אֲשֶׁר הִיא נְקֻדַּת הַשָּׂפָה הַשֵּׁנִית. אֹרֶךְ הַדֶּרֶךְ מַהֲלַךְ שְׁמֹנִים שָׁנָה, אֲשֶׁר הֵם הַחַיִּים הַטִּבְעִיִּים לִגְבוּרוֹת. וְהָעוֹלָם הָאַחֵר, הַמְּדִינָה אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם הַשֵּׁנִית, אֲשֶׁר אֵלֶיהָ מְגַמַּת הָאֳנִיָּה עִם אֲנָשֶׁיהָ. וּבַמְּדִינָה הַזֹּאת שְׁעָרִים גְּדוֹלִים פְּתוּחִים לַיָּם, וּמִבִּפְנִים קְצָתָם פָּתוּחַ לִרְוָחָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן, וּקְצָתָם אֶל מְעוּף צוּקָה צָרָה וַחֲשֵׁכָה חֹשֶׁךְ וַחֲלַקְלַקּוֹת. וּמֹלֵךְ עָלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְצָבָא עִמּוֹ — יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ. הוּא וּבֵית דִּינוֹ הֵם הַמַּשְׁגִּיחִים בַּסְּחוֹרָה הַמּוּבָאָה לַמְּדִינָה — הֲטוֹבָה הִיא אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדוֹנֶיהָ. זֹאת הַמְּדִינָה אֵלֶיהָ כָּל בָּשָׂר יָבוֹאוּ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ. אַךְ הַדֶּרֶךְ אֵלֶיהָ רַב הַשִּׁבּוּשִׁים וְהַסַּכָּנוֹת כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב. כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר לֹא יֶחֱשֶׁה. אַרְבַּע רוּחוֹת מְנַשְּׁבוֹת בְּכָל יוֹם מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם לְרוֹמֵם גַּלָּיו, רוּחַ קָדִים עַזָּה, רוּחַ יָם חָזָק מְאֹד, רוּחַ צָפוֹן תְּחוֹלֵל גֶּשֶׁם, סַעֲרוֹת תֵּימָן וְסוּפָה מְבַהֶלֶת מִדָּרוֹם מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה תָּבֹא אֵלֶיהָ מִכָּל צַד. זֶה הַיָּם אַדִּירִים מִשְׁבָּרָיו. עַל כֵּן דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְּלֶב יָם כָּזֶה לֹא יְשַׁעֲרוּ אֶת מְצוּקֶיהָ וְאֶת

רְעוֹתֶיהָ. כָּל עֵת שָׁם אֳנִיּוֹת יְהַלֵּכוּן עֲלֵיהֶם יַעַבְרוּ הַנִּסְיוֹנוֹת הָעֲצוּמִים. כָּל סְפִינָה עָבְרָה בוֹ כִּמְעַט נִטְרָפָה וְכָל אֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר. רוֹכְבֵי פְּלָגָיו הַשָּׁטִים אוֹתוֹ נַפְשָׁם בְּרָעָה תִּתְמוֹגָג וְכָל חָכְמָתָם תִּתְבַּלָּע.

וְאַתָּה הָאִישׁ, הַנּוֹתֵן לֵב לָדַעַת אֲמִתַּת הַדְּבָרִים, כִּי יִפְגָּשְׁךָ מָחָר שׂוֹחֵק לְיוֹם אַחֲרוֹן וְשֹׁאָלְךָ מִינֵי הַסַּכָּנוֹת אֲשֶׁר בָּם, אוּלַי תֹּאבַד הַסְּפִינָה בַּיָּם אוֹ בַיַּבָּשָׁה אוֹ תִקְרַב אֶל הָאֲבוֹד? אֱמֹר נָא שִׁבֹּלֶת יִשְׁטְפוּהָ. אוֹ יִשְׁאֲפוּ צִמִּים חֵילָהּ. אוֹ רוּחַ רָעָה וְנִבְכֵי יָם יְשַׁבְּרוּהָ בִּנְקִיקֵי הַסְּלָעִים. אוֹ שְׁגָגַת הַשּׁוֹכֵב בְּרֹאשׁ חִבֵּל וּמַלָּחָיו בְּהַנְהָגָתָהּ בַּל יַחֲזִיקוּ כֵּן תָּרְנָם וּלְעֵת נָכוֹן בַּל פָּרְשׂוּ נֵס. בְּכָל אֵלּוּ וּבָהֶם וְכָהֵם יִבָּטֵל מַהֲלַךְ הַסְּפִינָה אוֹ יִשְׁתַּבֵּשׁ בְּאֶמְצַע הַדָּרֶךְ.

וְהַנִּמְשָׁל בָּאֵלֶּה דֶרֶךְ כְּלָל לְתוֹצָאוֹת הַמָּוֶת הַמִּקְרִית. אֵין תַּכְלִית לְרִבּוּיִים מְקַצְּרִים הַחַיִּים הַטִּבְעִיִּים. אוּלָם הַשִּׁטְפָה בְזוּטוֹ שֶׁלָּיָם — הֵם מַחֲמַדֵּי הָעוֹלָם שֶׁיַּשְׁקִיעוּהָ בְהִתְעַנְּגוּת. וְאוּלָם הַשּׁוֹדְדִים שֶׁיְּשַׁלְּלוּהָ בַדֶּרֶךְ — הֵם הַמּוֹנְעִים הַבְּחִירִיִּים וְהַהֶכְרֵחִיִּים אֲשֶׁר יַפְשִׁיטוּ כְתֹנֶת הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלֶיהָ. וּתְלָאוֹת הַזְּמָן הַדּוֹפְקִים עַל פְּנֵי אָדָם — גֵּוּוֹ מַכִּים וּלְחָיָיו מוֹרְטִים. וְאוּלָם הָרוּחַ הַמְפָרֵק חִבּוּרָהּ הוּא אֵי זֶה פֶּגַע רַע מִחוּץ יָמִית הָאָדָם. וְהוּא כּוֹלֵל מִינִים רַבִּים מְאֹד. וּקְצָתָם יוֹתֵר מוּכָן מִקְּצָתָם אֲשֶׁר הִתְעַתְּדוּ לְגַלִּים נִצִּים, כִּי יַרְתִּיחַ הַשֵּׁם כַּסִּיר מְצוּלָה. וְאוּלָם שְׁגָגַת מַלָּחֶיהָ וְחוֹבְלֶיהָ — הִיא רֹעַ הַנְהָגַת הַכֹּחוֹת הַמַּנְהִיגִים אֶת הַגּוּף, אִם מִשֹּׁרֶשׁ הַיְצִירָה אוֹ בְקִנְיָן מֵאַחֲרֵי כֵן. וְסַכָּנוֹת הַסְּפִינָה בְּהַגִּיעָהּ לַיַּבָּשָׁה — אָמְנָם הֵם לְשִׁגְגַת רַב הַחוֹבֵל בִּהְיוֹתוֹ נוֹאָשׁ אוֹ בַהֲמִי אוֹ שְׁתוּי

יַיִן — לֹא יוֹלִיכֶנָּה יָפֶה וְלֹא יְכַוֵּן כְּטוֹב דַּרְכּוֹ וְלֹא יֵדַע לָלֶכֶת אֶל עִיר מוֹשָׁב נֹכַח שַׁעַר הַהַצָּלָה. וְיִטְעֶה וְיַגִּיעַ אֶל שַׁעֲרֵי מָוֶת, כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן. אוֹ שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁהֵבִיא סְחוֹרָה יְקָרָה מְזֻמֶּנֶת הָאָרֶץ מֵחֶלְבָּהּ וּמִשְׁמַנָּהּ, וְהֵבִיא עִמּוֹ הֶבֶל הֲבָלִים שֶׁאֵין בָּם מוֹעִיל, וְאוּלַי דְּבָרִים גְּרוּעִים וְרָעִים, וְאִם הֵם בְּעֵינָיו נֶחְמָדִים מִזָּהָב וּמִפָּז רָב. וְכִי יִקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה אֶל הַמֶּלֶךְ נְשִׂיא הָאָרֶץ כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל אֶצְלוֹ וְאֵצֶל הַסְּגָנִים הַקְּרוֹבִים אֵלָיו רוֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת. יִהְיֶה הֶפֶךְ כַּוָּנָתוֹ: יְדַבֵּר אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ אִתּוֹ קָשׁוֹת. תַּעֲלֶה חֲמַת הַמֶּלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת לְתִתּוֹ אֶל הַמַּהְפֶּכֶת וְאֶל הַצִּינֹק, מְקוֹם אֲשֶׁר אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים. וְלָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ יִתְּנוּ אַכְסַנְיָה פְּחוּתָה. לְעֵת הָאֹכֶל פַּת קֵיבָר יָבֵשׁ נִקּוּדִים חֹמֶץ לַשְּׁנַיִם. גַּם מְקוֹם לָלוּן בְּמִטָּה שֶׁל חֲבָלִים צָרָה מְאֹד — עֲשָׂרָה בְּמִטָּה. מֵעַתָּה צְאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחֵית הַנָּחַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעִקָּרָהּ וְאִם טָעָה מִן הַהֶפֶךְ אֶל הַהֶפֶךְ. אוֹי לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה. אוֹי לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה.

וְהַנִּמְשָׁל לָאֵלּוּ, וְאִם אֵינוֹ צָרִיךְ פֵּרוּשׁ: שִׁגְגַת הַחוֹבֵל בְּכִוּוּן הַדֶּרֶךְ וְשַׁעֲרֵי אוֹרָהּ מִצַּד יֵאוּשׁוֹ אוֹ בַּהֲמוּתוֹ אוֹ שִׁכְּרוּתוֹ אָמְנָם הֵם — הַנְּטִיּוֹת מִדֶּרֶךְ הָעוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָמֵנוּ — אִם מֵחֶסְרוֹן הַבְּחִינָה אוֹ מֵהִתְרַשְּׁלוּת, אוֹ מִשְּׁקִיעָה בְּתַאֲווֹת. אֵלֶּה הֵם אֲשֶׁר לֹא הֵכִינוּ לָהֶם בְּלֶכְתָּם בַּדֶּרֶךְ מַה יֹּאכְלוּ בַּמָּלוֹן וְגַם צֵידָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה נֹכַח אֲבַדּוֹן דַּרְכָּם. וְאוּלָם הַטָּעוּת בִּסְחוֹרָה מְפֻחוֹת לְיָתֵר אָמְנָם הוּא, שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם יַחְשְׁבוּ שֶׁעָלָה בְיָדָם קִנְיָן נִכְבָּד מִדְּבָרִים פְּחוּתִים. כְּעוֹשֵׂי הַחֲרוּזוֹת וְהַמְּלִיצוֹת וְהַשִּׁירִים וְלוֹמְדֵי הַדִּקְדּוּק וְהָרְפוּאוֹת

וְהָאִצְטַגְנִינוּת. וּבָאֵלֶּה יְדַמּוּ בְנַפְשָׁם לְהִמָּלֵט בֵּית הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְּהוּדִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבְחָכְמָה וּבִידִיעַת הַנִּסְתָּרוֹת. וְאוּלָם טָעוּת הַהֶפֶךְ — אָמְנָם הֵם שֶׁעָלוּ בְּיָדָם אֱמוּנוֹת כּוֹזְבוֹת וּמַחְשָׁבוֹת כֶּאֱמוּנַת הַהַגְשָׁמָה וְהַתְּאָרִים וּקְצָת בַּעֲלֵי הַקַּבָּלָה וְזוּלַת אֵלּוּ, יִשְׁמְרֵנוּ הַשֵּׁם מֵהֶם וּמִכַּיּוֹצֵא בָהֶם.

וְאַתָּה, בֶּן אָדָם, אַחֲרֵי אֲשֶׁר כְּבָר שָׁמַעְתָּ מִמֶּנִּי זֶה הַמָּשָׁל וְהַתַּכְלִית אֲשֶׁר בַּעֲבוּרוֹ הֲבִיאוֹתִיו לְךָ, וְהוּא לְעוֹרֶרְךָ בֶּאֱמוּנַת הַגְּמוּל וְהָעֹנֶשׁ. אוֹדִיעֲךָ עוֹד חֶסֶד יְיָ עָלֶיךָ הַנּוֹתֵן לְךָ כֹּחַ כִּי תֵלֵךְ בְּדַרְכְּךָ נְכוֹחוֹת יַשְׁלִיטְךָ בִּיכֹלֶת רָחָב לִמְשֹׁל בְּגֵאוּת הַיָּם כִּי תִקַּח בְּיָדְךָ אֱמוּנָה יְשָׁרָה וּמַעֲשִׂים הֲגוּנִים לְמַטֵּה יֶשַׁע אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בוֹ אֶת הָאוֹתוֹת. וְאִם כָּכָה אַתָּה עוֹשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְיָ, נְטֵה יָדְךָ עַל הַיָּם וּבְקָעֵהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְתַדְרִיךְ בַּנְּעָלִים בְּכָל אַוַּת נַפְשֶׁךָ. אָז יְמַן הַשֵּׁם לְךָ רוּחַ חֵן וְתַחֲנוּנִים יַאֲבֶר נֵס נֹכַח פְּנֵי יְיָ. אָז תִּשְׂמַח כִּי יִשְׁתֹּק הַיָּם מִזַּעְפּוֹ וְרוּחַ יְיָ תַּנְחֶנּוּ, רוּחַ צַח שְׁפָיִים תְּנַהֵל הַסְּפִינָה לְאִטָּהּ, דּוֹבֵב שִׂפְתֵי קְלָעֶיהָ, מִתְרַחֵשׁ נֹשֵׂא דָּבָר טוֹב. הָרְשׁוּת בְּיָדְךָ לְהָקִים סְעָרָה לִדְמָמָה, לִכְשֶׁתִּרְצֶה בְּשׂוֹא גַלָּיו אַתָּה תְשַׁבְּחֵם, לְהָפִיק רְצוֹנְךָ יִשְׂמְחוּ כִּי יִשְׁתֹּקוּ — לֹא תִירָא מִפַּחַד שׁוֹלְלִים. יְיָ שׁוֹמְרֶךָ — לֹא תִפְחַד מֵאֶבֶן נֶגֶף. יְיָ מַצִּילְךָ — לֹא יַכְּךָ שָׁרָב וָשֶׁמֶשׁ. יְיָ צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ. הִנֵּה דַרְכְּךָ יָשָׁר — לֵךְ כִּי שָׁלַח יְיָ מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ. וְכִי תִקְרַב אֶל עִיר יְיָ שָׁמָּה תִכָּנֵס דֶּרֶךְ אוּלָם, הַשַּׁעַר הַפּוֹנֶה לְחַיֵּי עוֹלָם, צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ, רִבְבוֹת קֹדֶשׁ אַלְפֵי שִׁנְאָן מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה יֶהֱוֹן מְקַדְּמִין לִמְשְׁאַל בִּשְׁלָמָךְ. כְּרוּבִים פּוֹרְשֵׂי כְנָפַיִם יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ: לְכָה אִתָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ.

יְבִיאֲךָ מֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ חֲדָרָיו וְרָאךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ. מַעֲשֶׂיךָ יְקָרְבוּךָ לְהִשְׁתַּחֲווֹת לוֹ. מַעֲשֶׂיךָ יְזַכּוּךָ לְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ וְיָשַׁבְתָּ שָׁם עַד עוֹלָם. וְלָכֵן אָמַר אֶחָד מִן הַחֲכָמִים, כִּי הַיְצִיאָה מֵרֶחֶם לַצַּדִּיק — לֵידַת הַגּוּף, וְהַמָּוֶת — לֵידַת הַנֶּפֶשׁ.

וַיּוֹסֶף הַמְיַסֵּד שְׂאֵת מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר: הִנֵּה כָּתַבְתִּי לְךָ שָׁלִישִׁים לְהַיְשִׁירְךָ בְּמוֹעֵצוֹת וָדַעַת. וְכְאֹסֵף קוֹצֵר קָמָה אֶל מָקוֹם אֶחָד כֵּן מְשָׁלִים מְפֻזָּרִים בִּפְאוֹת סִפְרֵי הַחֲכָמִים אֲנִי אָסַפְתִּי לְהַשְׂכִּילְךָ בִּינָה. וְאִם מְעַט — וְאוֹסִיפָה לְךָ כָּהֵם. אוּלַי הַנִּרְדָּם יֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ, הַנִּבְהָל אֲשֶׁר יָשֵׁן הוּא וְיִיקָץ.

הָאָדָם שָׂדֶה נֶעֱבָד, כָּל יְמֵי הֱיוֹתוֹ עֻבַּד בּוֹ. וְנַפְשׁוֹ הִיא הָעוֹבֵד הַחוֹרֵשׁ לִזְרֹעַ לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ. וּמֶשֶׁךְ הַזֶּרַע וְהַמַּעֲשִׂים וְהַלִּמּוּד הֵם כָּל זֶרַע זֵרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ. וְהַמִּקְרִים מְנִיפִים חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה. וְהַמָּוֶת קוֹצֵר. וּמַלְאֲכֵי מָוֶת מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים. וְהָעוֹלָם הָאַחֵר גֹּרֶן נָכוֹן לְבָרֵר בּוֹ אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת. וַיְיָ אֱלֹהִים אֱמֶת הוּא הָאָרִיס. אֲדָמָה יְחַלֵּק בְּלֹא כֶסֶף וּבְלֹא מְחִיר. יָבֹא לְחֶשְׁבּוֹן אֶת אֲרִיסָיו, אֶת הָעוֹבְדִים, לָדַעַת מִי הָיָה הַזָּרִיז לְשַׂדֵּד אַדְמָתוֹ וְשִׁנָּה פָּנֶיהָ לְהָקִים זֶרַע כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת. וְכִי יִכָּלֵא הַגֶּשֶׁם מִן הַשָּׁמַיִם יַשְׁקֶה בְרַגְלוֹ כְּגַן הַיָּרָק, לְמַעַן זֵרוּעֶיהָ תַּצְמִיחַ וְתוֹצִיא הָאָרֶץ חִטִּים נַעֲשׂוּ יָפוֹת. וּמִי בְעַצְלוּתוֹ תַּחַת חִטָּה יֵצֵא חוֹחַ וּבְהִתְרַשְּׁלוּתוֹ תַּחַת שְׂעֹרָה בָאְשָׁה, וּמִי שֶׁעָשָׂה שָׂדֵהוּ שְׂדֵה בוּר, לֹא יִזָּרַע, וְלֹא יַצְמִיחַ — אוֹי לָרָשָׁע רָע — זֶרַע שָׁוְא יֹאכַל פְּרִי כָחַשׁ. פְּרִי מַעֲלָלָיו. וַיְיָ יְשַׁלֶּם לוֹ, יַסְגִּירֵהוּ אֶל לְמַלְאֲכֵי מַשְׁחִית בְּיוֹם אַפּוֹ וּבְיַד מְחַבְּלִים יִרְטֵהוּ תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַד

אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִתְּנָה לוֹ לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ. אַשְׁרֵי זוֹרֵעַ צֶדֶק וֶאֱמֶת עַל תַּלְמֵי שָׂדָי. בְּרִנָּה יִקְצֹר בְּגִילָה נוֹשֵׂא אֲלֻמּוֹתָיו אֶל הַגֹּרֶן רְנָנָה בוֹ. כִּתּוֹת מַלְאֲכֵי צְבָאוֹת מְלֻבָּשִׁים בִּגְדֵי דִים בַּגֹּרֶן תִּשְׁתַּחֲוֶין לַאֲלֻמּוֹתָיו. עוֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע לָחֶם, יֹאכַל בְּשַׁבַּת מִפְּרִי הַסִּיר חַטָּאתוֹ. מֵעֲמַל נַפְשׁוֹ יִשְׂבַּע שֹׂבַע שְׂמָחוֹת לְאֹרֶךְ יָמִים.

וַיּוֹסֶף עוֹד הַמְיַסֵּד שְׂאֵת מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר: הֲרָאִיתָ, בֶּן אָדָם, דִּבְרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם עַל שֹׁד מְרֵעִים וּמְהֻמָּתָם. וְאֵיךְ מַפַּח נֶפֶשׁ תִּקְוָתָם. כִּי יִתֵּן הַשֵּׁם דַּרְכָּם בְּרֹאשׁ אַחֲרֵי מוֹתָם. וְאֵיךְ יַעַלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם? דָּבָר גָּדוֹל דִּבְּרוּ אֵלֶיךָ הַחֲכָמִים לְהַזְהִירְךָ לְמוּטָב, הֲלֹא תַעֲשֶׂה. וְאִם לֹא יַאֲמִינוּ רַעְיוֹנֶיךָ לְשְׁנֵי הָאוֹתוֹת הָאֵלֶּה, עוֹד תּוֹכַחַת אַחֶרֶת נִשְׁאֲרָה בְיָדִי, אוֹצִיאָה נָא אוֹתָהּ אֲלֵיהֶם שִׂימָה בְּפִיהֶם. תִּקְוָתִי — יַאֲמִינוּ לְקוֹל הָאוֹת הָאַחֲרוֹן. וְנָשָׂאתָ הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל עוֹזְבֵי יְיָ וְאָמַרְתָּ:

הָעוֹלָם קַרְקַע שָׁוֶה, וּבְקָצֵהוּ בוֹר עָמֹק גַּב אַרְיָוָתָא אֵין מַיִם בּוֹ זוּלָתִי נְחָשִׁים צִפְעוֹנִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם לַחַשׁ. רַבִּים יֶהֱמוּ כִּדְבִים כִּכְפִיר וְתַנִּין וְהָאָדָם הַסָּכָל הוֹלֵךְ סָבִיב לוֹ — עוֹדֶנּוּ מִסְתַּכֵּל בְּתוֹכוֹ שׁוֹחֶה וְנוֹפֵל. וּבְחֶמְלַת יְיָ עָלָיו אוּלַי יָשׁוּב וְנִחַם הִקְרָה לְפָנָיו מִדֵּי נָפְלוֹ שֹׁרֶשׁ עֲשָׂבִים צוֹמְחִים בְּכָתְלֵי הַבּוֹר. וַנֶּאֱחַז בִּסְבַךְ הַשֹּׁרֶשׁ לְבַל יֵרֵד מַטָּה פֶּן יְבֻלַּע לוֹ. וּבֵין כַּךְ וּבֵין כָּךְ וְנָשָׂא עֵינָיו וְרָאָה חַלּוֹן קָטָן וּבוֹ הֵלֶךְ דְּבַשׁ וְשָׁלַח יָדוֹ לְהִתְפַּרְנֵס מִמֶּנּוּ. תָּמִיד יָדוֹ הָאַחַת מַחֲזֶקֶת בַּשֹּׁרֶשׁ וּבַשֵּׁנִית יִרְדֶּה הַדְּבַשׁ לַהֲשִׁיבָהּ אֶל פִּיו. וְעוֹדֶנּוּ פַּעַם אוֹכֵל וּפַעַם חָדֵל. וְהִנֵּה שְׁתֵּי חֻלְדּוֹת, הָאַחַת לְבָנָה וְהָאַחֶרֶת שְׁחוֹרָה אוֹכְלוֹת תָּמִיד שֹׁרֶשׁ הָעֵשֶׂב. וְאוֹתוֹ הַפֶּתִי לְהִתְפַּתּוֹתוֹ לַדְּבַשׁ

מָצָא — לֹא יַרְגִּישׁ לָזֶה אֲפִלּוּ חֲלָדוֹת אָכְלוּ אוֹתוֹ, וְהוּא לֹא יֵדַע עַד יֵעָקֵר הָעֵשֶׂב מֵעִקָּרוֹ, וְיִפֹּל פִּתְאֹם לְאַרְעִית גֻּבָּא, יְנֻתַּח לִנְתָחָיו בְּתוֹךְ לְבָאִים וַאֲכָלוּהוּ וַיְכַלּוּהוּ וְאֵין אוֹמֵר הָשֵׁב . חֲסַר תְּבוּנוֹת, הַחֵרֵשׁ וַאֲאַלֶּפְךָ חָכְמָה: הַנִּמְשָׁל בְּזֶה הַמָּשָׁל הַמֻּפְלָא הֶעָשׂוּי לְרַמֵּז אַחֲרִית נְבָלִים לְבַד, וּבְהֶפֶךְ תְּדִין הַהֶפֶךְ לְשׁוֹמְרֵי דֶרֶךְ יְיָ . אוּלָם שֶׁהָעוֹלָם קַרְקַע שָׁוֶה, כֵּן הוּא בֶאֱמֶת בְּעֵינֵי הַחַטָּאִים . כְּרִצְפַּת בַּהַט וָשֵׁשׁ אֵין בָּהּ תְּלוּלִיּוֹת וְגוּמוֹת. וּבִקְצֵהוּ בִּקְצֵה הַחַיִּים סוֹף כָּל הָאָדָם קֶבֶר פָּתוּחַ שׁוּחָה צֲמֻקָּה, בְּתַחְתִּיתָהּ מַלְאֲכֵי חַבָּלָה נְצָרוּ כִגוּרֵי אֲרָיוֹת, יִכְסְפוּ לִטְרֹף נֶפֶשׁ רָשָׁע אִוְּתָה רָע . וּבְעוֹד זֵדִים אֲרוּרִים פְּנֵיהֶם לְמַטָּה וְנוֹפְלִים עַד קָרוֹב מִקַּרְקַע הַבּוֹר הַזֶּה, כִּי הֵם בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים, אֶלָּא שֶׁהֵם מִסְתַּבְּכִים בִּסְבַךְ עֵץ הַחַיִּים הַגַּשְׁמִיִּים וְהֵם מוֹצְאִים סְבִיבָם מַמְתַּקֵּי הַזְּמַן כִּדְבַשׁ לְמָתוֹק, אוֹכְלִים בְּהַשְׁקֵט וּבְבִטְחָה וְשׁוֹכְחִים מְגוֹרוֹת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם וְהָעוֹלָם לֹא נָתַן בְּלִבָּם, יִירְאוּ פֶּן יִפְּלוּ בְּתוֹךְ הַבּוֹר אֲשֶׁר שָׁם עָרוֹב כָּבֵד, יִשְׁלְטוּ הַדֻּבִּים הֵמָּה בִנְתָחֵיהֶם . עוֹדָם נוֹאָשִׁים מִזֹּאת הַסַּכָּנָה, וְהִנֵּה שְׁתֵּי הַחֲלָדוֹת, הַלְּבָנָה וְהַשְּׁחוֹרָה, וְהֵם: הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה — מְדַקְדְּקוֹת חוּטֵי חַיֵּיהֶם אֲשֶׁר יִתָּלוּ בָהֶם, עַד אֲשֶׁר יִנָּתְקוּ בָאַחֲרוֹנָה וְיִפְּלוּ לִגְמְרֵי . הָהּ לַיּוֹם, שָׁעָה שְׁחוֹרָה וְרֶגַע זַעַם . אֶת אֲשֶׁר אָכְלוּ צוּף דְּבַשׁ פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ — פְּרִי נְבָלָה לְלַעֲנָה.

הֲיִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַל הַר נִשְׁפֶּה בְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן הַמְצַפֶּה יִתְקַע כִּתְקוֹעַ, כִּי יִשְׁמַע סוּס וְחַיִל וְעִזּוּז וְרָאָה רֶכֶב וְהִקְשִׁיב צְבָא מִלְחָמָה וְהָעָם לֹא יֶחֱרָדוּ? הֲלֹא יֵחָלְצוּ חוּשִׁים לְעֶזְרַת מִצָּר לְבַקֵּשׁ מָעוֹז מֵאוֹיֵב? הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ פִּיּוֹת הַחֲכָמִים לְהוֹכִיחַ

לְרָשָׁע מוּמוֹ מְיֻעָד לְהַבְלִיג שֹׁד עַל עָז וְתַחַת מַעֲשֶׂה מִקְשֶׁה חֶרֶב נוֹקֶמֶת וְלֹא יִפְחַד אֵלָיו וְלִגְמוּלוֹ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים? בֶּן אָדָם, אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ עַל יַד נְבִיאָיו דְּבָרִים מְיֻסָּרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים וְעַל יְדֵי חַכְמֵי הַדּוֹרוֹת תּוֹכָחוֹת מוּסָר, לְמַעַן סוּר מִשְּׁאוֹל מָטָּה, הַאַחֲרֵי זֹאת תְּמָאֵן לְהִתְנַחֵם עַל הָרָעָה אֲשֶׁר אַתָּה חָפַצְתָּ בָּהּ? עוּרָה, לָמָּה תִישַׁן עַד בּוֹא אֲשֶׁר לוֹ הַמִּשְׁפָּט לִפְקֹד עַל רְשָׁעִים עֲוֹנָם. בְּבוֹא יְמֵי הַפְּקֻדָּה חוֹטֵא יִלָּכֶד בָּהּ, עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו הַשּׁוֹפֵט בְּשִׁלּוּם. אוֹהֵב פֶּשַׁע, אַךְ אִם אַתָּה לוֹ שְׁמַעֵנִי, מַה תְּדַבֵּר כִּי יָקוּם עֵד חֲמָסְךָ בְּךָ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת? מְבָרֵךְ אָוֶן, וְאַתְּ שָׁדוּד, מַה תַּעֲשֶׂה לְיוֹם פְּקֻדָּה יוֹם נָקָם וְשִׁלֵּם? הָרוֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים, מַה תִּצְטַדֵּק בְּיוֹם עָמְדְךָ מִנֶּגֶד בִּדְרָכֶיךָ יִזְכְּרוּךָ? אִם נֶחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם. וְאַתָּה תִּתְיַצֵּב מִנֶּגֶד בְּאֵין פֶּה לְהָשִׁיב. הַחֵרֵשׁ תַּחֲרִישׁ כְּחֵרֵשׁ לֹא יִשְׁמַע וּכְאִלֵּם. אַיֵּה אֵפוֹא פִּיךָ וּלְשׁוֹנְךָ תָּקוּם אִתְּךָ לַמִּשְׁפָּט? אָנָה הָלְכוּ אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֶּךָ, אוֹהֲבֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ, יָקוּמוּ וְיַעַזְרוּךָ. אֵלֶּה אֵיפֹה הֵם? רַבָּה צְבָאֲךָ וְצֵאָה. הַתִתְרַצֶּה בְּרָאשֵׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם בְּיוֹם תָּדִין עִם שֶׁתַּקִּיף מִמֶּךָּ? זְכָר נָא בִּצְלוֹתְךָ אֶת פְּנֵי יְיָ כִּי יִדְרָשְׁךָ אֱלוֹהַּ מִמַּעַל לָבֹא לְחֶשְׁבּוֹן עַל מֶרֶד וְעַל מַעַל עָרֹם מִבִּגְדֵי יֶשַׁע, יָחֵף מִמִּפְעֲמֵי צֶדֶק. חֲלוּץ הַנַּעַל, לָמָּה לֹא תִירָא פֶּן יַשְׁקוּךָ חֲמַת תַּנִּינִים, סַף רַעַל? אַשְׁרֵי הַבָּא שָׁמָּה נְקִי כַפַּיִם, יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְיָעַל. עֲשֵׂה זֹאת אֵפוֹא וְהִנָּצֵל מִתִּגְרַת יְמֵי הַשִּׁלּוּם. שְׁאֵלָה אַחַת קְטַנָּה אָנֹכִי שׁוֹאֵל מֵעִמְּךָ לְהֵיטִיבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ. רְאֵה, שְׁנַיִם כּוֹנְנוּךָ וַיְצַשּׁוּךָ. יְיָ אָבִיךָ. וְהָאֲדָמָה אִמְּךָ הִיא. יְיָ עָשָׂה לְךָ אֶת הַנֶּפֶשׁ, בָּהּ תַּבִּיט

אֶל הָאֱלֹהִים שָׂם מִבְטַחֲךָ לָנוּס לְעֶזְרָה. וְהָאֲדָמָה הָיְתָה לְךָ לְחֹמֶר וְהִיא בּוֹנָה חַיִץ בַּחֹמֶר וּבְזֶפֶת לְהַבְדִּיל בֵּינְךָ וּבֵין אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. וְעַתָּה שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעָצְךָ: הֱיֵה אַתָּה בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב. וְתוּגַת אִמּוֹ נְטֵה מֵעָלֶיהָ דַּרְכֶּךָ, מַעֲשֶׂיהָ כְּמַעֲשֵׂה אִשָּׁה זוֹנָה שַׁלֶּטֶת. מַעֲלָלֶיהָ כְּמַעַלְלֵי אִשָּׁה אֲהוּבַת רֵעַ וּמְנָאֶפֶת, תַּחֲלִיף תָּמִיד אִישׁ בְּאִישׁ וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ תָּמִיר בּוֹ בַעֲלָהּ. וְאוּלָם בַּעֲבוּר זֹאת כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְתִפְלַח, כַּבֵּד אִמְּךָ וְלֹא תַחְמֹל. אִם תִּרְצֶה לָסוּר מִמּוֹקְשֵׁי מָוֶת תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ. וּלְמַעַן אוֹרְךָ אֲמִתַּת יַחְסְךָ מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים שְׁמַע לִי: תִּפְנֶה לְמַעְלָה וְרָאִיתָ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְהַכֹּכָבִים וְהָיוּ לִמְאוֹרוֹת. הַבֶּט-נָא הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְשׁוּר שְׁחָקִים גָּבְהוּ מוֹשַׁב אֱלֹהִים אָבִיךָ קָנֶךָ. הַבֵּט לָאָרֶץ וְהִנֵּה חֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת סְבָבוּ אוֹתָהּ בִּכְנָפֶיהָ צַר וָאוֹר חָשַׁךְ בַּעֲרִיפֶיהָ. הֲלֹא הִיא הָאֳהָלָה צָרָה אִמֶּךָ. אָבִיךָ אָב זָקֵן וְעַתִּיק יוֹמִין לִפְנֵי גְבָעוֹת וְטֶרֶם הָרִים. אֱלָהָא דִי שְׁמַיָּא וְאַרְקָא. אִמְּךָ לְבִיָּא לָמְדָה לִטְרֹף טֶרֶף אָדָם אָכְלָה וּמַדֱּקָא. אָבִיךָ יִתֵּן הַטּוֹב גַּם בְּרָכוֹת בַּגּוֹיִם. אִמְּךָ חִתִּית נָתְנָה בְּאֶרֶץ הַחַיִּים. בְּצָיוֹן בִּצְעָהּ אַךְ אֶל שְׁאוֹל תּוֹרֵד. בְּפֶשַׁע אֶרֶץ סוֹפָהּ יוֹרֵשׁ גֵּיהִנֹּם וְנִכְרֶתֶת לְעוֹלָם. וְזֶהוּ דִּבְרֵי הַחֲכָמִים: „לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם" כְּתִיב, וּמִשְׁפַּחַת אֵם אֵינָהּ קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה. עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אִמּוֹ יוֹעַצְתּוֹ לְהַרְשִׁיעַ וְדָבַק בְּאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אַךְ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְיָכָלְתָּ עֲמֹד. שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ אֵי זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכָּן אוֹר. שׁוּבָה עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ. יְמִינוֹ פְשׁוּטָה לְקַבֵּל שָׁבִים, יְמִין רוֹמֵמָה. וְאִטֵּר יַד יְמִינוֹ, הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט, אִם לְבָבוֹ שָׁלֵם בַּיְיָ אֱלֹהָיו, אִם אָוֶן בְּיָדְךָ הַרְחִיקֵהוּ

כְּרָחוֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב, אַל תְּסִיתְךָ תֵּבֵל כִּי רְפָאִים שָׁם. אַל תַּבֵּט אֶל מַרְאָהּ — תַּחְתֶּיהָ הַבַּהֶרֶת. צָרַעַת מַמְאֶרֶת. אַל יְרַמּוּךָ קוֹלוֹת שִׂמְחוֹתֶיהָ — סוֹפָם יָגוֹן וַאֲנָחָה וְאָנוּ וְאָבְלוּ פְּתָחֶיהָ. אַל יְפַתְּךָ הַזְּמַן כִּי כֻלּוֹ אַחֲרֵי הַבֶּצַע. אַל יְסִיתְךָ הַצֵּל הָעוֹבֵר הַזֶּה לִנְעִימוֹת בִּימִינוֹ כִּי קְלָלָה בוֹ. אַל תִּתְאָו לְמַטְעַמּוֹתָיו כִּי מָוֶת בַּסִּיר. אַל תִּטְעֶה בִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ. נַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹתָיו וְאַחֲרִיתוֹ כַּנָּחָשׁ יִשֹּׁךְ. הֶרֶף מִמֶּנּוּ אָז יָנוּחַ לָךְ. וְאִם עַד כֹּה הַתַּאֲווֹת הָרָעוֹת הִשִּׂיאוּךָ וַיְכָלוּ לָךְ, תְּזָרֵם כְּמוֹ רוּחַ כִּי רָעָה גְמָלוּךָ. אַל תִּשְׁאַל הֲמוֹן נָשִׁים פֶּן יֹאכְלוּ כֹחֶךָ. הִתְרַחֵק מֵהֶן תַּכְלִית הָרָחוֹק כִּי מְצוֹדִים וַחֲרָמִים הֵנָּה לְצוֹדֵד נְפָשׁוֹת. וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא תַרְבֶּה לְךָ פֶּן יָסִירוּ לִבְּךָ מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת. וְאִם בְּיוֹתֵר מִן הַהֶכְרֵחִי חָשְׁקָה נַפְשֶׁךָ — לְחוֹנֵן דַּלִּים תְּקַבְּצֶנּוּ. מְאֹד הֱוֵה שְׁפַל רוּחַ יְכַבְּדוּךָ עַם עָז. יִהְיֶה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנֶיךָ כִּי בוֹ עֹז תִּתְאַזָּר. שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה וִיהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ. מֵעֹשֶׁק רָשׁ וְגֶזֶל מִשְׁפָּט אַל תַּעֲלֵם אָזְנֶיךָ. גַּם עֵינֶיךָ לֹא תַעְצֵם מִדִּמְעַת הָעֲשׁוּקִים. רִיב רִיבָם כְּפִי כֹחֲךָ, תִּשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ. כִּי תֵשֵׁב לְעִתּוֹת הַפְּנַאי — שֵׁב אֶת הַזְּקֵנִים וּבַעֲלֵי רוּחַ יְשָׁרָה תֵּלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אִתָּם לְמַעַן תִּלְמַד. וּשְׁמֹר לְנַפְשְׁךָ מְאֹד לְבִלְתִּי לֶכֶת אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים. תִּצְרֹף בְּכוּר סִיגִים פְּחִיתוּת הַמִּדּוֹת הַנַּפְשִׁיּוֹת וְהָסִירָה כָּל בְּדִילַיִךְ וְרֹעַ הַנְהָגָתְךָ הַמְּדִינִית. אֱחֹז לְךָ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ יְסוֹדְךָ לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ. הַחֲזֵק בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה אַל תֶּרֶף, נִצְּרָהּ כִּי הִיא חַיֶּיךָ. אֱמוּנַת הַיִּחוּד הַגְּמוּרָה תָּשִׁית לְכִסֵּא לָךְ. תִּלְמַד סִתְרֵי הַמְּצִיאוּת כְּפִי כֹחֶךָ. שֶׁמִּתּוֹכָם תַּכִּיר מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. לֵךְ אֶת הַחֲכָמִים וְתֶחְכַּם. שְׁתֵה

מַיִם מְבוֹרָם . כִּי לַחֲכָמִים הַגְּדֻלָּה וְהַתִּפְאֶרֶת וְלַיּוֹדְעִים חֵן וְכָבוֹד . לַמַּכִּירִים הַתַּלְמוּד וְהַמַּעֲשֶׂה בְּקִירוֹת לִבְּךָ תְּזַמְּנֵם לְפֻנְדָּק אֶחָד . גַּם שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים . מַה טּוֹב שֶׁבֶת שְׁנֵיהֶם גַּם יַחַד בְּנוֹשֵׂא אֶחָד . שְׁנֵיהֶם יַכְנִיסוּךָ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה . בְּהִצְמְדָם עֲדֵי עַד תְּחַיֶּה אֶת נַפְשְׁךָ . תִּשָּׁעֵן תַּחַת עֵץ הַחַיִּים בְּצֵל שַׁדַּי תִּתְלוֹנָן . דַּע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעָבְדֵהוּ . וְכֹר נָא אָמְרָם ז״ל: אֵי זוֹ הִיא פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁכָּל גּוּפֵי תוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ? הֱוֵה אוֹמֵר: „בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ״ . אָחִי, דְּבָרִים הַלָּלוּ וְדוֹמֵיהֶם אַל יָלֻזוּ מֵעֵינֶיךָ . וְרֹאשׁ כָּל הַדְּבָרִים וְסוֹפָם יִהְיֶה זִכְרוֹן הָאֱלֹהִים נֶגֶד פָּנֶיךָ . וּבָאֵלֶּה תֹּאמַר יְיָ מַחְסֶךָ . וּבִשְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִרְצֶךָּ.

אָמַר הַמְיַסֵּד: אַף עַל פִּי שֶׁאֵינִי צָרִיךְ לִכְפֹּל מַה שֶּׁרָמַזְתִּי בִתְחִלַּת דְּבָרַי, שֶׁכָּל הֶעָרוֹתַי לִי וּלְכַיּוֹצֵא בִי . אָמַר עוֹד שֶׁכָּל בֶּן אָדָם הַנִּזְכָּר בַּדְּבָרִים אֲנִי הוּא וְהַדּוֹמִים לִי . וּלְבָרֵר עוֹד אֶחְתֹּם דְּבָרַי בְּדִבּוּר אֶל הַנּוֹכֵחַ:

שָׁלוֹם עָלַיִךְ נַפְשִׁי . תֵּדְעִי לָךְ כִּי יְיָ צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי אֵלַיִךְ קָשָׁה . גְּדֹלָה צַעֲקָתֵךְ אֶת פְּנֵי יְיָ הַבָּאָה אֵלָיו בִּגְלוּלַיִךְ אֲשֶׁר עָשִׂית . צִוָּה יְיָ סְבִיבָיו צָרִים עָלַיִךְ כָּתְבוּ שִׂטְנָה חָתְמוּ לָמוֹ מְרוֹרוֹת סֵפֶר כְּרִיתוּת וְכָרֵךְ מִקֶּרֶב קְדוֹשִׁים.

אַף הִיא תָשִׁיב אֲמָרֶיהָ לִי: הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד בַּדָּבָר הַזֶּה . וְעַתָּה אָחִי, הוֹדִיעֵנִי עַל מָה תְּרִיבֵנִי . מֶה חָטָאתִי בַּיְיָ וְלֹא אוֹסִיף עוֹד עֲבֹר לוֹ . מַה יֵּשׁ בִּי עָוֹן וְאָשׁוּבָה לִי . כִּי יָרֵאתִי אֱלֹהַי יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ מֵתָה אָנֹכִי . אִם כָּלָה הִיא מֵעִמּוֹ אָמַרְתִּי נִגְזָרְתִּי.

וָאֹמַר אֵלֶיהָ: שִׁמְעִי בַת וּרְאִי מָה רַבּוּ מְשׁוּבוֹתַיִךְ .

מָה עָצְמוּ רָאשֵׁיהֶם מִסְפֹּר. וְאַף כִּי עַנְפֵיהֶם לֹא יִסָּפְרוּ מֵרֹב. לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט גָּבֶר. לִזְנוֹת בִּבְנוֹת הָאָרֶץ, וּטְבוֹחַ טֶבַח וְהָכֵן. לֶאֱסֹף חַיִל בְּלֹא מִשְׁפָּט. לְדַבֵּר עַל יְיָ תּוֹעָה. וְאִם עוֹלַלְתְּ כֹּה וַתַּעֲשִׂי הָרָעוֹת, הִתְפַּלְאִי אִם אוֹתָם זָכַר יְיָ וַיַּעֲלֶה עַל לִבּוֹ?

אָמְרָה נַפְשִׁי: הַעַל אֵלֶּה הִשְׁמַעְתַּנִי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל, הִרְגַּזְתַּנִי בְּאֵימוֹת מָוֶת מֵעִם יְיָ אֶת כָּל הַחֲרָדָה הַזֹּאת? אָחִי רְאֵה, אֵיךְ יִקְרֵנִי עָוֹן בַּדָּבָר הַזֶּה. הֶאָנֹכִי הָרִיתִי מַעֲשִׂים גּוּפִיִּים, אִם אָנֹכִי יְלִדְתִּים? הַכִּרְאוֹת אֱנוֹשׁ אֶרְאֶה, אוֹ יֵשׁ לִי אֹזֶן שׁוֹמַעַת כְּאָדָם יְלוּד אִשָּׁה? וּמַה לִּי פֶּה לֶאֱכֹל וּלְדַבֵּר, וּמָה יָדַיִם כִּי אָמִישׁ? וְאֵיךְ אֵלֵךְ, הֲיֵשׁ לִי רַגְלַיִם כְּרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים? מוּם שֶׁבְּךָ תִּתֵּן בִּי לְתִתִּי לְזַעֲוָה. וּמִי יָחוּשׁ חוּץ מִמְּךָ בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ. עֵינֶיךָ הִבִּיטוּ צַר מְעוֹן אֱלֹהֵי קֶדֶם. יָדֶיךָ עִצְּבוּ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. רַגְלֶיךָ לָרַע יָרוּצוּ. לֹא תִשְׁכַּח רְתִיחַת דָּמְךָ עוֹלֶה תָּמִיד כְּאַרְיֵה מִסֻּבְּכוֹ, וּמִבְּשָׂרְךָ אַל תִּתְעַלָּם, לוֹ שׁוֹגֵג וּמַשְׁגֶּה. וַאֲנִי צְנוּעָה רוּחַ נְכֵאָה, מֵאֵין כְּלִי גַשְׁמִי, מַה פִּשְׁעִי כִּי תָרִיב עִמָּדִי? הָסֵר מֵעָלַי הֲמוֹן אֲשָׁמֶיךָ, שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ עַל אֵבָרֶיךָ, כְּלֵי מַשְׁחִיתְךָ פּוֹעֲלֵי רָע. תְּשַׁלַּח חֲרוֹנְךָ, תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם. וְיָצַקְתָּ אֶל כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה.

אֲנִי עָנִיתִי: מְאֹד נִפְלֵאתִי עָלַיִךְ אֲחוֹתִי כִּי תַרְבִּי לָךְ בּוֹרִית תְּעָלָה אֵין בּוֹ. נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לֹא יוֹעִילוּ בוֹ דִּבְרֵי רִיבוֹת. וְלָמָּה כְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבָלוֹת תְּדַבֵּרִי, דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן, לְמַעַן סַבֵּב אֶת פְּנֵי הָאָשָׁם לְהִתְגּוֹלֵל עָלַי וְאַתְּ תִּנָּקִי. הַאֲזִינִי הוֹמִיָּה וְסוֹרֶרֶת, הֲלֹא אַתְּ הִיא הַנּוֹתֶנֶת לִי כֹּחַ לִבְחֹר בֵּין מָתוֹק לְמָר. וּמִכֹּחֵךְ צִיִּן

הֲלֹא יַבִּיט וְיִרְאֶה, יִבְחַן בֵּין כָּעוּר וְנָאֶה. בִּדְבָרֵךְ שָׁמְעָה אָזְנִי וַתָּבֶן, בְּרוּחֵךְ תֶּעֱרַב קְטוֹרָה לְאַפִּי וְרֵיחַ שְׁמָנִים אֲרִים. גַּם אַתְּ תְּמִישִׁינִי קֹר וָחֹם. אַתְּ תְּלַמְּדִי יָדַי לַמִּלְחָמָה. אַתְּ תָּשִׂימִי רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת. מִפִּיךְ אָנוּ חַיִּים. וּבִלְעָדַיִךְ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ. וְלוּלֵי רוּחֵךְ מִתְפַּשֶּׁטֶת בְּתוֹכִי לְצַחֵק בִּי וּתְנִיעֵנִי אָז הָיִיתִי כְּאֶבֶן שֶׁאֵין לָהּ הוֹפְכִים, כִּצְחִיחַ סֶלַע לֹא קָם וְלֹא זָע. כְּתַבְנִית אִישׁ מְחֻקָּה עַל הַקִּיר וְלֹא רוּחַ בּוֹ. וְאֵיךְ אוּכַל לַעֲבֹר פִּי יְיָ, וּמַדּוּעַ יֵחָשֵׁב לִי עָוֹן? אַךְ אַתְּ, בַּת הַמֶּרִי, יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרוֹצִי פֶּרֶץ עַל פְּנֵי פָרֶץ. גַּם אַתְּ תִּשָּׁבְרִי, תְּהִי נַעֲלָמָה, וּבָאָה עָלַיִךְ הִנֵּה לֹא תוּכְלִי כַּפְּרָהּ.

נַפְשִׁי יָרְעָה לִי הֵעֵזָּה פָּנֶיהָ וַתֹּאמֶר לִי: רְאֵה דְבָרֶיךָ אַךְ שָׁוְא וּדְבַר כָּזָב וְאֵין בָּהֶם מַמָּשׁ. לֹא כֵן בַּדֶּיךָ. הֲלֹא אָנֹכִי הַנִּצֶּבֶת עִמְּךָ לְהַגְדִּיל וּלְהַאְדִּיר גֵּו חֲסַר לֵב. תִּשָּׂאֵנִי עַל אֶבְרָתֶךָ אֶל אֲשֶׁר תַּחְפֹּץ תַּטֵּנִי. בְּנוּחֲךָ אָנוּחַ. בְּלֶכְתְּךָ אֵלְכָה גַם אָנִי. כָּל כֹּחֲךָ לְהַכְחִידֵנִי, כִּי תָבֹא בְטִיט וְתִרְמֹס בְּחֹמֶר, וַאֲנִי כָּל מַעְיָנַי הֵם לְהוֹעִילֶךָ. מֵאָז הָיִיתִי כְלוּאָה בְקִרְבְּךָ וַיְבָרֶךְ יְיָ אוֹתְךָ לְרַגְלִי לִהְיוֹת כֵּאלֹהִים לָדַעַת טוֹב וָרָע. וּמַדּוּעַ אֵלַי רִיבוֹתָ לָשׂוּם אֶת מַשָּׂא חַטָּאתְךָ עָלָי. זֶה חַסְדְּךָ אֶת רֵעֶךָ? אֵין עִנְיָנִי אֶצְלְךָ רַק כְּאִשָּׁה עֲזוּבָה וַעֲצוּבַת רוּחַ, כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ נִתְּנָה לְאִישׁ כְּנַעֲנִי לְאִשָּׁה, לְנַסּוֹת אִם בְּזֹאת יֶעְתַּק מִמַּדְרֵגָתוֹ הַשְּׁפָלָה הַגְּבֹהָה לְמָעְלָה. וְהִיא תִּתְנַהֵג עִמּוֹ בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת, בְּסִלְסוּל מִדּוֹת יְקָרוֹת. כִּי טֶבַע יַחְסָהּ כֵּן חִיֵּב. תְּיַסֵּר אִישָׁהּ בִּדְבָרֶיהָ הַנְּעִימִים, תּוֹכִיחֶנּוּ לְאַט בְּמַחֲמַדֵּי לָשׁוֹן. לְשַׁנּוֹת אֶת טַעְמוֹ טַעַם לִפְגָם. וְהוּא לְרֹעַ טִבְעוֹ יָבוּז לְשֵׂכֶל מִלֶּיהָ, יִמְשָׁל בָּהּ

בַּחֲמַת אַפּוֹ. יָרְדָה בָּה בְּפָרֶךְ בְּבִגְדוֹ בָהּ. וּבִתְּהָ עֵצָה וְדָבָר לְקִיּוּם מְעוֹנָהּ, לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אִישָׁהּ, וְהוּא יֹאחֵז דֶּרֶךְ עֲקַלְקַלּוֹן הֵפֶךְ רְצוֹנָהּ לְהַעֲצִיבָהּ. כָּכָה תִּתְנַהֵג עִמִּי. כִּי אֶצְעַק: שִׂים פָּנֶיךָ מוּל הָאֱלֹהִים. וְאַתָּה אוֹמֵר: שִׂימוּ לָחֶם. כִּי אֹמַר: הָבָה, נִבְנֶה לָנוּ עִיר גְּדוֹלָה לֵאלֹהִים. וְאַתָּה אוֹמֵר: הָבָה וְנִשְׁתֶּה. כַּאֲשֶׁר אֹמַר: קַח לְךָ עֵץ חַיִּים לַמַּחֲזִיקִים בּוֹ. וְאַתָּה אוֹמֵר: קְחוּ לִי מְנַגֵּן. כִּי אֹמַר: יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה. וְאַתָּה אוֹמֵר: קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס. כִּי אֹמַר: נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת יְיָ. וְאַתָּה אוֹמֵר: אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל. אוֹי לְךָ עָנִי כִּי אָבַדְתָּ. לֹא רָצִיתָ לְהַכִּירֵנִי וְאָנֹכִי נָכְרִיָּה, שֻׁלַּחְתִּי מִמְּקוֹם קֹדֶשׁ לַעֲלוֹת יַחַס הַבָּשָׂר. וְלֹא רַב לְךָ סוֹרֵךְ מִנְּתִיבָתִי עַד תְּכַפֵּר בַּטּוֹבָה וְתֹאמַר כִּי הִנְנִי לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ. הֲיִכָּפֵר הֶעָוֹן הַזֶּה בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה עַד עוֹלָם?

יְיָ אָבִינוּ, הֲלֹא שָׁמַעְתָּ רִיבֵי נַפְשִׁי עִם גּוּפִי וְגוּפִי עִמָּהּ, תַּכְלִית דִּבְרֵי גְוִי וּנְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי. שֶׁהֵם לְפִי דַעְתָּם יְכוֹלִים לִפְטֹר עַצְמָם מִן הַדִּין. טִפְּשִׁים הֵם. בָּא זֶה וְאִבֵּד אֶת זֶה וְאַחַר כָּךְ תּוֹלֶה זֶה בָּזֶה. כְּהִתְנַצְּלוּת הַחִגֵּר וְהַסּוּמָא שׁוֹמְרֵי הַפַּרְדֵּס אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ. וּכְהִתְנַצְּלוּת הַסּוּס וְהַמִּצְרִי בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם. וּמִי חָכָם וְיָבִין לְבַצֵּעַ מַעֲשֵׂהוּ, הֵשִׁיב לָהֶם גְּמוּל לְאִישׁ כְּפָעֳלוֹ כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ. וּכְיַד שְׁנֵיהֶם מִי יוֹדֵעַ בְּמִשְׁקָל לַכֹּל לְמִי יֵאָתֶה עֲשׂוֹתוֹ הַפְּשָׁרָה בִּלְתִּי לַיְיָ לְבַדּוֹ. יַחֲזִיר נְשָׁמָה לְפֶגֶר מוּבָס כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בָּאֳמָנָה אִתּוֹ. חוֹבֵ״ר חֲבֵרִי״ם מְחַכֵּם יָשׁוּב לְסַבֵּר בֵּינֵיהֶם כְּמִבָּרִאשׁוֹנָה. רוֹכֵב שָׁמַיִם יַרְכִּיבֵם בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶ״ה לְהִנָּקֵם מִמַּעֲשֵׂיהֶם.

שְׁנַיִם יַחַד עָשׂוּ שֶׁלֹּא כְהוֹגֶן . וְתַגְמוּלָם יִשְׂאוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם . וְעַתָּה אָשׁוּב אֶל נַפְשִׁי.

נַפְשִׁי, סַפִּיר גִּזְרָתֵךְ זַךְ וְיָשָׁר . מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ מוֹצָאוֹתַיִו מִקֶּדֶם . וְאִם קָרַעַתְּ שָׁמַיִם יָרַדְתְּ לִשְׁכֹּן בַּעֲרָפֶל שִׁיתִי לִבֵּךְ לַמְּסִלָּה הָעוֹלָה בֵּית אֵל . אַל תִּשְׁכְּחִי עַמֵּךְ וּבֵית אָבִיךְ אֲשֶׁר יָדַעַתְּ מֵאַיִן הֵמָּה . הִרְגְּעִי וְדֹמִּי לַיְיָ וּמִתְּהוֹמוֹת הָאָרֶץ יַעֲלֵךְ גַּם עָלֹה . וְעַתָּה אֲחוֹתִי הַחֲרִישִׁי אֵלָיו חוּלִי וְגוֹחִי מִבֶּטֶן שְׁאוֹל מֵאֶרֶץ הֲרִיסוֹתַיִךְ, צְאִי לָךְ בְּעִקְּבֵי הַחֲכָמִים הַדְּבֵקִים בַּיְיָ כַּאֲשֶׁר יִדְבַּק הָאֵזוֹר אֶל מָתְנֵי אִישׁ . בְּזֹאת תִּנָּצְלִי כְּצִפּוֹר מִפַּח מִן הָאֲדָמָה . וְאִם מַנְעִימֵי זְמַנֵּךְ נִדָּחָה קָרְאוּ לָךְ, בָּהֶם רְאִיתִיךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמַיִךְ, בַּעֲבוּרָם שָׁפַלְתְּ מֵאֶרֶץ וּמֵעָפָר תִּשַּׁחִי . שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית אֶל עָרֵי הָרֶכֶב אֱלֹהִים רִבֹּתַיִם . שׁוּבִי אֶל עָרַיִךְ אֵלֶּה אֲשֶׁר יָצָאת מִשָּׁם . אֶת יְיָ צְבָאוֹת אוֹתוֹ תִּירְאִי תִּקְחִי מוּסָר . וְהוּא יִתֵּן לָךְ אַחֲרִית וְתִקְוָה בְּגַגּוֹ בַּצְּרוּגַת הַבֹּשֶׂם . שִׂישִׂי וְשִׂמְחִי כִּי יָאֲתָיו הַשְּׁמָלִים, לִקְרַאת בֹּאֵךְ רַנֵּן יְרַנְּנוּ . גִּילִי מְאֹד כִּי יֹאמְרוּ בְאָזְנַיִךְ בְּנֵי הָאֱלֹהִים: אֲחוֹתֵנוּ אַתְּ הֲיִי לְאַלְפֵי רְבָבָה וְאֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּן רִבּוֹן עָלְמָא יְיָ . תַּחֲלִיפִי כֹּחַ מְקוֹם יְגִיעַת בָּשָׂר . תַּעְדִּי תֻפַּיִךְ וְיָצָאת בִּמְחוֹל צַדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן . תְּמוּנַת יְיָ תַּבִּיטִי, תִּשְׂבְּעִי בְהָקִיץ תְּמוּנָתוֹ . יוֹנָתִי תַמָּתִי זֶה חַסְדֵּךְ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי . אַחֲרֵי נָתַן הַשֵּׁם מַפְתֵּחַ הַבְּחִינָה עַל שִׁכְמֵךְ פִּתְחִי לִי אֲחוֹתִי רַעְיָתִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ . אוֹדֶה עֲלֵי פְשָׁעַי לַיְיָ כִּי מִיּוֹם חֻלַּל הַמִּקְדָּשׁ הַמָּעוֹז וְנִקְרַע הַמִּזְבֵּחַ לֹא נִשְׁאַר בְּיָדֵינוּ זֶבַח וּמִנְחָה זוּלָתִי זֶבַח תּוֹדָה לַיְיָ . אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי יְרַחֲמֵנִי עוֹשֵׂנִי כִּי מוֹדֶה וְעוֹזֵב יְרֻחָם . בְּקוֹל תּוֹדָה אֶזְבְּחָה לוֹ מִמֶּנָּה

אֶנָּשֵׁעַ. עֲוֹנִי אַגִּיד בְּלֵב נִשְׁבָּר וּמָעוּךְ וְכָתוּת לֹא יִשָּׁאֵר בִּמְכִתָּתוֹ גַּם צְרוֹר. בְּזֹאת אוֹחִילָה יְשׁוּעָתָה לַיְיָ. אֲבָל טֶרֶם אֶת חֲטָאַי אֲנִי מַזְכִּיר, לִפְנֵי הַחִלִּי לָשִׂים לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כָּבוֹד וְתֵת לוֹ תוֹדָה, אֶשְׁאֲלָה מִמֶּנּוּ: יִרְאֶה אֶת עֲמָלִי וְאֶת לַחֲצִי. בְּמוֹ פִּי אֶתְחַנֵּן לוֹ: יָשׁוּב יְרַחֲמֵנִי מִן הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה אֲשֶׁר עֻבַּד בִּי, אוּלַי יִשְׁמַע יְיָ אֶת קוֹל תַּחֲנוּנַי בְּהִתְחַנְנִי אֵלָיו עַל עָנְיִי וּמְרוּדִי — תַּחֲנוּנִים יְדַבֶּר רָשׁ.

צַדִּיק אַתָּה יְיָ כִּי אָרִיב אֵלֶיךָ. דּוֹרֵשׁ מִשְׁפָּט וּמְהִיר צֶדֶק מִשְׁפָּטִים אֲדַבֵּר אוֹתָךְ. מִי אָנֹכִי רִמָּה וְגוּשׁ עָפָר כִּי תָשִׁית אֵלַי לִבֶּךָ. מִי בֵיתִי כִּי תִפְקֹד עָלַי אָרְצָה. רֵאשִׁיתִי מִזְּעָר, מֵחֹמֶר עֲשִׂיתַנִי, נָגוּעַ מֻכֵּה אֱלֹהִים. וְאַחֲרִיתִי כָּל־עֻמַּת שֶׁבָּאתִי מֵאֲדָמָה אֶל עָפָר תְּשִׁיבֵנִי. וּבֵין שְׁתֵּי הַנְּקֻדּוֹת הָאֵלֶּה קִצִּי וּמִדַּת יָמַי, כְּאוֹרֵחַ נָטָה לָלוּן. זֶה שִׁבְתִּי הַבַּיִת מְעַט וּמְהוּמָה בּוֹ תַּשְׁכִּיבֵנִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם וְשִׁסַּרְתַּנִי וְאֵינֶנִּי. הַיּוֹם כַּנְּשָׁרִים אַעֲלֶה אֵבֶר. וּמָחָר בַּקֶּבֶר. וְאִם כַּחוֹל אַרְבֶּה יָמִים. כֻּלָּם מַכְאוֹבִים. הָיִיתִי בַיּוֹם הִנֵּה מַתְּלָאָה וּבַלַּיְלָה וְחִתַּתַּנִי בַחֲלוֹמוֹת. יְבַעֲתוּנִי מְרִירֵי יוֹם יְבַהֲלוּנִי חֶזְיוֹנוֹת לַיְלָה. כִּלִּיתִי שְׁנוֹתַי בַּעֲמָלִי. לִבִּי לַנָּשִׁים וְלַטָּף. נַפְשִׁי בִּי תִתְעַטָּף. וַהֲמִיתָה לְהַחֲיוֹתָם לְמַשָּׂא מֶלֶךְ וְשָׂרִים. נָשָׂאתִי אֵימוֹת מָוֶת כְּאִלּוּ מְצִיאוּתִי יֵשׁ חָלוּשׁ וְקָצָר וְקָשֶׁה קָרוֹב טִבְעוֹ מִטֶּבַע הָאַיִן. וְאוּלַי טוֹב מִמֶּנִּי אִם עֲדַיִן לֹא הָיִיתִי. וְאֵיכָה, אֱלֹהַי, בֶּן אָדָם תִּפְקְדֶנּוּ לִמְצֹא עֲוֹנוֹ לְהִתָּפֵשׂ? וְאִם הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת הַחַיָּה אֲשֶׁר נָתַתָּ עִמָּדִי, הִיא נִתְּנָה לִי מִן הָעֵץ מַר חַיָּה. מַדּוּעַ בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי?

אֱלֹהַּ כָּל בְּרִיּוֹת, חֲדַל מִמֶּנִּי כִּי הֶבֶל יָמָי. מִבֶּטֶן לַקֶּבֶר אוּבַל כָּל עוֹד נִשְׁמָתִי בִי. בִּעוּתֵי אֱלֹהַּ יַעַרְכוּנִי עַד אֶגְוָע. חַמְּתָם שׁוֹתָה רוּחִי. בַּקַּיִץ קָץ עָלַי הַזַּעַם. וּבַחֹרֶף חֵמָה עַזָּה עָלַי תֶּחֱרַף. הַגַּלְגַּל בִּתְנוּעָתוֹ יָבִיא בְכִלְיוֹתַי בְּנֵי אַשְׁפָּתוֹ. בְּשִׁנּוּי עִתּוֹתָיו עֹז פָּנַי יְשֻׁנֶּא. בִּתְקוּפוֹתָיו בָּנָה עָלַי וַיַּקֵּף רֹאשׁ וּתְלָאָה. הָיִיתִי בַקַּיִץ אֲכָלַנִי חֹרֶב וְתוֹכִי נִחַר. שָׁרָב וָשֶׁמֶשׁ יְלַהֲטוּנִי מִסָּבִיב מֵחֲמָתוֹ יוֹנַקְתִּי תְּיַבֵּשׁ שַׁלְהֶבֶת, יְלַחֲכוּ אֶת כָּל סְבִיבוֹתַי, לְהָנִיס לֵחִי. בְּחֻמּוֹ פַּחַד קְרָאַנִי וּרְעָדָה מִדֶּבֶר הַוּוֹת כִּי יָבֹא בְּאַרְצֵנוּ, פֶּן יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לִדְרֹךְ בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ. לֹא אִמָּלֵט מֵהַשַּׁחֶפֶת וְהַקַּדַּחַת. שֶׁבַע אֹפֶל מִדְלֶקֶה לִסְחוֹר מִפֶּגַע לְנֶגַע בְּעֵת חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ תֵּצֵא לַמִּלְחָמָה לְחַסֵּר מְזַגֵּנוּ. וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס כֶּחָלָב יַתִּיכֵנוּ. בַּחֹרֶף מִמְּזָרִים קָרָה צִנַּת שֶׁלֶג וָקֶרַח בַּלַּיְלָה כַּגְּבִינָה יַקְפִּיאֵנוּ כְּפוֹר כָּאֵפֶר יְפַזֵּר חֻמֵּנוּ הַיְסוֹדִי. אֶל מִי מִצְּדָדַי אֶפְנֶה לְהִמָּלֵט מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאַדִּירִים הָאֵלֶּה וּבְכָל הָאָרֶץ יָצָא קַוָּם. אָנָה אֲנִי בָא לְבִלְתִּי יִפְגְּעוּנִי בַּדֶּבֶר אוֹ בַחֶרֶב וּבְכָל מָקוֹם מֻקְטָר מֻגָּשׁ לִשְׁמִי. אֵי זֶה בַיִת וְאֵי זֶה מָקוֹם לָנוּס מִפְּנֵי חֲמַת הַמֵּצִיק, הַרְבֵּה פְּצָעַי, אִם יְהִי רָקִיעַ בְּעוֹכְרַי וַיְקִימֵנוּ לוֹ לְמַטָּרָה?

אֲדוֹן כָּל תּוֹלָדוֹת, אִם הַיָּמִים כּוֹנְנוּ חִצָּם עַל יֶתֶר לְדַקְּרֵנִי, יָטִילוּ עָלַי חֲנִיתוֹתֵיהֶם לְהַכּוֹתִי, מַדּוּעַ יָרֵב כַּעַסְךָ עִמָּדִי? אֵיךְ תָּשֶׁת עָלַי חַטָּאת אִם רַב שְׂבַעְתִּי מְרוֹרוֹת? לָמָּה תַבִּיט מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם? אִם כֹּה תַעֲשֶׂה לִי אֱלֹהִים וְכֹה תוֹסִיף עֲנֵה עַנָּה תְּסוֹבֵב גָּבֶר, מַדּוּעַ אֵימָתְךָ תְּבַעֲתֵנִי לִמְצֹא עֲוֹנִי? אִם כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ. הֵן מֵאָז חוֹלַלְתִּי יֶחֱמַתְנִי אִמִּי, יָמַי אֵימִים, עִתּוֹתַי

בְּעָתָה, בְּרָגְעֵי עוֹרִי רָגַע . תְּרַדְּפֵם בְּסַעַרְךָ תַּאֲלָתְךָ לָהֶם . נָסוּ כִּצְלָלִים יְמוֹתַי בָּרְחוּ לֹא רָאוּ טוֹבָה . בְּהֶבֶל בָּאתִי בְּסוּפָה וּבִסְעָרָה דַרְכִּי . וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ לֹא בָרוּחַ יְיָ מִבֶּטֶן אִמִּי הֲבִיאוֹתַנִי עַד הֲלֹם . בְּמַר נַפְשִׁי בְּחַיַּי וּבְעוֹדִי כָּל מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ . וַאֲנִי כִּי אָשִׁיב אֶל לִבִּי, כַּמָּה יִרְבֶּה אֱלוֹהַּ מֵאֱנוֹשׁ, נִפְלֵאתִי אֵיךְ כַּשַּׁחַל תְּצוּדֵנִי . אַל תִּפֶן אֶל קָשְׁיִי וַאֲנָחָתִי מִמְּךָ לֹא נִסְתָּרָה . אַל תֵּרָא אִם חָטָאתִי לָךְ, נוֹצֵר הָאָדָם, וּתְלָאוֹת גֵּוִי וְצָרוֹת לְבָבִי יְיָ אֱלֹהִים אַתָּה יָדָעְתָּ.

שִׁית מִמֶּנִּי עַד אַרְגִּיעָה וְאַבְלִיגָה מְעַט מִמְּצוּקוֹת חֲזָקוֹת כִּתְּרוּנִי לִתְמוּרוֹת זְמַנִּי . מִנְּעוּרַי וְעַד עַתָּה סַבּוּנִי גַּם סְבָבוּנִי יֶתֶר עַל הַתְּלָאוֹת הַטִּבְעִיּוֹת הַשָּׁווֹת לְכָל אִישֵׁי הַמִּין וְהָעִתִּים אֲשֶׁר עָבְרוּ עָלַי, אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אֲבוֹתַי וַאֲבוֹת אֲבוֹתַי כָּהֵם לְרָעָה . יָמִים אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי בָהֶם מָוֶת מֵחַיִּים . לוּ בִקֵּשׁ מִמֶּנִּי אֱלֹהַי: שְׁאַל מָה אֶתֶּן לָךְ? אָז אָמַרְתִּי: בִּשְׁאוֹל תַּצְפִּינֵנִי . מַה מָּתוֹק מִדְּבַשׁ כְּלוֹת הָרוּחַ, „וְהִנֵּה טוֹב מוֹת״ — אֵין כָּמוֹהָ, תְּנֶהָ לִי . כַּמָּה פְּעָמִים מִפַּחַד נִסְיוֹן הַצָּרוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת שָׁמַעְתִּי אוֹמְרִים לֶהָרִים: כַּסּוּנוּ . גְּבָעוֹת, נִפְלוּ עָלֵינוּ . נַעֲוֵיתִי מִשְּׁמֹעַ בָּרָעָה אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת עַמִּי . נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת בְּאָבְדַן מוֹלַדְתִּי . וַתִּקְצַר נַפְשִׁי בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל בַּעֲלוֹת עָלֵינוּ רוּחַ הַמּוֹשֵׁל זֶה שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְהַגְלוֹת עַמִּי בְּרֹאשׁ גּוֹלִים . עַל צֹאן קָדָשִׁים נָטָה קַו תֹּהוּ הֶפְּכֵם בְּאַפּוֹ וּבְיָד חֲזָקָה יְגָרְשֵׁם מֵאַרְצוֹ לְדִרְאוֹן עוֹלָם . הֶעֱבִיר אוֹתָם לֶעָרִים בְּעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל . הָאוֹצָרִים וְזָהָב לָרֹב בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם נָשְׁמוּ בַחוּצוֹת . הַשּׁוֹכְנִים כְּמֶלֶךְ בַּגְּדוּד בְּחַצְרֵיהֶם וּבְטִירוֹתָם חִבְּקוּ אַשְׁפַּתּוֹת לְתַהְפּוּכוֹת הַיָּמִים בְּחָרוֹת אַפָּם בָּנוּ

לְהַשְׁמִיד וּלְאַבֵּד זִקְנֵי הַדּוֹר וְשָׂרָיו . לְתוֹפְשֵׂי הַתּוֹרָה תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ, נָקְטָה נַפְשִׁי בְחַיָּי . חֲסִידֵי עֶלְיוֹן כּוֹרְתֵי בְרִיתִי שֶׁכְּבָר מֵתוּ הֵמַּסּוּ אֶת לְבָבִי כַּדּוֹנַג מִפְּנֵי הָאֵשׁ בְּהִתְחַדֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם דּוֹר חָנֵף וּמֵרַע תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים . יִרְדֹּף אוֹיֵב אַחֲרֵי עוֹשֵׂי מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ . רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק . לֹא נוֹתְרָה בִי נְשָׁמָה.

יָסַף מַכְאוֹב עַל מַכְאוֹבִי בְּקוּם עָלֵינוּ פַּעֲמַיִם צָרָה לְיַעֲקֹב . זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ . רִאשׁוֹנָה בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים עָמְדוּ עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ עַם נָבָל אֲשֶׁר יִקָּרֵא עָלָיו מְלֹא רוֹצְ״ם . עַל זֶרַע קֹדֶשׁ יַדּוּ גוֹרָל בְּאַפָּם הָרְגוּ בָנוּ זָקֵן וְעוֹלָל בָּחוּר וּבְתוּלָה יוֹנֵק עִם אִישׁ שֵׂיבָה . וַיָּמָת עַם רַב מִיִּשְׂרָאֵל בְּיוֹם כְּרוֹת רוֹצְ״ם חֵילֵנוּ . מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת כִּי עֲזַבְנוּ תוֹרָתוֹ . צַדִּיק הוּא כִּי פִיהוּ מָרִינוּ . אִם הִרְגַּנוּ כָל הַיּוֹם בִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִיא — לְהַחֲרִיב אֲנָשֶׁיהָ, וְיִנָּצְלוּ יוֹשְׁבֶיהָ אָהֲבוּ הֵבוּ רָצוֹחַ וְגָנוֹב, דָּ מִ י ״ ם בְּדָ מִ י ״ ם נָגָעוּ תַּחַת הֱיוֹתֵנוּ גוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים, וְלֹא אָבָה יְיָ לִסְלֹחַ אָבְלָה נָבְלָה הָאָרֶץ מֵרָעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ . חָמָס בָּאָרֶץ עֹשֶׁק רָשׁ גְּזֵלַת הֶעָנִי וְאוֹנָאַת הֶעָשִׁיר בְּבָתֵּיהֶם . חַלְחָלָה בְּכָל מָתְנַיִם בְּשָׁמְעֵנוּ אָז — לְקוּחִים לַמָּוֶת וּמָטִים לַהֶרֶג לְהַקְדִּישׁ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב לְמַעַן סַפֵּר שְׁמוֹ, נֶחְשְׁבוּ כְּצֹאן טִבְחָה בְּיוֹם הֶרֶג רָב לֹא פָחֲדוּ וְלֹא זָעוּ בַּהֲרֹג הֶרֶג מַר לִי מָר לְיוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל אַל יִחַדְּ בִּימֵי שָׁנָה . בַּיּוֹם הַהוּא חֵלֶק עַמִּי יָמִיר, יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים, לֹא יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק בְּהוֹצִיא אֶל הוֹרֵג בָּנָיו . נָמוֹגוּ כִּי אָכְלָה חֶרֶב סְבִיבָם וּמָלְאוּ פְּנֵי תֵבֵל מְטֹעֲנֵי חָרֶב . יָזוּבוּ מְדֻקָּרִים זוֹב דָּמָם . בָּנַי יְצָאוּנִי,

חֲלָק לִבָּם וַיִּכְרְתוּ לָהֶם בְּרִית חֲדָשָׁה. אַף עַל פִּי שֶׁתְּחִלָּתָם בְּאֹנֶס — סוֹפָם בְּרָצוֹן.

וְזֹאת שֵׁנִית הֹוָה עַל הֹוָה, מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה. מוֹשֵׁל הִקְשִׁיב עָלֵינוּ לְתֻמּוֹ הוֹלֵךְ רָכִיל עַל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׂם לָהּ עֲלִילוֹת דְּבָרִים. חַס לֵהּ לְזַרְעָהּ דְּאַבְרָהָם יַעֲשֶׂה כַּדְּבָרִים הָהֵמָּה. אוֹיְבֵנוּ כִּי רַבּוּ קִנְּאוּנוּ בַּמֶּלֶךְ וַאֲכַלוּ קֻרְצֵהוֹן דִּיהוּדָאֵי וַיֹּאמְרוּ לוֹ: מָצָאנוּ מַיִ"ם רָעִים וְהָאָרֶץ מְשַׁכֶּלֶת בְּפֶשַׁע יַעֲקֹב. כָּל זֹאת הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹעֲצוּ לֵב יַחְדָּו לְהָמִית נְפָשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תְמוּתֶנָּה. וְאִתָּם מִקֶּרֶב אַחֵינוּ כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב. אֵלֶּה דִּבְרֵי לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוֹלוֹת, יָדַע לְאִשְׁתַּעוּיֵי לִשָּׁנָא בִישָׁא כְּהָמָן. וַיְהִי כְּדַבְּרָם אֵלָיו יוֹם יוֹם וְהַקּוֹל נִשְׁמַע הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד. וַיַּאֲמֵן הָעָם, דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן יָצָא מִפִּיו לְבַקֵּשׁ הָאֱמֶת. לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט, לְמִשְׁמַע אָזְנָיו יוֹכִיחַ, כִּי אֵין יְכֹלֶת בְּמַלְכֵי בָשָׂר וָדָם בְּיוֹתֵר מִזֶּה. גּוֹיֵי הָאָרֶץ חַיִּים בְּלָעוּנוּ לְשִׂנְאַת חָמָס וְהַמֶּלֶךְ וְכִסְאוֹ נָקִי. מִי שָׁמַע צָרַת יִשְׂרָאֵל וְאֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרִים לוֹחֲצִים אוֹתָם לְהוֹצִיא מִפִּיהֶם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עַל לִבָּם, וְלֹא תִבְחַר מַחֲנַק נַפְשׁוֹ? מִי רָאָה לִמְשִׁסָּה יַעֲקֹב, יִסּוּרִים קָשִׁים וְעִנּוּיִים כְּמוֹתָם לֹא נִבְרְאוּ בְּכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַגּוֹיִם, וְלֹא יָמוּת לִבּוֹ בְקִרְבּוֹ? הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת עֲוֹן יִשְׂרָאֵל לִשְׁפֹּךְ בָּהֶם כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ, בָּעֲרָה בָם אֵשׁ יְיָ, קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן בְּלַבַּת אֵשׁ אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ כְּחָתָן יוֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ, יָצְאוּ מִבֵּית הָסוּרִים לְקַדֵּשׁ אֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אֵל נְקָמוֹת, הוֹפִיעַ. נְקוֹם נִקְמַת דַּם עֲבָדֶיךָ הַשָּׁפוּךְ עַל לֹא חָמָס עָשׂוּ. רְאֵה יְיָ וְהַבִּיטָה הַצָּרוֹת הָאֵלֶּה לָהֶם נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי. פְּקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה אֶת שׁוֹמְמוֹתַי אֵלֶּה, הַטְּבָעִיִּים

וְהַמִּקְרִיִּים . מְעַט עָשִׂיתִי בַּסֵּתֶר רֻקַּמְתִּי בְּתַחְתִּיּוֹת לֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא נַחְתִּי . מֵאָז נָפַחְתָּ בְּאַפִּי נְשָׁמָה אֲנִי חוֹמָה הָיִיתִי לִסְבֹּל הַמַּכּוֹת הָאֵלֶּה מִכַּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ.

שְׁתַּיִם אֵלֶּה חָבְרוּ עָבְרוּ רֹאשִׁי בִּתְקוּפוֹת יָמִים בְּעוֹד שָׁנָה לָרִאשׁוֹנָה, מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, הַשְּׁנִיָּה מְמַהֶרֶת לָבֹא וְעוֹד בָּהּ שְׁלִישִׁיָּה . תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה נִקְדְּשָׁה בְּיוֹם חֲתֻנָּתָהּ וְהָיְתָה לְבָעֵר . מִלְּבַד כֹּבֶד הַגָּלוּת וְשִׂנְאַת הָאֻמּוֹת עָלֵינוּ חֲזָקָה נִלְאֵיתִי נְשֹׂא קִנְאָתָם וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה . אֵלַי גּוֹיִם יָבֹאוּ לִשְׁלֹל קִנְיָנִי בְּתוֹךְ הָאָהֳלִי . יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים, מִלְּשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם שְׂפַת לֹא יָדַעְתִּי אֶשְׁמָע, בִּכְנַף אִישׁ יְהוּדִי לְהַפְשִׁיט כֻּתָּנְתּוֹ לָשֵׂאת רְדִידוֹ מֵעָלָיו . וְאִם יָעֵז פָּנָיו לְמִתְעַצֵּב גּוֹי לְהָסִיר חֶרְפָּה וּלְהַשִּׂיג כְּלִמּוֹת בְּקִרְבּוֹ יָרוּץ אֵלָיו בְּצַוָּאר לֶאֱחֹז בְּעָרְפּוֹ, אִם יְיָ לֹא יִשְׁמֹר . וּמָה לֹא תִשָּׂא פִשְׁעִי וְתַעֲבִיר אֶת עֲוֹנִי, נוֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע? אִם גָּלְמִי יְיָ רָאוּ עֵינֶיךָ אוֹתִי יוֹם יוֹם מְבוּכוֹת בְּכֵלַפּוֹת יַהֲלוֹמוֹן וּכְפַטִּישׁ יְפוֹצֵץ סָלַע . וּמָה יַּמְרִיצְךָ כִּי תִרְאֶה מֶה עָשִׂיתִי לְךָ וּמָה הֶלְאֵיתִיךָ, וַאֲנִי כְּאַיִן נֶגְדְּךָ כְּאֶפֶס וָתֹהוּ נֶחְשַׁבְתִּי בְּעֵינֶיךָ? וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא, אֵיךְ תַּשְׁפִּיל לִרְאוֹת בָּאָרֶץ עֲלִילוֹת מִצְעֲדֵי גֶבֶר לַהֶבֶל דָּמָה וְכָל צְעָדָיו תִּסְפֹּר?

אֱלֹהַי, לְרֹב חֲסָדֶיךָ עָלַי וְטוֹבוֹתֶיךָ אִתִּי, אֵין גַּם אֶחָד אֲנִי כְּדַאי לְקַבֵּל . לֹא יוֹעִיל הִתְנַצְּלוּת לְכַסּוֹת קָלוֹן וְלֹא אוּכַל לְהָסִיר אַשְׁמָתִי מִמֶּנִּי . גָּדְלוּ תְלָאוֹתַי עַד לַשָּׁמַיִם וּמֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְחֶמְלָתְךָ הִיא סְמָכָתְנִי . עַל כֵּן יָדַעְתִּי כִּי חָטָאתִי חֲטָאִים גְּדוֹלִים, בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים אַתָּה תְכַפְּרֵם . אָנָּא שָׂא נָא לַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים וְלַחֲטָאִים שֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי בְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ . וְאֵיךְ אֹמַר לְפָנֶיךָ מוֹחֵל

וְסוֹלֵחַ, כִּי חָסִיד אֲנִי וְלֹא עָוֹן לִי, אוֹ כִּי צַדִּיק אֲנִי וְלֹא חָטָאתִי, אֲבָל חָטָאתִי חַטָּאָה גְדוֹלָה וְיָשָׁר הֶעֱוֵיתִי.

אָשַׁמְתִּי אָשׁוֹם אָשָׁם לַיָי. בָּגַדְתִּי מַשְׁחִית לְחַבֵּל. גָּעֲלָה נַפְשִׁי תוֹרַת יְיָ. דַּעַת מָאָסְתִּי. הָרַגְתִּי לְפִצְעִי נַפְשִׁי. וְיֶלֶד מִסְכֵּן לְחַבּוּרָתִי. זֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פָּנַי. חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי בְּצֵל הַכֶּסֶף. טָבַעְתִּי בְּיָוֵן מְצֻלַּת תַּאֲוָתִי. יָצַרְתִּי לִי פֶּסֶל כֻּלּוֹ תֹהוּ. כִּחַדְתִּי אִמְרֵי קָדוֹשׁ. לָבַשְׁתִּי וַיַּלְבִּשֵׁנִי בֶּגֶד בּוֹגְדִים. מָרוֹ מָרִיתִי אֶת פִּי יְיָ. נָתַתִּי כָּתֵף סוֹרָרֶת. סַבּוֹתִי אֲנִי לְיָאֵשׁ אֶת לִבִּי מֵעֲבֹד אֱלֹהָי. עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתָיו וְשָׁכָחְתִּי. פָּצִיתִי פִּי לְחָרֵף מַעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַי. צִדְקַת יְיָ נִאַצְתִּי. קַמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ בֵּית אָוֶן אֲשֶׁר נָעֲלוּ רִאשׁוֹנִים וְהָיָה סָגוּר. רָצוֹן מֵיָי לֹא רָצְתָה נַפְשִׁי. שָׁמַרְתִּי אָרְחוֹת פָּרִיץ. תַּרְתִּי בְלִבִּי תֹהוּ וָבֹהוּ וָחֹשֶׁךְ. וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ יְיָ לִמְחוֹת כָּעָב פְּשָׁעַי וְכֶעָנָן חַטֹּאתַי.

שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה חָנֵּנִי וּשְׁמַע תְּפִלָּתִי בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבִמְרִירוּת לֵב עַל חַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד. כִּי יִפְגְּעוּ בְךָ אֲנָשִׁים מָרֵי נֶפֶשׁ, כָּמוֹנִי אֲנִי עַבְדֶּךָ, תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ, לְשַׁוְעָתָם תִּשְׁמַע וְסָלַחְתָּ. אֱלֹהַי, נַקֵּנִי מִכָּל עָוֹן וְאַשְׁמָה וְאַל תִּתֵּן אֶת פִּי לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרִי. וּמַה שֶּׁחָטָאתִי תַּשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם וְלֹא יַעַמְדוּ עָלָיו דַּיָּגִים. תִּכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתַי תֶּאְטַר עֲלֵיהֶם בְּאֵר פִּיהָ. אֱלֹהַי, פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ פִּתּוּחֵי חוֹתָם. יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ נֵצַח נְצָחִים. עֵינַי וְלִבִּי קָרֵב אוֹתָם אֶחָד אֶל אֶחָד וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ. שִׂימֵה נָא עָרְבֵנִי עִמָּךְ, זֶבֶד טוֹב כַּחוֹתָם עַל זְרוֹעֶךָ. הָעִיר הַקֹּדֶשׁ וְהַהֵיכָל לִפְנֵי תִּבָּנֶה בִּנְיַן עֲדֵי עַד וּבִזְרוֹעַי אֲקַבֵּץ אֲבָנִים לְבַצֵּר הַחוֹמָה וּבְחֵיקִי אֶשָּׂא

נְפוּצוֹת יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל. אָסוֹף תֶּאֱסֹף יַעֲקֹב כֻּלּוֹ אֶל מְעוֹן קָדְשֶׁךָ נְוֵה צֶדֶק הַר הַקֹּדֶשׁ. בְּעוֹד נִשְׁמָתִי בִּי אֶרְאֶה בִּירוּשָׁלַיִם מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ מִגֶּזַע יִשַׁי כַּנְפֵי בְּכָנָף מְעִילוֹ נוֹגְעוֹת כָּנָף אֶל כָּנָף. עֵינַי יֶחֱזוּ לְצִיּוֹן גּוֹאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי. תִּשְׁפֹּךְ רוּחֲךָ עַל בְּשַׂר אָדָם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה. וְנָחָה עָלַי רוּחַ הַשֵּׁם וְאֶתְנַבֵּא בְּתוֹכָם. כִּי רַבּוֹת בַּשָּׁנִים יָקְרוּ דְבָרֶיךָ אֵין חָזוֹן נִפְרָץ. וְזַכֵּנִי הַשֵּׁם לִרְאוֹת יוֹם יִהְיֶה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם. וּמִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יְיָ מִירוּשָׁלָיִם. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי.

אָמַר הַמְיַסֵּד: הִנְנִי יִסַּדְתִּי בְהַכָּרַת הָעוֹלָם וּבְחִינָתוֹ אֶ בֶ ן בֹּ חַ ן פִּנַּת יִקְרָתוֹ יָרִיתִי. וְלָכֵן קָרָאתִי שֵׁם הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת אֶ בֶ ן בֹּ חַ ן, כְּאִלּוּ הִיא אֶבֶן סְגֻלָּתָהּ וְטִבְעָהּ לִבְחֹן בָּהּ מוּמֵי הָעוֹלָם וְחֶסְרוֹנוֹתָיו חֲמָסָיו וּבְגִידוֹתָיו. וַאֲנִי הִנְנִי יוֹסִיף לְהִתְנַצֵּל כִּי לֹא מֵחָכְמָה עָמַלְתִּי עַל זֶה וְלֹא מֵהְיוֹתִי רָאוּי לְכַיּוֹצֵא בָזֶה וְלֹא מִפְּנֵי שְׁלוֹם הָעוֹלָם וְשַׁלְוָתוֹ. כִּי זֶה יָמִים רַבִּים הָסַף יְיָ לְיִשְׂרָאֵל לַבֹּקֶר צַלְמָוֶת לַיְּהוּדִים הָיְתָה תּוּגָה וְיָגוֹן חֹשֶׁךְ אֲפֵלָה בְּכָל מוֹשְׁבוֹתָם וַיִּתְהַלְּכוּ בַּאֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד. מִמּוֹרַד בֵּית חוֹרוֹן לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים. שַׂק וָאֵפֶר יֻצַּע לָרַבִּים. גַּם לֹא מְעוֹרְרִים הֶעִירוּנִי מִבַּעֲלֵי מְלֶאכֶת הַשִּׁיר. כִּי בַעֲוֹנוֹתֵינוּ מֵרֹב הַצָּרוֹת זֹאת הַמְּלָאכָה כְּבָר אָבָדָה. מִמְּגוּרוֹת וְסַתְסַתִּים כִּתְּתוּ הָעֵטִים לְאִתִּים וְקַסְתּוֹת מַחְתּוֹת תַּרְבַּשְׁנָה. מֵתוּ בְנֵי הַצַּחוֹת וְהַמְּלִיצָה וַיִּשַּׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר, וְהַנּוֹתָר פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לִבְנֵי הָעוֹלָם, כִּי לֹא יוּשְׁרוּ שִׁירִים עַל לֵב רָע. אֲבָל אָמְנָה עָשִׂיתִי זֶה לִשְׁתֵּי סִבּוֹת:

הָרִאשׁוֹנָה — לִ כְ ב וֹ ד אֱ לֹ הֵ י יִ שְׂ רָ אֵ ל, לְקָרֵב לִבִּי לַעֲבוֹדָתוֹ בְּטֶרֶם אָמוּת, לְהָעִיר אֶת נַפְשִׁי תָמִיד שֶׁיִּהְיוּ פִּי וְלִבִּי שָׁוִים.

וְהַשֵּׁנִית — לִכְבוֹד עֲ שָׂ רָ ה שַׁ לִּ י טִ י ם שַׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי הַמַּעֲלָה וְהַכָּבוֹד הֵם הוֹשִׁיבוּנִי בִּגְלִיל קַטָּלוֹנְיָא — אֶרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֵינוּ דּוֹרֵשׁ, אֶרֶץ אֲשֶׁר אִוִּיתִי לְמוֹשָׁב לִי, וְאִם לֹא אֵפוֹא עֵינַי וְלִבִּי

שָׂם כָּל הַיָּמִים בַּעֲבוּר הַזְכִּיר שְׁמִי בְּחשֶׁן מִשְׁפְּטֵיהֶם. עָשִׂיתִי לִי שִׁירִים וְשִׁירוֹת בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה עֶשֶׂר יְרִיעוֹת מִשְׁכַּן יְיָ כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה. עֶשֶׂר אֶצְבְּעוֹתַי הָיוּ כְגִבּוֹרִים אֲסַפְּרֵם כְּסֵדֶר הֶעְתֵּק מֵעִיר אֶל עִיר לַהוֹלֵךְ מִפְּרוֹוִינְצָה הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ בַּגָּלִיל הַהוּא יְכוֹנְנֵהוּ עֶלְיוֹן, גַּם בְּכָל עִיר. כְּפִי רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה הַקְּדִימָה.

ר א שׁ וֹ נָ ה בַּשֶּׁלְדוֹן יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן.

אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם וְאֵין שֵׁנִי לְהַעֲרִיכוֹ בְּמַעֲלוֹתָיו. הַשָּׂגָתוֹ לֹא תְסֻלֶּה בְחָכְמַת מִצְרַיִם וּמַדַּע כָּל בְּנֵי קֶדֶם. שַׂר צְבָא חַכְמֵי הַדּוֹר. לְכָל דְּבַר חָכְמַת בִּינָה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן. לוֹ דוּמִיָּה תְהִלָּה. הֶחָכָם הַשָּׁלֵם הָרוֹפֵא הַמֻּבְהָק גָּדוֹל מֵרַבָּן שְׁמוֹ יֹאמַר הָעֶבֶד הוּא אֲדוֹנִי אַ בְ רָ הָ ם קֶ שְׁ לְ ר״ י י״ץ.

וְהַ שֵּׁ נִ י הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַמַּעֲלוֹת רָם וְנִשָּׂא תִּפְאֶרֶת חֲכָמִים הֲדַר הַשְּׁלֵמִים עַמּוּד הַמִּדּוֹת וְהַמּוּסָר שְׁלֵמִים לֹא צְמָמוּהוּ. הֶחָכָם הַגָּדוֹל הָרוֹפֵא הַמֻּמְחֶה מַ א שְׁ טְ רֵ י בֶּ נֶּ דִ י ט י״ץ.

וְהַ שְּׁ לִ י שִׁ י כְּלִיל הַחֲמוּדוֹת. בְּכָל תְּהִלָּה מְדֻבָּר בּוֹ נִכְבָּדוֹת. הוּא מֵרֵעַי אֲחֻזָּתִי. הוּא יְחִיד סְגֻלָּתִי. יוֹנָתִי תַמָּתִי. יוֹנָה נֶחְפָּה בְּכֶסֶף הַמַּעֲלוֹת. וּתְשׁוּקַת הַתְּהִלּוֹת. בְּאֶבְרַת אַהֲבָתוֹ יָסֵךְ לִי הַנַּעֲלֶה לְכֹל לְרֹאשׁ דּ וֹ ן י וֹ נָ ה קַ בְ לְ יַ״ ר י״ץ.

וּמִשָּׁם גִּירוֹנָה הַהֲלָלָה.

הָ רְ בִ י עִ י אַרְיֵה בְיַעַר הַלְּבָנוֹן כְּפִיר בְּעֶדְרֵי צֹאן קָדָשִׁים אֲרִי שֶׁבַּחֲבוּרָה עַז כַּנָּמֵר בְּמִלְחַמְתָּהּ שֶׁלַּתּוֹרָה. הַגֶּבֶר הוּקַם עַל מְרוֹם שֶׁבַח וּתְהִלָּה דּ וֹ ן ט וֹ דְ ר וֹ״ ס אִ י צְ ק י״ץ.

הַחֲמִישִׁי אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ, עֲנַן הַכָּבוֹד, לִמְטַר גֶּשֶׁם חָכְמָה וָדַעַת יֹאמַר הֱוֵה-אָרֶץ יוֹשֵׁב בְּשֶׁבֶת הַגְּדֻלָּה וְהַכָּבוֹד הָרָמָה וְהַנִּשָּׂאָה שֹׁרֶשׁ הַיַּחַס צַמֶּרֶת הַחָכְמָה בֶּן מַלְכֵי קֶדֶם הָאָדוֹן הַגָּדוֹל הֶחָכָם הַכּוֹלֵל הַנָּשִׂיא הַלֵּוִי דוֹן יְהוּדָה דִיצְקוֹרְטֵלְיָ״א.

הַשִּׁשִּׁי מוֹפֵת הַדּוֹר אוֹת הַיָּמִים כְּלִיל הַמַּעֲלוֹת עֲטֶרֶת הַיַּחַס צִיץ הַדָּת נֵזֶר הַתּוֹרָה הָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ לְאוֹרוֹ לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה הַשַּׂר הַגָּדוֹל הָעוֹמֵד עַל בְּנֵי עַמֵּנוּ לִתְהִלָּה לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת מְדַבְּרָנָא דְאֻמְּתָהּ הַנָּשִׂיא הַנִּכְבָּד הָרַב הַמְּבֻהָק דוֹן בּוֹנְפוֹשׁ שְׁאַלְתִּיאֵל.

הַשְּׁבִיעִי כְּבוֹד הַחֲכָמִים צְבִי הַחֲשׁוּבִים פְּאֵר הַזְּמַן חֶמְדַּת הַיָּמִים חָכָם חֵ״ן חֵ״ן לוֹ הֶסֶד יְסוֹבְבֶנְהוּ וּמַמְתַּקִּים חִכּוֹ שֶׁקֶר הַחֵן בְּעֶרְכּוֹ לֹא יֻתַּן סְגוֹר תַּחְתָּיו הַשַּׂר הַטִּפְסָר הַנִּכְבָּד הֶחָכָם דוֹן בּוֹנְשֶׁינְיוֹר גְּרַצְיָאן י״ץ.

הַשְּׁמִינִי כְּרוּב מִמְשַׁח הַסּוֹכֵךְ בְּכַנְפֵי מַעֲלוֹתָיו כַּנְפוֹת הָאָרֶץ אֲנַ״ךְ וְסֵפֶר תּוֹרָה לְתוֹרָה וְלִתְעוּדָה אֶל נַחֲלַת הוֹרָיו וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו יוֹשֵׁב קַנְקַן חָדָשׁ מָלֵא בִּרְכַּת יְיָ מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת מִינֵי הַשְּׁלֵמוּת זוֹכֶה לִכְתָרֵי תוֹרָה וּגְדֻלָּה יַחְדָּו יִהְיוּ תַמִּים עַל רֹאשׁוֹ. וַאֲלֵיהֶם הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ. בָּרוּךְ מִבָּנִים רַךְ בְּשָׁנִים וְטַעְמוֹ כְּטַעַם זְקֵנִים. הוּא אֲנִי וַאֲנִי הוּא אֶחָד בְּגֶדֶר שְׁנַיִם בַּשֵּׁמוֹת כְּנֶגֶד הַטֶּבַע וּמַעֲשֶׂה נֵס גּוּף אֶחָד בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת הֶחָכָם הַמֻּפְלָא הַנָּשִׂיא הַנִּשָּׂא דוֹן חִסְדָּאִי קְרֵישְׁקַשׁ י״ץ. וּמִשָּׁם טְרָאגוֹנָה הַיְקָרָה.

הַתְּשִׁיעִי יְדִיד יְיָ חֲמוּדוֹת הוּא חֹטֶר מִגֶּזַע

הַחָכְמָה וְהַשְּׁלֵמוּת נֵצֶר מִשָּׁרְשֵׁי הַיַּחַס וּמַעֲלַת הָאָבוֹת צָנִיף מְלוּכָה גָּדוֹל וּנְשׂוּא פָּנִים כְּלָבִיא יִשְׁכֹּן בְּאָהֳלֵי שֵׁם וּתְהִלָּה לִדְרֹשׁ אֶת יְיָ יָגַע וּמָצָא לֹא הָיְתָה סְגֻלָּה אֲשֶׁר שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ הֶחָכָם הַגָּדוֹל הָאָדוֹן הַנִּכְבָּד הַנָּשִׂיא הַנַּעֲלֶה דוֹן שְׁמוּאֵל בֶּנְבֶנִשְׂ״תְּ י״ץ.

הָעֲשִׂירִי הַכֶּתֶם הַטּוֹב מְזֻקָּק שִׁבְעָתַיִם רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים. גָּדוֹל עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים. מְקוֹר הַחָכְמָה וְהַמַּדָּע נַחַל נוֹבֵעַ מִינֵי חֲמוּדוֹת אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו עֵץ הַדַּעַת נָטוּעַ בְּגַן הַכָּבוֹד לֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת פֶּרִי צְבִי עַמּוֹ נֵזֶר אֶחָיו הַשַּׂר הַנִּכְבָּד דוֹן אַסְטְרוּק קְרִישְׁפִּין.

עֲשָׂרָה אֵלֶּה הֵמָּה הַשּׁוֹמְרִים נַפְשִׁי הֲלֹא הִיא בְאוֹצְרוֹתֵיהֶם לְפִקָּדוֹן בָּאָרֶץ וְכִי יִישַׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים לָקַחַת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי אֹמַר לַייָ לֹא בִּי הִיא כִּי יִרְצֶה הַשֵּׁם רוּחִי וְנִשְׁמָתִי אֵלָיו יֶאֱסֹף אֹמַר אֵין עָמְדִי בִּדְבַר גְּבוּרוֹת מַעֲלוֹתֵיהֶם מְשַׂמְּחֵי לֵב מְשָׁלַי נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ קָדְשָׁם נוֹסְפָה בִּי כָּל צְבָאָם.

לִכְבוֹד הָעֲשָׂרָה סִיַּמְתִּי הָאִגֶּרֶת בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת וְהָעוֹלָם אַחַר הָאֶלֶף הַחֲמִישִׁי בֶּן שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה. אֲנִי הוּא הַדַּל בְּאַלְפֵי אֲשֶׁר יָדְעוּ סֵפֶר. צָעִיר לִהְיוֹת בְּעַבְדֵי עַבְדֵיהֶם הַקְּטַנִּים, מִתְפַּלֵּל לַייָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם בְּעַד הַשְּׁאֵרִית הַנִּמְצָאָה, וְאִם אֵינִי כְדַאי, מֻכֵּה אֱלֹהִים וּמְעֻנֶּה לְתַהְפּוּכוֹת הַזְּמַן בִּכְלָל וּבִפְרָט. שׁוֹאֵג כַּאֲרִי לִמְצוּקַת זְמַנּוֹ שָׁלוֹ וְשַׁלְאֲנַנִּים עֵת סְכוֹ יַחְמֹס. כְּחֹמֶר חוּצוֹת אוֹתוֹ יִרְמֹס. מַשָּׂא תְּלָאוֹת וּבֶהָלוֹת עַל שִׁכְמוֹ יַעֲמֹס. הַמֵּשִׂים תְּפִלָּה תָּמִיד בְּעַד הַשְּׁאֵרִית סְגֻלַּת אֻמָּתוֹ גְּזֵרָה וְנִימוּס. קָלוֹנִימוּס בְּ״ר קָלוֹנִימוּס. הַנָּשִׂיא

עמי״י עש״ו.

אֵלֶּה רָאשֵׁי כַּוָּנוֹת הַסֵּפֶר הַנִּכְבָּד אֶבֶן בֹּהַן לְבֵית אֲבוֹתָם אֲשֶׁר אָסַפְנוּ כְּעָמִיר גֹּרְנָה הַכְּלָל הָעוֹלֶה בְּפִרְקֵיהֶם לְתוֹלְדוֹתָם:

הא' יְסוּדָתוֹ בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ לַחְצֹב נְחֹשֶׁת כְּלָל מִסְרָיו וִיפִי מְלִיצוֹתָיו. לְהָאִיר נְתִיבוֹת נְלוֹזִים בְּמַעְגְּלוֹתֵיהֶם. לְסַקֵּל הַמְּסִלָּה וּלְהַיְשִׁיר אָרְחוֹתֵיהֶם.

הב' הִתְנַצְּלוּתוֹ עַל הֱיוֹתוֹ מַעֲמִיק סָרָה אַחַר מוּמִים לְבַקֵּר. וּמוֹקְשֵׁי הַזְּמָן חוֹקֵר. שֶׁמָּא קַנָּאִים יִפְגְּעוּ בוֹ וְיִלְמְדוּ מִתּוֹכָם לְשַׁקֵּר.

הג' שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ גַּס רוּחַ וְגֵאֶה. יַעֲלֶה שִׂיאוֹ לַשָּׁמַיִם. לָתֵת מוּם בְּאָדָם וְכֵן יִנָּתֵן בּוֹ לְזוּת שְׂפָתָיִם.

הד' לֹא כֵן הוּא עִמּוֹ כִּי כָל יָמָיו בָּרַח מִגַּאֲוָה וּבָחַר בִּשְׁפָלוּת. וְלֹא בָא בַּחִבּוּר הַזֶּה לִטֹּל לְעַצְמוֹ עֲטָרָה כְּרוּם זֻלּוּת בְּנֵי אָדָם הוֹלֵלוֹת וְסִכְלוּת.

הה' בּוֹ יְקוֹנֵן עַל זְמַנּוֹ וְיַחְבִּיר בְּמִלִּין צָרוֹתָיו. כִּי רַבּוּ גָּרְמוּ לוֹ עֲקִימַת שְׂפָתָיו. וְלִהְיוֹת מוּסָר לְכֻלָּם יִסְּרוּהוּ כִלְיוֹתָיו.

הו' יִשָּׂא קִינָה עַל הָעֲדִינָה נַפְשׁוֹ הַמְדַבֶּרֶת. טְהוֹרָה נְפוּחָה בּוֹ לְמַעַן תִּהְיֶה גְבֶרֶת. מְשָׁרֶכֶת דְּרָכֶיהָ תִּשְׁגֶּה כְּזָרָה הוֹמִיָּה וְסוֹרֶרֶת.

הז' עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר מִתְגַּבֵּר לְהִתְאוֹנֵן עַל נִשְׁמָתוֹ פְּרָצָה גְדֵרָה הַסִּירָה מְשׂוּכָתָהּ. בַּחֲרֹשֶׁת אָוֶן הֵנִיאוּ אָבִיהָ וְאָחִיהָ אוֹתָהּ.

הח' מְדַבֵּר עַל לִבּוֹ יִשְׁמַע הֲגִיגוֹ אַל יִשְׁעֶה לְדִבְרֵי שֶׁקֶר וָשָׁוְא הַמּוּרָתוֹ. יִקַּח צוּר תְּעוּדָה לִכְרוֹת עָרְלָתוֹ.

הט' תִּשַּׁח עָלָיו נַפְשׁוֹ וְזָכוֹר יִזְכֹּר שִׁבְרוֹ וְסִבְרוֹ עַל יְיָ אֱלֹהָיו כִּי סוֹפוֹ לָמוּת. יִבְחַן מַעֲשֵׂהוּ וְיִנְהָגֵהוּ עַלְמוּת.

הי׳ לִבּוֹ יוֹסִיף מַכְאוֹב, מִלֶּכֶת אַחַר הָרֵקִים יִסּוֹב, וְיָשֹׁב בְּעוֹד הַטֶּבַע שַׁאֲנָן, וְהַגּוּף רַעֲנָן.

הי״א לְחַגֵּג לִבּוֹ לְבַקֵּשׁ לוֹ מָנוֹחַ. בְּטֶרֶם יַזְקִין יְמוֹלַל וְיָבֵשׁ נְכֵה רוּחַ וְתַשׁ כֹּחַ.

הי״ב מִתְאוֹנֵן עַל לִבּוֹ, חָלָל בְּקִרְבּוֹ, לֵב הוּתַל הִשָּׁהוּ, בְּמַשְׂאוֹת שָׁוְא וּמַדּוּחִים מֵחִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְיָ גֵּרְשָׁהוּ.

הי״ג אֵיךְ לֵב טָהוֹר נִפְתָּה בְּלֶחֶם אַבִּירִים, גְּלֻסְקוֹת יְפֵהפִיּוֹת וְיֵין הָרֶקַח וּמַעֲדַנִּים, מְסִירִים טֹפָה לְנֶאֱמָנִים.

הי״ד לְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה נִפְתָּה וְנִסַּת לְבִגְדֵי חֲמוּדוֹת שָׁנִי עִם עֲדָנִים, צֶבַע זְהוֹרִי וְצִבְעוֹנִים. מִתְהַפֵּךְ לְכַמָּה גְוָנִים, אוֹמֵר בְּלִבּוֹ מִי כָּמוֹנִי בֶּן רוֹזְנִים.

הט״ו לִבּוֹ חָזָק הִשִּׂיאָהוּ לְאַהֲבָה נָשִׁים, נִלְכַּד בִּשְׂחִיתוֹתָם כְּצִפֳּרִים הַנֶּאֱחָזִים בְּפַח מוֹקְשִׁים.

הי״ו מְהַלּוֹנֵן עַל שׁוּמוֹ אוֹחוֹתָיו אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ לִכְנוֹס הוֹן וְרִבּוּי הַמָּמוֹנוֹת, סְגֻלּוֹת מְלָכִים וְהַמְּדִינוֹת, לָרֶשֶׁת מִשְׁכְּנוֹת הֵיכְלֵי עֹנֶג וְאַרְמְנוֹת.

הי״ז כִּי תִלְאֶה לְשׁוֹנוֹ לְסַפֵּר הָרָעוֹת הַגְּדוֹלוֹת, וְתוֹעֲבוֹת גֹּבַהּ לִבּוֹ עַל רֶשֶׁת הַדִּמְיוֹן עִילוֹת, וְהַהֲזוּרוֹת דוֹמוֹת עָלָיו כְּקַלּוֹת.

הי״ח יְקִימוּן מִלָּיו כִּסְלוֹן וְגֹבַהּ רוּחַ וְסֶלֶף בְּגִידוֹתָיו בְּהַצְנוּגוֹת. בְּנֵי אָדָם שָׂדֶה וּלְדוֹת לְהַכְעִיס הַנֶּפֶשׁ וְכֹחוֹתֶיהָ נוּגוֹת.

הי״ט כִּי רַע וּמַר עָלָיו הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר הִטְעָהוּ לְחַדֵּשׁ קְטָטוֹת וּשְׂנָאוֹת, וּלְבַקֵּשׁ קְרָרוֹת וּקְנָאוֹת, לָלֶכֶת בִּגְדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת.

הכ׳ יִצְעַק אוֹי לִי אִמִּי כִּי יְלִדְתִּנִי בֶּן זָכָר, הִפְסַדְתִּי הֶפְסֵד מַרְבֶּה וְיָצָא בְּלִי שָׂכָר.

הכ״א הָעֲתִידִים עוֹרֵר לִוְיָתָן יִקְבוּ הָאִישׁ בִּשַּׂר אָבִיו יֻלַּד יֻלַּד לוֹ, יְשַׂמְּחֵהוּ כִּי רַב חֵילוֹ, יָסֹף יוֹסִיף לוֹ מַכְאוֹב וְיִטַּמָּא בְּצַעֲקָיו לְהַחֲלוֹ.

הכ״ב אוי וַאֲבוֹי לְמִי שֶׁבָּנָיו זְכָרִים, נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים מְחֻיָּבִים בְּתַרְיַ״ג מִצְוֹת וְשִׁשָּׁה סְדָרִים. וְאֵלּוּ עוֹבְרִים בְּפֶשַׁע וּמִצְוֹת עַל מְרוֹרִים, וְכַמָּה לָקוּ בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּמַטְבֵּעַ הַזְּכָרִים הָטְבַּע וְצָלַל בְּמַיִם אַדִּירִים.

הכ״ג לְמִי אוֹי וְכַמָּה אֲבוֹי לַבְּרִיּוֹת, מֵרֵעוּתָם הַנָּכְרִיּוֹת, לְכָל זָכָר יִשְׂמְחוּ, וּלְכָל נְקֵבָה יִצְוָחוּ, וְכַמָּה בָּנִים כֶּחָשִׁים מַכְחִישִׁים פַּמַּלְיָא שֶׁלָּהֶם, וְנָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת חָכְמָה וּתְבוּנָה בָּהֶן אַבְנֵי נֵזֶר מִתְנוֹסְסוֹת עַל בַּעֲלֵיהֶן.

הכ״ד עַל שְׁפָיִים יִשָּׂא קִינָה וּתְלֻנָּה, עַל עַם סָכָל וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה, דּוֹר טָהוֹר בְּעֵינָיו, בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ הוֹלֵךְ שׁוֹבָב, וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו.

הכ״ה תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַפְּזוּרִים פֶּרֶץ עַל פְּנֵי פָרֶץ, עַל רִשְׁעָם וְעַל חַטָּאתָם נִתְּנוּ לְכָלָה וְחֶרֶץ, עַד יָבוֹא גּוֹדֵר פָּרֶץ.

הכ״ו הַכֵּה וּפְצוֹעַ עַל קָדְקֳדָם עַל הַתְמִידָם בִּזְרִיזוּת קִיּוּם חָדְשֵׁיהֶם וּמוֹעֲדֵיהֶם, בְּיוֹם טוֹבָה הֱיוֹת בְּטוֹב לִקְבֹּעַ סְעֻדּוֹתֵיהֶם, טְרוּדִים מְאֹד וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הָעִקָּר שֶׁלָּהֶם.

הכ״ז בְּרֵישׁ שַׁתָּא, סִימְנָא טָבָא, קְרָא רַבְיָא וּמְלֵי מְעַלְיָא טוּבָא, וּבַעֲשֶׂרֶת יָמִים מַשְׁכִּימִים לְתַחֲנוּנִים וְאַפּוּשֵׁי רַחֲמִים, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים טוֹבְלִים וְשֶׁרֶץ בְּיָדָם לוֹבְשִׁים לְבָנִים וּבָרִים, וּבְסֻכּוֹתָם קְרָמִים מְצֻיָּרִים עִם כַּפּוֹת תְּמָרִים, אַרְבַּע צִינִים כְּגַלְגַּלִּים, מְנַצְּחִים צוֹוְחִים מַיִם רַבִּים וּמְשַׁבְּחִים יֵינוֹת מְשַׁכְּרִים. עוֹשִׂים מִצְוֹתֵיהֶם. מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם, יְהִיוּ לְמַלֵּא בִּטְנָם, לֹא יָצְרוּ צַעֲדֵי אוֹנָם, לְחַפֵּשׂ הַיַּיִן בַּגָּרוֹת בְּרִבּוּי הַסְּעֻדּוֹת, בַּחֲנֻכָּה וּפוּרִים, הַמָּה בַּחוּרִים, הוֹי גִּבּוֹרִים לִשְׁתּוֹת וּמִשְׁתֶּה שְׁמָרִים, וְכָל הַמַּרְבֶּה לִסְעֹד וְלִשְׁתּוֹת מְשֻׁבָּח וְנִשְׁתּוּ מַיִם מִן הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרִים.

הכ״ח בְּעַרְבֵי פְּסָחִים בּוֹרְקִים וּמְדַקְדְּקִים בִּסְפָרִיגִין הַמְצֻיָּרִין, לַעֲשׂוֹת מַצָּה עֲשִׁירָה גְּלוּשָׁה בִּדְבַשׁ וְאִסְקְרִיטִין לַחוֹלִים וְחַמִּיטִין וְחָרוֹסוֹת

זָכָר לְסִיס עִם תְּבָלִין, וְחִלּוּק קְלָיוֹת לַנְּעָרִים וּצְלִי סֶדֶר וּמְבֻשָּׁל וּבָשָׂר מָלִיחַ וְלַגָּם רָדוּף בְּאַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין.

הכ״ט בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי נִתְּנָה תּוֹרָה דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנָם וְחַלּוֹת דְּבַשׁ עִם רָאשֵׁי בְּשָׂמִים מְצֻיָּרִים, זֵכֶר לְהַר סִינַי עֲפַר הָרִים, וְהַתּוֹרָה מְתוּקָה מִנֹּפֶת צוּפִים קִבַּלְנוּ מֵרֹאשׁ צוּרִים, כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה לְמֵישָׁרִים.

הל׳ הַכְּלָל הָעוֹלֶה אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ, מִלְּבַד שַׁבְּתוֹת יְיָ, כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יוֹדֵעַ וְתִיק, זָרִיז וְנִשְׂכָּר יוֹסֵף מוֹקִיר שַׁבֵּי לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכַסֶּה עַתִּיק.

הל״א כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת מָצְאוּ בְּנֵי זְמַנֵּנוּ לְהִתְפָּאֵר קוֹל שְׁאוֹנָם מֵעִיר, עַל נִכְסֵיהֶם שֶׁהֵם מַצְלִיחִים וּקְרוֹבִים לָעִיר, וְכַמָּה עֲשִׁירִים טִפְּשִׁים וְנִמְאָסִים, מִשְׁתַּבְּחִין בְּכִשְׁרוֹן הַמַּעֲשִׂים. אוֹמְרִים הַרְבֵּה וַאֲפִלּוּ מְעַט אֵינָם עוֹשִׂים.

הל״ב וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בַּיַּחַס, לְפִי דַּעְתּוֹ הוּא מֶלֶךְ עַל כָּל בְּנֵי שַׁחַץ, אוֹמֵר כִּי מוֹלִידוֹ נַחוּם הַמָּדִי, בֶּן עֵרִי וַאֲרוֹדִי.

הל״ג וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר שֶׁהוּא חָכָם כְּדָנִיֵּאל, פִּקֵּחַ כְּאָגוּר וְאִיתִיאֵל, יִסְתַּכֵּל בְּעַצְמוֹ כְּהִסְתַּכֵּל הַסּוּס בְּנוֹצָתוֹ, וְהוּא עָרֹם מִכֹּל וְלֹא יַכִּיר שְׁטוּתוֹ.

הל״ד וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר שֶׁהוּא אִישׁ אֱמוּנִים וִירָא שָׁמַיִם בְּכָל הָעִנְיָנִים, וּמֵאִתּוֹ פַּסּוּ אֱמוּנִים, וְיַחֲלִיף מַשְׂכֻּרְתּוֹ עֲשֶׂרֶת מוֹנִים.

הל״ה וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר לִהְיוֹת חַכִּימָא דִיהוּדָאֵי. יַחְלִיט בְּלִבּוֹ כָּל רָז לָא אָנֵס לֵהּ, וְהוּא כְּלִי רֵק הַסָּךְ מָלֵא.

הל״ו וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּחָכְמַת הָרְפוּאָ״ה, לַעֲשׂוֹת נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת, וְהוּא מְטוֹפְלֵי שֶׁקֶר רוֹפְאֵי אֱלִיל בְּהֵמָה רַבָּה וְאֵינוֹ מַכִּיר בֵּין חֲמוֹר לְעָרוֹד.

הל״ז וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּחָכְמַת הָאִצְטַגְנִינוּת, נוֹתְנֵי עוֹנוֹת לְטוֹבָה וּלְפֻרְעָנוּת, חָכָם בְּחָכְמַת הַמַּזָּלוֹת, וְאִם כֹּה יֹאמַר יִהְיֶה חֹם אוֹ

לִי וְאֶרֶץ תַּלְאוּבוֹת. נַהֲפוֹךְ הוּא יִהְיוּ שָׁנִים טוֹבוֹת וּמְבֹרָכוֹת, וְכָל דְּבָרָיו שֶׁקֶר וְכָזָב וְדִבְרֵי מַהֲתַלּוֹת.

הל״ח וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּחָכְמַת הַדִּקְדּוּק וּמָסוֹרָה וְיַעֲשֶׂה לָרוּחַ מִשְׁקָל, לַחְקֹר בֵּין הַכָּבֵד וְהַקַּל, וְאֵין מֹחַ בְּדִקְדּוּקוֹ וְשׁוֹגֶה בְּבִנְיַן הַקַּל.

הל״ט וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּשִׁירִים וּמְלִיצוֹת חִכּוֹ מַמְתַּקִּים לְעֵינֵי כֹּל יִתְיַצֵּב בַּחוֹמָה, יְדַבֵּר נְחִידוֹת וּמִשְׁתַּעֵי בִּלְשׁוֹן חָכְמָה, קְרִי עֲלֵהּ הוֹי הַמַּעֲמִיקִים וְלֹא בְעֻמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, כָּלוּ יְמֵיהֶם בְּמַה שֶּׁאֵין לֹא חָכְמָה וְלֹא מְלָאכָה.

המ׳ וְיֵשׁ שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה בָּקִי בַּהֲוָיוֹת דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא, שָׁתָה דִּבְשָׁהּ עִם חֲלָבָהּ, כִּמְדֻמֶּה שֶׁיּוֹדֵעַ הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ וּבָקִי אֲפִלּוּ בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים, וְשֹׁחַד בְּחֵיק אוֹתוֹ דוֹחֵק וּמְחַבֵּר אֲפִלּוּ בִּסְפֵק אֵשֶׁת אִישׁ לְקֻלָּא.

חוֹתֵם תָּכְנִית, הֶאֱרִיךְ לַמַּעֲנִית, רֵאשִׁית מוּמֵי הַזְּמַן הֶחָסֵר וּמִתְרַעֵם עַל הַיּוֹשְׁבִים עַל כִּסֵּא הַהוֹרָאוֹת, בְּקִלְקוּל הַדּוֹרוֹת, נַעֲשֵׂית הַתּוֹרָה כִּשְׁתֵּי תוֹרוֹת, וְכָל אֶחָד זוֹרֵעַ שָׁוְא וְקוֹצֵר עוֹלוֹת, וּפָנָה לְמַעְלָה לַעֲלוֹת מַעֲלוֹת הַמּוּסָר בִּתְפִלָּתוֹ הַיָּפָה וּתְחִנָּתוֹ לְנוֹרָא עֲלִילוֹת, לִפְקֹחַ עֵינַיִם עִוְרוֹת, וְיִנּוּעַ אַהֲנָתוֹ בְּלִבָּם לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת, וּלְזַמֵּר לִשְׁמוֹ עֶלְיוֹן שִׁיר לַמַּעֲלוֹת.

שינויי נוסחאות

מ = כתב יד מינכן סי' 338

ג = דפוס נאפולי רמ"ט

ו = דפוס ויניציאה ש"ן

3 2 — מ: גבורות. / 4 ג, ו: מעשה. / 8 ג, ו: בסביבי. / 18 מ: מאמרים. / 20 מ: על. / 22 „אכלה" ליתא בג וו. / 23 מ: ועד שאדבר חדשות. „מפריחי נשמות... מצודדות נפשות (1, 4)" ליתא במ.

4 2 — מ: במשקולות. / 5 ג, ו: ומצרי. / 6 ג, ו: נערי. / 7 ג, ו: המעמיקים. / 8 מ: קנאין ילמדו. / 9 ג, ו: יבא כדוקר. / 12 מ: מעלתו או מדרגתו. ג, ו: כאלו מדרגתו או גבה מעלתו. / 13 ג: הרחיבו... להדיח. / 17 מ: ששעה. / 18 מ: ומה. / 19 ג, ו: משחיתו. / 20 מ: מה גבורתו. / 23 מ: טובו. / 24 מ: לא אלמן. / 25 ג, ו: שער לתקן עיותם (ו: עוותם). מ: יתקן.

5 2 — ג, ו: שומעי. / 5 ג, ו: בחובו. / 8 מ, ג, ו: גודל. / 10 ג, ו: אהה דל יחדל לעברה. / 14 „היא" ליתא במ. / 25 מ: ולא כמדתי. / 26 ג, ו: מסאנא. / 27 מ: תוכחת.

6 1 — מ: בדברים צחות. / 2 „עמי" ליתא במ. מ: עיפה. / 4 ג, ו: מעלליו... היודעים. / 5 ג, ו: המכלים. / 6 מ: ועושין / 8 מ: במה שלקח. ג, ו: בינה מענוה לא. „ואחרי... לחכימין" ליתא במ. / 10 ג, ו: מטה. / 11 מ: השגנו והצלנו. „ואולי... שבלול" (13) ליתא במ. / 16 מ: ב י ובהם החילותי. / 18 מ: אצר אחרים טוב לי. / 21 מ, ג, ו: אך אני. / 23 מ: ואשמאילה. / 24 מ: ישאגו וינהו.

7 3 — „אשר... בסנורים" ליתא בג וו. / 4 „במשתה" ליתא במ. „כן" ליתא במ. / 5 ג, ו: נושבים. / 7—8 „ולהט... מגלם" ליתא במ. ג, ו: ולאט. כמו לי, מ: כמני. / 17 מ, ג, ו: יבכיון. / 18 ג:

ב ל מרירי. / 19 מ, ג, ו: וקצף קצף רבה. / 20 מ: כי יותרו... לעוות. / 22 מ: ולעתים. / 24 ג, ו: עד נ ה ר.

8 — 2 ג, ו: לבי. / 3 ג, ו: אשמח. / 10 ג, ו: ותזנותיה. / 15 ג, ו: א ף בלי. / 18 ג, ו: בערבי. / 22 מ, ג, ו: שרפוה.

9 — 1 מ: תדעון. / 4 מ: פרצה גדרה. / 5 ג, ו: בי הניא. / 7 ג, ו: ואולי. / 8 מ: מדימים... עמדי יסבו. / 17 „אולי... והמתיו" ליתא במ. / 20 ג, ו: מוצא ד ב ר י.

10 — 5 מ: במרורים. — 8 ג, ו: יחזור בך ויירש. מ: ויירש. / 9 מ, ג, ו: כ א ח ר הרקים. / 16 ג, ו: כ ח ו ר ם הגוף. / 22: והשיגוני. / 26 מ: לאימותי. ג, ו: לא מות מת להם.

11 — 8 „בנעורי... ושיבה" ליתא במ ובא בשורה 9 אחרי המלה „כנקבה". / 9 מ, ג, ו: ב ל א עת. מ: קירמי קירמי. / 13 מ, ג, ו: כעצם תומו. / 18 מ, ג, ו: והננו. / 21 מ: או זב.

12 — 6 מ: שמש זרחה. / 7 שמא יש לנקד ראו (ריש שוואית). / 8 מ: דאתאי. / 9—10 מ: דאתאי. מ: ובשיהי פיהי. ג, ו: יעבירו. מ: חדשים. ג, ו: שנתי. מ: איככה נעשיתי ואמתי. / 11 מ: ומסורת בידי קבלתי מרבותי. / 13 מ: בבא. / 14 מ: נלחמים בו. / 18 ג, ו: חלבין. / 19 נ: בנביע. / 20 ג, ו: בכסא. מ: דזוניתא. / 24 מ, ג, ו: משכת. / 27 מ: ארדי.

13 — 3 ואפת. מ: ואשת. ג, ו: ואסת במעדי. / 4 מ: גוונים. / 5 מ: זהורין וצבעונין. / 9 ג, ו: כשמלה. / 14 מ, ג, ו: האחוזים (מ: הנאחזים)... מוקשים. / 15 מ: עליהם תכשיטין. / 20 מ, ג, ו: מדקדקות. / 24 מ: לביתרי. ג, ו: לבתרי. / 25 נ: בשור. / 27 מ: זמרן.

14 — 1 מ: ועניין. / 2 מ: בוערת למען. / 12 מ: כודניתא... פרידא. ג, ו: נדניא. / 14 ג, ו: משכנתו. / 19 מנוי, מ: ממני.

15 — 1 מ: והזכתי. / 3 מ: ארוצה. / 5 מ: צלי וברבורים. / 10—11 „במים... תאנתא" ליתא בנ ו. / 13 מ: דקין. / 17 מ: בכסוי... עלי. בסתוא, ג, ו: בסותא. / 18 ג, ו: לסתרה. / 20 להבעיר, מ: להכעיס... כה מנהגך כה. / 21 מ: משפטך. / 23 מ: דרמסית.ג, ו: דדמסית.

16 — 2 מ: והנאלח. / 3 „ברשותי" ליתא במ. / 6 מ: ובנפלאות.
/ 13 ג, ו: מדינים. / 14 מ: ובמקום. מ, ג, ו: ולהתהלל. / 16
מ: לקטת. ג, ו: לקנות. / 21 מ: מאשישי (ישעיה טז, ז). /
22—23 ג, ו: תמלא למסך למיני (ו: למני). / 26 ג, ו: רוי.

17 — 3 „ובערמה" ליתא במ. ג, ו: בערמה. / 17 מ: עמיו. / 19
„המבשר" ליתא במ. / 22 מ: משפט שנה הדין.

18 — 4 מ: ותוספתא. / 8 העם, מ: אדם. / 9 מ: גובה. / 12
ג, ו: בסולם. מ: האלוה. / 15 מ, ג, ו: ישאהו. / 24 מ: הנשים.
/ 27 מ: ולרגלים.

19 — 2 מ: לגורלי. / 4 מ: גם... הכנסת. / 6 מ, ג, ו: עמלה.
מ: גודלי. ג, ו: גדלי. / 7 „יין" ליתא במ. / 27 „ואחר" ליתא במ.

20 — 1 מ: והרעה. / 2 מ: בקול נמוך בבקר בשפה. / 7—8 מ:
למשפחה אלפים בת. / 13 מ: מרחם לעולם. „ובנים" ליתא בג וו. /
15 ג, ו: הצפון. / 16 מ: דרוסאי. / 22 ג, ו: חלה בנו אשם.
/ 25 מ: חתנת... ואראה. / 26 ג, ו: עגמים.

21 — 2 מ: וגוף. / 5 ג, ו: מאין גמר. / 12 מ: ראשי... מבחור.
/ 15 מ: תחתיו. / 25 מ: בהסתתר. / 26 ג: עתודים.

22 — 4 מ: הולך. ג, ו: מהלכין. / 8 מ: לבם. / 11 ג, ו: דור
דורש לדמים. / 23 מ: ובגדופה. „בסערה... בסופה" ליתא במ.

23 — 11 מ: ובן. / 14 ג: שבטיון. / 19 מ: עכני. / 27 מ:
וחנוגי.

24 — 1 מ: בסעודת. / 3 ג, ו: יכוו. / 8 ג, ו: קטוליה. / 16
„מעט" ליתא במ. / 20 מ: יום. / 22 מ: מתום וצרתו תתפשט. /
23 מ: סופרים. / 25 מ: מלא.

25 — 2 „לה" ליתא במ. / 8 מ: שקבל. / 18 „זאת" ליתא בג וו. /
23 מ: אחד לאחד. / 26 מ: ביום.

26 — 1 מ: עוברין. / 5 ג, ו: ודומו שיתמעט. מ: שיתמעט. /
7 ג, ו: ומלא. / 11 ג, ו: מגערת. / 17 מ: היקב חמשים פורה.

27 — 4 ג, ו: בעת. / 6 מ: תראה. / 7 מ: הבצלים. / 13—14
מ: יכלימוהו... ירימהו. / 16 מ: וממכר. / 21 מ: בחורים
ובסדקים. / 23 מ: מראיהן.

28 — 1 אחרי השורה הזאת באה במ תוספת זו: ואם למען זאת מושיע וגואל תקנת בתוכם ימים עשרה לישראל. / 2 מ: ויום. / 4 מ: בחטאו. / 8 ג, ו: בשמן כמי. ושמא יש לנקד: כְשָׁמֶן כרזה. / 9 ג, ו: או מן המהדרין. / 15 מ: ויהלל. / 20 כ: החרום. / 22 מ: יוצר. / 24 נ: וערבה.

29 — 1 מ: ההולכת למאל. / 8—9 „ובסדינים... ומרקמין" ליתא במ. / 16 מ: מארבע. / 20 מ: הזריז והעובד. / 21 מ: כלי כפציה. / 23 מ: את הכל. / 24 מ: קסניארתא.

30 — 6 מ: עגולות. / 8 מ: קידרא. / 9 מ: חטים. / 13 „כי... יתהוללו" ליתא במ. / 14 מ: עשה... כי יעט. / 26 מ, ג, ו: ומן החצרות. ג, ו: מלפני חמת אלהי.

31 — 7 מ: בם יותר מכל. ג, ו: מהם יין. / 23 מ: ישכר.

32 — 8 מ: שאשר יכאיב. / 10 מ: ויאמץ. / 15 מ: מקבץ. / 17 מ: לקהויי ולסמוכי. / 18 מ: יזרה... שיהא. / 20 מ, ו: גגות. נ: קרובות ורחוקות. / 22 מ: יחפש. / 27 מ: טבחא.

33 — 6 מ: ומצמא. 9 מ: ואכלו. / 10 מ: עד ישלחו. נ: במשניו. / 19 מ, נ: מחר. / 22 „ממצרים" ליתא בנ ו. / 24 מ: ומופתים... ברא.

34 — 4 מ: ובלאים. נ, ו: כחזקת. / 10 „השמימה" ליתא במ. / 17 מ: כשיש אם... דקדוקין. / 23 מ: לא נזכרת. / 24 „עמדו" ליתא במ.

35 — 4 מ: מדקדקים. / 6 ג, ו: ותיק. / 9 ג, ו: מפה. מ: דקדושא. / 10 „אכולא סעודתא" ליתא במ. / 12 ג, ו: אדום. / 16 מ: ישראל עליהם. / 18 מ: כל השנה. / 27 „שכבר" ליתא במ. ג, ו: לא נודעו.

36 — 5 ו: שלמה לך. / 7 מ: מצליחין. / 8—9 „בתי... ומצודות" ליתא במ. „כורמים" ליתא בנ ו. / 10 מ: ובחכמה. / 15 ג, ו: זאת העירה (מ: העדה). ושמא ר"ל: הבירה. / 16 מ: עבדי למתא דלא חרבי. / 19 מ: מבלעדי אל לבו.

37 — 3 מ: לא. / 19 מ: יאמר לו. מנן, נ, ו: בן. מ: וקרובינו / 23 מ: קא אתינא.

38 — 3 מ: וארתחששת... מזרע בלע. / 5 נ: חסר אדון. „ורמוז" ליתא במ. / 7 ברות, ג, ו: באות. מ: נשים באות מאירות. / 15—16מ: הרעים והנאמנים. / 18 מ: כן. ג, ו: יאשר. / 21 מ: והבנין.

39 — 1 מ: וגודר. ג, ו: יגודר. „הרקים" ליתא במ. / 5 אהלו, מ: קהלו... בבינה. / 6 „זה" ליתא בנ וו. / 8 מ: לא נתפתח עיניו ולא ראו. / 9 מ: בספר וספר לא בנה. / 15 ג, ו: אלו ירצה. / 17 ג, ו: ועצה השדה.

40 — 2 מ: בלי. ג, ו: מפלפולא. / 11 מ: ודבר. ג, ו: נמשלו. / 13 מ: לאזנינו. ג, ו: ויום. / 14 מ: וכהלב. / 18 מ: בגבבה.

41 — 1—2 „בלא סהדי" ליתא בנ וו. / 5 מ: האיש הלזה. / 7 מ: שבגזל. / 11 מ: בו אשם. / 14 מ: בזה אם תאבא. / 18 מ: וזיע. / 21 ג, ו: ועתרה. / 24 ג, ו: רשעת תפלין. / 25 מ: מניח. ו: משניח.

42 — 11 אני, מ: ואני, וסימן מחיקה על הו"ו. / 12 מ, נ: בפיסתא. ו: בפישתא. / 19—21 „ואם בחכמת... דרקיעא" ליתא בנ וו. / 16 מ, ג, ו: משלש.

43 — 2 מ: כל. / 5 מ: מזכות. / 7 מ: לא. / 15 מ: ועל אלהי הצבאות יגיד נוראות. ג, ו: על אלהי. / 19 מ: מאלו. / 27 נ: אלו המומים.

44 — 1 ג, ו: מהקריב. / 7 ג, ו: הדעת. מ: ותעלולים. 8 „נתנו... מגרעות" ליתא במ. / 11 ג, ו: יגשום. מ: לתומו. ג, ו: בפילוסופיא. / 14 מ: נמקו. / 15 מ: מינין. / 20 ג, ו: יסתולל. / 24 מ: אבוקרס.

45 — 1 מ: חזקיהו. / 2 מ: טבעת. / 7—8 מ: אותו הרופא טעה למות חולה שיש בו סכנה. / 11 ג, ו: מורסא. / 14 הבו לי, „לי" ליתא במ. / 26 נ: אלה בשם.

46 — 3 מ: ועשר. / 6 מ: תחבר. / 11 מ, נ: מלבבי / 16 מ, נ: דדלוז. ו: ודדלוז. / 21 מ: דעל. / 24 מ: בהם כראוי. / 25 מ: מופלא.

47 — 2 קלפותיו... ורוביא. / 5 מ: שוה בשוה. / 7 מ: מי

אפסים... ישגא. / 15 מ, נ, ו: תתפשנו. / 16 מ: אחר. / 18 לא, נ, ו: כל. / 19 מ: מממונו. לכל, נ, ו: כל. / 20 מ: במה.

48 — 11 נ, ו: המרים. / 13 נ, ו: ייטיבו. מ: יפצחון. / 21 מ: הצלחת.

49 — 1 מ: יש מהם. / 4 מ: בזווי. / 9 מ: שירגיש. / 20 מ: החוזה. / 25 מ: ורעים חיה רעה. / 26 מ: לא חיו.

50 — 2 מ: וחליו. נ, ו: וחיו. / 3 מ: עד היות. / 22 סועה, מ: חזק.

51 — 2 שעה, מ: שנה. / 12 מ: ירבו. / 17 מ: שעשה. / 18 מ: שלעבודה זרה. / 22 מ, נ, ו: יתוב. / 26 מ: בעשותו. / 27 נ: מביה. ו: מביא.

52 — 5 מ: בפלאות. / 9 נ: בנה. / 11 מ: כדמות. / 14 מ: ישכל. / 16 מ: מליצים. / 27 מ: רמז לישב.

53 — 4 מ: תרחא. / 6 מ: חולקים. / 8 „אור" ליתא במ. / 9 מ: ונבחרות... ואם. / 12 מ: בערכם. / 17 מ, נ, ו: כמן חמר. / 24 נ, ו: טובה עלי. / 26 נ: דלתי. / 27 נ: מסהא.

54 — 1 נ, ו: מצופה בפז. / 4 נ: יאכלו. / 12 החרוז, נ: החרץ. / 14 נ: חכמתו זה. / 17 נ: הפלא. / 20 ובמזרה, נ: ובטהרה. / 23 מ: דאקרו.

55 — 1 על, מ: עם. / 6—7 הא, מ: האי. „ואם... נפשו" ליתא בנו. / 12 נ: תוכי ונקבי. / 19 מ: מרקח. / 20 נ: תבשם. אפו, מ: אפיו. מ: בהוייא. נ, ו: שמשת בהיותו דאביי. / 26 „ויזכה" ליתא במ.

56 — 3 נ: וקרדום. / 6 מ: קימי... טסקא. / 18 מ, נ: חמדתי וישבתי. / 21 נ: ולא יהי בנא כרגא. / 25 מ, נ: שיודע. / 26 מ: אפילו... כלה ויצא. נ: דכלה ויצא. / 27 לקולא, נ: לקמא.

57 — 1 מ: למעלתו, ונקודות על המי"ם והלמ"ד. / 4 מ: בנזיקים. / 6 מ: נוחין. / 8 מ: ידענו. / 9—10 נ, ו: על זה נבכה לחסידים תורת. / 15 נ: תורה. / 19 אתר, נ: אותך. / 21 „יאמר" ליתא בנו.

58 — 9 מ: דמה. / 11 מ: ירושלם. / 12 ומליצת, נ: ומריצת. /

17 מ: רבו.

59 — 4 נ: אל האבוד. / 8 נ: לא ינהר. / 9 נ: גוריא. / 13 „מאן" ליתא במ. / 23 זאת, נ: כל. / 27 נ: אחד.

60 — 4 נ: ולתמים. / 22 נ: שהמליצת. / 26 „מה" ליתא בנ.

61 — 2 אוי, נ: אם. / 3 „אמן" ליתא בנ. „וכן יהי רצון אמן" ליתא במ. / 7 נ: ובמלאכך. / 8 מ: ואם קדמך. / 14 נ: מרודף. / 23 איך, נ: אך.

62 — 2 מ: יזכרנו. / 14 מ: מסך יי׳. / 21 „ונחמתני" ליתא בנ. נ: תנחומך.

63 — 1 מ, נ: עוזך. / 2 „שפתים" ליתא במ. / 4 נ: אין. / 7 נ: אלפים. / 11 „אתה עשית" ליתא במ. נ: עשהו. / 15 מ: בריאות. / 18 נ: במראה. מ: ויגהו. / 20 מ, נ: עליהון. / 22 כהם, נ: בהם. / 27 נ: פנים.

64 — 15 נ: השליטום. / 19 נ: באלהים תולה ארץ על בלימה. / 20 אדניה, נ: אניה. / 24 מ: עליה בנאות דשא. / 27 מ: ועל.

65 — 1 מ, נ: למטר. / 10 מ, נ: באישון. / 12 מ: הטובה. / 18 „צלמם נבזה" ליתא בנ וו. / 22 „לא בצדקתו" ליתא במ. / 23 להכיר, מ: לספר. „הטובה" ליתא בנ. / 25 מ: גזרה.

66 — 4 נ: ומלכותיה. / 5 נ: ותפעמהו. / 7 נ: חתן למלך. / 11 מ: ומה. / 15 נ: הדפנו. / 16 נ: ינצנפנו. / 22 מ: כנגד.

67 — 11 מ: רשעים מפחד מלכודתם. נ: מלכודתם. / 12 הרבה, מ: קרבה. / 16 נ: הבריה. / 18 נ: בצביונו. / 22 נ: והא. / 23 נ: כבוד.

68 — 3 נ: לרגלו. / 9 „את" ליתא במ. / 11 נ: כדאי. / 13 אמות, נ: אמרות. / 24 הנתוצות, מ: הנפוצות.

69 — 7—8 מ: או כי יסדת מעון בנקרת הצור. אם הצורים. „מעוז" ליתא בנ. נתצו, נ: נתנו. / 9 מ: ומה. נ: הרוחות. / 11 נ: בגבע. / 15 נ: ותוכחת. „ונאצה" ליתא במ. / 27 מ: בחיין.

70 — 1 „יצא" ליתא בנ. / 7 „שנה" ליתא במ וו. מ: מתחות. / 14—15 „וכל חדש בלה" ליתא בנ. „ואין עול בחוקו" ליתא במ וג.

בו: ואין עול בחיקו. / 16 ו: שוים. / 19 מ: יאחזנו. / 25 ו: לסבלותו... תריץ.

71 — 3 נ: מדון. / 4 נ: שיוצא. / 6 נ: שלאנן. / 8 מ: ילידיו. / 9—10 „אשפה" ליתא בנ. „בבקר עליו תרנה... יילילו" ליתא במ. / 12 מ: בבקר משוש בביתו כמשתה. כל שולחנות, מ: ושולחנותיו. / 15 מ: יתנשא. / 16 נ: חפציו. / 17 מ: ישימני למפגע לו. נ: לו. / 20 „כל" ליתא במ ונ. / 25 נ: דמיתיחן. ו: דמייתי לן. / 26 מ, נ, ו: לא עליו. נ: אדם.

72 — 3 וטור, נ: לטור. ו: לדור. / 14 מ: ומקדש. / 15 נ: מעלותיו. / 17 נ: עכבית... רעיעא. / 19 נ, ו: יכלום. נ: ואבד. / 21 מ: ממקומו ויטמן. / 22 מ: בוני.

73 — 2 מ: מגאביש. / 7 נ: לחיים. / 8 נ: ושפתותיו. / 10 מ: תרוד קב. נ: יואבילון. / 20 מ, ו: בוץ. / 21—22 „תחת... הפחתים" ליתא בנ. „מעט" ליתא בנ. / 23 מזער, נ: מצער. / 26 מ: לקבר... בנותיך ובניך.

74 — 2 מ: הגלו כלי יקר. / 7 „בין אחיא" ליתא במ. / 12 הגדלת, נ: הבדלת. / 19 נ: מאת כל.

75 — 3 מ, נ: תוחלתי בחלדי. / 4 ילדי, נ: ידי. „תמיד" ליתא במ. נ: כל היום תמיד. / 6 נ: וימים. / 10 מ, נ: אצל. / 17 מ: ולכבודם. / 18 „בשר" ליתא בנ. / 21 מ: אולי לעוללים מעלליהם רעים. נ: להוריש חילי לעוללים. ו: להוריש אולי לעוללים. / 22 כנסתי, נ: בנסתי. / 24 „אך" ליתא בנ. נ: שנותיו. / 25 ירבו, נ: ירעו. בבר, מ: בכר.

76 — 1 מ: למבקשי. / 5 מ, נ: עזרה. / 8 „אמחנו מספרי" ליתא במ. / 9 נ: וכשסע. / 11 נ: אם שנותי... מגו. / 12 נ: לכן אתם. / 13 מ: מכורותי. נ: מכורותיו. / 16 „אשר" ליתא במ. ונ. / 19 נ: כראשיתה. ז

77 — 6 נ: פיו... קרבת. / 7 יקראו, מ: יקרבו. / 8 מ: ורחוקים. / 12 נ: ישתו. / 13 מ: ממעונתם. / 15 ברבוי, נ. בדברי. / 23—24 נ: על גבם על במותימו ידרוך. / 26 סרה, נ: צרה.

78 — 5 האוכל, מ: הערב. / 8 נ: לא ימיש. / 9 נ: נחת רוח

מאפליה. / 13 נ: מעביר. / 16 מ: ולא ארפה. / 25 מ: כל. /
26 נ: כאפלה הלוך כאין.

79 — 2 מ, נ: מעשי. / 3 נ: ואין. / 9 „ועל מה זה" ליתא בנ. /
12 בהמה, מ: בהנה. / 14 לקחת, נ: לקרות. / 15 מ, ג, ו:
מזוינים. / 21 מ: גו. / 24 „כי" ליתא בנ.

80 — 3 יהיה, נ: ההוה. / 4 מ: טועה. / 5—6 מ: שער בנפשו
שיצלח במלוכה. / 7 נ: כעבור. / 9 ההזיה, נ: ההויה. / 12
„בני" ליתא במ. / 26 מ: ונשברת. / 27 „בו" ליתא במ. הממון,
נ: ההמון.

81 — 7 נ: כמראי. / 8 נ: נפש.

82 — 14 מ: רצון. / 16 נ: בלא. / 22 נ: הנושאים. „הנואשים"
ליתא בו. / 24 נ: לכל דבר. / 27 רוע, מ: רוח.

83 — 2 נ: אמיץ כח. / 3 נ: בתכונם. / 4 נ: אם לכח. / 13
„אשר" ליתא במ. /15 מ: אין. / 18 נ: ברכה יתירה.

84 — 6 מ: מכל אשר זכרנו. / 7 מ: מה מעלה גדולה. / 17 מ:
האכזב. / 21 מ: ולקדושי יתן. / 25 מ: הפיכת ארעא והפיכן
מלתא. נ: הפוכה ארעא והפיכן מלהא.

85 — 5 ירדפוהו, מ: יבהלוהו. / 8 ברגליהם, מ: בעליהם. / 19
נ: רוח ויוציא.

86 — 1 נ: ובמעט. / 7 ג, ו: ידאה. / 14 הממון, מ: ואמון. /
15 במה, מ, נ: למה. / 17 מ: הנחם. / 19 נ: ועם הפואוו,
לשאת. / 22 נ: בלהב. / 24 נ, ו: לפגעי.

87 — 1 נ: ואיך. / 6 יבין, נ: יביט. / 18 נ: בממונו... ה־ר'ו.הו.
/ 21 מ, נ: לו מסביב לבל. / 23 מ: אשתו. נ: גויתו לא
תשכיל. / 25 אומר, נ: ואומר.

88 — 1 ג, ו: על זה. / 2 נ: כארזים. / 7 מ: ילכדגו. / 9 ג:
אין דורס ואין רודף אותם. ו: אין דורש ואין חוקר אותם. / 13
ובזה, נ: ומזה. „אשר" ליתא במ. / 15 מ, נ: ידע. / 16 „אלי"
ליתא בנ. / 23 „ולמה זה" ליתא בנ. / 26 מ: יפילום.

89 — 1 מ: פוגות. / 3 נ: כהוללים. / 5 ו: לעדן בגן אלהים
החיים. נ: גן בעדן אלהים והחיים. / 7 נ: מוקשים. / 15 ג, ו:

להנחילם. / 20 נ: היתה זאת. / 26 עיוני, נ: רעיוני.

90 — 6 נ: תנחומי. / 15 ו: ותשובת. / 21 נ, ו: שכר שום בריה. / 25 מ, נ, ו: העובד. נ: בראשיתם. ו: בראשיתה.

91 — 1 מ, נ, ו: הוא. / 2—3 „בחיי... טוב" ליתא במ. / 4 יכבה, נ: יככה. / 5 נ: לא נפה... לא תאכל. / 9 „בו" ליתא בנ ו. / 17 מ: רחוקה. / 22 מ: תמיהא. נ, ו: תמהה.

92 — 10 „הפחות" ליתא במ. / 12 מ, נ, ו: אהלי. / 24 מ, נ, ו: יחל. / 25—26 „כי כולם... מזעזעים" ליתא בנ ו. / 27 מ: כדבר.

93 — 1 נ, ו: ותתנשא. / 5 העצומים, נ: העמוסים. / 10 מ, נ: וקראו. / 17 נ: למלא. / 20 נ, ו: באשר. מ, נ: כי יראה. / 24 מ, נ, ו: שיכיר. / 26 מ, נ, ו: מה שחו.

94 — 1 נ: ליותר. / 4 „באדמה" ליתא במ. / 7 מ: רבותינו הקדושים ז"ל. / 11 „מהם" ליתא במ. / 14 המהומות, מ: מקומות. / 16 „עליה" ליתא במ. / 25 נ, ו: או... או.

95 — 7 מ: הדיינין. / 9 מ, נ: פועל אדם הרעות והטוב. ו: הרעות והטוב. / 24 תבל, מ: מחלי. / 27 לאנשי, מ: לאשי.

96 — 5 מ, נ, ו: בר. / 9—10 מ: הספינה מסעיה. / 16 מ: צוקה וחשכה. / 19 מ: המובאת. / 20 אליה, נ, ו: אליך. / 21 נ, ו: השבשים. / 26 מ: הבאה. / 27 „את" ליתא בנ ו.

97 — 3 מ: השאטים. / 4 נ: כל. / 6 נ: צוחק. / 11 נ: יחזק. / 16 מ: השטיפה, נ: שהשטפה. / 20 נ: גויו. / 22 מ: מקצת הם אשר. נ: מקצתיהם. / 25 מ: המנהיגות... אחרי.

98 — 9 נ: והיה. / 18 מ: באלו. נ: אמנם שגגת. / 19 מצד, נ: או. / 24 „האנשים" ליתא בנ.

99 — 1 נ: והאצטנינות. / 2 נ: בידיעת. / 3 נ: בידו. / 4 נ: ומשתנות כמאמיני ההגשמה. / 6 „ומכיוצא בהם" ליתא בנ. / 15 נ: ככל. / 16 נ: נץ. / 17 מ, נ: תניחנו. / 23 נ: שלחך.

100 — 8 „כן" ליתא במ. / 13 מ: ומושך. / 22—24 „ומי... באשה" ליתא במ. מ: ומי הוא שעשה. „שדה" ליתא בנ. / 26 „פרי" ליתא במ, מ, נ: יי.

101 — 2 מ: גרן: / 4 נ: תשתחוה. / 8 נ: ומהמותם. / 13

ט: תוכחות. / 17 נ: בהם. / 18 רבים, במ מתוקן: דרכים. / 19
נ: שוחק ונופל. / 22 נ: נשא. / 23 הלך, נ: הלת.

102 — 2 נ: העשב מעקר. / 3 מ: לנתחים. / 9 כל, נ: אל. /
11 מ: חיים פניהם. / 13 מ: חיים. / 15 מ: שוכחים. / 20
מ: אשר יתלה. / 23 מ: כמגדל. / 24 יתקע, נ: יתקוע. כתקוע,
מ: בתקוע. / 25 מ, נ: ועם לא.

103 — 6 מ: תאמן.

104 — 14 נ: בעריפה. / 19 נ: תוריד. / 21 נ: כתוב.

105 — 9 רוח, נ: דוה. / 13 נ: מההכרחי. / 14 „תקבצנו" ליתא
במ. הוה, נ: היה. / 16—17 מ: והאלהים. „מעושק... אזניך"
ליתא במ. בכור, נ: כבור.

106 — 1—2 „כי... למכירים" ליתא במ. / 3—4 מ: טובים כאחד
מה טוב גם שניהם יחד. / 10 מ: יליזו. / 13 מ: שאני צריך. /
14 „שכל... בי" ליתא במ.

107 — 1 מ: יסופרו. / 14 עצבו, נ: עזבו. / 16—17 „ומבשרך...
ומשגה" ליתא במ. / 19 נ: אביריך. / 20 אל, מ, נ: על.

108 — 1 שמעה, נ: שממה. / 2 נ: שמונים. / 3 נ: תמישיני,
אזני ותב' את תלמדי. / 6 „הייתי" ליתא במ. / 7 „כצחיח... וע"
ליתא במ. / 9 נ: את פי. / 11 מ: ולא. / 15 נ: עברתיך. / 17—18
„כי... להועילך" ליתא במ. / 19 לדעת, מ: יודעי. / 23 נ: שפלה.

109 — 1 נ: בחמה. / 2 מ: יאחוז. / 6 „הבה... אומר" ליתא במ.
/ 7 בו, נ: בי. / 11 „כי אבדת" ליתא במ. / 17 נ: גו. / 19
„את" ליתא במ.

110 — 7 מ: יעלה. / 8 מ: הריסותיך. / 11—12 „ואם מנעימי...
תשחי" ליתא במ. נ: מנעמי. תשחי, נ: תניח. / 18 מ: תהי
מאלפי. / 19 מ: דיי.

111 — 2 מ: במכתת. / 5 ואת לחצי, מ: ולחצי. / 6 נ: קולי /
12 נ: ומוכה. / 14 מ: נקדות. / 20 „כליתי... לטף" ליתא במ. /
21 מ: המתיה. מ, נ: שרים. / 22 מ: מציאות.

112 — 2 „אובל" ליתא במ ונ. / 3 נ: אגיע. / 11 נ: והקדה. /

12 לנגע, מ: לפגע. לחוסר, שמא יש לנקד: לחסר (חי"ת פתוחה). / 15 נ: היסודיי.

113 — 2 נ: נצו. ג, ו: ימותו. / 8 חטאתי, נ: אנחתי. / 31 נ: עבר. / 14 ג, ו: בהם. / 15 מ: מהחיים. / 17 מ: תגנה.

114 — 3 ג, ו: בריתו. / 5 מ, נ: עושה. / 9 עליו, נ: עלינו. / 17 אבלה, מ: אלה.. מרעות. / 24 מ: להוציא.

115 — 3 נ: על ההוה. „הרעה" ליתא בנ ו. / 10 ואתם, נ: אותם. / 13 ג, ו: דברי. / 14 מ, ג, ו: הוכיח. / 17 ג, ו: המצרים. / 21 ולא ימות, ג, ו: ולאימת. / 24 אל, נ: אלי. / 27 את, נ: אם.

116 — 9 ג, ו: האהל. / 12 מ: יעוז. / 22 אני, מ, ג, ו: איני.

117 — 1 ג, ו: וכי אצדיק. אני / 18 „לבם" ליתא במ. / 21 דיגים, נ: דיינים.

118 — 3 מ: בירושלם. / 9 מ: מירושלם.

119 — 2 נ: אבן אבן בחן. / 16 יושרו, נ: ישורו. / 23 נ: השבוני.

120 — 2 נ: ושרות. / 4 מ: ההעתק. / 7 ג, ו: בושלדון. / 9 ומדע, נ: ומתו. / 12—13 נ: יאמר לו דומיה תהלה החכם השלם הרופא המובהק גדול מרבן שמו יאמר העבד. / 17 מ: מאי בנדיג יה"ב. / 27 מ: יצאק.

121 — 1 ענן, מ: עץ. / 7 הדת, מ: הדרת. / 9 „העומד" ליתא במ. / 13 מ: ימים. / 16 מ: גרסיאן. / 17 נ: מעלותי. / 18 נ: יספר. / 19 ג, ו: ישוב. / 20 נ: מיני השמלות. / 24 נ: מעשה. מ: מעשה נס כנגד הסבע. / 25 ו: המופלל.

122 — 5 נ: שמואל בונפוש. / 11 ג, ו: קרשבין. / 12 „עשרה... נפשי" ליתא בנ. „עשרה אלה" ליתא בו. / 13 ג, ו: באוצרותם. / 18 ו: אמר המחבר סיימתי. / 19 „והעולם" ליתא בנ, ו. / 21 מ: בעבדי עבדי ה'. / 24 מ: עתו. / 26 מ: התפלה... שארית.

הערות

3 — 5 מלאתי, ע"פ לשון חז"ל בברכות כט, ב: אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברת יהיו כל צרכיהם לפניך. / 17 דמיא, ע"פ חולין יז, ב: דמיא לסאסאה מאי. ומפרש רש"י: זקן השבלים שאינו חלק. / 19—20 כלי זיני, ע"פ הלשון בעבודה זרה כה, ב וביבמות קטו, א: אשה כלי זינה עליה. / 22 התחלות, ע"פ מכילתא יתרו יט, ה: כל התחלות קשות.

4 — 3—4 ודן, ע"פ סנהדרין ז, א: כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל. / 7—8 חוקר, הלשון ע"פ אבות א, ט: הוי מרבה לחקור את העדים... שמא מתוכם ילמדו לשקר. / 15—16 תלמיד, ע"פ ברכות יז, ב: אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחבתינו (תהלים קמד, יד)„ שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים. / 17 שהשעה, ע"פ ברכות ז, ב: הא ברשע שהשעה משחקת לו. / 21—22 מר הוא זה, הלשון ע"פ ירושלמי ביצה פ"ה, ה"ב: מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתנו. / 24 הדור יתום, כלשון במכילתא בא טז: אין הדור יתום שראב"ע שרוי בתוכו.

5 — 16 דעדיפנא, כלשון בקידושין כט, ב: האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר. / 17 לכבודי, הלשון ע"פ מגילה ג, א: גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי ולא לכבוד בית אבא אלא לכבודך עשיתי. / 20—21 לא באתי, מעין לשון חז"ל בברכות פ"ב, מ"ח: לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. / 25—26 לא בעינא, על פי קידושין מט, א: מסאנא דרב מכרעאי לא בעינא. ומפרש רש"י: מנעל גדול ממידת רגלי איני חפצה בו, שאיני יכולה להלך בו, ומשל הוא.

6 — 2 בלהן, מדרש שמות כאן ע"פ בראשית לו, כז וכה, ד. / 6 ועושים, ע"פ שבת קנא, ב: אלו בני אדם שמניחין דברי תורה

ועושין כל ימיהם כחגים. / 7—8 יהב, דניאל ב, כא. / 14—15 עם, ע״פ כתובות קיא, א: ,שבו לכם פה עם החמור׳ (בראשית כב, ה) — עם הדומה לחמור. / 23 אנהו, הלשון ע״פ ברכות ח, א: אנן בדידן ואינהו בדידהו.

7 — 3 שברירי, ע״פ פסחים קיב, א: אמרה לי אמי, איזדהר משברירי שברירי ברירי רירי ירי רי צחינא מיא בכסי חיוורי. והוא לחש. / 17—18 יבכיון (יבכון), מועד קטן ח, א: יבכון עמיה כל מרירי לבא. / 20 לפתוח, הלשון ע״פ נדרים כב, ב: הלכתא, פותחין בחרטה. / 23 זיקא, ע״פ שבת קכט, ב: משום יומא טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח.

8 — 2 אשיחנה, ע״פ יומא עה, א: ,דאגה בלב איש ישחנה׳ (משלי יב, כה) — ...ישיחנה לאחרים, וחגיגה יד, ב: אחר קיצץ בנטיעות. / 3—4 אברך, ע״פ ברכות פ״ט מ״ג: מברך על הרעה מעין הטובה. נפשי, ע״פ תפילת הבוקר: נשמה שנתת בי טהורה היא. / 23 הסיעו, ע״פ פירש״י לבראשית לז, יז ע״פ מדרש.

9 — 6 אחר כוונת הלב, כלשון בברכות טו, א.

10 — 1 סוף, ברכות יז, א. / 12—13 עשה, הלשון ע״פ שבת קנא, ב: עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך. / 20—21 ולא נחלקה, ע״פ בבא קמא צו, ב: נחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה. / 22—23 חדא, ע״פ שבת קנב, א: ווי לה לחדא דאזלא ולא אתיא. ומפרש רש״י: חבל עליה... ההולכת ואינה חוזרת. / 24—25 גלגל, שבת קנא, ב: גלגל הוא שחוזר בעולם.

11 — 1 אם לא, אבות פ״א מי״ד. / 9 תשש, ע״פ ברכות לב, א: תשש כוחו כנקבה. / 10 פני, ע״פ ברכות כה, א: כיוון שקרמו פניה. / 25 עביד, ע״פ שבועות מו, א: עביד איניש דגזים ולא עביד.

12 — 8—10 חזו, ע״פ כתובות ג, א: חזו דאתאי חזו דאתאי (ראו שבאתי). ובשה״י, ע״פ מגילה יג, ב: דמפקי לכולא שתא בשה״י פה״י. ומפרש רש״י: שבת היום פסח היום ואנו אסורים במלאכה. / 11 מסורת, ע״פ ירושלמי פסחים פ״ה ה״ג ושבת קיט, ב. / 12 אל תאמר, אבות פ״ב מ״ד. / 16 פת הדראה, פסחים לו, ב. ומפרש רש״י: שניטל כל הדרה. / 17—19 ממית, ע״פ בבא בתרא יז, א:

מרים נמי בנשיקה מתה. כמשחל, ע״פ ברכות ח, א: כמשחל ביניתא מחלבא. ומפרש רש״י: כמושך נימת שער מתוך החלב. חמרא, שבת קמז, ב. ומפרש רש״י: שם מדינה שיינה משובח. / 20 מכסא, ברכות לא, א. ועי׳ בערוך השלם ערך „זג״ 8. כוס של זכוכית. / 22 בהכנסו, ע״פ עירובין סה, א: נכנס יין יצא סוד. / 25 אסיקי, ע״פ בראשית רבה פי״א: מסיק ליה בטימי (העלה את דמיו). / 26 מוקיר, ע״פ שבת קיט, א. / 27 בראשי, שבת קיח, ב. ארדיא, ע״פ פסחים קיט, ב. כמהין ופטריות וגוזלים. ועי׳ סנהדרין יא, א: מהודעין אנחנו לכון דגוזליא רכיכין וכו׳.

13 — 4 מתהפך, ע״פ ברכות ו, ב: עוף יש בכרכי הים וכרום שמו וכיוון שהחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין. / 16—17 ואת פסל הקנאה, חידוד ע״פ יחזקאל ח, ה וקידושין פ״א מ״א. ועיני, ע״פ ירושלמי ברכות פ״א ה״ה: עינא ולבא תרי סרסורי דחטאה. / 24 איתתא, ע״פ קידושין ז, א. / 26 בבי הלולא, ע״פ עירובין נד, א: האי עלמא כ[בי] הלולא דמיא. / 27—2, 14 זמרי, ע״פ סוטה מח, א: זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת.

14 — 12 כודניא, ע״פ שבת קי, ב: שערתא דמשתכחת בכפותא דכודנא חיורא. ומפרש רש״י: שעורה הנמצאת בגללי פרדה לבנה. דהבא פריכא, ע״פ עבודה זרה י, ב: שדר ליה דהבא פריכא במטראתא (שלח לו זהב שבור בעורות מעין שקים).

15 — 2 הסתכלתי, ע״פ שבת סד, ב: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל במקום התורפה. / 7 ואי זה, זבחים פ״ה מ״א. / 10—12 ובטהרא, ע״פ פסחים קיא, ב, היינו בצל תאנה. יין, ע״פ אבות פ״ג מ״י. שגלתא, דניאל ה, ב. / 17 מפיש, מרבה. סרבלא, מנחות מא, א. / 22 בחמה, שבת מו, ב. / 23 במיא, שבת קמז, ב, ושם: כאן. משחא, ברכות מג, א. / 25—26 אשרתא, חיזוק. תעלה, חידוד, ע״פ מגילה טז, ב: תעלא בעידניה סגיד ליה (שועל בזמנו — השתחווה לו). / 27 כמה שקייני, ע״פ שבת קמז, ב: כולהו שקייני מדיבחא ועד עצרתא מעלו.

16 — 12 השגגות, ע״פ יומא לו, ב: עשה להם זדונות כשגגות. מכנה גמלא, עי׳ סנהדרין כו, א. / 17 הוי, אבות פ״ב מי״ד. / 18—19

אם הכתב, ע״פ שיר השירים רבה ז: הכתב רבה על הנקודה את תפוש את הכתב ומניח הנקודה. נקודה רבה על הכתב את תפוש הנקודה ומניח את הכתב. לשבת ודינים, ע״פ סנהדרין נו, ב: עשר מצוות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עליהן בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם. / 24 בהאי עלמא, ע״פ חגיגה טו, א: הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתהני בהאי עלמא (כיוון שלאיש זה לא יהיה חלק בעולם הבא יצא ויהנה בעולם הזה). / 24—25 מוך שקיך, תענית ו, ב: אבי שקי, שבת כא, א: ומדפשקי רבי. ומפרש רש״י: בבצעי המים הוא גדל. ומסתבר שלעיני המחבר היה נוסח אחר.

17 — 3—4 מלח, ע״פ חולין קה, ב: שמלח סדומית יש שמסמא את העינים. ושמא יש לנקד מסמא (מי״ם קמוצה). / 6 אוי לי אמי כי ילדתני בן זכר, שירים על נושא זה נודעים אצל כל העמים עד לזמננו זה. / 15—16 חכם, ע״פ בבא בתרא יב, א. כישמעאל, ע״פ פסחים נז, א: שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פאבי תלמידו של פינחס וישמש בכהונה גדולה. / 19 נר, הלשון על פי נידה ל, ב: למה הוולד דומה... ונר דלוק לו על ראשו. / 23 אוי, חידוד ע״פ קידושין פב, ב: אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו נקבות. / 26—27 שיקיים, ע״פ בבא קמא יז, א: אלא שהניחו ספר תורה על מיטתו ואמרו, קיים זה מה שכתוב בזה.

18 — 3 אם לא יעסוק, ע״פ שבת לא, א: ...קבעת עתים לתורה... פלפלת בחכמה. / 10—11 גלגל, פסחים צד, ב. / 15 נסתחפה, כתובות פ״ז מ״ח. / 22—23 וכל הני מלי, ע״פ ברכות ח, א. ומחטא, ע״פ קידושין פב, א: אומנות נקיה וקלה מאי היא. אמר רב יהודה, מחטא דתלמיותא. ומפרש רש״י: שהתפירות עשויות תלמים תלמים, שורות שורות, כתלמים של מחרשה.

19 — 3 יושיבני, ע״פ כתובות פ״ה מ״ה: [הכניסה לו] ארבע [שפחות] — יושבת בקתדרא. / 5 ובשבוע הבן, ע״פ בבא קמא פ, א: רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן. ומפרש רש״י: ברית מילה על שם שעברו עליו שבעה ימים. / 6—7 פת, ע״פ שבת סב, ב — סג, א: בפת עמילה או בפת שאינה עמילה ביין

גורדלי או ביין חרדלי. ובפסחים לז, א פירש רש״י: שאינה ממהרת להחמיץ, שעמילתה מעכבתה. גורדלי, מפרש רש״י: לבן היה. יין חרדלי, שחור. / 8—9 עלי יניח, חידוד ע״פ חולין צא, ב: מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד וכל אחת ואחת אומרת, עלי יניח צדיק זה ראשו. / 14 הני, ע״פ ברכות יז, א: נשים במאי זכיין. / 16—17 הפכת, לבל תשרוף אש הכבשן את אברהם. ועי׳ „מעשה אברהם אבינו" ב„אגדת אגדות או קובץ מדרשים קטנים" מהדורת ח. מ. הורוויץ, חלק ראשון, ברלין תרמ״א עמ׳ 46. והפכת דינה, עי׳ ברכות ס, א: מיד נהפכה [דינה] לבת. והפכת המטה, עי׳ שמות ז, י. / 18 והפכת, עי׳ שמות ד, ו. והפכת ים סוף, עי׳ שמות יד, כא. / 25 והדאגה, מעין מה שמובא ב„מוסרי הפילוסופים" שער ב פרק א 12: ואמר, הדאגות מדווי הלבבות כאשר החלאים מדווי הגופות.

20 — 1 שמברכין, ע״פ ברכות מח, ב: כשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה. / 2—3 ברוך, כלשון הברכה בתפילת הבוקר. / 4 אלי, ע״פ אבות פ״ו מ״ב. / 6 כרבי יהודה, בפסחים ג׳, ב: שלחו ליה לר׳ יהודה בן בתירא, שלם לך ר׳ יהודה בן בתירא דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים. / 7 כרבי אלעזר, ע״פ סנהדרין לב, ב: ,צדק צדק תרדוף׳ — הלך אחר בית דין יפה, אחר רבי אליעזר ללוד. / 11 זני, דניאל ג, ה. / 12 ונתמלא, ע״פ סוטה יב, א. / 16 בן דרוסי, בשבת כ, א: כמאכל בן דרוסאי. ומפרש רש״י: ליסטים היה ומבשל בישולו שליש. / 17 ושבתאי, ביומא פג, א: נפק מיניה שבתאי אצר פירי. ומפרש רש״י: להפקיע שערים. / 20 יגדל, ע״פ תוספתא עדויות פ״ג, ד: גדול מרבן שמו.

21 — 2 דו פרצופין, ע״פ ברכות סא, א: דו פרצופין ברא הקב״ה באדם הראשון. / 9 כד הוו, כאשר היה אורם בהיר. / 18 ובטלו, ע״פ סוטה פ״ט מ״ט. ומפרש רע״ב: איש שהכל בו, כלומר תורתם אמת מבלי דופי. / 22 לצבור תרוץ, לצבור זהב, ע״פ משלי ג, יד.

22 — 1 כעזי, מעין „חיוי ברייתא" בחולין מז, א. ורש״י מפרש שם: רועות באפר. ואמרי לה, ברייתא — בריאות ושמנות. חבל, סנהדרין קיא, א. / 5—6 יהיו, שבת קמח, ב. / 8 ופניו, ע״פ סנהדרין צז,

ב: פני הדור כפני כלב. / 9 וכל הרוצה, ע״פ ברכות פ״ב מ״ח. / 21 גיריה דיליה, הלשון ע״פ בבא מציעא מה, א: גירי דידיה. ומפרש רש״י: חצים שלו. / 26—27 אי שמים, הלשונות ע״פ ראש השנה יט, א וסנהדרין צח, א.

23 — 9 בר מריון, בבא בתרא יב, ב. וקרקעותיו היו מעולות. / 10 אשמדאי, עי׳ פסחים קי, א. / 11—12 ובר גריון, מעין „בר גוריא" בירושלמי קידושין פ״ג הי״ב. זוטו, ע״פ בבא מציעא כא, ב: בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר. ומפרש רש״י זוטו של ים, מקומות בשפת הים שדרך הים לחזור לאחוריו... ושוטף מה שמוצא שם והולך. ושלוליתו של נהר, כשהוא גדל ויוצא חוץ לגדותיו ושולל שלל ושוטף הנמצא. בת מטרד, חידוד ע״פ בראשית לו, לט. ובן טמיון מובנו: מוחרם. / 14 נהר סבטיון, סנהדרין סה, ב. / 15 יוסף, עי׳ פסחים קי, א. ובן תמליון, עי׳ מעילה יז, ב. והוא שד. / 17—18 די פרזלא, ע״פ דניאל ב׳, מ. פרזלא הנדואה, עבודה זרה טז, א. ומפרש רש״י: של ארץ הודו, שאין עושין אותם אלא לכלי זיין. גללא, ע״פ עבודה זרה כב, ב: מכתבא גללא בזע רגלא בחבריה. ומפרש רש״י: מכתב, שקורין גרפיא, ושל ברזל הוא, קורע את הגלל שייש. כלומר השייש שהוא קשה ירא מן המכתב, לפי שהוא מכיר בו. וכן רכיל ובליעל מכיר בחבירו וירא מפניו. / 19 עור ובהלות, ירמיה טו, ח. כתנורו, ע״פ בבא מציעא נט, ב. ומפרש רש״י: נחש דרכו לעשות בעגולה להכניס זנבו אצל פיו. / 23—24 וכל מתא, ע״פ פסחים קיא, ב: דסמיכא למתא לא פחתא משתין שידי. / 25—27 שתין, ע״פ בבא קמא צב, ב: שתין תכלי מטייה לככא דקל חבריה שמע ולא אכל (ששים כאבים מגיעים לשן ששומעת קול חברתה ואינה אוכלת). הלול, גיטין נז, א.

24 — 1 כסעודת שלמה, עי׳ בבא מציעא פו, ב. / 3 ומגחלתם, ע״פ אבות פ״ב מ״י: והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה. / 5—6 ועל דבר זה, נזיר כג, א. / 8 נפישו, הלשון ע״פ שבת לג, א: נפישי קטילי קדר מנפיחי כפן. ומפרש רש״י: רבים הרוגי נקבים ממותי הדרוקן של רעב. / 16 שליח, ע״פ סוטה ח, ב: שליח ערטלא וסיים מסאנא (ערום ומופשט ומנעליו ברגליו). / 17 מנונה, הלשון ע״פ סוטה ו, א:

מתנותנא והולכת. / 20—23 הדור ע״פ ירושלמי חגיגה פ״א ה״א וסוטה פ״ט מט״ו.

25 — 1 אומיא, דניאל ג, ד ועוד. / 3 אתיא, דניאל ג, לב. / 4—5 סנו ליה, ע״פ כתובות קה, ב: האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא לאו משום שמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא. / 6 תפוג, ע״פ שבת קלח, ב: עתידה תורה שתשתכח מישראל. / 24 בריות, כלשון ב„ונתנה תוקף״. / 26 עתיק, דניאל ז, ט—י. / 27 אבב, שבת לב, א. ומפרש רש״י: כשהיא [הצאן] באה לפני גדרות צאן, שם הוא מדבר עמה להלקותה על פשעה.

26 — 1 כבני מרון, ראש השנה פ״א מ״ב. / 3—4 יזמין, ע״פ תנחומא־ב וישלח ו: והתקין עצמו לשלושה דברים: לתפילה ולדורון ולמלחמה. / 11 לערבב, ראש השנה טז, ב. גירא, סוכה לח, א. / 12 ירקד, כלשון בפסחים קיב, ב: מפני שהשטן מרקד בין קרניו. / 15 בשפרפרא, ע״פ דניאל ו, כ. / 18—19 זמנין, ע״פ עבודה זרה ג, ב: זמנין דמשכי להו תקופת תמוז עד חגא. / 22—23 סרחתי, ע״פ כתובות קי, א: אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. / 25 במורד, חידוד ע״פ יהושע י, יא.

27 — 10 יפשפש, ברכות ה, א. / 19 נעוה, עבודה זרה עד׳, ב. ומפרש רש״י: הגת הרתיחו. / 22 ואושיא, עזרא ד, יב. שתי שורות, פסחים פ״א מ״א. / 26 מפרשנדתא וכו׳, על ידי פרשנדתא.

28 — 10 במעלי, כתובות סב, ב. / 18—19 אריוך, חידוד ע״פ דניאל ב, יד. / 22 בתפילת היוצר, שבשחרית. ואחריו נזכרות גם תפילת מוסף, מנחה ומעריב.

29 — 8—11 בקרמין, ע״פ סוכה י, א: סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין. / 12—13 ירדו, ע״פ פסחים קיא, ב: מאן דשתי טיף טיף. ומפרש רשב״ם: יין המטפטף מן החבית. / 15 שתסרח, סוכה פ״ב מ״ט. / 16—17 שמים, ע״פ סוכה לז, ב: מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים וארץ שלו. חבט, סוכה מד, ב. / 20 יתמסק, ע׳ ירושלמי שביעית פ״ב ה״ז. / 24 קסניאתא, כתובות סא, ב. ומשחקים הם: כלבים של עץ ואישקוקי. / 26 כשאול, ע׳ שמואל־א ט.

30 — 1 אסתירא, ע״פ בבא מציעא פה, ב: איסתרא בלגינא קיש קיש קריא (מטבע אחת בכד משמעת קול: קיש קיש). / 8 חביץ, ברכות לו, ב. / 9 הסופגנין, פסחים לז, א. / 11 רעת ניקנור, ע׳ מגילת אנטיוכוס. / 15—16 סחף, ע״פ נדרים נא, א: שקל דיקולא רבה חפייה כופרא וסחפיה על רישיה. וכופה, ע״פ עירובין פ״י מט״ו: כופין עליו פסכתר. ומפרש רע״ב: סיר של נחושת. / 20 משבעת המינים, ע׳ ברכות לה, א. / 24 בית הרכבים, ע׳ ירמיה לה.

31 — 1 אל תאמרו, ע״פ חגיגה יד, ב: כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור — אל תאמרו: מים מים (כשאתם באים לאבני שיש, הטהורים ושקופים כמים — אל תאמרו מים רבים כאן, ואיך נעבור?). / 3—4 כמי שנשכו, ע״פ יומא פ״ח מ״ו. / 8 באדר, ע״פ תענית כט, ב: ולמצי נפשיה באדר דבריא מזליה. / 10 דרוש, סוטה מד, א. / 14 עד זיו, ע״פ דניאל ה, י. / 15 עד דנפק, ע״פ יבמות ס, ב ופסחים עה, א. / 17 עד דקפי, ע״פ חולין קיא, ב: דמא דכבדא קפי. / 18—19 שורה, ע״פ ברכות מב, ב. אם יהיה ברזל, ע״פ סוכה נב, ב: אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ. / 21 ודאלים, ע״פ גיטין ס, ב: כל דאלים גבר. / 22—23 עד דלא ידע, ע״פ מגילה ז, ב.

32 — 2 להוסיף, ע״פ ראש השנה ח, ב: מוסיפין מחול על קודש. / 5 מחייב, ע״פ מגילה ז, ב: מיחייב איניש לבסומי בפוריא. / 7—8 סריקין, ע״פ פסחים לז, א. / 9 כעיסה, ע״פ פסחים שם. / 10—11 אם האשה, ע״פ פסחים שם. / 16 זכר לטיט, פסחים קטז, א. לקהויי, פסחים שם. / 18—19 ותבלין, ע״פ פסחים שם: כך היו אומרים תגרי חרך שבירושלים, באו וטלו לכם תבלין למצוה. ומפורש שם: תגרי חרך, חנוונים היושבים אצל חלונותיהם ומוכרים. / 22—23 וזה מהדר, ע׳ פסחים קטו, ב. / 27 לעזי, ע״פ מגילה ג, א: עיזא דבי טבחי שמינא מינאי.

33 — צלי, פסחים מא, א. ומפרש רש״י: שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה. שתין, ע״פ מגילה ז, ב: קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה. ומפרש רש״י: צעי, קערות של מיני מאכל. / 14 ואנומלין, ע׳ שבת קמ, א. / 15 נהמא, ע״פ

כתובות לט, ב: כי נהמא אקושא בחינכי. ומפרש רש״י: כלחם קשה שגורר את החך. / 16 צלעתו, אשתו, קידושין ו, א. / 27 ניתנה, ע״פ שבת קלה, א—ב: ניתנה תורה ונתחדשה הלכה.

34 — 2 צופים, נביאים, מגילה ב, ב. / 7 משונה, שמא יש לנקד: משנה (מי״ם חרוקה). / 8—10 פת, עי׳ פסחים מב, א. וסולמות, ע״פ ביצה ט, ב. / 13 והאחד העודף, כי דב״ש חל״ב קמח״א דסמיד״א בגימטריא: תרי״ד. / 16—17 אומה, ע״פ בראשית רבה פס״א. / 22 הלכות, כלשון בסוף מגילה. / 23 האזהרות, הפיוטים המיוסדים על תרי״ג מצוות.

35 — 1—2 מאי בעי, ע״פ עבודה זרה ב, ב: מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן. / 3—4 בני ישראל, ע״פ ברכות מז, ב: כל מצוה שהחזיקו בה כותיים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל. / 8—9 וכל כבודה בנשים, ע״פ מגילה כז, ב: אמא זקינה היתה לי פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום. / 10—11 אכולא מעין „ר׳ זירא הווה בצע אכולא שירותיה" בברכות לט, ב. / 12 שש, ע״פ שבת כח, א: ששש בגוונין הרבה. / 14—15 שלא יבטל, ע״פ יבמות סג, ב: כל אדם שאינו עוסק בפרייה ורבייה... כאילו ממעט הדמות. יאפילו, ע״פ שבת פו, א: תלמיד חכם מאפיל בטליתו ומותר. / 16—17 כל חומרי, ע״פ כתובות פ״ה מ״ו והגמרא סב, א. / 18 בתשעה באב, שכידוע הוא אסור בתלמוד תורה. / 23—24 מנהגן, מעין „מנהג אבותינו תורה היא" בתוספות למנחות ס, ב. ועי׳ ירושלמי פסחים פ״ד ה״א.

36 — 5 בחשבונות, שבת קנ, א. / 16 אנא, ע״פ שבת יא, א: אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה. / דאזלנא, ע״פ ברכות כ״ז, ב: דאי אית ליה לפלוחי בי קיסר אף הוא אזיל ופלח. / 22 פני הארץ, עי׳ בראשית רבה פצ״א. ובתנחומא מקץ ז: שאין פני הארץ אלא עשירים. / 24 אומרים, בבא מציעא פז, א.

37 — 4—5 משקל, ע״פ תענית כה, א: דגמירי, דמיהב יהבי מישקל לא שקלי. / 10 מתנחם, ע״פ ירושלמי ברכות פ״ד ה״ב. / 11—12 ואולי, ע״פ קידושין עא, ב: מי ידעינן מהיכא קאתינן דילמא מהנך דכתיב ,נשים בציון ענו׳. / 18—20 עשרה יוחסין, קידושין פ״ד

מ״א. מנן מלכי, עי׳ מגילה יב, א. / 21 מבית חשמונאי, קידושין ע, ב. / 22—23 מזרעא, ברכות כ, א.

38 — 10 רבי בקבוק, נזכר גם במסכת פורים. / 23—24 כדבעי, כתובות סז, א. / 25 מלכותא קטיעא, ע״פ פסחים פז, ב: קרי לכו מלכותא קטיעתא.

39 — 9 בספר, ע״פ ספר יצירה פ״א מ״א: וברא את עולמו בספר וספר וספור. / 11—12 כאישות, ע״פ מועד קטן ו, ב: מאי אישות... בריה שאין לה עינים. / 13 דעת, כלשון ב„אל אדון על כל המעשים״ שבתפילת שבת. / 17 נסים, כך במקורות, אבל צ״ל: נצים, ועי׳ איוב לט, כו ובבא בתרא כה, א. / 19 עיל, ע״פ בבא מציעא לח, ב: דמעיילין פילא בקופא דמחטא. / 25 לספק, עי׳ ירושלמי שבת פ״ה ה״ב: במספק חבל על חבל.

40 — 2 מהדרנא, כתובות קג, ב. / 3—4 מחוינא, ע״פ חולין קי, ב: אחוינא לך חורפאי. / 5—6 ועבדנא, ע״פ בבא בתרא כג, א: אנא עבדי דלא משתכחה תורה מישראל, דאייתינא כיתנא ושדיינא ומגדלנא נשבי. וצידנא טביא ומאכילנא בישרא ליתמי (אני אעשה שלא תשתכח תורה מישראל. אביא כותנא ואזרע ואשתמש במכמורת ואצוד צביים). / 18 כחזרא, ברכות ח, א. ומפרש רש״י: כענפי הסירים הנסבכים בגיזת הצמר. / 19—20 ראית, משלי כו, יב / 23—24 מפני, ע״פ עבודה זרה נד, ב: יאבד עולמו מפני השוטים.

41 — 1—2 דיהבינן, ע״פ יומא ט, ב: דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה בשוק יהבי ליה עיסקא בלא סהדי (מי שריש לקיש היה מדבר עמו בשוק היו נותנים לו סחורה שלא בפני עדים). / 3 דבר הסמוי מן העין, שהברכה מצויה בו, ע״פ תענית ח, ב. / 7 מגזא, ע״פ ראש השנה ו, א. כלומר: מבית גנזיו של הקב״ה. / 9 ועבד, חידוד ע״פ ברכות לט, א ומשלי כט, יג. / 14 מדוה, שבת קנ, א. / 25 וקרקפתא, ע״פ ראש השנה יז, א: קרקפתא דלא מנח תפילין.

42 — 1—2 שילך, ע״פ בבא קמא צב, ב: שפיל ואזיל בר אווזא ועיניה מטייפי (בר אווז הולך שחוח ועיניו מצפות למעלה). מיכף כיפי, מגילה כב, א. / 11 נעשיתי, בכורות ח, ב. / 12 בפוסתא

גיטין נח, א. ומפרש רש״י: דף וחצי. / 14 אי בעי, ע״פ שבת עז, ב: ואי בעי מיניה כל חללה עלמא הוה אמר ליה. / 21 נהירין לי, ע״פ ברכות נח, ב: נהירין לי שבילי דשמיא. / 25—26 אדע, ע״פ עירובין יג, ב: שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים... תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמישים טעמים.

43 — 1—2 בטפח, ע״פ שבת כב, א: נר חנוכה מצווה להניחה בטפח הסמוכה לדלת. / 4—5 מלא קנה, שבת פה, א. / 11—12 שיבין, ע״פ חגיגה יג, א: והיה מבין בחשמל ויצאה אש מחשמל ושרפתו. / 24—25 בטרם יבינו, ע״פ תהלים נח, י. כלומר: עוד בטרם יגדלו.

44 — 2—3 על כבוד קונו, ע״פ חגיגה פ״ב מ״א: וכל שלא חס על כבוד קונו. עושה, ע״פ סוטה כב, ב: אל תתייראי... אלא מן הצבועין שדומין לפרושין, שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפינחס. / 6 שדיא, ע״פ חולין סד, ב: דשדא תיכלא בכולה. ומפרש רש״י: תיכלא, לשון שיכול וריעותא. / 12—13 חוששני, כלשון בשבת פט״ז מ״ז. שמא, עי׳ קידושין סו, א ובתוספות שם ד״ה „בגדי״. / 20 עד שיבוא, ע״פ שבת קח, א: אם יבוא אליהו ויאמר. / 23—24 ספר רפואות, ע״פ פסחים כו, א: גנז ספר רפואות. איפוקראט, Hippokrates מייסד חכמת הרפואה ביוון, 460—377 לפני הספירה, וגלינוס, Galenus, פילוסוף ורופא נודע; פרגמון 130—200 לערך לספירה הרגילה.

45 — 2—3 טבעתו, סמל הרופאים בימים ההם. / 15—16 מה אני, מעין הלשון בנדרים לז, א: מה אני בחינם אף אתם נמי בחינם. / 26 כתוב זאת זכרון הרפואה ההלצית הזאת דומה לשל עמנואל הרומי במחברת יא ממחברותיו (עמ׳ 306—308).

46 — 12—13 אזוב יוון, ע״פ סוכה יג, א: ולא אזוב יוון ולא אזוב כוחלי. / 14 וסכתא, ע״פ עירובין נג, א: ואנן כי סיכתא בגודא. ומפרש רש״י: כיתד שנועצין אותו בכותל בנקב צר ונכנס בדוחק. / 16—17 ודלוז, „ולוז וערמון״ בבראשית לא, לז תירגם אונקלוס: ודלוז ודדלוב. ומסמר, כלשון בשבת פ״ו מ״י. אבוב, ע״פ שבת

פ״ד מ״ג: אבוב רועה (בנוסח הגמרא: רואה). ומפרש רע״ב: עץ שגדל יחידי ואין לו ענפים. / 18 בספר, עי׳ בהערה לעמ׳ 44 שורה 23—24. / 19 אבן תקומה, כלשון בשבת סו, ב: יוצאין באבן תקומה בשבת. ומפרש רש״י: אבן שנושאות אותה נשים עוברות שלא יפילו. / 20 וסלע, ע״פ שבת פ״ו מ״ו: יוצאה בסלע שעל הצינית. ומפרש רע״ב: מטבע שיש עליו צורה... על מכה שתחת פיסות הרגל... לרפואה. / 21 קלוף, „מחשוף הלבן אשר על המקלות״ בבראשית ל, לז תירגם אונקלוס: קילוף חיור די על חוטריא. / 22 זיקא, תענית ג, ב (רוח שלאחר הגשם). / 26—27 ולא מילף, הלשון ע״פ כתובות סב, א: דמלפי תכלי לא בהתא. ומפרש רש״י: אשה הלימודת לשכל בניה, לקברם, אינה תמיהא ומפחדת במות אחד מהם, שכבר לימודת.

47 — 1—2 רמוני בדן, ערלה פ״ג מ״ז. ורביא, ע״פ הוריות יב, א.

48 — 2—3 טוב, קידושין פ״ד מי״ד. / 18—19 חיי, ע״פ מועד קטן כח, א: חיי, בני ומזוני לא בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. / 20 מזל, בבראשית רבה פ״י: אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל. / 23—24 מרוז, עי׳ מועד קטן טז, א. / 26 ולא פסק סדרא, ע״פ שבת קטז, ב: ובנהרדעי פסקי סידרא דכתובים.

49 — 2—3 עידנא דקאי, ע״פ שבת קנו, ב: דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקימנא ליה במזרח. / 4—5 מאדים, עי׳ שבת קכט, ב. „ופורסא דדמא״ פירש רש״י: זמן הקזה. / 16 גומו, חולין צב, ב. ומפרש רש״י: בשווה לשופי יחתכנו. / 23 היכן, כלשון בסוף חולין.

50 — 2 פירות, ע״פ תענית יט, ב. / 5 אווזא, חולין מט, א. / 16 טובעני, על פי תענית י, א: נקטינן, טובעני ולא יובשני. ומפרש רש״י: יהיה מקום מצולה ורקק ולא יובשני [בלי גשם]. / 18—19 ומזל, ראש השנה יא, ב.

51 — 14 מזילים, שמא במובן מזל. / 16 לאשתא, שבת סז, א. ומפרש רש״י: חולי שמחממת ומקדחת את הגוף. / 22 ומנדעי, ע״פ דניאל ד, לא. / 23—24 אין, דברים ד, לה.

52 — 10 אפק, בבא בתרא ד, א. / 12—11 הכא, גיטין סח, א. / 14 בן קמחי, הכוונה לר׳ דוד קמחי ור׳ יונה אבן ג׳נאח. ולילי, ע״פ ראש השנה לד, א : אי גנוחי גנח אי ילולי יליל. / 18—20 ולהבין, עי׳ מגילה ג, א : ,ושום שכל׳... אלו המסורות. שעטנז, ע״פ מנחות כט, ב : שבעה אותיות צריכות שלושה זיונין, ואלו הן : שעטנ״ז ג״ץ. קרי, עי׳ נדרים לז, ב. / 22 אלו הטעמים, עי׳ מגילה ג׳ א. / 25 משה, ע״פ סוטה יג, ב : וימת משה ספרא רבה דישראל. / 27 אל ישב, ע״פ מגילה ג, ב : כרך שישב ולבסוף הוקף.

53 — 2 בשלושה, ע״פ חגיגה פ״ב מ״א : אין דורשין בעריות בשלושה. / 17 כמין, קידושין כב, ב. / 18—19 ומשתעי, ע״פ עירובין נג, ב.

54 — 1 ומרגניתא, ע״פ יבמות צב׳ ב : אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחי מרגניתא תותיה (לוא לא הושטתי לך אבן — לא היית מוצא מרגלית תחתיה). / 12 בעמק, חידוד ע״פ יואל ד, יד, והכוונה למעשה החריזה. / 14 וישתמש, ע״פ אבות פ״א מי״ג. / 15 ינהור׳ ע״פ שבת קטז, ב : נהור נהוריך כשרגא. / 21 ודלא, בבא בתרא מד, ב : ודלא כטופסא דשטרי. / 23 והמלכים, עי׳ גיטין סב א : מנא לך דרבנן איקרו מלכים. / 24—25 חכמי, ע״פ בכורות נח, א : כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום.

55 — 2—3 ישמיע ע״פ ברכות יג, א : השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך. ביאוש, מעין „יאוש שלא מדעת״ בבבא מציעא כא, ב. / 6 כמה, ברכות יד, ב. / 13 אין להם, סנהדרין פ״ג מ״ג. / 18 צללו׳ ע״פ בבא קמא צא, א : צללת במים אדירים והעלית חרס בידך. / 21—22 שימש, ע״פ סוכה כח, א. ומפרש רש״י : כל ,איבעיא להו׳ לאביי ורבא.

56 — 3 עשאוה, ע״פ אבות פ״ד מ״ה : אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום. / 5 על מנת, עי׳ נדרים סב, א. / 6 בטסקא, קידושין ע, ב. כלומר : כתב הזמנה. / 12 תריסר׳ ע״פ כתובות סב, ב : יתיב תרתי סרי שני בבי רב. / 8 לקפחה, ע״פ קידושין נב, ב : ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני בהלכות. / 10 מלי, ע״פ ברכות סב׳ ב. / 11 דתני, ע״פ ברכות כ, א : ואנן קא

מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא (ואנו שונים עוקצין בשלוש עשרה פנים). / 14 עבד, ע״פ בבא קמא כז, ב: עביד איניש דינא לנפשיה. / 15 בסלווא, כתובות צא, א. ומפרש רש״י: קוץ שאינו מוציא דם. / 16—17 חפשי, עי׳ נדרים סב, ב. / 18—19 ולא אפחית, ע״פ שבת ל, ב: הוה סליק בדרגא איפחית דרגא מתותיה. / 20 נשדי, ע״פ ראש השנה יג, א: שדא ביה נגרא. / 21 עבדא, ע״פ נדרים סב, ב: לא יהיבנא (א)כרגא. ומפרש רש״י: איני רוצה ליתן מס. / 25—26 שואלין, ע״פ קידושין מ,ט, ב: כל ששואלין אותו בכל מקום דבר אחד בלימודו ואומרו ואפילו במסכתא דכלה.

57 — 3—4 ומהם, ע״פ כתובות יז, א—ב: והני מלי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא. וכולהו, עי׳ ברכות כ, א: בשני דרב יהודה כולי תנוי בנזיקין הוה. / 9 יודעים, ע״פ ספרא בחוקותי פ״ב, ב: שהוא יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו. / 14—15 ורבו, ע״פ סוטה מז, ב: רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות. / 24—25 אבלט ומבגאי, שמות של נכרים. הראשון היה ידידו של שמואל, עבודה זרה ל, א. והשני נזכר במכות יא, א: שכם נסיב ומבגאי גזיר (שכם רצה לישא אשה ועל מבגאי לימול). ושעשגז, אסתר ב, יד—טו. / 25—26 עקוב, דברי הימים־א ט, יז. ושלמון, הושע י, יד.

58 — 7—8 מסלסל, בבראשית רבה פפ״ז: לגבור שהיה עומד בשוק וממשמש בעינו ומתקן בשערו ומתלה בעקיבו. ועי׳ נדרים ט, ב ומגילה יח, א. ואם גבהה, ע״פ סוכה פ״א מ״א ועירובין פ״א מ״א. / 11 דאשתייר, ע״פ בבא מציעא פד, א: אנא אשתיירי משפירי ירושלים. / 16 ובשעה, ע״פ חגיגה יד, א: חרשים בשעה שפותח בדברי תורה הכל נעשין כחרשין. / 22—23 חצי, סוטה ט, א. / 24 ארבע מאה, ע״פ עבודה זרה יד, ב: גמירי ד[מסכת] עבודה זרה דאברהם אבינו ד׳ מאה פרקי הוין. / 25 מעין, נראה שיש לנקד: מעין (מי״ם ועי״ן צרויות).

59 — 1 אי בעו, ע״פ סנהדרין סה, ב: אי בעו צדיקי ברו עלמא. / 3 אשתפוך, ע״פ עירובין סז, ב. / 4 אזל, ע״פ בבא קמא לב, ב: שפיל ואזיל. / 5—6 כרויא, ע״פ שבת לב, א: שבקיה לרויא

דמנפשיה נפיל. ומפרש רש״י: לשיכור אינך צריך להפילו — שהוא יפול מאליו. / 9—10 מכלבא בישא, בויקרא רבה פי״ט: גור טוב מכלב ביש לא תרבי. ובפירוש רש״י למגילה יא, ב מובא מעין הלשון כאן: מכלבא בישא גוריא טבא לא נפיק. / 13—14 מאן, ע״פ עבודה זרה יא, ב: דחמי חמי. לא אחי, שבת לב, א. / 18—19 טב, ע״פ יבמות קיח, ב: טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו (טוב לשבת גופים שנים מלשבת אלמנה). / 20 טבלא, חידוד ע״פ סוטה מט, ב.

60 — 22 המיסד, המחבר. וכאן הוא מודה שהחריזה קשה עליו, ולכן לא ישתמש בה להבא בספר.

61 — 7—8 ישמשונך, ע״פ דניאל ז, י. / 10 ונהורא, ע״פ דניאל ב, כב.

62 — 1 בחייו, ע״פ ברכות יח, ב: רשעים בחייהם קרויין מתים.

63 — 20 לא שליט, עזרא ז, כד.

64 — 10 מתנן, ע״פ דניאל ב, ו.

67 — 21 עיר, דניאל ד, י.

69 — 4 גלגול מחילות, ע׳ כתובות קיא, א. / 27 ארכא, ע״פ דניאל ז, יב.

70 — 7—8 יאבדו, ירמיה י, יא. / 16 כל אפיא, ירושלמי סנהדרין פ״י ה״ב. / 16 למות המקרית, המלה מות שימשה בימי הביניים וגם בתקופות המאוחרות לשון נקבה, בעיקר בהשפעת הלשון הספרדית והאיטלקית.

71 — 13 כסא, שבת קיח, ב. ומפרש רש״י: דגים קטנים מטוגנים בשומן קרביהן ובקמח. / 22 בשש, ע״פ איוב ה, יט. / 25 וי, ברכות לא, א.

72 — 9—10 מחיצה, ע״פ פסחים פה, ב: אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. / 17 גודא, ע״פ תענית כא, א. כלומר גדר רעועה. / 22—23 בונה, ע״פ בראשית רבה פ״ג. / 25 כל אתר, ע״פ דניאל ב, לה.

73 — 2 נעשו, ע״פ שבת לד, א. / 7 יעלו, ע״פ ירושלמי תענית פ״ד ה״ה. / 8—10 פה, על פי קידושין לט, ב. מלא, כלים פי״ז

מ״ב. ומפרש רע״ב: מלוא כף עפרורית מן הכת. / 20 צרדא, כתובות ח, ב. ומפרש רש״י: בגד קנבוס שאינו שווה אלא דינר. ליקרא, סנהדרין מו, ב.

74 — 7—8 זה יאמר, ע״פ בבא מציעא פ״א מ״א. וכל, בבא קמא פ״ג מ״ג.

77 — 3 בבנים, ע״פ מגילה לא, ב: שסתירת זקנים בניין, ובניין נערים סתירה. / 20 דר, כתובות פו, ב.

80 — 14 וגשם, וגוף. / 18 יחידתך, נשמתך.

82 — 11 מדלית, תענית יט, ב. / 20 ושכבי, ע״פ סנהדרין כט, ב: עכברא דשכיב אדינרי. / 22—23 יחלוק, כלשון הברכה „ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם״.

83 — 18 ברבו, ע״פ דניאל ד, לג.

84 — 1—2 זוג, ע״פ פסחים מט, א: משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל. / 25 הפיכת, ע״פ שבת קח, ב: הפוכה סדום והפוכה מלה.

85 — 11 הרשע מרבה, ע״פ אבות פ״ב מ״ז: מרבה נכסים מרבה דאגה.

86 — 10—11 הזמן, ב„בן המלך והנזיר״ שער החמישי (מהדורה שלי עמ׳ 41): הזמן ישלח הזבוב ויתן הנשר בכלוב. ועי׳ שם בהערות עמ׳ 372.

87 — 9 לא ישמע, ע״פ חגיגה טו, א: שמעתי מאחורי הפרגוד. / 23 יולדת, ברכות סג, ב.

88 — 12 נחת וזרח, חידוד ע״פ בראשית לו, יג. / 13 שמה, חידוד ע״פ בראשית שם (ומזה). / 17 מאן, ע״פ עבודה זרה עו, ב: מאן חכים למעבד כי הא מילתא.

89 — 12 אהני, כתובות יז, א. / 23 יגעתי, ע״פ מגילה ו, ב ואבות פ״ג מי״ג.

90 — 14 מפני מה, עי׳ ברכות ז, א. / 21 אין, בבא קמא לח, ב.

91 — 15 יאי, ע״פ חגיגה ט, ב: יאי עניותא ליהודאי. / 20—21 אין אדם, ע״פ ברכות ה, ב: לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות.

92 — 18 אם, ברכות יד, ב.

93 — 13 עה, ברכות ח, א.

94 — 8—9 אם נצחו, ברכות ה, א. / 18—21 לאחד מחכמי ישראל, איני יודע מי הוא ואף המשל אינו ידוע לי בצורתו זו, אבל עניינו מפורסם בכל לשון. ואפשר שהכוונה לדברי הרמב״ם לתלמידו ר׳ יוסף בן עקנין, ואינם ידועים לנו ממקור אחר. / 23 המות, ב„מוסרי הפילוסופים" שער ב פרק יא, 6 : ואמר [בטלמיוס] המות קשה מכל מה שלפניו ונקל מכל מה שלאחריו. וב„משלי חכמים" 13 : המות נקל משלאחריו וכבד משלפניו.

95 — 3 הילודים, ע״פ אבות פ״ד מכ״ב : הילודים למות והמתים להחיות והחיים לידון. / 21 אבי, שבת לב, א. ומפרש רש״י : לבית הדיר של צאן באין לחשבון.

96 — 4 העולם ים גדול, וב„בחינות עולם" לר׳ ידעיה הפניני פרק ח : העולם ים זועף, רב מצולה רחב ידים.

97 — 16 בזוטו, ע״פ בבא מציעא כא, ב. ומפרש רש״י : מקומות בשפת הים, שדרך הים לחזור לאחוריו.

98 — 14 בכיטה של חבלים, ע״פ פסחים נו, א וקידושין פ, ב. / 16—17 אוי, בבא בתרא עה, א. / 26 כעושי החרוזות, כאן ובעמוד הבא מביע המחבר התנגדותו למשוררים בני הזמן ולמקובלים.

100 — 3—5 היציאה, ע׳ קהלת ז, א. ומעין זה ב„בן המלך והנזיר" שער כו (עמ׳ 171) : בני אדם בחייהם הם ישנים, וכשימותו יקיצו. / 12 האדם, משל דומה במקצת נמצא ב„בן המלך והנזיר" שער י (עמ׳ 83—85). / 16—17 לברה, ע״פ שבת עד, א : בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת. / 22 חטים, פסחים ג, ב.

101 — 4—5 עובד, ע״פ עבודה זרה ג, א : מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת. / 16 העולם, משל מפורסם, וע׳ „משלי שועלים" לרבי ברכיה הנקדן (מהדורה שלי) עמ׳ עה סי׳ סח (ארי ואיש ובור ונחש) ובהערה שם. נוסח מתוך כתב יד מובא ב־„צענטראלאנצייגער פיר יידישע ליטעראטור", שהוציא לאור ד״ר נחמיה בריל, פרנקפורט דמיין 1891, עמ׳ 134 : חידה : אדם היה עומד על פי (ה)בור אחד עמוק מאד ומעדו רגליו ונפל בתוך הבור, ובנפלו נאחזה ידו בענף שהיה על פי הבור ונתלה ממנו. והנה שני עכברים, אחד שחור

ואחד לבן, נושכים בשניהם שורש הענף לעקרו משרשו, וידע כי מיד שיעקר יפול בבור. וירא והנה בתחתית הבור תנין גדול ממתינו לבלעו. ובין צרותיו אלה ראה בצד הבור בחור אחד בקבוק מלא דבש ושכח מצוקותיו שהיה בהם, ושלח ידו ולקח הבקבוק מהדבש ואכל ממנו עד שכרתו העכברים השרש ונפל בפי התנין. פתרונה הוא: העולם שעומד בו אדם כל ימיו מסוכן והוא מיחל יום מותו, והענף שני חייו. והעכברים, הלבן והשחור, הם היום והלילה שעוברים וממעיטים שניו. והתנין הוא הקבר, שהוא פתוח לבלעו. ובקבוק הדבש — תאות העולם הזה, ושוכח צרותיו ומצוקותיו ולבו נוטה לתאוות. והיה לו להקיץ ולעמד על נפשו, איך יכול להנצל, והיה זה שלום.

102 — 12 כי הם, ע"פ ברכות יח, ב: רשעים בחייהם קרויין מתים.

104 — 15 האהלה, חידוד ע"פ בראשית כד, סז. / 16 אלהא, ע"פ ירמיה י, יא. / 21 למשפחותם, בבא בתרא קט, ב: משפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב ,למשפחותם לבית אבותם' (במדבר א, ב ועוד). / 25—26 ימינו, כלשון בתפילת „אתה נותן יד לפושעים" שבנעילה. / 26—27 המרבה, ע"פ מנחות פי"ג מי"א: שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין אדם את דעתו לשמים.

105 — 14 מאד, אבות פ"ד מ"ד. / 26—27 שמתוכם, ע"פ ספרי עקב, מט: רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם למוד הגדה, שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה.

106 — 7—9 אי זו היא, ברכות סג, א. והכתוב הוא משלי ג, ו. / 17 שלום, כאן מתחיל ויכוח בין הגוף והנפש.

109 — 19—21 כהתנצלות, ע"פ סנהדרין צא, א—ב: למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיו בו בכורות נאות והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא. אמר לו חיגר לסומא, בכורות נאות אני רואה בפרדס, בוא והרכיבני ונביאם לאכלם. רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום. לימים בא בעל הפרדס. אמר להן, בכורות נאות להיכן הן? אמר לו חיגר, כלום יש לי רגלים להלך בהן? אמר לו סומא, כלום יש לי עינים לראות? מה עשה. הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד. אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף

ודן אותם כאחד. וכהתנצלות, ע"פ שמות רבה פכ"ג: סוס ורוכבו רמה בים... והיה המצרי אומר לסוסו, אתמול הייתי מושכך להשקותך מים ולא היית בא אחרי, עכשיו אתה בא לשקעני במים? והיה הסוס אומר לו, רמה בים, ראה מה בים, רומו של עולם אני רואה בים. / 25 חוב"ר חברי"ם (תהלים נח, ו), כינוי לקב"ה. / 27 במרכבת המשנ"ה (בראשית מא, מג), כלומר: ההרכב השני ביום הדין.

110 — 20 ויצאת, ע"פ תענית לא, א: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן.

113 — 17 והנה טוב מות, ע"פ בראשית רבה פ"ט: בתורתו של ר' מאיר מצאו והנה טוב מאד — והנה טוב מות. / 22 זה שבע עשרה שנה, הגירוש חל בשנת ס"ו (1306), עי' „שבט יהודה" לר' שלמה ן' וירגה מהודרת ע. שוחט, ירושלים תש"ז עמ' סט סי' כג: אחר זה כחמשים שנה היה שם גרוש כולל מר וקשה מאד. כי היהודים מהגרושים שעברו שבו על ידי ממון, ונתחדש מלך אכזרי מאד וגזר שאם היהודים יקבלו דת ישו טוב הארץ יאכלו, ואם לאו שיעברו בחרב כולם ואין מציל. ונתן להם זמן שלשה חדשים לשיתיעצו הטוב להם. ובזמן ההוא היה שם חכם גדול אהוב מאד למלך נקרא שמו אבוגרדן דלכדיה והתחנן לפני המלך פעמים ולא הועיל ולא שמע. כי אמר המלך, שכבר קמו העם על היהודים וגרוש שלהם הוא תקנתם וטובתם, שמגרש אותם להצילם מיד שונאיהם והקמים עליהם.
ואם כן נסתיים הספר שלפנינו בשנת פ"ג (1323).

114 — 8 זה שנתים, גזירת הרועים בנאברה (מל"א רועי"ם, ישעיה לא, ד) שהיתה בשנת פ"א (1321) וגם גזירת המצורעים היתה אז, עי' „שבט יהודה" עמ' כב סי' ו („היא גזירת הרועים אשר כמוה לא נהיתה ולא יהיה עוד") ועמ' קיז סי' מג. / 26 בני יצאוני, הכוונה לשמד.

115 — 1—2 אף על פי, הלשון ע"פ כתובות נא, ב: כל שתחילתה באונס וסופה ברצון. / 8—9 מי"ם רעי"ם, הכוונה לעלילה על הרעלת המים, עי' „שבט יהודה" עמ' קיז סי' מג.

116 — 6—7 ועוד בה שלישיה, תורת יי תמימה נקדשה, הכוונה לשריפת התלמוד בשנת ע"ט (1319).

117 — 3 אשמתי, כאן מתחיל וידוי בסדר אלפביתי. / 21 ולא, יחזקאל מז, י.

119 — 7 כי זה ימים רבים, הכוונה לגזירות השונות. / 20 שיהיו, ע״פ פסחים סג, א: פיו ולבו שווים.

120 — 7 בשלדון= Bezalu על יד פרפיגנון. / 12—13 אברהם קשלרי, רופא ומחבר ספרי רפואה, עי׳ „גזמלטה שריפטן״ לצונץ כ״ג עמ׳ 187. ובכ״י ליידן Warn 40/6 (קטלוג עמ׳ 159) נאמר: אמר אברהם קשלרי, העירני לחבור הזה („קדחות״) מה שקדם בקיץ וסוף האביב כללו פרוונצה וקטלוניא ולינציאה ומחוז אריגון וקצת נאברי וקשטילה, לא היתה קריה ועיר ששגבה מקדחות... ושאלו מפני אנשים חכמים ונבונים, שאודיעם סברתי בהנהגות הקדחות האלה ושאכתוב בזה מאמר, והשלמתי רצונם. בשנת קכב (1362) היה עוד בין החיים. / 17 מאשטרי בנדיס, לדעת קייזרלינג (בהקדמה לתרגומו הגרמני של ספר „אבן בוחן״ בודאפשט 1878) עמ׳ VIII—IX הכוונה ל„עברי המצויין״ הנזכר בפי גוסטראדאמוס בשם Bendich שהיה רופא ומתימתיקאי מפורסם. בשנת קכ״ט (1369) היה עוד בין החיים בארליש. ועי׳ רינן־נויבאואר עמ׳ 451. / 22 דון יונה קבליר, שמא Bonjuha de la covalleria הנזכר ב„מקורות״ של בער עמ׳ 285. הרביעי והחמישי אין בידי לומר מי הם. /

121 — 10 השישי רון בונפוש שאלתיאל, לדעת קייזרלינג הוא אביו זקנו של יצחק בונפוש שאלתיאל, חתנו של הריב״ש. ועי׳ גם „מקורות״ של בער 1 עמ׳ 208. / 15 השביעי דון בונשנייור גראציאן, על אגרת ממנו עי׳ „המזכיר״ שנה ח עמ׳ 89, ועי׳ גם „מקורות״ של בער 1 עמ׳ 208. / 25 השמיני ר׳ חסדאי קריקאש בברצלונה, רב ופוסק, זקנו של הפילוסוף והעסקן ר׳ חסדאי קרישקאש הידוע. מת בשנת ק״ט (1349). ועי׳ „מקורות״ של בער 1 עמ׳ 309.

122 — 5 התשיעי דון שמואל בנבנשת מטארגונה, רופא המלך דון פידרו הרביעי, עי׳ „המזכיר״ שנה ח עמ׳ 83—84 ועמ׳ 125. / 10 העשירי, דון אשטרוק קרשפין, עי׳ „מקורות״ של בער 1 עמ׳ 232, 241 ו„תולדות היהודים בספרד הנוצרית״ עי׳ 285. על „עשרה השליטים״ עי׳ גם דברי ה. גרוס ב־ MGWY כרך 28 (1879) עמ׳ 548—553.

מהדורות ספר „אבן בוחן" ותרגומיו

מקור

1] אבן בחן לרבי קלונימוס בר' קלונימוס. נאפולי רמ"ט (1489) על יד יוסף אשכנזי; המגיה היה יום טוב צרפתי.

°8. (50 דף).

בסוף הספר:

אבן בחן הנה נשלם / בו יבחן דרך עולם
כי הוא מרוב העם נעלם / בהיות לבם בריא אולם
אני רבי יום טוב צרפתי / בן מורינו רבי פרץ
שמתי עליו השגחתי / למען יפרץ בארץ
על יד יוסף אשכנזי / פה נאפולי ההוללה
בשנת טר"ם חזק עזי / צור אשר לו הגדולה
השלמתי בעת נורא / ימים לפני ראש השנה
כל הוגה בו ישיג אורה / ובימיו ימצא עדנה

בעזר ראשון לכל ראשוני' ממציא כל נמצא אכתוב כאן ראשי הקנטרסים מזה הספר הנקרא אבן בחן אשר מספרם שבעה וכלם אסדרם זה אחר זה על הסדר הנכון עד תם כל הספר למען ירוץ הקורא בו וימצא חפצו בלי עמל ויגיעה וה' ישמרני משגיאה אמן:

א: אבן בחן' טעם נכון; ב: ומיורדי בור' עתיק' מדינים' מספרות; ג: ובחדש' יין' האזהרות' יעשיר; ד: רקיע הכי הדרא' זה איננו' לבנות' ויצהילו פניו; ה: מוקש' אנה מפסקת' ואם כן איפה' הגזרות; ו: חלוקים' המכיר' משקלו' שגגות; ז: מקדם' בלילה' בהוציא.

2] אבן בחן הללו את שם הספר הזה זקנים עם

נערים בַחורים בְחורים בַצורים בְצורים, אבן בחן פנת יקרת מוסר המוסרים, הרימו איש על שכמו כי נשגב שמו בחוט הסערה תלויים הררים, מקרא מועט והלכות דרך ארץ טורי אבני גזית תבנו פלטרים, מיוסדים מהשלם לבית קלונימוס כלו נמוס להאיר עיני העברים, במחשכי הזמן נמהרים מוכים בסנורים, לסקל המסילה ומכשול להרים, מה לכם לדרך שחור למאה חדשות וחנפי מעוג בילדי נכרים, משכו וקחו לכם רצון ושעשועים מפוארים בני ציון היקרים, ובמעוט דינרים, נדפס על ידי קורניליייו אדיל קינד בשנת ש״ו (1546) לפ״ק פה ויניציאה.

°8. מדף נז עד דף פג (ראשונה יבואו שני ספרים אלה: 1) „מבחר הפנינים״; 2) „בחינת העולם״).

במהדורה זו בא לראשונה תוכן העניינים: „אלה ראשי כונות הספר הנכבד אבן בחן לבית אבותם אשר אספנו כעָמיר גרנה הכלל העולה בפרקיהם לתולדותם״.

אפשר שדניאל אדיל קינד חיבר את תוכן העניינים, או שמצא אותו בכתב יד. והוא בא החל ממהדורה זו בכל המהדורות הבאות מלבד סי׳ 4.

הספר נדפס על פי דפוס ראשון, והתיקונים הם כנראה בחלקם על פי כתב יד ובחלקם מידי המהדיר או המגיה ששמו לא נזכר.

3] אבן בחן הללו את שם הספר הזה זקנים עם נערים בחורים בחורי׳... נדפס בשנת שי״ח (1558) לפ״ק פה עיר קרימונה אשר תחת ממשלת אדונינו המלך פיליפו יר״ה תגדל ותנשא מלכותו אמן על ידי ויצינצו קונטי.

°8. ל״ב דף.

בסוף הספר רשיון הצנזורה משנת 1557.

מהדורה זו נדפסה על פי דפוס ויניציאה.

4] ספר אבן בוחן ודרך הישר אבן בוחן פינת יקרת אמרים, ראש מוסר המוסרים, דרך הישר לפנות

ומכשול להרים, בכמות מיעוטים אמרים, ובאיכות רבים ופרים, חכו כיין הטוב הולך לדודים למישרים.

איר ליבן לייט זעהט דז הייליג ספר דז אין לשון הקודש פר פיל הונדרט יארן גימאכט איז אונ' זיין אוצר החכמה וואז דרינן צו פינדן איז אין טייטשן ניט אויף דען עולם גוועזן זולכי. שיני משלים ודברי מוסר די דרינן בחכמה גישטעלט זיין דיא דען מענשן זיין הרץ צו גוטן עפנין טונן [מתורגם על ידי משה אייזנשטאט] דרום טוט דז ווינג געלט וואז איר דרום גיבט געבן טוט ניט אכטן וועז איר אנדרשט אויף עולם הבא וואלט טרכטן נדפס פה ק"ק זולצבאך תחת ממשלת מעלת אדונינו הדוכס המיוחס מאד גריסטיאנוס אגוסטוס פפאלץ גראף י"י ירום הודו וממשלתו על ידי המחוקק ר' אהרן יצ"ו בן הגאון הגדול הדרשן המפורסם מוהר"ר אורי ליפמן יצ"ו בשנת והאיש מ'ש'ה ע'נ'י'ו מאד (1705) לפ"ק.

8°. נח דף.

עברית ויהודית אשכנזית.

הספר מחולק במהדורה זו על פי הפיסקאות לק"ו סימנים.

מתוך ההקדמה: „...אזו האב איך דיזן הייליגן ספר דען שם הכולל געבן דרך הישר דאז איז טייטש דען רעכט פערטיגן וועג ווייל עש דען מענשן אין רעכט פערטיגן וועג פירן טוט..."

בסוף הספר: ואני אשתחוה ואכרעה על ברכי, ואברך לאלהי אברה"ם אשר הצליח את דרכי, לעסוק במלאכת הקודש עם מעוט ערכי, ספר אבן בוחן ודרך הישר דקדושי ומלכי', כה דברי הזעצר עבד אברה"ם אנכי אברהם ב"ר אליעזר כ"ץ זצ"ל ממדינות אשכנזי אודי וואלד כעת פה ק"ק זולצבאך; גם לרבות אני הולך בת"ם וכשר, ואודה לאלהי כל רוח ובשר, אשר חזקני ואמצני לעסוק במלאכת הקודש דרך הישר, ואבן בוחן שניהם צדקו יחדיו על קו היושר, כ"ד הזעציר יעקב צבי ב"ר משה שלי"ט הנקרא

בפי כל אדם יאקב הירש זעציר מק״ק פיורדא ועוסק במלאכת שמים כעת פה ק״ק זולצבאך.

על פי צדנר ורוסט היה המתרגם משה קאצינלנבוגן. הנוסח העברי הוא על פי דפוס ויניציאה והשינויים המעטים הם מידי המהדיר.

5] א ב ן ב ח ן... פיורדא חסרה שנת הדפוס [רינן־נויבאואר עמ׳ 452].

6] א ב ן ב ח ן ספר מלא יראת י״י להשיב רבים מעון כתוב הדר על טהרת לשון הקדש ופעם הביא גם מליצות חז״ל והמה כתפוחי זהב במשכיות מליצותיו היקרות הכינו וגם חקרו רב וחכם קדמון חכים יתקרי ורבי יתקרי גדול מרבן שמו רבי קלונימוס בן קלונימוס זצ״ל נ ד פ ס ב ק ר י מ ו נ ה ב ש נ ת ש י ״ ח ועתה יצא לאור ממני מיכל וואלף ונתוספו עליו מראה מקומות על אפיקי מליצותיו מש״ס ומדרשים המכונים בשם „אבני מלואים״ מאת כבוד הרב הגדול החכם המפורסם מוה׳ יוסף כהן צדק נ״י.
Eben Bochen, Lemberg Druck des J. M. Stand 1865.

8°. י, (2), 112, (2) עמודים.

הספר מוקדש ליום טוב ליפמאן צונץ ליום מלאות לו שבעים שנה (ח׳ אב תרכ״ד). ומעבר להקדשה שיר מאת מיכל וואלף.

מתוך הקדמת יוסף כהן צדק: „...ועתה אחי הקורא! הנה אנכי נותן לפניך היום את הציונים אשר ציינתי בשולי יריעת הספר „אבן בחן״, וקראתי את שמם „אבני מלואים״ למלאות את משבצותיו. אם יועילו לקצת הקוראים והיה זה שכרי. ואולם חלילה לי להתברך בלבבי לאמר: „מלאכה גדולה עשיתי בזה״; הן איננה לא חכמה ולא מלאכה. חלקי י״י לא אמרה נפשי הפעם, ורק מקור דברי רב והכם קדמון העירותי, ולו הזרע. וחלילה לי להונות אותך לאמר לך: „רק בישע זכרוני ציינתי כל אלה על רגל אחת מדי קראי בספר הזה ותבט עיני במליצותיו״. אם בקצה המקומות לא

נלחצתי לחפש בספרים למצוא מקום מוצא, נלחצתי בקצתם לעשות זאת. יגעתי ומצאתי. והדבר אשר מלתא מני אזדא, מש מזכרוני ועתי לא נתנתני לחפש אחריו, לא בושתי ושאלתי את פי ידידי אשר עיניהם כיונים על אפיקי הש"ס והמדרשים ועתם אתם להפש יותר ממני — ולהם התודה קבל עם על לקחם חבל במצות חסד של אמת. שמם לא נשאתי על המקומות המעטות אשר העירוני והזכירוני, אף כי דרכי ת"ל מעודי לאמר דבר בשם אומרו, כי דברים פשוטים וקלים כאלה אינם כדאי לדון עליהם בדיני שלי ושלך. ולולא הפציר בי ידידי השלם המשכיל היקר הר"ר מיכל וואלף נ"י לתת לו הרשיום לכתוב את שמי על השער, בתקוותו כי על ידי זה ירבו לוקחי הספר כי יקנוהו אוהבי ומכירי מרחוק ומקרוב, הלא עתה לא הרשיתי אותו לזה יכסיתי עבודתי הקטנה הזאת מעיני העדה. כי מה בצע מבקיאות בדורנו? דור רבו ספרי המפתחות עד כי חדל לספר, עד אשר גם פחותים מערכנו אשר באמת לא ימצאו ידיהם ורגליהם בבית המדרש יצברו מראה מקומות כעמיר גורנה, על אבן אחת שבעה מאות עינים — לנקר עיני הקוראים. ובצדק המליץ מליץ אחד על איש ואיש מהם ומהמונם: „אלהים הבין דרכה — והוא ידע (רק) מקומה" ...בסודם אל תבוא נפשי... במקומות אשר הביא המחבר ז"ל דברי חז"ל כצורתם, ציינתי רק מקום מוצא דבריו, וכן עשיתי במקומות היוצאות מגדר המוסר — ובמקומות אשר שנה את טעמם טעם מליצתם... ובהמקומות אשר הרכיב מלים אחדים ממליצות שונות ויעש מהן מליצה אחת מנחה בלולה, לא ציינתי מקום מוצא כל אחת ואחת... ואני ידעתי גם ידעתי כי אלו הרשני זמני היתה גם המלאכה הקטנה הזאת יותר מתוקנת ורצויה... אך כאשר מראש מלתי אמורה: עשיתי כל אלה בעת עתותי לא היו בידי עד אשר גם על ההגהה לא יכולתי להשגיח ובפנים ובהציונים נפלו איזה שגיאות וכבד עלי לעשות אף לוח הטעות... ואם ימצאו קצה

מבקרי זמנינו אשר כשמחים אלי גיל ישישו כי ימצעו טעיות ושגיאות זולתם, מקום להתגדר בו, מי יתן להם ולדבריהם לב? כל רואיהם יכירום כי המה זרע לא ברך י״י... ברוב המקומות הסרתי חרולי השגיאות והנוסחא הראשונה לא ציינתי, ורק בקצתן, במקום אשר גם בעיני לא היה הדבר ברור כשמלה, השארתי את הראשונה בפנים ואת השניה רשמתי בשולי היריעה והבוחר יבחר. ואם קצתן השארתי. גם אנכי אדם ולא אל, ושגיאות מי יבין. פתרון רוב המלות הזרות הנמצאות בהספר הזה לקחתי מדברי רש״י אבי התעודה ומהערוך דפוס פראג...״

אחרי הקדמתו של יוסף כהן צדק באה רשימה של שלמה ראבין, בשם „סגנון אחד לשני מליצים״, בו הוא מוכיח אגב השוואה את השפעתו של רבי ידעיה הפניני בספרו „בחינת עולם״ על ספר „אבן בחן״.

קיצורים

1] אבן בוחן... שחבר הרב המגיד... פנחס ב״מ יהודא שהיה מ״מ דק״ק פאלצק... יסודתו... מספר אבן בחן שחיבר ר׳ קלונימוס... ווילנא [בדפוס השותפים] תקנ״ט (1799).

12°. י״ב דף.

2] אבן בוחן בחינות בדרכי האדם... קצרו... המגיד מוה׳ פנחס בן יהודה חמו״ד [קעניגסבערג תרי״ט — 1859 ?].

8°. יד דף.

3] אבן בוחן... לסור ממוקשי היצר... קצרו... המגיד מוה׳ פנחס בר יהודה... ירושלים דפוס משה שמואל שעהגבלום תר״ס (1900).

8°. יח דף.

בתרגום יהודי אשכנזי

1] ספר דרך הישר פירוש [תרגום] לספר אבן

בחן [יהודית אשכנזית מאת ר׳ משה אייזנשטאט] פראנק־פורט דמיין תע״ז (1717).

.8°

פרידברג, בית עקד ספרים עמ׳ 4 סי׳ 88. ועי׳ מקור סי׳ 4.

2] ספר דרך הישר פירוש [תרגום] לספר אבן בחן... דז הייליג ספר... שיני משלים ודברי מוסר... איז מקדם גדרוקט ווארדן (בלשון הקודש) מיט דען דייטש דרבייא... ולצ״ע... נור אין דייטשן [מאת ר׳ משה אייזנשטאט]... הירויזגיגעבין ע״י כמהר״ר מיכל שטערין כ״ץ... הומבורג פאר דער ה״א דפוס אהרן דעסויא ושלמה לאג תק״ו (1746).

.8° כד דף.

בתרגום גרמני

Der Prüfstein (אבן בחן) Sittenspiegel des Kalonymos metrisch übersetzt von Dr. W. A. Meisel weil. Obberrabiner der isr. Religionsgemeinde in Pest, herausgegeben von den Rabbi-Meisel Unterstützungs-und Hilfs-Verein, **Budapest** 1878 Druck von W. Kunosy.

.8° וא, (1), 292, (4) עמ׳.

עם הקדמה ותולדות ר׳ קלונימוס ב״ר קלונימוס לד״ר מ. קייזרלינג. ועי׳ „המזכיר״ שנה י״ח עמ׳ 13—15.

קלונימוס בר קלונימוס וספרו „אבן בוחן"

[א]

על המחבר

אישיותו של ר' קלונימוס בר קלונימוס וחשיבותו כמתרגם וכמחבר שימשו חומר לכמה חוקרים שתיארו את חייו ואת מפעלו הספרותי. הוא עצמו הוסיף כמעט לכל אחד מחיבוריו תאריך כתיבתו ולפרקים גם את גילו הוא באותו זמן, ואף על פי כן, כל מי שבא לספר על חייו מתאונן על סתירות ואי דיוקים בתאריכים הנובעים כנראה מטעויות סופרים. ומובן, כי כל חיבור נוסף, המתגלה מזמן לזמן, מוסיף גם נדבך לתולדותיו של קלונימוס. פירסום „אגרת מוסר" לקלונימוס על ידי ישעיה זנה, הנזכר להלן, יש בו משום תוספת של ממש לתולדותיו של קלונימוס. על קלונימוס כתבו מחברים אלה: יום טוב ליפמן צונץ Gesammelte Schriften III (Berlin 1876) p. 150 — 155; רינאן־נויבאואר Histoire Littéraire de la France XXXI (Paris 1893) p. 417—460; מ. שטיינשניידר Gesammelte Schriften I (Berlin 1925) p. 196—215; ה. גרוס MGWY 28 (1879) עמ' 470—474, 541—563; 29 (1880) עמ' 58—60. מ. קייזרלינג ב־Der Prüfstein תרגומו של י. א. מייזל (בודאפשט 1878), עמ' v—xı; פוגלשטיין־ריגר Geschichte der Juden in Rom I (1896) עמ' 442—444; ישראל צינבערג, די געשיכטע פון דער ליטעראטור ביי יידן, צווייטער באנד (ווילנע 1930) עמ' 297—308. ואחרון ישעיה זנה ב„קבץ על יד" סדרה חדשה ספר א (יא) ירושלים תרצ"ו עמ' צג—צח. והוא מבסס את דבריו על חומר חדש („אגרת מוסר", שם עמ' קא—קי).

תולדות המחבר

קלונימוס בר קלונימוס, המכונה בלועזית Maestro Calo וגם Callus, היה נצר למשפחה מצויינת בתורה וגדולה בפרובנצה, ואישיה נתכנו בתואר הכבוד „נשיא״ [1]). זקנו, ר׳ מאיר, ואביו, ר׳ קלונימוס, היו עשירי תורה ועשירי נכסים, ושמם נישא לתפארת בפי בני הדור. ר׳ אברהם בדרשי (לפני 1230—1300 לערך) כינה את ר׳ מאיר: „האשל האביר, תפארת הישישים והדר זקנים, הפטיש החזק, העמוד הימיני, מאור ארצו, הנשיא נשיא אלי״ם, ר׳ מאיר״ [2]); ומכאן אנו לומדים, שהאריך ימים והגיע לזקנה ושיבה. ור׳ קלונימוס האב נקרא בפי ר׳ אברהם: „חכם ועשיר ועשירי לעזרא אביר הרועים... השוע הנעלה״ [3]). והוא מהולל ומשובח בפיו: „בגדול זרועך פרת וכבר כמר מדלי תחשוב בשוא מפרשי גלי גאונך... מהודך נחלץ כבוד והוד, מעלות תורה וחכמה ומוסר מזקניך״ [4]). והוא גם קונן על מותו: „אני גבר לכל שבר ושבר לכל חולם חלום מורך ורפיון״ [5]).

קלונימוס נולד בשנת ה׳מ״ו (1286) בארלי [6]), עיר של תורה וחכמה ואחת הקהילות העתיקות בצרפת. הוא למד תורה בעיר מולדתו ובשאלון [7]) הסמוכה לה, ומרבותיו נודעים ר׳ אבא מארי אליגדור, המכונה שין אשטרוק דינובאש [8]) ור׳ משה דבלקיירי [9]) בשאלון. הוא הצטיין בידיעותיו בתורה ובלשונות, והיה מפורסם במליצותיו. מלבד עברית, ארמית ופרובינצאלית, ידע קופטית (?), יוונית, לאטינית, ערבית, וספרדית, וקרוב לודאי שידע גם איטלקית [10]). בקיאותו בלשונות קירבתו למלך רובירטו מאנ׳ו, המכונה „רובירטו החכם״ (1278—1343), ותירגם במצוותו דברים מערבית, ושמא גם מעברית, ללאטינית; ואף חיבר ספרי מדע עבריים בשמו [11]). והמלך כיבדהו מאד. הוא נדד מביתו לשם השתלמות בלשונות ולשם רכישת כתבי יד. וכפטררקה ובוקאצ׳יו

בשעתם שהה אף הוא בארמונו של המלך רוברטו באוויגנון ובנאפולי. בשנים ה׳ס״ז—ה׳ע״ז (1307—1317) ישב בדרך כלל בארלי, והפסיק ישיבה זו לשנה אחת (ה׳ע״ד — 1314), שבה ישב באוויגנון. בשנת ה׳ע״ח (1318) ישב בשאלון, ומשנת ה׳ע״ט — ה׳פ״ג (1319 — 1323) שהה בקאטלוניה. משם נסע בשנת ה׳פ״ג (1323) בדרך לביתו — לאוויגנון, טארשקון, שאלון ועיר המים, Aix, עד שהגיע שוב לעיר מולדתו. מסתבר שלא שהה בה זמן רב, ושוב יצא למסעיו, לנאפולי ולרומי.

בארלי ישבו אשתו ובניו ובנותיו וכן אחיו ר׳ שמואל. לאחד הבנים („מחמד עיני ומחמד נפשי״ [12]) חיבר אגרת מוסר כנהוג בימים ההם [13]). באגרת הזאת, שתחילתה שיר שבח על אושר האנשים היושבים בבתיהם „בקרב קרוביהם״ ובסופה חרוזיו: „ואוי להפך״, הביע האב את צערו: „עזבתי ביתי נטשתי הבנות בנותי והבנים בני... ולכה איפוא מה אעשה בני... אחר אשר לא חנני השם שתגדל בין ברכי״ [14]). בנו זה הגיע ללימוד התלמוד עוד בהיות אביו בביתו, ובאגרתו זו הזכיר לו „מסכת שבת אשר הנחתיך עוסק בה״ [15]). מלבד מצוות, מנהגים טובים ומשלים הזכיר האב במיוחד מצוות כיבוד אם וזירז את בנו לכיבוד „הכבודה אמך תכלית הכבוד... כי באמת אין לך אוהב נאמן ממנה״ [16]. והאגרת מסתיימת ביגון ואנחה: „לבי חלל בקרבי בזכרי אתכם... הלואי שאצא בעצמותי מן הארץ הזאת והמקומות האלו, אין יושב בהם איש מבני עמנו, עיר שכלה מתקדשים ומטפלים באמונתם עד מאד ויעשו להם במות טלואות בכל רחוב... לא אראה רק כורעים ומשתחוים, יוציאני ה׳ מהמבוכה אשר נפלתי בה, לא אנום ולא אישן ולא אטעם אשר אוכל ואשתה עד היותי בקרב ישראל... אביך... נבוך בארץ, נעתק ממקומו, נפרד ממיודעיו, נודד מקנו... אני הוא שהזמן חיי לארץ ירמוס, קלונימוס בר קלונימוס״ [17]). על פי כתב היד היחיד,

שבו נמצאת האגרת הזאת, נכתבה: „בנאפולי העיר ההוללה קרית מלך רב י"ג סיון ס"ד לפ"ק (1304) אמן" [18]). וכבר העיר י. זנה במבואו ל„אגרת המוסר" [19]), כי לא יתכן שהאגרת הזאת נכתבה בשנת ס"ד, שבה היה קלונימוס רק בן שבע עשרה שנה (נולד בשנת מ"ו), שכן הוא מדבר בה כבעל בעמיו, מחבר ספר „אבן בוחן", בעל בנים ובנות וכו'. ומתקבלת מאד השערתו של זנה, כי במקום „ס"ד" צ"ל: פ"ד (1324). בנאפולי, שלא ישבו בה יהודים באותו זמן, תקפוהו כנראה געגועים לבני עמו והביאוהו מזמן לזמן לרומי וחכמיה החשיבוהו וכיבדוהו מאד. אפשר שישב גם זמן מסויים בקביעות ברומי, ונתקרב לאמת אם נאמר, כי יהודי רומי השתמשו לפרקים ביחסיו לרובירטו לטובתם. עמנואל הרומי, שכיבדהו ביותר, מספר בשבחו ב„מחברות עמנואל" מחברת כ"ג ואומר: „לו לשון הזהב והאדרת, וכל שר ומליץ זולתו כגנב נמצא במחתרת... ידו בכל החכמות הלימודיות ראשונה, ויד כל חכמי הדור באחרונה, לו המליצה הבתולה אשר לא ידע אנוש דרכה.... לו מבחר החכמות וזמרת הידיעה.. ידע על פה ספרי תלמי, וספרי כשדים וישבי לב קמי... ולהעתיק ללשון עברי ספרי לשון ערב... אמנם שיר שקול לא הראני ממלאכתו, כאשר הראני ממליצותיו את כל בית נכותו" [20]).

כאשר ישב קלונימוס ברומי כתב אחיו שמואל מכתב אליו ואל אנשי הקהילה ובו התאונן על שהייתו של אחיו זמן רב רחוק מביתו וממשפחתו. על מכתב זה ענה עמנואל בשם קהילת רומי ובשמו אגרת תשובה, ובה נאמר: „החכם הגדול הפילוסוף האלוהי ר' קלונימוס... עומד על משמרת מלאכת עבודת אדוננו המלך רובירטו שיחיה... ראינו איתן מושבו ובסלע קנו... אשר טוב עשה בתוך עמיו... ואלו האכילנו את מן אמרותיו, ולא טעמנו צוף יערת דבש העתקותיו, דיינו... ואלו גילה ערות המקנאים היורדים עמנו לחיינו, ולא עשה בהם שפטים דיינו... ראינו אור באורה, בחותמות

אשר הוציא מאדוננו המלך ירום הודו ויגדל הדרו... ושאלתך ליעץ אל הנכבד אחיך... לשוב מהר אל נוהו ואל ארצו... אין צורך כי תמיד נראהו מיצר ודואג על עכבתו, ופלגי מים יורדות עיניו על גלותו... ומשתדל בכל עוז להשלים מלאכת אדוננו המלך שיחיה ואת אשר נגזר עליו, כדי לשוב אל מחוז חפצו ואל מעון רבצו לרחף על גוזליו... אמנם מלאכת אדוננו המלך שיחיה אשר בידו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ומאמר המלך קיים, ולהניף ידו על מלאכת ההעתקה בעים, ולא ירפנה עד תומה" [21]). גם ר' קלונימוס עצמו ענה במכתב אל אחיו „מגלה נאה מהתנצלות ר' קלונימוס שעזב אשתו וכל קרוביו כדי לגלות למקום תורה רחוק ממקומו" [22]). לצערנו לא נתפרסם אותו מכתב בשלמותו ואלה הם הדברים הידועים לנו מתוכו: הוא מגן בכל עוז על „תאוות הנדוד שעלתה עליו" [23]); והוא מוסיף ואומר: „הלא אנכי מורדף הצרות, מאז נשמה באפי נתכונו מיני תלאות אין מספר ובתוכם בימי קטנותי מצאוני מדוי מצרים במצרים הצרו (שחין?) הכתי אחרונה בשדפון, נותר לי לרושם ולאות עד היום מקריו המתחייבים ממנו, מתפעל אני מדאגה, יגון יהלמני, קוצר רוח יקצר משושי, יאסוף שמחת גילי". והוא מעיר, כי אחד המניעים שהניעו אותו ללכת לקאטלוניה הוא, מפני שלדעת הרופאים מזג האוויר שם מתאים למזגו וגם מפני שני „בני הסדאי נשיאי הלויה אשר חכמו והשכילו בכל מדע, וברפואה לקחו פי שנים" אשר בהם שם מבטחו [24]). ב„אגרת מוסר" הוא מדבר על „צרות אפפוני מנעורי" [25]). וב„אבן בוחן" הוא אומר: „מנעורי ועד עתה סבבוני גם סבבוני יתר על התלאות הטבעיות, השוות לכל אישי המין והעיתים אשר עברו עלי — אשר לא ראו אבותי ואבות אבותי כהם לרעה" [26]). בלי שום ספק היה ספרו „אבן בוחן" אתו בשבתו ברומי. ואפשר שעמנואל הרומי רמז עליו באמר במחברת כ"ג בשבח קלונימוס: „כאשר הראני ממליצותיו את כל בית נכותו" [27]) ו„אבן בוחן פינת

יקרת מוסד מוסד"[28]). והספר נזכר במפורש ב„אגרת מוסר"[29]).

מלבד ספר זה נדפסו ספריו אלה: 2) הפארודיה „מסכת פורים" („מגילת סתרים"), שנדפסה ארבע פעמים (פיזרו רע"ג; שם רס"ז—ר"פ; ויניציאה שי"ב; וינה תרל"א), וזכתה לחיקויים מרובים[30]). 3) „תשובה שהשיב החכם הכולל מאיש' קאל' אל הפילוסוף האלהי אנבונפוש [יוסף] אבן כספי", מהדורת פרץ פערלעס, מינכען תרל"ט; והיא כתובה כנגד „ספר הסוד" של כספי. קלונימוס שהכיר את המחבר פנים אל פנים מספר: „ויהי בעברי משכן שילה י"ע, בחצי אב, הראוני רבותי כתבים יקרים מפנינים ושאלות ותשובות ממך ומהם, צווני שאעיין בם ושאשיב עליהם גם אני... יש בספרך גבירנו שגיאות רבות לפי דעתי... הייתי בוחר בהעדר חבורו יותר על חבורו...[31]) קלונימוס בר קלונימוס בר מאיר... בעשרת ימי תשובה משנת ע"ט (1318) סופר"[32]). 3) „אגרת בעלי חיים", תרגום מערבית, שזכה להרבה מהדורות בעברית ובתרגומים. המהדורה האחרונה יצאה לאור לפי המהדורה הראשונה ובהשוואה למקור על ידי י. טופורובסקי עם אחרית דבר והערות נוספות מאת א. מ. הברמן, ירושלים תש"ט, ושם עמ' קע"ב—קפ"א נרשמו עשר הוצאות עבריות, שמונה תרגומים ליידית, תרגום גרמני אחד ותרגום ספרדי אחד. 4) חלק מחיבורו של אבן רשד בתרגומו הלאטיני של קלונימוס.Destructio Destructionis Venezia 1497.

וחיבורים אלה לא נדפסו עדיין: 1) „ספר המלכים" (ואפשר שנקרא גם בשם „כפר המלך"), בחשבון ובתכונה, ונתחבר במצוות המלך רובירטו („לפי כוונתנו ומה שנצטוינו מאת המלך הגדול אדוננו שיחיה ויאריך ימים בכבוד ובהשקט ובבטחה"[33]). 2) „אגרת ארחית למהר"ר קלונימוס בר קלונימוס אשר עשה ליהודי אחד על מקרה שקרה לו, שהעלילו הגוים עליו בעדות שקר ויס(ו)רוהו בשוטים פצעי נאמנים עד אשר קטעו רגלו ועשה לו רגל עץ מעשה חרש

להשען עליו״ [34]).. ישעיה זנה נטה ליחס לו גם את הפרודיה „מחול משחקים״ [35]), אבל נמצאים בה גם שירים שקולים [36]) ואף אינה כתובה בסגנונו של קלונימוס.

למעלה משלושים מתרגומיו (בלאטינית נשאר בידינו רק תרגום אחד) נודעים כיום, עי׳ בספרם של רינן־נויבאואר עמ׳ 424—441 ובאנציקלופדיה יודאיקה כרך 9 עמ׳ 841—843 ערך „קלונימוס בר קלונימוס״ (ד. מ. קאסוטו). ונודעים לנו חיבורים שתירגמם פעמיים: בספר „בכדור ובאצטוונא״ לארשמידאס, העתקת קוסטא בן לוקא (שטיינשניידר Hebr. Uebersetzungen, עמ׳ 502) נאמר: „והוא העתקת קלונימוס בן קלונימוס האחרונה, שהוא העתיקו פעמים״. וידוע כי גם „ספר העמוד בשרשי הרפואה״ (שטיינשניידר שם עמ׳ 733) תורגם פעמיים: פעם ראשונה „בגלות צרפת״ (ס״ו — 1306) ופעם שניה בארלי בשנת ס״ז (1307).

לפרקים העיר קלונימוס בתרגומו על מקור לקוי שהיה לפניו. ב„ספר גאלינוס בהקזה״ (כ״י ליידן, ועי׳ ברשימה עמ׳ 357—358) נאמר: „נשלם ס׳ גאלינוס בהקזה ותהלה לאל ית׳. ואני קלונימוס בר קלונימוס השיבותיו מערבי לעברי מספר מוטעה ומשובש תכלית השיבוש. על כן אחלה פני מעייניו, שלא יאשימוני רק על רתיחתי להוציא באומתנו מאמר מוטעה, ואמנם הכריחתני מעלת מולידו וחסרוננו לספרים״.

השנה הראשונה הנזכרת בתרגומיו היא שנת ס״ח (1308). ובתרגום „בחקנא ובקולנג״ לחונין בן יצחק (Hebr. Uebersetzungen עמ׳ 653) הוסיף: „בשתים ועשרים ליום הולדת אותי״ [37]). אבל אין ספק שתרגם ספרים גם לפני כן.

מלבד ידיעתו בלשונות היה בקי גם בחשבון ובתכונה. ואין שום יסוד לדיעה ששימש גם ברפואה. התאריך האחרון בחייו, הידוע לנו, נרשם בתרגום הלאטיני Destructio destructionis שנעשה בארלי, והיא יום שמונה עשר באפריל

שנת 1328 (עי׳ רינן־נויבאואר עמ׳ 400—441)[33], ומאז נעלמו עקבותיו, ואף שנת מותו אינה ידועה לנו.

[ג]

ספר „אבן בוחן״

ספר „אבן בוחן״ אינו מעור אחד, ואין ספק שנכתב במשך כמה שנים. מלבד דברי תוכחה, מוסר ומשלי חכמה יש בו תיאור פני הדור וגם בקשות, אבל אין בו שום שיר. וזה תכנו של הספר:

הקדמה, בה מתנצל המחבר על שלקח על עצמו להוכיח את בני הדור („חרטה לחולף, מוסר להווה, תוכחה לבא״ — עמ׳ 7) : 3—8.

דברי מוסר וטענות ללב האדם על פיתוייו: 8—17.

טענת־הלצה של המחבר על שנולד זכר ולא נקבה: 17—20.

תיאור הדור ומומיו וסיפור מעשיו ומנהגיו לפי סדר החגים בדרך הלצה: 21—35.

תיאור פני המעמדים השונים בדרך חייהם: 37—60.

מליצה מסודרת בלי חרוזים בשבח הבורא ובגנות הנברא: 61—100.

תוספות של מליצות, ויכוח בין אדם לנפשו ודברים על הגזירות הרעות שבאו על ישראל בזמנו („ויוסף המיסד״; „ויוסף עוד המיסד״; „אמר המיסד״) : 100—116.

תפילות ווידוי אלפביתי: 116—118.

דברי המחבר המודיע, כי יסד את ספרו לכבוד אלהי ישראל ולכבוד עשרה שליטים מכובדיו: 119—122.

המחבר מזכיר בספרו: ספרא, ספרי ותוספתא, תלמוד, חכמת ההגיון, חכמת המספר, חכמת המידות, חכמת הטבע, חכמת התכונה, חכמת השיעור, דרכי הדיבור, אפני ההטעאה, היקשים, חכמת האלוהות, שיעור קומה, כפר יצירה, בן כירא, קבלה, ספר רפואות, ספרי איפוקראט וגלינוס, חכמת הדקדוק

והמסורת, ספרי בן קמחי ובן ג׳נאח וכן ספרי תפילה ושירה [39]). השפעת ספר „בהינת עולם" לר׳ ידעיה הפניני בדרשי, שנתחבר בשנת ה׳נ״ח (1298), ניכרת מאד בספר „אבן בוחן", וכבר העיר על השפעה זו שלמה רובין ב„אבן בוחן" מהדורת יוסף כהן צדק עמ׳ יב—יג.

מחצית הספר (עד עמ׳ 60) כתובה במליצה חרוזה. שם נפסקה המליצה החרוזה המכוונת, והמחבר העיר: „לפי שמליצת החרז צרה ודחוקה אצלי ואצל זולתי, ונשאר לי לתת שבח ותהילה לאל מלך יוצר כל ותוכחת לנפש... לכן ישר בעיני לגמור הדברים במליצה מסודרת, לא אחזור אחר חרזים, אם לא שיזדמן, או במקרה גמור עולה על רוחי" [40]). לשון הספר היא לשון המקרא, מעורבת בלשון משנה, גמרא, תרגום אונקלוס ומדרשים, ואף על פי כן ניכרת בה גם השפעת לשון ערב ולשון התרגום העברי של ימי הביניים.

לפרקים הרבה חוט של הומור דק משוך על פני הדברים:

על יום הכיפורים הוא אומר: „אז יחלק העם לשנים. זה יתרומם ויתנשא, שהוא יקום על הכיסא. וזה יתפאר ויתהלל, שהוא יעמוד ויפלל. וזה יאמר אם לשוני לא הימק ואשורי לא תמעד, בקרובי אקדש ופלוני קרובי הטוב יכפר בעד. וזה יאמר כנגד המשחיתים, או למפתים ומסיתים, לא כי אריוך רב טבחיא, נוקמיה רבא דמן חבריא. בין כך ובין כך ירבה החרון והתגר יגדל, השלוה תסור והשלום ידל. יבטל התמיד והעבודה תחדל. מעשה היה לריב ומצה בתפילת היוצר. נשתברו כמה כלי קודש כשבר נבל ככלי יוצר. ובתפילת המוסף, שמחה וגיל נאסף. ובמנחה ערבה כל שמחה. ובנעילה, השחיתו התעיבו עלילה. ובתפילת ערבית, יאחזמו רעד אחזתם עוית. וביום מחר איש לעברו תעו על ימין או על שמאל, לא זכרו קדושת יום שעבר ולא יחושו ליום אתמול... כאילו יום הכיפורים, כחנוכה ופורים [41]).

חנוכה ופורים הוא מתאר: „יאספו הנשים החשובות, בקיאות לעשות הבריה וללבב הלביבות, עגולות גדולות כהקף

המרחשת, ומראיתן טוביני וארגמני כמראה הקשת, יאפו את הבצק מינים יעשו מטעמים מהעיסה, חביץ קדירה ובן דיסא, ועל הכל יקחו סולת חטין, ויעשו ממנו הסופגנין והאסקריטין... ובארבעה עשר לחודש אדר, בחורי ישראל לכבוד ולהדר, יתפארו ויתהללו, כי ישתגעו וכי יתהוללו, זה זכר יעשה לנפלאות ופרסום לנסים, כי יעטו כמעיל תפארת העכסים. וזה לכבוד מרדכי ואסתר, סחף דקולא ארישיה וכופה עליו פסכתר. זה ילבש שמלת אשה ולגרגרותיו ענקים, וזה יתחקה כאחד הריקים. תוף ומחול שמחה ושלישים, אלו עם אלו אנשים עם נשים... אבל מתנות לאביונים מתמעטות בכל השנים... בלילה ההוא אל תאמרו מים מים, השותה היין חי אור כשלמה עוטה, ואשר אחר המים נוטה, כמדקרות חרב בוטה, ראוי לברוח ממנו כמי שנשכו כלב שוטה... כל אותה הלילה מספרים כבוד יין ושכר, ודורשים בהם דרוש וקבל שכר, בעידנא ההיא קרבה פקודות כל חבית וקנקן, מלא וריקן, והריק להרפות מנוה יגורש, והמלא יסיעו וגם דמו הנה נדרש, ישתו וימצו, אין אונס ומעכב אבל לכשירצו, אדומים שרוקים ולבנים, חדשים גם ישנים... כללו של דבר, הגבור גבור לשתות יין ודאלים גבר, המשתכר משתכר עד שלא יכיר בין נבל לנבר, ובין עתיד לעבר, עד דלא ידע בין הימן, למהומן, ובין ברוך מרדכי לארור המן, ואשר ישתכר בתוך האהלו, עד שלא ידע בין ימינו לשמאלו, מה טוב חלקו ומה נעים גורלו... אשריך ישראל מי כמוך ומי לך דומה לקיים מצוות, מחייב איניש לבכומי״ [42]).

על המלומד המתגאה הוא מתלוצץ ואומר: „בהביטו בד לוג לעתות הפנאי שיטה אחת הנה ואחת הנה, יזיח דעתו עליו יתן כל בשר תחתנה, יתפלא בעצמו וישתאה, לאמר כמה בזמן קרוב חכמתי אני נעשיתי חכימא דיהודאי... במעט כללים מחכמת המספר בלי ידיעת שרשיהם ופרים, למנות עפר הארץ אצלו דבר שריר וקים, ולשער כמה טיפין

יש בים. ואם בחכמת השיעור יקרא יום או יומיים, בעצמו ישער למדוד בשעלו מים... יאמין שדבריו על קודש וצבא, אמרות טהורות הן הן המרכבה. ראיתי כאלה בקבצו הספרים, צווח ככרוכיא וקולו ירים, צוהל כקול הסירים, נוער כאחד החמורים, נובח ככלבי העדרים, כמה מרבה ספרים שלא הרבה חכמה. מוסיף חיבורים, הוסיף מכאוב הבושת והכלימה... בטרם יבינו סירותיהם נזיד עדשים, עד שישכילו בדברים החלושים, יחברו חיבורים ופירושים, בדברים יקרים עמוקים וקשים" [43]).

את הרופא הוא מתאר: „יספר על עצמו לעשות נפלאות, וכי עמו סודות בקירות לבו חרותים, להחזיר נשמות לפגרים מתים... והמון הסכלים בראותם טבעתו בידיו ועליו בגד ארגמן, יחשבוהו רופא מומחה ונאמן, יאמרו שארבע עשרה שנה נטמן, בבית עבר הגלעדי ראש רופאי גלעד... מפליא לעשות אחר היאוש במה שאין לו תקנה. אף כי איתו החולה נוטה למות, הולה שיש בו סכנה... כשיקרב לחילה ביום מפלתו, יאמר שהוא מסוכן ממורסא גדולה במוח תחת גולגלתו, בינותי יפה עניינו מתוך דפקי הידים, ועביט של מימי רגלים, אותותיו אותית ידועים לא מאתמול ומאמש, ברור לי הדבר כשמש, ועתה הבו לי שכרי חמישים כסף ואם לא אדע מה חדל אני, מה אני בשכר אף אתם גם אתם כי לא בחינם מלמדי הורני, עשו אתם ראשונה פרעון חשוב, והנשאר —. אחר אשר לבריאותו ישוב, בזאת אאות לכם להתעסק בו... כללו של דבר אין לו בושת, לבקש שכר גדול על המשקה ועל התחבושת, בחלקלקות יבטיח לעשות מרקחת, להתיך המורסא ולהסיר הקדחת, והעניים גואלי החולה אשר ברפואתו ירצו. כסף לא יחשובו וזהב לא יחפצו, ככל היוצא מפיו יעשו, מה שגמר אומר, ימודו בעומר, והרופא אחר שמעות משך והכל בכיסו שם. יקרא אל הבשם, לאמר כתוב זאת זכרון בספר: קח לך סמים נטף ושחלת הבאים מארץ חפר, ושחקת הדק כעפר ואפר, תערב עמהם

קימוש וחוח, ועפר תיחות, שרף ערלה ושורש רתמים, עלי זית וציפורת כרמים, קליפות צנונות, ומיץ חלב מעשר אתונות, פרח שושן וזרע מרעים ואבק לשון הרע, לא תוסיף על אלה ולא תגרע, תרדין לרפואה זרע וירק, ותשים הכל במזרק, ותחבר אליהם שיבוש הסברא, ומעט קול הברה, ותעביר הכל בכברה... עשה ממנו מרקחת מופלאה כמו שתוכל, והבאת לחולה ואכל, ואיש אשר ירקח כמוהו לאכלה, לא ידע שכול ולא מילף תיכלא... והיה ככלות הרופא דבריו, ותחבולותיו ושקריו, ישוב לביתו שמח ישתה ויאכל, והאנשים קרובי החולה ימהרו אל בית הרוכל, להביא הרפואות, וכל אותן הנוסחאות, ולתועלת אשר יקוו, יעשו כל מה שנצטוו... ועם כל זה בחצי הלילה המות יתפשנו, רוח עברה בו ואיננו, והרופא על זה לא יקפיד מאחר שנפרע, לא יבכה לו וקרוע לא יקרע... אף על פי שלקח ממונו קודם לכל היורשים, כן דרך רופאי זמננו עיניהם בממון ולא יחושו למה שיהיה, אם ימות גבר היחיה... ורעה מזאת יצעק חמס זה המזויף על הקרובים והידידים, לאמר, אתם המתם את האיש בדברים מתנגדים, אותו בידכם שיויתי, ואתם מריתם פי בכל אשר ציויתי, כולכם פשעתם בי בשומכם מצוותי לאין, ותשקו את החולה יין"[44].

על המשוררים הוא מתלוצץ ואומר: „יתגאה ויתימר, במשלי חן בחמודות המאמר... לעיני בני עמו ירים ראש יתיצב כחומה, כי ידבר בחידות ומשתעי בלשון חכמה... כי ישקול במאזנים אמרי נועם ודברים ערבים, יהשוב שיפול ארצה מן הצבא ומן הכוכבים, וכי יוציא מלבו מלים, כיד השירה הטובה עליו תילי תילים, בהם לדעתו יבנה עולם מלא... על כן יזבח לעטו, זבחי הבהבי וקטורת זרה יקטר למלאכת קסתו, זה החלי המגונה המית לפנינו רבים... גם היום בזמננו זה הנהפך כמהפכת זרים, מוכים בזה השגעון ותמהון לבב... יודע אני מאלו שכל ימיו זריז וחרוץ, להריק חניכיו ילידי עטו המונים בעמק החרוז... הלוך וטפוף

ילך ידקדק בפסיעותיו בחוצות עיר ברחובותיה, עקב בצד גודל כיונה נחפה בכסף ואברותיה, כי הפליא השם חידוש לו מליצה משונה מחברותיה... וכי יקבץ מאלו מליצות נמרצות מגילת ספר בכתב רשום, חכמי ישראל בעיניו כקליפת השום... כילו ימיהם במה שאינו לא חכמה ולא מלאכה" [45]).

אלה דבריו על פטירתו של אדם ומעשי יורשיו אחריו:

„יום עליך יעבור כוס מרורות ומתה, מבחר אוהביך יורידוך מערש כבודך השכב אותך ארצה ושמוך בארון ובתיבה שוממה לאמה יכלו מלמעלה, ידיך לא אסורות — אין נודד בהם, ורגליך לא לנחושתים הוגשו — התפשוט בין ביד בין ברגל אף כי יציגוך עירום ועריה... והשליכוך באחת הפחתים, תחת היותך עליהם כאחת הפחתים... לקברות תובל סחוב והשלך בגיא צלמוות בעמק הפגרים, והיה בשובם לקבור פגרך בניך ובנותיך יבעו מצפוניך, כל הון יקר אשר עמלת בו וגידלתו וחולק שללך בקרבם, הדברים היקרים, כל מחמדי עין ומטמוני מסתרים, אשר בחושך יגלו, כל יקר אשר אצלת מהם ורעה עינך להראותם למחמדי בטנך, החוצה יוצאו לעיני השמש במקום רואים... ואם יראו בשלל איזו חמדת שכיה תגדל תמרא בין אחיא בעודך יושב בעמק הבכא... יום מותך יצעקו, מרה יאנקו, כאנוק חלל, ומחרתו יגילו בחלקם שלל, ואם לכבודך במותך יזמינו שחורים מבחוץ, הלא המה מבפנים בלבותם כצמר יהיו, הרבית הבכי כי אחרת ללכת בית מועד לכל חי, הגדלת השמחה כי תורישמו בתים מלאים כל טוב... והאבן גדולה על פי הבאר כי אמרו יורשיך בלבם, פן ינחם האיש, כי עזב לאחרים חילו, ועלה מן הארץ, ישוב לביתו ונלחם בנו, וקרא זה אל זה ואמר: עתה הבה נתחכמה לו, לבל יצא עוד ממקומו ולא יוסיף עוד קום, זאת עשו, לקטו אבנים גדולות אבני מעמסה ושימו עליו גל אבנים גדול ושכן תחתיו בתוך העמק עד בלתי שמים לא יקיצו, ואנחנו על הארץ נאריך ימים על ממלכתו אחריו" [46]).

ולבסוף אביא עוד תיאור של תינוקות בבית רבם:
„תינוקות של בית רבן לעיתות הפנאי, בקיץ בתוך צהרים, משחקים ברחובות עיר, כוונתם לשום עליהם מלך מקרבם. והיה הנער אשר יבחרו בו יהיה להם למלך, יקבלו כולם את עול מלכותו באימה רבה ובמוראים גדולים. וגם הנער ההוא תועה בעצמו, יתברך בלבבו, שעלה לגדולה, ישער בנפשו שהצליח למלוכה, ורם לבבו ושכח: אם הוא כבוד מתמיד או צחוק עשה לו אלוהים. עוד מעט בעבור המנחה, בקום המלמד ממשכב הצהרים, תחת גערתו בם מאותה ההזיה אשר המה עושים, בחרונו יבהלם, לבוא לפניו אל הלימוד, יפרדו איש מעל אחיו מהמעמד ההוא שווים במדרגה כבראשונה" [47]).

משלי חכמה כמשלים שגורים אינם מרובים בספר. אבל יש בו מאמרות שיש בהם משהו מסוג המשל והפתגם. ואביא אותם כאן כפי סדרם יחד עם משלי החכמים הברורים:

קודם אספר קדמוניות עד שאגיד חדשות: 3

לא לבשתי מלבוש יארך ממני ומדים לא כמידתי, פן בצעדי יפילוני, אכשל בהליכתי: 5

הדאגה במה שאי אפשר כאב אנוש וחבל: 19

כל הבן הילוד כרבי יהודה בנציבין, כרבי אלעזר בן עזריה בלוד, וכל הבת תנחיל במשפחה עמל וכעס אלפים בת: 20

רביה נולדה לנו ושמה מחלה: 20

תבלה ותחדש זבובים ויתושים, תחדש ותבלה כינים ופרעושים: 27

יש זרוע רשע תפילין בזרועו, וקרקפתא דמנח תפילי בראשו נגעו: 41

כמה מרבה ספרים שלא הרבה חכמה: 43

העולם בניין ישן רעוע: 68

איך תיגע לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף מעשים ונסים — ברגע קטון קרוב או רחוק יעזבוך או תעזבם: 69

מצוות המלך היא: יגווע כל בשר, אין נקי: 70
כל הווה נפסד: 70
כל מתחיל כלה וכל חדש בלה: 70
המידה שווה, אין עול בחוקו: 70
כל אפיא שוין: 70
אל תשענו בבנים, בנינם סתירה: 77
אל תאמינו בריע — רעה הוא מבקש ולבו יעשה און: 77
אל תבטחו באלוף — יאלף עוונו פיהו: 77
אל תסמכו בקרובים — קרבות יחפוצון: 77
בני אדם ארורים הם — אין תחבולה להשען בם: 77
לחם עצלות — לחם עוני, ולחם זריזות — לשד השמן: 83
למתרשלים לשחר לטרף לא ניתנה ארוחת תמיד: 83
לשפלי ידים והנואש אין הברכה באסמיו: 83
הזמן האכזר נתן הסכל במרומים רבים ובשאט בנפש יגרע מצדיק עינו: 84
צר ואויב, הזמן הרע הזה, חשקה נפשו ברוע מעללים: 84
הזמן ישלח חפשי הזבוב, ויתן הנשר בכלוב: 86
איך יחיד יקרא קהילה?: 86
אין בינה ודעת אם לא שידע האותיות בטרם תבואנה: 87
בני שים המות בין עיניך: 94
המות קשה ממה שלפניו ורך מכל מה שלאחריו: 94
די במות תוכחת: 94
אין בכל התלאות עזה כמוות: 94
אין בכל המהומות קשה כשאול: 94
העולם ים גדול ורחב ידים והאדם ספינה משוטטת בתוכו: 96
היציאה מרחם, לצדיק — לידת הגוף, והמות — לידת הנפש: 100.

[ד]

המהדורה שלפנינו

המהדורה הזאת מבוססת על כתב יד מינכן סי׳ 338,

דפוס נאפולי רמ"ט (1489) ודפוס ויניציאה ש"ו (1546). וכיוון שההוצאות שלאחר כך נדפסו רק על פי הדפוסים לא ראיתי צורך להשתמש בהן.

בהערותי הבאתי רק מקורות לחלקי המקרא הארמיים, לדברי חז"ל ולדברים מספרות ימי הביניים; ולא הבאתי מקראות עבריים אלא לפרקים, כדי להראות על שימוש מיוחד או כשהפסוק קשה ואינו שגור. בהבאת מקורות מדברי חז"ל נסתייעתי במהדורת יוסף כהן צדק (לבוב תרכ"ה), אבל לא הלכתי בדרכו. יש דברים שהוא ציין ואני לא ציינתי, ולהפך: דברים שהוא לא ציין ואני ציינתי.

ידידי, ר"י טופורובסקי, עמד לימיני בניקודו של הספר, ותודתי וברכת הקוראים עליו.

הערות

1 מיחסים אותו למשפחת הקלונימוסים אשר על אנשיהם מסר ר' אלעזר בעל הרוקח, כי „הביאם המלך קרלא עמו מארץ לומברדיאה, והושיבם במגנצא, ושם פרו וישרצו וירבו במאד מאד עד אשר פקדה שם חרון אפו על קהילות הקודש בשנת תתנ"ו, ושם גוענו, אבדנו כולנו אבדנו, זולתי מתי מספר שנשאר מקרובינו עם רבנו קלונימוס הזקן משפירא", עי' Letterbode X עמ' 113.

2 MGWY, 31 עמ' 508.

3 שם.

4 שם, עמ' 506—507.

5 ח. בראדי, מבחר השירה העברית, עמ' רצח סי' 2.

6 על הכתיבים השונים של שם זה עי' Gallia Judaica עמ' 73—75.

7 עי' שם עמ' 653—657.

8 עי' „תשובה שהשיב החכם הכולל מאיש' קאל' אל הפילוסוף האלהי אנבונפוש אבן כספי", מינכען תרל"ט, עמ' XI.

9 עי' שם עמ' X.

10 בהקדמה ל„הפלת ההפלה" לאבן רשד בתרגומו של קלונימוס ב"ר דוד נאמר על קלונימוס בר קלונימוס: „נשיא אלהים אשר שמי כשמו, אשר ברכני בסוב טעמו, הבקי בלשון הגרי, הצח מאד בלשון עברי, וילמוד ספר ולשון כשדי, יוני וגפטי. יזד שהתחיל להעתיק זה הספר בלשון לטין והאיר עיני חכמי פרובינצא בהעתקותיו הברורות ויתן להם מבחר משנה ואלף"... (שטיינשניידר, כתבי יד שבברלין ו, 134).

11 כגון „ספר המלכים" הנזכר להלן.

12 זנה עמ' קב. ומסתבר שיש כאן טעות סופר וצ"ל: ומחמל נפשי, על פי יחזקאל כד, כא.

13 עי' זנה עמ' צה—ק.

14 זנה עמ' קב.

15 זנה עמ' קה.

16 זנה עמ' קט.

17 זנה עמ' קי. מלבד החרוז הזה (ירמוס — קלונימוס) גודע חרוזו בסוף ספר „אבן בוחן" שלפנינו (עמ' 122): „המשים תפלה תמיד בעד השארית סגולת אמתו גזרה ונמוס, קלונימוס בר קלונימוס". ועמנואל הרומי חרז ב„מחברות עמנואל" מחברת כג (עמ' 656—657) את כל החרוזים האפשריים לשם קלונימוס.

18 זנה עמ' קי.

19 זנה עמ' צד—צז.

20 „מחברות עמנואל" עמ' 656.

21 שם עמ' 659—662.

22 עי' זנה עמ' צה הערה 2, עמ' קא הערה 20 ועמ' קב הערה 23א. אגרת זו נזכרת בכ"י של הספריה הלאומית והאוניברסיטאית סי' Heb. 8^0 2033.

23 זנה עמ' קא הערה 20א.

24 זנה עמ' קב הערה 23א.

25 זנה עמ' קא.

26 „אבן בוחן" עמ' 113.

27 „מחברות עמנואל" עמ' 656.

28 שם עמ׳ 659. ועל רמז זה כבר הוער בספרם של רנן־נויבאואר.
29 זנה עמ׳ קד.
30 הספר נתהבר כנראה ברומי ויש בו רמזים ברורים לכך.
31 „תשובה״ עמ׳ 2.
32 שם עמ׳ 27.
33 עי׳ דברי מ. שטיינשניידר ב־Judische Zeitschrift לגייגר שנה ח׳ (1870) עמ׳ 118—122.
34 כ״י שבספרית הקהילה בפראג, דף קיט, ב, ועי׳ REJ ix עמ׳ 117.
35 זנה עמ׳ צד.
36 כגון השיר:

חכמה אחותי אקרא כי בן / שכל אני מאז והוא אבי
לכן לחכמי לב אני אשא / דעי ובן רעי וכל אבי
להם לבדם אתנה סודי / כי לא צחוק לכסיל אני אביא.

וראה דברי עמנואל שהובאו לעיל ו„אבן בוחן״ עמ׳ 98—99.
37 גם בתרגומים אחרים רשם לפרקים את גילו.
38 וזה תרגום דבריו בסיום הספר: „תרגום הספר נגמר בעיר ארלי ביום 18 באפריל 1328 לספירת הנוצרים במצוות מלך המלכים הנעלה, עמוד האמונה, הנקרא באמת ובצדק שלמה השני. והוא מעשה ידי היהודי קאלוס, עבד קטני עבדיו, בן ביתו של האדון הנאור הנ״ל ומתרגמו״.
39 „אבן בוחן״ עמ׳ 18, 42—44, 51.
40 שם עמ׳ 60—61.
41 שם עמ׳ 28—29.
42 שם עמ׳ 30—32.
43 שם עמ׳ 42—43.
44 שם עמ׳ 44—46.
45 שם עמ׳ 53—55.
46 שם עמ׳ 73—74.
47 שם עמ׳ 79—80.